

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Vladimír Lajsek

Teoretickoprávní analýza laického prvku v justici

Disertační práce

Školitel: doc. JUDr. PhDr. Jan Wintr, Ph.D.

Studijní program: Teoretické právní vědy

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. 9. 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou disertační práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 383 897 znaků včetně mezer.

disertant

V Praze dne 30. 9. 2019

Poděkování

Na tomto místě bych si rád dovolil poděkovat zejména svému školiteli doc. JUDr. PhDr. Janu Wintrovi, Ph.D. za veškerou pomoc, cenné rady a odborné vedení v průběhu mého doktorského studia, jež pro mne bylo díky jeho jedinečnému charakteru a erudici skutečným vztahem učedníka a mistra. Dále bych rád vyjádřil poděkování prof. JUDr. Aleši Gerlochovi, CSc., vedoucímu katedry teorie práva a právních učení Právnické fakulty Univerzity Karlovy, za umožnění mého vědeckého působení. Velký dík patří taktéž Právnické fakultě Technické univerzity Drážďany a Saské zemské a univerzitní knihovně (SLUB), kde podstatná část této práce během mého studijního pobytu ve Spolkové republice Německo vznikala. Současně chci vyjádřit dík i Zemskému soudu v Drážďanech a Lancasterskému hrabskému soudu, kde jsem měl možnost seznámit se s fungováním laického prvku v německé, resp. anglické justici v rámci náslechů přímo při jednáních. Zásluhy má rovněž můj německý kolega Ass. iur. Simeon Ulrich, jenž mi pomohl objasnit některé detaily fungování institutu přísedících v Německu.

Děkuji také JUDr. Jiřímu Šoušovi, Ph.D. z ústavu právních dějin Právnické fakulty Univerzity Karlovy, jenž mi pomohl nárazovými konzultacemi zejména k pasážím věnujícím se historickému vývoji problematiky.

Rozhodně nemohu opomenout ani kolegy JUDr. Viktora Derku z Universität Bayreuth a JUDr. Jakuba Drápala, M.Phil. z katedry trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy za jejich občasnou konzultační spolupráci.

Dále bych rád poděkoval pracovníkům Ministerstva spravedlnosti ČR za poskytnutí některých užitečných podkladů, jmenovitě vedoucí oddělení civilního práva procesního legislativního odboru JUDr. Anežce Janouškové a RNDr. Juliu Vávrovi z ekonomického odboru, a také náměstkyni – vedoucí odboru vzdělávání Justiční akademie Mgr. Janě Čechové.

Poděkování patří rovněž předsedkyni Obvodního soudu pro Prahu 5 Mgr. Andree Lomozové, na jejímž soudu jsem absolvoval praxi asistenta soudce až do složení odborné justiční zkoušky, a která mě navíc zasvětila do procedurálně-technické stránky vztahu soudu a přísedících.

Velký dík také patří mé rodině za veškerou podporu zejména během magisterského studia, a rovněž mé přítelkyni Andree Grossové za to, že mi byla oporou při studiu doktorském a pomohla mi s redakčními úpravami.

Velmi si cením též spolupráce s ostatními kolegy z katedry teorie práva a právních učení Právnické fakulty Univerzity Karlovy a jsem vděčný všem svým studentům, kteří mi k práci dodávali nesmírný elán. Veškerá případná pochybení či nepřesnosti v této práci však padají výhradně na moji hlavu.

Obsah

Prohlášení	II
Poděkování	III
Úvod	1
1. Historie laického prvku v justici	6
1.1. Vývoj v letech 1848–1918.....	7
1.1.1. Proces s Karlem Havlíčkem Borovským	14
1.1.2. Proces s Leopoldem Hilsnerem.....	16
1.2. Vývoj v letech 1918–1945.....	19
1.3. Vývoj v letech 1945–1948.....	21
1.4. Vývoj v letech 1948–1989.....	23
1.5. Vývoj v letech 1989–2002.....	29
1.6. Dílčí shrnutí historického vývoje	30
2. Přisedící v současném českém právním řádu a teoretické problémy.....	32
2.1. Předpoklady pro funkci přisedícího.....	35
2.1.1. Státní občanství ČR.....	35
2.1.2. Plná svéprávnost.....	36
2.1.3. Bezúhonnost	36
2.1.4. Zkušenosti a morální vlastnosti dávající záruku řádného zastávání funkce.....	37
2.1.5. Dosažení věku nejméně 30 let.....	39
2.1.6. Souhlas s ustanovením do funkce a s přidělením k určitému soudu.....	39
2.1.7. Předpoklad podle tzv. lustračního zákona.....	40
2.2. Ustanovování přisedících	41
2.2.1. Kandidatura přisedících.....	41
2.2.2. Počet přisedících u soudu	42
2.2.3. Volba přisedících.....	43

2.2.4.	Funkční období.....	45
2.2.5.	Složení slibu	45
2.2.6.	Osvědčení o zvolení	46
2.3.	Postavení přísedících	48
2.3.1.	Postavení přísedících v soudním senátu.....	48
2.3.2.	Odpovědnost přísedících	50
2.3.3.	Inkompatibilita funkcí	52
2.3.4.	Práva a povinnosti přísedících.....	52
2.3.5.	Náhrady za vykonávání funkce přísedícího	54
2.4.	Zánik funkce přísedícího	55
2.4.1.	Obligatorní zánik funkce ex lege	55
2.4.2.	Fakultativní zánik funkce odvoláním.....	58
2.4.3.	Vzdání se funkce přísedícího	61
2.5.	Dočasné zproštění výkonu funkce přísedícího	62
2.6.	Dílčí shrnutí pozitivní úpravy přísedících v ČR.....	63
3.	Nezávislost a nestrannost přísedících	65
3.1.	Způsob ustanovování do funkce	67
3.2.	Vzájemná neslučitelnost funkcí.....	70
3.3.	Délka funkčního období	73
3.4.	Možnost vyloučení z rozhodování ve věci pro podjatost	75
3.5.	Hmotné zabezpečení.....	77
3.6.	Taxativní důvody zániku funkce	80
3.7.	Dílčí shrnutí otázek nezávislého a nestranného přísedícího	83
4.	Zákonný přísedící.....	85
4.1.	Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1542/2008	88
4.2.	Nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 2430/15	90
4.3.	Nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. II. ÚS 3383/14	93

4.4.	Dílčí shrnutí zásady zákonného přisedícího	96
5.	Další teoretické problémy institutu přisedících	97
5.1.	Střet demokratické a odborné legitimacy	97
5.2.	Míra angažovanosti.....	102
5.3.	Dílčí shrnutí dalších problematických otázek	104
6.	Komparativní část	105
6.1.	Rakousko	105
6.1.1.	Rakouská ústava	106
6.1.2.	Zákon o porotcích a přisedících	106
6.1.3.	Ustanovování porotců a přisedících v Rakousku	107
6.1.4.	Porotci a přisedící v rakouském trestním řízení	109
6.2.	Německo	111
6.2.1.	Ústavní zákon o soudech.....	111
6.2.2.	Ustanovování přisedících v Německu.....	113
6.2.3.	Německý zákon o soudcích.....	115
6.2.4.	Němečtí přisedící v pracovněprávních řízeních	117
6.3.	Dílčí shrnutí komparativní části	119
	Seznam zkratk	VII
	Seznam použitých zdrojů	X
	Seznam příloh.....	XXIV
	Příloha č. 1 – Přihláška za přisedícího	XXV
	Příloha č. 2 – Slib přisedících.....	XXVII
	Příloha č. 3 – Vzor osvědčení přisedících	XXVIII
	Příloha č. 4 – Vzor průkazu přisedících	XXIX
	Příloha č. 5 – Vzor evidenčního listu přisedících.....	XXX
	Abstrakt: Teoretickoprávní analýza laického prvku v justici.....	XXXI
	Abstract: Theoretical and Legal Analysis of Lay Element in Judiciary	XXXIII

Úvod

Tato práce se zabývá laickým prvkem v justici, a to se zvláštním důrazem na institut přísedících v českém právu. Jedná se o téma mezioborové, jež se týká primárně jednak civilního a trestního procesu, jednak práva ústavního. Z důvodu plánovaného komplexního pohledu na tento institut a jeho význam a vliv ve společnosti se tak proto přímo nabízí jeho zkoumání v rámci oboru teorie práva. Tu totiž můžeme označit za jakousi „královnu právních věd“.

Jako „laika“ obecně chápeme člověka neškoleného v určitém oboru, popř. neodborníka.¹ Téma laického prvku v justici je dlouhodobě předmětem odborné diskuse. Vyvstává v ní mnoho otázek, jež se dosud nepodařilo zcela uspokojivě zodpovědět. Tyto otázky se zaměřují nejen na výhody a nevýhody tohoto institutu, ale rovněž na to, jestli má být i nadále zachován. Podobné diskuse byly často podněcovány zejména v dobách, kdy se plánovalo zrušení či omezení laického prvku v české justici.² Řada autorů přitom často přicházela s názorem, že takovému kroku nepředcházela žádná důkladná analýza.³ Jedním z dílčích cílů této práce tak bude pokusit se odborné veřejnosti podobnou analýzu nabídnout. To zejména právě s ohledem na fakt, že je v současné době projednáván návrh novely zákona, jenž plánuje institut přísedících v českém právu redukovat.⁴ Vypracovávají se rovněž návrhy nového civilního i trestního procesního kodexu, v nichž mohou být přísedící buď omezeni, nebo i zcela vypuštěni. Proto je předkládané téma vysoce aktuální.

Tématem se již dříve zabývala řada teoretiků i praktiků. V ČR můžeme dohledat např. práce Zdeňka Kühna, Vojtěcha Šimíčka, Zdeňka Koudelky, Stanislava Balíka (z historického hlediska), Jany Odehnalové, Daniela Prouzy s Michalem Hájkem a dalších.⁵ Žádné z tuzemských

¹ PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1995, str. 447.

² Namátkou lze uvést např. návrh novely ZSS č. 607/2010-LO-SP/7, jenž plánoval přísedící z českého právního řádu zcela vypustit, nebo sněmovní tisk č. 86/0 – návrh poslanců Dominika Feriho, Miroslava Kalouska, Heleny Langšádlové, Markéty Pekarové Adamové, Karla Schwarzenberga, Františka Váchy a Vlastimila Válka na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, jenž cílil na zrušení přísedících v civilních věcech.

³ Např. POLÁK, Pravoslav. Pseudoreforma senátního rozhodování. *Trestněprávní revue*. 2011, **10**(3), str. 84–85; BOHÁČEK, Milan. Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2014, **22**(2), str. 165; VANTUCH, Pavel: Je vhodné zrušit přísedící v trestních věcech u okresních soudů? *Trestní právo*, 2011, **15**(7–8), str. 19.

⁴ Návrh novely ZSS č. 28/2018-LO-SP/7 (stav ke dni 30. 9. 2019). Tento návrh původně cílil na úplné zrušení přísedících v ČR. Po připomínkovém řízení však bylo ministryní Marií Benešovou rozhodnuto o jeho zachování. Oproti dosavadní úpravě je ovšem plánováno výrazné omezení účasti přísedících v trestním řízení. Podle současné podoby návrhu novely ZSS by se přísedící měli účastnit pouze rozhodování o zvlášť závažných zločinech, s výjimkou zvlášť závažných zločinů uvedených v části druhé hlavách V a VI tr. zákoníku, dále o trestném činu vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 tr. zákoníku, ublížení na zdraví podle § 146 odst. 3 tr. zákoníku a ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a odst. 3, 4 nebo 5 tr. zákoníku.

⁵ Konkrétní díla budou uvedena ve výkladu dále.

děl se jím však nezabývá opravdu komplexně a v celé šíři problémů. Jedná se často o kratší příspěvky. Omezují se buď jen na problémy dílčí, nebo pouze z hlediska zkušeností s institutem v daném odvětví, ať už šlo o právo civilní, trestní, ústavní apod. K danému tématu v ČR zatím ani nevznikla žádná samostatná monografie.⁶ Dokonce i pravděpodobně nejsoubornější práce k danému tématu, tedy dílo Daniela Prouzy a Michala Hájka, je pouze časopisový článek o 8 stranách.⁷ Role přisedících by však neměla být brána na lehkou váhu, neboť se spolupodílejí na rozhodování o právech a povinnostech osob, či o otázkách jejich viny a trestu.

Často jsou také vedeny diskuse v tom smyslu, zda nejde o jakési archaické reziduum. Institut má své zastánce i odpůrce.⁸ Mezi hlavní argumenty zachování laické participace na soudním rozhodování patří zejména:

- a) součinnost osob nezávislých na státu,
- b) zvýšení legitimacy a transparentnosti rozhodování vč. prevence kabinetní justice,
- c) demokratická kontrola soudní moci,
- d) výchova občanů k demokracii,
- e) zvýšení důvěry občanů ve spravedlivost řízení,
- f) korekce justičních stereotypů a vnesení vnějšího pohledu na věc.

Mezi nejčastější argumenty proti účasti laiků na soudním rozhodování potom patří hlavně:

- a) nepředvídatelnost verdiktů,
- b) vyšší ovlivnitelnosti laiků mimoprávními faktory,
- c) chybovost rozhodnutí a absence aplikace platného práva,
- d) nízká aktivita laiků během řízení,
- e) neekonomičnost institutu,
- f) zbytečné zdržování a komplikace práce pro soudce,
- g) potenciální znevážení autority justice nevhodnými zásahy laiků do jednání.⁹

⁶ Existují pouze dva komentáře k ZSS (viz dále v textu). Cílem této práce je ovšem tato díla překonat a vytvořit text, který by se dopodrobna věnoval skutečně jen laickému prvku v justici.

⁷ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne? *Trestněprávní revue*. 2010, 9(7), str. 201–208.

⁸ Mezi zastánce se dle veřejných výroků či odborných textů řadí např. Josef Baxa, Pravoslav Polák, Pavel Vantuch, Karel Šabata nebo Pavel Kučera. Mezi odpůrce pak patří třeba Jana Odehnalová, Tomáš Marek (ten však místo přisedících požaduje zavedení porotních soudů), převážně Milan Boháček a další.

⁹ Blíže k důvodům existence laického prvku v justici a argumentům pro a proti jeho zachování srov. BOHÁČEK, Milan. Důvody existence laické participace na soudním rozhodování pohledem tří mocí. *Právo a bezpečnost*. 2017, 4(1), str. 22–31 a BOHÁČEK, Milan. *Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví*. Cit. dílo, str. 158–166. Téma okrajově zmínil i Karel Šabata. Srov. ŠABATA, Karel. Mají být zrušeni přisedící? *Soudce*. 2011, 13(9), str. 15–18.

V současnosti vyvstává hlavní problém v tom, že přisedící jakožto laici mají stejná procesní práva jako soudci z povolání a mohou je při rozhodování dokonce přehlasovat. Na přisedící jsou přitom kladeny mnohem mírnější požadavky než na profesionální soudce. Především se jedná o absenci podmínky vzdělání v magisterském studijním programu v oboru právo na vysoké škole v ČR a složení odborné justiční zkoušky. Ideou smyslu přisedících je však vnos jiných než odborných kvalit do procesu.¹⁰ Má se jednat o jakýsi korektiv případné soudcovské „profesní slepoty“¹¹ a odtrženosti od normálního života. Naproti tomu lze však namítat, že by měly být otázky řešení civilních sporů, popř. viny a trestu, svěřeny namísto osob práva neznalých raději odborníkům. Jinými slovy se zde nabízí otázka, zda lze vnímat jako součást zásady práva na spravedlivý proces v jeho širším významu třeba i právo na soudce znalého. Popř. v opačném případě na soudce neodtrženého od reality.

Další problémy lze spatřovat v případném dodržení zásad nestrannosti a nezávislosti soudů, jež mají být v justici garantovány. Soudci jsou do své funkce jmenováni prezidentem republiky. Naproti tomu přisedící jsou voleni zastupitelstvy obcí, popř. krajů příslušných soudů. Zastupitelstvo ovšem může mít díky potenciálu výběru a volbě vhodných kandidátů prakticky neomezenou možnost ovlivňování některých kauz. Jestliže totiž výlučně volí všechny přisedící příslušného soudu, kteří mají potom v soudním senátu nad profesionálním soudcem převahu početní, a z toho důvodu i hlasovací, pak může být v takovém mechanismu v krajnostech spatřován dokonce zásah do nezávislosti soudní moci jako takové. Jako velký problém v ohledu nezávislosti a nestrannosti soudů se může jevit zejména nedostatečné hmotné zabezpečení přisedících. Pokud je zajištěn pouze předseda senátu, zatímco jeho zbývající dvě třetiny nikoli, pak je otázkou, zda je v takovém případě ještě vůbec garantována nezávislost soudního senátu jako celku. Může se zde otevírat velmi široký prostor pro korupci, a tím i ovlivňování soudního rozhodování. Je třeba se zamyslet nad tím, jestli lze takový případný nedostatek nějak napravit, aniž by to přineslo neúměrnou zátěž pro státní rozpočet.

Rovněž se zdá být problematickou také otázka dodržení zásady zákonného soudce (resp. přisedícího). Rozvrhy práce totiž podrobná pravidla jejich přiřazování obvykle neurčují. Vlastně naopak připouštějí, aby si soudce konkrétní osoby do svého senátu z daného seznamu vybíral sám. Zde se můžeme domnívat, že předseda senátu bude mít za takových podmínek tendenci vybírat si přisedící, kteří mu nečiní potíže, jsou nekonfliktní a přikloní se k jeho názoru. Přisedícího, s nímž takové zkušenosti nemá, si příště nejspíše nevybere. Přidělováním přisedících do soudních senátů

¹⁰ Tzn. hlavně zkušeností a znalostí z běžného života.

¹¹ Termín byl převzat z výše uvedeného sněmovního tisku č. 86/0.

se několikrát zabýval i Ústavní soud. Podle Ústavního soudu není takový rozvrh práce v rozporu s právem na zákonného soudce, a to z povahy nižších nároků na funkci přisedícího. Nadto je údajně třeba se na funkci přisedícího dívat také prakticky. Z důvodů časových, pracovních a zdravotních je nepřijatelné, aby byli konkrétní přisedící určováni již v den nápadu věci. To by totiž vedlo jen k častému odročování. Lze se však přít o to, zdali může praktičnost převážít nad případným ústavním právem.

V neposlední řadě nelze zapomínat ani na vztah účasti občanů na soudním rozhodování vůči veřejné moci. Popř. na střet ochrany individuálních práv s vůlí lidu. Např. Fareed Zakaria ve svém legendárním díle poukazuje na skutečnost, že Američané si podle průzkumů veřejného mínění nejvíce váží Nejvyššího soudu, armády a Federální banky. Tyto instituce mají společné to, že jsou naprosto nezávislé na tlaku veřejnosti a fungují krajně nedemokraticky. Obdivovány jsou podle něho možná právě proto, že vedou a nenechávají se vést. Naopak Kongres jako nejrepresentativnější politická instituce ve většině průzkumů paradoxně propadá.¹² Stejně tak se i soudní přezkum často staví proti vůli lidu. Jeho oprávněnost ale zajišťuje fakt, že chrání individuální práva a právní stát.¹³ V krizových chvílích je navíc nejspíš pravděpodobnější, že ochranu zranitelných menšin a odpor vůči tomu, aby si kdokoli uzurpoval novou moc, zajistí soudci izolovaní od vůle lidu.¹⁴ S tím souvisí i celkem značná ovlivnitelnost občanů, obzvláště v moderních dobách digitálních technologií. Yascha Mounk poukazuje na fakt, že ve středověku příslušelo šíření idejí jen omezeným vrstvám, jimiž byli vládcí, vysoká šlechta či církve. Jediným prostředkem bylo velmi zdlouhavé a nákladné opisování knih. Myšlenky se tak dostaly jen k velice omezenému okruhu lidí. Po vynálezu knihtisku ovšem mohl myšlenky šířit každý, kdo měl dostatečný kapitál. V nynější době internetu má ale náhle takovou možnost úplně kdokoli, přičemž okamžitě osloví obrovskou spoustu lidí, a to třeba i bez ohledu na hranice.¹⁵ Tvrdí, že digitální technologie zajišťují moc outsiderům, čímž se na celém světě vyvolává destabilizace vládnoucích elit a urychluje se tempo změn, čehož využívají zejména populisté. Dodává, že s dopady, které to má, se nejspíš budeme ještě velmi dlouho setkávat. Může také vyjít najevo, že proti takové rétorice není obrany.¹⁶ Ovlivnitelnost laiků je proto jedním z důvodů, proč např. doktrína v USA volá po omezení jejich rozhodovací autonomie v některých soudních řízeních.¹⁷

¹² ZAKARIA, Fareed. *Budoucnost svobody*. Praha: Academia, 2004, str. 304.

¹³ MOUNK, Yascha. *Lid versus demokracie: proč je naše svoboda v ohrožení a jak ji zachránit*. Praha: Prostor, 2019, str. 85.

¹⁴ Tamtéž, str. 84.

¹⁵ Tamtéž, str. 150–151, 256.

¹⁶ Tamtéž, str. 162.

¹⁷ Srov. např. PROCHÁZKA, Radoslav. *Mak proti Gatsbymu: osud, vina a zodpovědnost za škodu*. Bratislava: Ryba, 2009, str. 123.

Kvůli teoretickému zaměření je pro obsah práce v podstatě předurčena analytická doktrinální studie. S ohledem na diferenciální názorovou podstatu celé problematiky bude dozajista nutno použít hojně metody konfrontační, čímž se rozumí rozbor protichůdných názorů a následná diskuse o nich. Široké uplatnění jistě najde také historicko-srovnávací metoda, neboť bude zapotřebí zkoumat prvotní teoretické koncepce, jež položily základ institutu v současnosti. Ve vztahu k fungování a úloze obdob institutu v zahraničí bude hrát důležitou roli rovněž přístup právně-komparativní.

Základním cílem práce bude zejména pokusit se potvrdit, anebo naopak vyvrátit platnost následujících tezí. Jedná se převážně o zásady, jež se v současnosti v koncepci laického prvku v české justici prosazují:

- 1) *Institut přisedících je nadále žádoucím demokratizujícím prvkem.*
- 2) *Současná koncepce institutu přisedících zcela naplňuje ústavní předpoklady nezávislého a nestranného soudu a soudce.*
- 3) *Ústavní požadavek zákonného soudce je v případě přisedících naprosto naplněn.*
- 4) *V justici má mít přednost demokratická legitimita nad legitimitou odbornou.*
- 5) *Laický prvek v justici má být v našem právním řádu nadále zachován.*

Práce bude dále cílit na případné dílčí nedostatky institutu přisedících v českém právním řádu, přičemž se pokusí o polemiku nad možnostmi jejich vhodné nápravy. Bude rovněž učiněno komparativní srovnání s vybranými zahraničními úpravami za účelem odhalení institutů či mechanismů, jež by mohly být pro náš právní řád přínosné.

Poznatky mohou dále prospět nejen pro širší odbornou diskusi, ale též pro účely legislativy.

1. Historie laického prvku v justici

Pro objasnění platnosti teze: *Institut přísedících je nadále žádoucím demokratizujícím prvkem*, bude třeba provést výzkum fungování laického prvku v minulosti, a to za použití historicko-srovnávací metody.

Dějiny laického prvku v justici sahají skutečně daleko.¹⁸ Vlastně lze tvrdit, že na samém prapočátku bylo soudnictví vykonáváno výhradně laiky,¹⁹ a to v podstatě až do pozdního středověku.²⁰ Profesionální soudci se začali objevovat až daleko později. V této práci však bude kladen důraz zejména na jev, kdy laikové rozhodují vedle soudců z povolání.

Stručně lze však průřezově uvést, že zvláštní trestní poroty byly např. zřizovány senátem od počátku 2. stol. př. n. l. v dobách římské říše pro vyšetřování závažných trestných činů. Roku 149 př. n. l. byla zřízena první stálá porota – *questio ordinaria* nebo *perpetua*.²¹ Ve starogerámské společnosti pak bylo soudnictví vykonáváno lidovým shromážděním,²² jehož jednání řídila šlechta.²³ Později bylo možné vysledovat přistoupení státních prvků,²⁴ kdy v důsledku upevnění mocenských struktur vedl jednání královský úředník, např. setník, hrabě, vévoda či falckrabě. Na rozhodování se již nepodílelo celé shromáždění, ale pouze vybraný sbor rachinburgů. Jednalo se o jakéhosi předchůdce porotních soudů.²⁵ Ty se dále vyvíjely zejména ve středověké Anglii v dobách Viléma Dobyvatele. Do jednotlivých zemí vysílal své úředníky, kteří v nich vykonávali mj. i soudnictví za účasti vybraných obyvatel daného území.²⁶ Dvanáctičlenné poroty čestných a v právu zachovalých mužů pak byly využívány v souvislosti s úpadkem ordálů ve 12. a 13. stol. v některých majetkových otázkách.²⁷ Zavedení porot jako takových je ale spojeno až s reformami krále Jindřicha II. Plantageneta, kdy pojízdní soudci rozhodovali trestní věci spolu s porotou sestavenou z 12 místních rytířů a 4 zástupců z každé vesnice.²⁸ Anglickým *common law* se ostatně

¹⁸ KOUDELKA, Zdeněk. Přísedící a právo na zákonného soudce. *Právo a bezpečnost*. 2016, 3(2), str. 122.

¹⁹ KLÍMA, Josef. *Nejstarší zákony lidstva: Chammurapi a jeho předchůdci*. Praha: Academia, 1979, str. 183.

²⁰ ESER, Albin. Laičtí přísedící v německém trestním řízení. *Právní rozhledy*. 1995, 3(4), str. 136.

²¹ *Dějiny evropského kontinentálního práva*. 2. vyd. Praha: Linde, 2004, str. 87.

²² Tzv. *ding*, nebo též *thing*.

²³ *Dějiny evropského kontinentálního práva*. 2. vyd. Praha: Linde, 2004, str. 128.

²⁴ ESER, Albin. *Laičtí přísedící v německém trestním řízení*. Cit. dílo, str. 136. Albin Eser vnímá tento fakt jako počátek úplného zániku lidového prvku v justici v období absolutismu. Srov. tamtéž.

²⁵ *Dějiny evropského kontinentálního práva*. 2. vyd. Praha: Linde, 2004, str. 128.

²⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Praha: Linde, 1997, str. 31–32.

²⁷ KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva*. Praha: Linde, 2007, str. 58.

²⁸ Tamtéž, str. 37 a 58 a násl.

o mnoho stolení později inspirovala i revoluční Francie, když poroty zavedla v roce 1791.²⁹ Až teprve od těchto dob můžeme hovořit o výskytu laického prvku v justici v moderním pojetí.

Jelikož práce cílí především na fungování laického prvku v české justici, bude dále rozebrán historický vývoj na našem území.

1.1. Vývoj v letech 1848–1918

K zavedení laického prvku do justice v jeho ryze moderním pojetí došlo až po revolučním roce 1848,³⁰ a to v podobě porotních soudů.³¹ Ty měly působit jen v trestních věcech.³² Jednalo se o projev demokratizujících tendencí rezonujících v tehdejších dobách v závislosti na změnách nastalých po francouzské revoluci.³³ Postupně díky tomu začalo docházet k zakotvování

²⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Praha: Linde, 1997, str. 33; ESER, Albin. *Laičtí přísedící v německém trestním řízení*. Cit. dílo, str. 136.

³⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004, str. 32; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38; PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201, ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přísedící?* Cit. dílo, str. 16.

³¹ Na tomto místě lze na okraj poznamenat, že tehdejší justice znala ještě institut tzv. odborných přísedících. Ty můžeme podle jejich povahy rovněž řadit do kategorie laického prvku v justici. Podíleli se na rozhodování sborových horních a obchodních soudů v první instanci. Byli povinni účastnit se všech jednání, při nichž zasedali. Hlasovali vždy jako první. Jednalo se o čestnou funkci. Proto měli právo pouze na náhradu výloh spojených s jejím výkonem. Určitou výsadou však bylo, že nepodléhali disciplinární pravomoci soudních úředníků podle zákona ze dne 21. 5. 1868 č. 46/1868 ř. z., ježto se týkal disciplinárního vyšetřování a trestání úředníků soudcovských a mimovolného jich překládání na jiné místo nebo dávání na odpočinutí. Počet odborných přísedících obchodních soudů nejprve stanovoval ministr spravedlnosti pro každý soud výnosem č. 5522 ze dne 30. 6. 1865. Od roku 1897 určoval počty těchto přísedících ministr spravedlnosti v součinnosti s ministrem obchodu. Kandidáti na odborné přísedící museli být volitelní do obchodní a živnostenské komory. To obnášelo předpoklad po dobu alespoň tří let provozovat živnost v daném obvodu, dosáhnout věku nejméně 30 let, být rakouským státním občanem, splňovat určitý daňový census a mít plnou způsobilost k výkonu občanských práv. Dále museli mít bydliště v sídle soudu, u něhož měli plnit funkci odborných přísedících. Ze tří čtvrtin bývali jmenováni z řad samostatných obchodníků. Ze zbývající čtvrtiny byli vybíráni z vedoucích zaměstnanců v obchodních závodech. Jmenováni byli ministrem spravedlnosti se souhlasem ministra obchodu na tři roky na návrh místně příslušné obchodní a živnostenské komory. Soud mohl k jednotlivým kandidátům vydávat posudky, jež byly prostřednictvím vrchního zemského soudu předkládány ministru spravedlnosti. Po jmenování skládali tito přísedící přísahu do rukou prezidenta obchodního soudu. Text přísahy byl stanoven výnosem ministra spravedlnosti č. 25423 z 9. 1. 1855. Pokud některý z přísedících ze své funkce odstoupil, musel ji vykonávat ještě do jmenování svého nástupce. Do roku 1864 proto existovali ještě náhradníci odborných přísedících. V případě horních soudů byli pro každý krajský soud s touto pravomocí jmenováni tři znalci hornictví. Kandidáti byli voleni shromážděním vlastníků dolů a hutí, z nichž alespoň jeden musel patřit k závodním správcům. Přísedící jmenoval opět na dobu tří let ministr spravedlnosti na návrh místně příslušného vrchního zemského soudu. Odborné přísedící mohl ministr spravedlnosti kdykoli odvolat, pokud ztratili nezbytné předpoklady pro její výkon. Srov. KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Praha: Linde, 2009, str. 140–142. Pro více informací mj. k dalším odborným soudům srov. též PRINC, Michal. K historii účasti laického prvku v civilním soudnictví. *Soudce*. 2019, 21(3), str. 16–24. K hodnocení těchto soudců v dobové literatuře srov. např. HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, eds. *Československé civilní právo procesní: I.–III. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2010, str. 63–67.

³² SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 32; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38.

³³ POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 86, KÜHN, Zdeněk. Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný? *Jiné právo* [online]. 3. 10. 2008 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2008/10/laick-prvek-v-justici-archaismus-v-21.html>.

základních záruk demokratického soudnictví.³⁴ Požadavek na zavedení porot se stal jedním z hlavních bodů politických programů protifeudální revoluce a nastolení občanské společnosti.³⁵ Justice do pol. 19. stol. byla totiž silně byrokratická a neprůhledná,³⁶ přičemž rozhodovala nejen o otázkách právních, ale i skutkových.³⁷ Vlivem revolučních změn již nebylo považováno za vhodné, aby o vině a trestu rozhodovaly jen státem dosazené a jím rovněž placené osoby, jež by mu mohly stranit.³⁸ Smyslem alespoň částečné laicizace soudnictví byla tedy snaha o jeho otevření a zároveň legitimizaci a demokratizaci.³⁹ Porotci měli totiž po anglickém vzoru⁴⁰ garantovat kontrolu lidu nad výkonem soudnictví⁴¹ a zajišťovat přímou účast občanů na jeho rozhodování.⁴²

Za první pokus o zřízení porotních soudů na našem území lze patrně považovat patent z 18. 4. 1848 č. 1151/1848 ř. z., o řízení ve věcech tiskových.⁴³ Jejich zavedení bylo rovněž přislíbeno dubnovou ústavou⁴⁴ z roku 1848.⁴⁵ Tato oktrojovaná ústava ve svém ust. § 29 stanovila: „*Soudnictví je vykonáváno veřejným ústním jednáním; v trestním soudnictví se zavádějí poroty,*

³⁴ NĚMEČKOVÁ, Daniela. Laický prvek ve spisech Mimořádného lidového soudu v Mladé Boleslavi. *Právněhistorické studie*. 2016, **45**(2), str. 241.

³⁵ ADAMOVÁ, Karolina. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*. Praha: LexisNexis CZ, 2005, str. 102; KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo.

³⁶ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201; KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo.

³⁷ KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo.

³⁸ Tamtéž a dále PRINC, Michal. K historii účasti laického prvku v trestním soudnictví v českých zemích. *Soudce*. 2018, **20**(3), str. 22.

³⁹ KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo; PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201.

⁴⁰ PRINC, Michal. *K historii účasti laického prvku v trestním soudnictví v českých zemích*. Cit. dílo, str. 23. Michal Princ ovšem dodává, že od původních anglických porot docházelo v evropských zemích k zavádění odlišností. Jednou z nich bylo např. opuštění principu jednomyslnosti při rozhodování. Viz tamtéž.

⁴¹ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, str. 56.

⁴² POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 86. Zdeněk Kühn se dokonce domnívá, že všechny tyto důvody jsou aktuální v podstatě dosud, když uvádí: „*Nemyslím, že by tato idea měla dnes slabší rezonanci než před více než půl druhým stoletím. Základním nebezpečím, které je podle mne s justicí spojeno, není žádná imaginární vidina „soudcovského státu“ (proti tomu lze argumentovat s klasikem, že soudnictví nemá ani měšec, ani meč), ale spíše uzavření justice do sebe sama a do světa zcela nesrozumitelných bezobsažných formulí.*“ Srov. KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo.

⁴³ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 32; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38; NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Laický prvek ve spisech Mimořádného lidového soudu v Mladé Boleslavi*. Cit. dílo, str. 241; ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přisedící?* Cit. dílo, str. 16; BALÍK, Stanislav. K tradici porotního soudnictví v českých zemích. *Historický obzor: Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie*. 1994, **5**(1), str. 13.

⁴⁴ Tzv. Pillersdorfovou ústavou. Pro úplnost je třeba dodat, že tato ústava nikdy nevstoupila v účinnost.

⁴⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 32; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38; MAREK, Tomáš. K otázce laického prvku v justici. *Trestněprávní revue*. 2012, **11**(7–8), str. 170; MOC, Petr. Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století. In: VOJÁČEK, Ladislav, Pavel SALÁK a Jiří VALDHANS. *Acta Universitatis Brunensis. Iuridica No 475: Dny práva 2013. Část VII. Soudy a soudnictví v historickém kontextu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, str. 192; BALÍK, Stanislav. *K tradici porotního soudnictví v českých zemích*. Cit. dílo, str. 13.

jejichž zřizování určí zvláštní zákon.“⁴⁶ Institut porotních soudů obsahovala i další oktrojovaná ústava z roku 1849,⁴⁷ tedy ústava březnová.⁴⁸ Ta ve svém ust. § 103 doslova uváděla: „Řízení soudní má býti vůbec veřejné a ústné. Výnimky z té veřejnosti ustanovuje zákon, pro dobré pořádku a mravnosti. Ve věcech trestních platiti má soud obviňovací, soudy porotní rozhodovati mají ve všech těžkých zločinech, jichž zákon obšírněji poznamená, potom při výstupcích politických a tiskových.“⁴⁹ Ke svěření dalších trestných činů do pravomoci porotních soudů došlo na základě prozatímního trestního řádu⁵⁰ č. 25/1850 ř. z. ze dne 1. 6. 1850.⁵¹ Poroty však byly opakovaně ze strany státu omezovány.⁵² Počátkem 50. let 19. stol. navíc došlo k nastolení tzv. Bachova neoabsolutismu, během něhož byly porotní soudy zrušeny.⁵³ Došlo k tomu konkrétně kabinetním listem ze dne 31. 12. 1852 č. 4/1852 ř. z.,⁵⁴ nazývaným pravidla základní v příčině zákonodárství organického v korunních zemích císařství rakouského, který derogoval trestní řád z roku 1850.⁵⁵ Prosincová ústava z roku 1867 ovšem s porotními soudy opět počítala.⁵⁶ Ve svém ust. čl. 11 Základního zákona státního č. 144 ze dne 21. 12. 1867, o moci soudcovské, uváděla: „U zločinů, za které se hrozí těžkými tresty, jež musí být označeny zákonem, jakož i u všech politických zločinů a přečinů, i zločinů a přečinů, spáchaných skrze obsah nějaké tiskoviny, rozhodují o vině obžalovaného porotci.“⁵⁷ K opětovnému zavedení porotních soudů však v Čechách a na Moravě⁵⁸

⁴⁶ Cit podle KADLECOVÁ, Marta a Pavel MATES. *Vybrané dokumenty z dějin státu a práva na území ČSSR (1627–1939)*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1979, str. 44.

⁴⁷ BALÍK, Stanislav. *K tradici porotního soudnictví v českých zemích*. Cit. dílo, str. 13; MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 170.

⁴⁸ Nazývaná též jako Stadionova ústava. Ani tato ústava se nikdy nestala účinnou.

⁴⁹ Cit podle KADLECOVÁ, Marta a Pavel MATES. *Vybrané dokumenty z dějin státu a práva na území ČSSR (1627–1939)*. Cit. dílo, str. 96.

⁵⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 32; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38; MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 192.

⁵¹ Tento předpis zaváděl do tehdejšího trestního řízení mimo porot moderní principy, jako zásadu obžalovací, volné hodnocení důkazů či ústnost a veřejnost jednání. Srov. STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl I*. Praha: J. Otta, 1887, str. 95; MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 192–193.

⁵² POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 86.

⁵³ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 32; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38; NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Laický prvek ve spisech Mimořádného lidového soudu v Mladé Boleslavi*. Cit. dílo, str. 241.

⁵⁴ MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 193.

⁵⁵ BALÍK, Stanislav. *K tradici porotního soudnictví v českých zemích*. Cit. dílo, str. 13.

⁵⁶ MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 170; MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 193.

⁵⁷ Cit podle KADLECOVÁ, Marta a Pavel MATES. *Vybrané dokumenty z dějin státu a práva na území ČSSR (1627–1939)*. Cit. dílo, str. 82.

⁵⁸ Na Slovensku k tomu došlo až zák. čl. XXXIII/1896 (trestní řád uherský) a zák. čl. XXXIII/1897, ve znění zák. čl. XIII/191. Srov. SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 32; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38.

došlo až prostřednictvím t. ř. 1873.⁵⁹ Porotní soudnictví se podle tohoto zákona vztahovalo na zločiny a přečiny spáchané obsahem tiskopisu, dále na velezradu, rušení veřejného pokoje, pozdvižení a vzbouření, veřejné násilí, zneužití moci úřední, násilné smilstvo, vraždu a zabití, krádež, loupež, podvod, zpronevření apod.⁶⁰ Vláda však měla ve výjimečných případech možnost v určitém regionu zastavit činnost porot až na dobu jednoho roku.⁶¹

Podle zákona ze dne 23. 5. 1873 č. 121/1873 ř. z., o vzdělávání seznamů porotnických, se mohl porotcem stát pouze gramotný muž starší 30 let, jenž měl domovské právo v Předlitavsku, a to alespoň rok v obci, kde se zdržoval. Roční daňový výnos u něho musel převyšovat 10 zlatých. Pokud bydlel v obci s více než 30 tisíci obyvateli, muselo se jednat alespoň o 20 zlatých.⁶² Podmínka daňového censu se na uchazeče nevztahovala, pokud získal doktorský titul na vysoké škole v rámci Rakouska, popř. pokud byl advokátem, notářem, profesorem nebo učitelem na střední či vysoké škole. Porotcem se však nemohli stát učitelé základních škol, státní úředníci ani zaměstnanci pošty, železnice nebo paroplavebního či telegrafního podniku.⁶³ Relativní výlučka⁶⁴ platila i pro tělesně či duševně postižené jedince, pokud jim takové postižení znemožňovalo plnohodnotný výkon funkce, dále osoby v konkurzu či soudem uznání marnotratníci, popř. osoby obžalované ze spáchání trestného činu, vykonávající trest, anebo odsouzené ke ztrátě volitelnosti do obecních orgánů.⁶⁵ Pokud by se někdo stal nezpůsobilým až v průběhu výkonu funkce, pak se jednalo o jeden z důvodů zmatečnosti.⁶⁶

Výkon funkce porotce byl povinný.⁶⁷ Zápis do seznamu porotců směli odmítnout⁶⁸ jen poslanci zemského sněmu, vojáci stojící mimo službu po čas branné povinnosti, profesori a učitelé,

⁵⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 32; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38; MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 173; POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 86; BALÍK, Stanislav. *K tradici porotního soudnictví v českých zemích*. Cit. dílo, str. 13.

⁶⁰ Srov. písm. A, písm. B č. 2, č. 3, č. 4, č. 5, č. 9, č. 12, č. 15, č. 17, č. 18, č. 19, č. 20, č. 21, č. 23, č. 24, č. 25 t. ř. 1873.

⁶¹ POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 86.

⁶² Ust. § 1 zákona ze dne 23. 5. 1873 č. 121/1873 ř. z., o vzdělávání seznamů porotnických.

⁶³ Ust. § 3 zákona ze dne 23. 5. 1873 č. 121/1873 ř. z., o vzdělávání seznamů porotnických.

⁶⁴ Ust. § 2 zákona ze dne 23. 5. 1873 č. 121/1873 ř. z., o vzdělávání seznamů porotnických.

⁶⁵ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 142 a MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 194–195.

⁶⁶ Srov. nález kasačního soudu ze dne 24. 9. 1874 (č. sbírky 25); nález kasačního soudu ze dne 21. 1. 1881 (č. sbírky 316); nález kasačního soudu z 31. 3. 1882 (č. sbírky 440); MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 195–196.

⁶⁷ V případě nedostavení se k jednání soudu bez uvedení náležitého důvodu nebo jeho předčasného opuštění bez souhlasu předsedy porotního soudu mohl být porotce potrestán peněžitou pokutou až do výše 50 zlatých, popř. 100 zlatých při opakovaném provinění. Proti takovému rozhodnutí bylo možné do 8 dnů od jeho doručení podat námitku u zemského krajského soudu. Další opravný prostředek již nebyl možný. Srov. KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 145.

⁶⁸ Ust. § 4 zákona ze dne 23. 5. 1873 č. 121/1873 ř. z., o vzdělávání seznamů porotnických.

lékaři a lékárníci, služebnictvo císařského dvora, osoby starší 60 let, popř. občané, kteří již funkci porotce vykonávali.⁶⁹

Pro jednotlivá soudní řízení byli porotci vybíráni ze seznamu. Za účelem tvorby takového seznamu nejprve starostové obcí vypracovávali prvotní seznamy. Jednalo se o abecední seznamy všech obyvatel,⁷⁰ kteří splňovali předpoklady pro výkon funkce porotce a zároveň nevyužili práva na její odmítnutí. Poté měli kandidáti uvedení v seznamu možnost vznášet námítky na vynětí ze zákonných důvodů. Posléze předával starosta daný seznam prostřednictvím okresního hejtmána prezidentovi příslušného krajského soudu. Okresní hejtmán mohl ještě v seznámech ze všech obcí ve svém okresu označit osoby, jež díky jejich charakterovým vlastnostem považoval za vhodné pro výkon funkce. Jestliže prvotní seznam v některém z obvodů zemského krajského soudu obsahoval méně než 800 lidí, byl vytvořen ještě seznam doplňovací. Do něho mohly být zapsány i osoby, jež na přímých daních odváděly ročně alespoň 5 zlatých. Oba seznamy pak sloužily k vytvoření ročního seznamu. Jednalo se o užší seznam porotců pro následující kalendářní rok, který dávala dohromady komise svolaná prezidentem zemského krajského soudu. Skládala se z prezidenta soudu či jeho zástupce a tří soudních radů.⁷¹ Počet osob v seznamu měl o jednu polovinu převyšovat počet potřebných porotců pro předpokládaná řádná a mimořádná soudní období. Jestliže tedy obsahoval méně jmen, musel být doplněn. Hotový roční seznam byl následně zaslán prezidentovi zemského krajského soudu, okresním soudcům, vrchnímu státnímu zástupci a dalším státním zástupcům, představenému zemské politické správy, okresním hejtmánům a starostům obcí. Představení úřadů a starostové v průběhu roku dohlíželi na to, jestli všechny osoby v seznamu stále splňují veškeré předpoklady pro výkon funkce. Pokud zjistili nedostatek, byli povinni jej nahlásit prezidentovi příslušného zemského soudu. Ten rozhodoval o vyškrtnutí porotců ze seznamu.⁷²

Čtrnáct dní před začátkem funkčního období poroty byli ze dvou uren losováni členové tzv. služebního seznamu.⁷³ Dělo se tak za přítomnosti dvou soudců zemského krajského soudu, státního zástupce a zástupce místně příslušné advokátní komory. Prezident zemského krajského

⁶⁹ Pokud někdo již funkci porotce vykonával, mohl být z dané povinnosti vyjmut jen do konce následujícího kalendářního roku. Srov. KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 143.

⁷⁰ V seznamu byly u každého kandidáta obsaženy jeho jméno a příjmení, bydliště, stav či povolání, daňová sazba a zemské jazyky, které ovládal. Srov. KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 143.

⁷¹ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 143.

⁷² Tamtéž, str. 144.

⁷³ Sestával ze seznamu hlavního a doplňovacího. Srov. STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl I*. Cit. dílo, str. 187. V hlavním seznamu byli zapsáni ti porotci, které komise považovala za nejschopnější. Do seznamu doplňovacího pak ti, kteří žili v obvodu soudu či poblíž. Viz MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 196.

soudu takto vylosoval 36 hlavních porotců a 9 náhradníků,⁷⁴ o čemž se sepisoval protokol. Samotná lavice porotců se sestavovala *ad hoc* před hlavním líčením. Výběru poroty se účastnil státní zástupce, soukromý účastník, obžalovaný a všichni porotci ze služebního seznamu. Předseda soudu se pak porotců i stran dotazoval, zda u nich neexistují nějaké důvody pro vyloučení.⁷⁵ Každá ze stran měla právo na odmítnutí poloviny počtu zúčastněných porotců převyšujících 12.⁷⁶ Lavice porotců byla úspěšně sestavena, pokud se mohlo zasedání účastnit nejméně 14 nevyloučených porotců.⁷⁷ Samotní porotci byli vybíráni losem.⁷⁸

Funkční období porotců byl jeden kalendářní rok. Výkon funkce se však prodlužoval, pokud v daném období nedošlo k uzavření všech kauz.⁷⁹ Funkce byla vykonávána v sídle příslušného sborového soudu.⁸⁰ Porotní soud se scházel každé tři měsíce, popř. každé dva měsíce, stanovil-li tak prezident sborového soudu.⁸¹ Soud se skládal ze tří soudců a 12členné lavice porotnické.⁸² Pro případ potřeby byli jmenováni i náhradníci.⁸³

Porotci měli nárok na náhradu cestovních výloh, pokud bylo jejich bydliště dále než 7,5 km od sídla soudu.⁸⁴

Po uzavření lavice porotců mohlo být soudní přelíčení zahájeno. Porota zasedala v pořadí, v němž byli její členové vylosováni.⁸⁵ Na počátku hlavního líčení skládali porotci přísahu.⁸⁶ Po

⁷⁴ MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 196.

⁷⁵ Srov. ust. §§ 308 a 309 t. ř. 1873 a MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 196.

⁷⁶ V případě lichého počtu bylo možné odmítnout o jednoho porotce navíc. Srov. KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 144–145.

⁷⁷ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 144 a MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 196.

⁷⁸ Los se neprováděl, pokud bylo v osudí jen 12 porotců. Pokud byl vytažen odmítnutý porotce, tak se los opakoval. Srov. KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 145.

⁷⁹ Srov. ust. § 298 t. ř. 1873 a KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 145.

⁸⁰ Ust. § 297 t. ř. 1873. Dále též KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 145 a MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 194.

⁸¹ Ust. § 297 t. ř. 1873; BALÍK, Stanislav. *K tradici porotního soudnictví v českých zemích*. Cit. dílo, str. 14; MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 194.

⁸² Ust. § 300 t. ř. 1873; BALÍK, Stanislav. *K tradici porotního soudnictví v českých zemích*. Cit. dílo, str. 14; MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 196.

⁸³ Ust. § 301 t. ř. 1873 a MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 196.

⁸⁴ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 145.

⁸⁵ MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 197.

⁸⁶ Text přísahy zněl: „*Budete přísahati a slíbíte před Bohem, že chcete důkazy, kteréž uvedeny budou proti obžalovanému i k jeho prospěchu, se vši svědomitou pozorností zkoušeti, že nechcete ničeho, co obžalovanému může býti ku prospěchu nebo na škodu, bez uvážení nechávati, že chcete zákon, jemuž máte platnost zjednati, věrně zachovávat, že nechcete o věci, k níž přelíčení se vztahuje, prvé než učiníte výrok, s nikým, leč se svými spoluprotci mluvit, hlasu přízně neb nepřízně, bázně neb radosti z cizí škody žádného sluchu nedávati, nébrž že chcete nestranně a setrvale, jak se na poctivého a svobodného muže sluší, jediné dle důkazů, obžalovanému ku prospěchu i proti němu uvedených a dle svého na nich se zakládajícího přesvědčení tak rozhodnouti, jak z toho před Bohem a svým svědomím můžete odpovídati.*“ Srov. § 313 t. ř. 1873. Předseda senátu jeho znění nejprve před porotci přečetl. Každý porotce pak přísahu potvrdil slovy: „*Přísahám, k tomu mi dopomáhej Bůh!*“ Jestliže náboženské vyznání porotce nedovolovalo takovou přísahu složit, tak skládal pouze slib podáním ruky. Srov. § 313 t. ř. 1873 a KUKLÍK, Jan a kol.

přečtení obžaloby následovalo dokazování, během něhož mohli porotci dokonce podle ust. 315 t.ř. 1873 navrhnout důkazy a klást dotazy.⁸⁷ Po skončení dokazování prohlásil předsedající soudce přelíčení za skončené a shrnul veškeré podstatné náležitosti procesu tak, aby porotci lépe pochopili smysl a účel zákona. Připomenul jim rovněž jejich povinnosti a vysvětlil proceduru hlasování.⁸⁸ Soud formuloval pro přisedící otázky, které musely být nejprve přečteny stranám.⁸⁹ Rozlišovaly se na hlavní,⁹⁰ dodatkové⁹¹ či eventuální⁹² a podle ust. § 323 t. ř. 1873 musely být koncipovány tak, aby na ně bylo možno odpovědět buď „Ano“, nebo „Ne“. Nesprávné položení otázek porotcům představovalo případ zmatečnosti řízení.⁹³ Po předání otázek se poradci přesunuli i se spisem do poradní síně.⁹⁴ Jiné osoby do místnosti neměly bez písemného souhlasu předsedajícího soudce přístup a ani porotci ji nesměli opouštět.⁹⁵ Tam si porotci ze svého středu zvolili prostou většinou hlasů vrchního porotce.⁹⁶ Před zahájením porady přečetl vrchní porotce poučení.⁹⁷ Porotci směli hlasovat jen o předložených otázkách skutkového charakteru. Jejich úkolem nebylo rozhodovat o trestní sazbě.⁹⁸ Po poradě hlasovali o každé z otázek všichni porotci samostatně buď „Ano“ nebo „Ne“, přičemž vrchní porotce hlasoval jako poslední.⁹⁹ K rozhodnutí o otázce viny byla zapotřebí dvoutřetinová většina. Ke zbývajícím otázkám postačovala většina

Vývoj československého práva 1945–1989. Cit. dílo, str. 145; BALÍK, Stanislav. *K tradici porotního soudnictví v českých zemích.* Cit. dílo, str. 15; MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století.* Cit. dílo, str. 197.

⁸⁷ MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století.* Cit. dílo, str. 197.

⁸⁸ Tamtéž, str. 197–198.

⁸⁹ Tamtéž, str. 197.

⁹⁰ Tj. otázka viny či nevinu obžalovaného. Viz tamtéž, str. 197.

⁹¹ Nastupovaly v případě kladné odpovědi na otázku hlavní. Viz tamtéž, str. 197.

⁹² Při negativní odpovědi na jiné otázky. Viz tamtéž, str. 197.

⁹³ Touto problematikou se zabývala dobová judikatura i doktrína. Blíže k tomu viz tamtéž, str. 197.

⁹⁴ Tamtéž, str. 198.

⁹⁵ Sankce za porušení tohoto pravidla byla mimo neplatnosti hlasování také pokuta pro porotce ve výši 10 až 100 zlatých a pro jiné osoby vazba až na 24 hodin. V případě nejasností však mohl vrchní porotce požádat předsedajícího soudce, aby se za přítomnosti žalobce, obhájce a zapisovatele dostavil. O případné změně otázek musel hlasovat soudní senát. Tamtéž, str. 198.

⁹⁶ Tamtéž, str. 198; BALÍK, Stanislav. *K tradici porotního soudnictví v českých zemích.* Cit. dílo, str. 15.

⁹⁷ Poučení znělo: „Zákon neřádá na porotcích, aby vydávali počet z příčin svého přesvědčení; neustanovuje jim žádných určitých pravidel, dle kterých by posuzovali se mělo, jestli některý důkaz úplný a dostatečný. Zákon vybízí je toliko, aby bedlivě a svědomitě zkoušeli všechny průvody ku prospěchu obžalovaného i proti němu uvedené, a potom se tázali sami sebe, jaký účinek na ně měly důkazy v hlavním přelíčení proti obžalovanému přivedené, též důvody, jimiž se hájil.“ Srov. ust. § 326 t. ř. 1873. Poučení mělo být dokonce vyvěšeno v poradní síni spolu s ust. §§ 327–330 t. ř. 1873. Viz MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století.* Cit. dílo, str. 198.

⁹⁸ Petr Moc však ve své práci popisuje, že porotci si leckdy na sebe nezákonně atrahovali i tuto pravomoc. Líčí, že pokud se porotcům zdála trestní sazba jako příliš drakonická, tak měli tendenci prohlášovat obžalovaného za nevinného. Srov. tamtéž, str. 197.

⁹⁹ ADAMOVÁ, Karolína. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938.* Cit. dílo, str. 122; BALÍK, Stanislav. *K tradici porotního soudnictví v českých zemích.* Cit. dílo, str. 15; MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století.* Cit. dílo, str. 200.

prostá.¹⁰⁰ Hlasování se bylo rovněž možno zdržet. Takové hlasy se pak připočítaly k mírnějšímu názoru. V případě rovnosti hlasů se uplatnila zásada *in dubio pro reo*. Bylo tedy vybráno příznivější rozhodnutí pro obžalovaného.¹⁰¹ O hlasování se sepisoval protokol, který podepisoval vrchní porotce.¹⁰²

Po zapsání výsledků se porotci vrátili do zasedací síně. Předsedající soudce vyzval vrchního porotce, aby sdělil výsledek hlasování.¹⁰³ Ten pokaždé přečetl otázku a odpověď na ni.¹⁰⁴ Posléze byl předveden obžalovaný, jemuž byl verdikt oznámen. V případě jeho shledání nevinným byl okamžitě vyhlášen zprošťující rozsudek. Pokud byl ovšem označen za vinného, následovalo ještě stanovení trestu soudním senátem.

Pokud šlo o opravné prostředky, zmateční stížností bylo možné ve vztahu k laickému prvku mj. napadat nesprávné obsazení lavice porotců, jejich nedostatečné poučení, špatnou formulaci otázky, nebo nejasnou či vnitřně rozpornou odpověď porotců na ni.¹⁰⁵

Pro uchopitelnější analýzu fungování porotních soudů lze ještě detailněji rozebrat některé významné procesy, v nichž byl tento institut použit. Těmi patrně nejslavnějšími byly proces s Karlem Havlíčkem Borovským a Leopoldem Hilsnerem. Oba jsou zajímavé rovněž z hlediska velmi názorné ilustrace přínosů i nedostatků porotních soudů.

1.1.1. Proces s Karlem Havlíčkem Borovským

Významný český básník, novinář a politik Karel Havlíček Borovský (1821–1856) stanul před soudem vícekrát.¹⁰⁶ Velmi význačným procesem byl však ten z roku 1849 projednávaný v Praze. Borovský byl obviněn za znevažování ústavy rakouského mocnářství na základě jeho

¹⁰⁰ ADAMOVI, Karolina. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*. Cit. dílo, str. 123 a MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 200.

¹⁰¹ MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 200.

¹⁰² Ust. § 329 t. ř. 1873.

¹⁰³ Dle ust. § 330 t. ř. 1873 začínala jeho řeč slovy: „Porotci odpověděli dle přísahy a svědomí k otázkám jim daným takto:“

¹⁰⁴ Pokud byl výrok nejasný nebo neúplný, mohla být porota vyzvána k další poradě. Soudní sbor měl dokonce možnost se podle ust. § 332 t. ř. 1873 jednomyslně usnést na tom, že porota mylně shledala obžalovaného vinným. V takovém případě se zasedání porotního soudu odročilo, přičemž rozhodovala nová porota a nikdo z původních soudců nesměl přelíčení předsedat. V případě zproštění obžaloby však taková možnost neexistovala. Petr Moc k tomu konstatuje, že se jednalo o snahu dodržet hlavní účel porotních soudů, a sice posílení práv obžalovaného. Srov. MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 200.

¹⁰⁵ Ust. § 343 t. ř. 1873 a MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století*. Cit. dílo, str. 201–202.

¹⁰⁶ Např. v letech 1850–1851 byl souzen kutnohorským soudem kvůli obsahu svých článků uveřejněných v časopisu *Slovan Správa záležitostí obecních a Proč jsem občanem*. Srov. LAMEŠ, Jaroslav. *Tiskové procesy Karla Havlíčka Borovského v Kutné Hoře 1850–1851*. In: *Havlíčkobrodsko: Vlastivědný sborník*. Havlíčkův Brod: Okresní vlastivědné muzeum Havlíčkův Brod, 1988, str. 35.

článku otištěném v Národních novinách s názvem *Výklad oktrojované ústavy od 4. března*.¹⁰⁷ Podle obžaloby měl totiž „*skrze jeho pod nápisem Výklad oktrojované konstituce v N. N. č. 62 vytisknutý článek hledět tupením a oušklebným vypisováním ústavu rakouského mocnářství v opovržení uvést*.“¹⁰⁸ Mělo se tedy jednat jen o tupící kritiku, jejímž cílem nebylo odborné hodnocení ústavy, nýbrž posměšné upozornění na její nedostatky.¹⁰⁹ Borovský měl údajně vytýkat pomíjivost základních práv, jež mohla být při nepokojích suspendována.¹¹⁰ Článek se taktéž zabýval nerovnoprávností českého a německého obyvatelstva, jelikož Ústava zakotvovala právo pro každého německy mluvícího občana na vzdělání v německém jazyce kdekoli v celém mocnářství. Jiné národy takové právo neměly.¹¹¹ Poukaz na tento rozpor byl dle žaloby také urážlivý. Dále byla kritizována neúměrná délka 9 a 10 let pro zvolení poslanců Říšského sněmu a císařova pravomoc absolutního veta.¹¹² Podle prokurátora Ambrosa se jednalo o předstížené kritizování jevů, které ještě vůbec nenastaly.

Karel Havlíček Borovský však při své obhajobě poukázal na chybný překlad § 12 patentu ze dne 18. 4. 1848 č. 1151/1848 ř. z., o řízení ve věcech tiskových do češtiny.¹¹³ Zdůraznil, že podmínky kritiky v dané právní úpravě stanoveny nebyly, přičemž hana a kritika byly zakázány naposledy ve zrušeném patentu o cenzuře z roku 1810. Namítal, že jako novinář musí psát srozumitelně pro široké vrstvy obyvatelstva, čemuž musí přizpůsobit i své výrazy. Současně zmínil taktéž národnostní stránku věci, když uvedl, že každý národ přirozeně touží po samostatnosti, přičemž obyvatel by se měl přizpůsobit zemi, v níž hodlá žít, nikoli naopak. Nepovažoval se tedy za nepřítel Němců, ale vyzýval pouze po rovnoprávnosti.¹¹⁴ Tím se pravděpodobně snažil působit na porotu, jež byla převážně česká. Ve své závěrečné řeči sám sebe Borovský vylíčil jako obyčejného člověka, jenž je skrze prokurátora žalován císařem. Nezpochybňoval ovšem nic z toho, co napsal. Poté soudce přečetl porotcům otázku ve znění: „*měl údajně skrze jeho pod nápisem Výklad oktrojované konstituce v č. 62. N. N. vytisknutý článek hledět tupením a oušklebným vypisováním ústavu rakouského mocnářství v opovržení uvést*.“¹¹⁵ Proti tomuto znění se však Borovský ohradil, neboť podle jeho domněnky by v takovém případě nebyl souzen

¹⁰⁷ Srov. např. HAVLÍČEK BOROVSÝ, Karel. *Výklad oktrojované ústavy od 4. března*. *Česká čítanka* [online]. [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://texty.citanka.cz/havlicek/nn1-38.html>.

¹⁰⁸ Karel Havlíček Borovský před pražskou porotou v r. 1849. Praha: V. P. Nešněra, 1896, str. 32.

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 11.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ HAVLÍČEK BOROVSÝ, Karel. *Výklad oktrojované ústavy od 4. března*. Cit. dílo.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ V originálním německy psaném textu bylo totiž slovo *unwahre*, tedy česky „nepravý“, nesprávně přeloženo jako „tupení“.

¹¹⁴ Karel Havlíček Borovský před pražskou porotou v r. 1849. Cit. dílo, str. 15–17.

¹¹⁵ Tamtéž, str. 32.

podle zákona. Trval tedy nahradit slovo „tupením“ za „nepravým“.¹¹⁶ Soud této námitce vyhověl.¹¹⁷ Porota potom Karla Havlíčka Borovského po velice krátké poradě obžaloby zprostita.¹¹⁸

1.1.2. *Proces s Leopoldem Hilsnerem*

Proces s Leopoldem Hilsnerem patřil k nejsledovanějším soudům své doby, jehož se účastnili i zahraniční novináři.¹¹⁹ Zejména patrně kvůli vlně antisemitismu, jež se v 19. a první polovině 20. století šířila prakticky po celé Evropě.¹²⁰ Na Polensku, nedaleko Kutné Hory, kde se hlavní část případu odehrávala, sahalo toto naladění už do roku 1814. Tehdy v této oblasti vy eskaloval spor o německou židovskou školu. Přestože se většinová část místního obyvatelstva hlásila k českému občanství, tak zde i přesto byla pro menšinu vydržována poměrně nákladná dvojtřídká, jež byla rovněž lépe vybavena.¹²¹

Dne 1. 4. 1899 bylo v lese Březině mezi Polnou a Věžničkou nalezeno školákem Ludvíkem Irkem mrtvé tělo devatenáctileté křesťanské dívky Anežky Hružové.¹²² Ta žila s matkou a bratrem v nedaleké Malé Věžnici. V Polné pracovala jako švadlena u Bladiny Prchalové, kam vždy chodívала pěšky. Jelikož předtím dne 29. 3. 1899 do práce ani domů nedorazila, bylo po ní později vyhlášeno pátrání. Na místě činu se pohybovalo více lidí, čímž došlo ke znehodnocení důkazů. Příčinou smrti bylo patrně vykrvácení po řezné ráně na krku. Sexuální motiv činu se neprokázal.¹²³ Na poznámku přítomného strážmistra Klenovce o tom, že je dívka podřezaná, měl údajně někdo z davu vykřiknout, že je „podkoširovaná“.¹²⁴ K objevu těla došlo na Bílou sobotu, přičemž Velikonoce roku 1899 se kryly s koncem svátku Pesach. Proto vyvstala středověká pověra o vraždě kvůli domnělému židovskému rituálu, k němuž byla zapotřebí panenská krev.¹²⁵ Na základě

¹¹⁶ Tamtéž.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Tamtéž, str. 19.

¹¹⁹ ČERNÝ, Bohumil a kol. *Hilsneriáda: (k 100. výročí 1899–1999)*. Polná: Linda – Jan Prchal, 1999, str. 47.

¹²⁰ Velmi známým faktem je, že na Hilsnerovu obhajobu aktivně vystupoval pozdější prezident ČSR Tomáš Garrigue Masaryk, za což si ovšem vysloužil značnou kritiku z řad veřejnosti.

¹²¹ MOC, Petr. *Porotní soudnictví*. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. Vedoucí práce Stanislav Balík, str. 43.

¹²² ČERNÝ, Bohumil. *Hilsneriáda: K 100. výročí 1899–1999*. Cit. dílo, str. 15.

¹²³ *Hilsnerova aféra a česká společnost 1899–1999: sborník přednášek z konference na Univerzitě Karlově v Praze ve dnech 24.–26. listopadu 1999*. Praha: Židovské muzeum, 1999, str. 27.

¹²⁴ ČERNÝ, Bohumil. *Hilsneriáda: K 100. výročí 1899–1999*. Cit. dílo, str. 17. Slovo „podkoširovaný“ je možné chápat jako jakýsi počestný neologismus vzniklý z hebrejského slova *kašrut*, jenž v judaismu označuje soubor pravidel pro rituální způsobilost, zejména ve vztahu k potravinám, resp. správnému způsobu porážky zvířat. To, co je povoleno k jídlu, se označuje jako *kašer* neboli dle aškenázské výslovnosti *košer*.

¹²⁵ MUDROVÁ, Ivana. *Kam značky nevedou a další podivuhodné cesty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007, str. 147–155.

nepřímých svědectví byl posléze ze spáchání činu obviněn dvaadvacetiletý potulný žebrák Leopold Hilsner z židovského ghetta.¹²⁶

Vlastní proces byl zahájen 12. 9. 1899 u Krajského soudu v Kutné Hoře.¹²⁷ Soudní senát tvořili dvorský soudní rada Josef Ježek¹²⁸ a soudní radové František Budecius a Václav Pešek.¹²⁹ Do poroty byli vylosováni: rolník z Vrdů Václav Vančura, mlynář z Toužic Josef Mikolášek, kupec z Kutné Hory Emil Javůrek, rolník z Malína František Jelínek, nadlesní z Hraběšína Václav Runčík, továrník z Kutné Hory Tomáš Oupeka, rolník z Močovic Václav Vondra, mlynář z Mladotic František Prokeš, správce ze Žlebů František Müller, velkostatkář z Červených Peček Josef svobodný pán Hrubý z Jelení a chemik z Peček František Štěrba. Náhradníky potom byli rolník z Vrbčan Antonín Uher a rolník z Hořan František Moravec.¹³⁰ Za zmínku stojí zejména fakt, že v porotě nezasedl nikdo ze sociální vrstvy či stejného vyznání jako obžalovaný.¹³¹ Státním zástupcem potom byl Antonín Schneider-Svoboda. Hilsnerovým obhájcem pak Zdenko Auředníček. Významnou roli v procesu sehrál i právní zástupce matky zavražděné Karel Baxa.¹³² Ve vedení soudního procesu můžeme z dnešního hlediska nacházet mnoho pochybení. Předně nebyla dostatečně dodržena zásada presumpce nevinu, kdy to byl naopak obžalovaný, kdo musel prokazovat svoji nevinu. Byly mu pokládány návodné otázky a z řady výpovědí došlo k učinění závěrů, jež z nich vůbec nevyplývaly. Rituální vražda byla prakticky vyvrácena odbornými posudky. Přesto na ně nebyl brán zřetel. Dokonce i z výpovědí svědků jednoznačně nevyplývalo, že by byl Hilsner v době vraždy poblíž místa činu.¹³³ Pouze dříve trestaný korunní svědek Petr Pešák uvedl, že Hilsnera viděl. Na základě obhajobou prosazené rekonstrukce však vyšlo najevo, že svědek na danou vzdálenost nemohl nikoho poznat. Obžalovaný se ani nemohl stačit včas přemístit na jinou pozici, kde měl být posléze spatřen.¹³⁴ Žádná váha nebyla přikládána ani pokusu

¹²⁶ MUDROVÁ, Ivana. *Kam značky nevedou a další podivuhodné cesty*. Cit. dílo, str. 147–155; ČERNÝ, Bohumil. *Hilsneriáda: K 100. výročí 1899–1999*. Cit. dílo, str. 18.

¹²⁷ Vražda v Polné. *Národní listy* [online]. 1899, 12. 9. 1899, **39**(253), 1 [cit. 2019-09-30]. ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:6f68cf40-732b-11dc-b4f1-000d606f5dc6?page=uuid:1663f830-7276-11dc-ac55-000d606f5dc6>.

¹²⁸ Jeho nestrannost během procesu však byla později dosti zpochybnována. Srov. ČERNÝ, Bohumil. *Hilsneriáda: K 100. výročí 1899–1999*. Cit. dílo, str. 57.

¹²⁹ Vražda v Polné před porotou kutnohorskou. *Národní politika* [online]. 1899, 12. 9. 1899, **18**(253), 1–4 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPageDoc.do?id=10577364&picp=&it=0&s=djvu>.

¹³⁰ Tamtéž a ČERNÝ, Bohumil. *Hilsneriáda: K 100. výročí 1899–1999*. Cit. dílo, str. 47.

¹³¹ MOC, Petr. *Porotní soudnictví*. Cit. dílo, str. 46.

¹³² Tamtéž, str. 46.

¹³³ Tamtéž, str. 45–50.

¹³⁴ ČERNÝ, Bohumil. *Hilsneriáda: K 100. výročí 1899–1999*. Cit. dílo, str. 54.

obhajoby označit za možné vrahy jiné osoby.¹³⁵ Obhajoba se také musela potýkat se značně negativním profilem, v němž byl obžalovaný vykreslován.¹³⁶

Dne 16. 9. 1899 tak byly porotcům položeny dvě otázky. První z nich se dotazovala, zda je Leopold Hilsner hlavním pachatelem činu. Eventuální otázka pak zněla, zda je alespoň spolupachatelem. Porota odpověděla na první otázku záporně, ovšem na otázku druhou pozitivně. Leopold Hilsner tak byl odsouzen k trestu smrti oběšením.¹³⁷ Nejvyšší soudní a kasační dvůr ve Vídni však v dubnu roku 1900 na základě zmatečné stížnosti obhájce obžalovaného rozsudek kutnohorského soudu zrušil a vrátil případ k novému prošetření Krajskému soudu v Písku.¹³⁸

V novém procesu však byl Hilsnerovi kladen na základě podobnosti provedení za vinu i další skutek, a sice více než dva roky stará vražda Marie Klímové z Horní Věžnice. Žalobcům rovněž postačovalo, že obžalovaný neměl pro den spáchání činu žádné alibi.¹³⁹ Podobně jako v kutnohorském procesu i zde došlo k překrucování důkazů a nezohledňování vzájemných rozporů.¹⁴⁰ Na jejich základě byl Leopold Hilsner shledán vinným v případě obou vražd a odsouzen znovu k trestu smrti oběšením. Díky apelacím však vzdělané vrstvy přestaly na kauzu pohlížet jako na čin rituální vraždy.¹⁴¹ Podle rozsudků však již nebyla vražda motivována nábožensky, nýbrž sexuálně. Dle lékařských posudků však Hilsner žádnou sexuální úchylnou netrpěl.

V červnu roku 1901 byl Leopoldu Hilsnerovi trest smrti zmírněn císařskou milostí Františka Josefa I. a navazujícím rozhodnutím Nejvyššího soudního a kasačního dvora na doživotí.¹⁴² Na základě milosti císaře Karla I. pak byl Hilsner po 18 letech věznění v roce 1918 s podlomeným zdravím propuštěn na svobodu, kde žil pod pozměněným jménem.¹⁴³ Do dnešního dne však nebyl rehabilitován.¹⁴⁴

¹³⁵ V úvahu připadal např. již dříve usvědčený vrah František Wehr, popř. dokonce sám bratr zavražděné – Jan Hruža. Pro tuto domněnku hovoří zejména fakt, že na místě činu se našla zednická zástěra, přičemž bratr zavražděné byl právě zedníkem. MOC, Petr. *Porotní soudnictví*. Cit. dílo, str. 44. Během pohřbu oběti měl Jan Hruža na krku šátek a pravou ruku po celou dobu držel v kapse. Dokonce i soustrast přijímal levou rukou. Jan se se sestrou také údajně často hádal, neboť jí nechtěl vyplatit její dědický podíl po zesnulém otci. *Hilsnerova aféra a česká společnost 1899–1999: sborník přednášek z konference na Univerzitě Karlově v Praze ve dnech 24.–26. listopadu 1999*. Cit. dílo, str. 17.

¹³⁶ ČERVINKA, František. *Hilsnerova aféra a její literární dozvuk*. Polná: Linda, 1999, str. 7.

¹³⁷ MOC, Petr. *Porotní soudnictví*. Cit. dílo, str. 49.

¹³⁸ PRCHAL, Jan. *Biografický slovník Polenska: [významní rodáci a obyvatelé regionu]*. Polná: Linda, 2002, str. 45–46.

¹³⁹ MOC, Petr. *Porotní soudnictví*. Cit. dílo, str. 50.

¹⁴⁰ Tamtéž, str. 50.

¹⁴¹ KOVTUN, Jiří. *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera*. Praha: Sefer, 1994, str. 479–480.

¹⁴² MUDROVÁ, Ivana. *Kam značky nevedou a další podivuhodné cesty*. Cit. dílo, str. 147–155

¹⁴³ PRCHAL, Jan. *Biografický slovník Polenska: [významní rodáci a obyvatelé regionu]*. Cit. dílo, str. 45–46.

¹⁴⁴ Někdejší ministryně spravedlnosti Vlasta Parkanová v dokumentu zn. M 97/98 ze dne 5. 2. 1998 anulovala rozsudky kutnohorského a píseckého soudu. Toto rozhodnutí potvrdil její nástupce ve funkci Otakar Motejl

1.2. Vývoj v letech 1918–1945

Po zániku Rakouska-Uherska byly poroty do československého právního řádu převzaty recepční normou v podobě zák. č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu Československého.¹⁴⁵ I tehdejší občanská společnost totiž vyžadovala kontrolu rozhodování, jeho transparentnost a snížení korumpovatelnosti.¹⁴⁶ Porotní soudy byly zřizovány u všech krajských soudů, přičemž jejich obsazení a věcná příslušnost kopírovala rakouský vzor.¹⁴⁷ Prozatímní ústava z roku 1918 ještě ustanovení o porotách neobsahovala.¹⁴⁸ Na základě zák. č. 278/1919 Sb. z. a n., o sestavování seznamů porotců, byly seznamy v každé obci sestavovány komisí složenou ze starosty a čtyř osob zvolených obecním zastupitelstvem, jež byly k funkci porotce způsobilé.¹⁴⁹ Seznamy pak byly prostřednictvím okresních úřadů zaslány předsedům krajských soudů. Vytváření ročních a služebních seznamů pak bylo opět v podstatě obdobou rakouského předobrazu.¹⁵⁰ Porotcem mohla být osoba starší 35 let, která uměla číst a psát, měla domovské právo v obci v Československu a bydlela zde alespoň jeden rok.¹⁵¹ Právo zasedat v porotách tedy bylo rozšířeno i na ženy.¹⁵²

Nařízením vlády č. 301/1919 Sb. z. a n., o zastavení činnosti porotních soudů, dále č. 697/1920 Sb. z. a n., o zastavení působnosti porot na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, jakož i v obvodech některých sborových soudů I. stolice v Čechách a na Moravě a zák. č. 698/1920 Sb. z. a n., o dočasném zastavení působnosti porot, ovšem bylo využívání porotních soudů přerušeno.¹⁵³

dokumentem zn. M 1460/99 ze dne 12. 10. 1999. Definitivní rehabilitace je však věcí rakouských soudů, neboť nejvyšší kasační instance, jež potvrdila písecký rozsudek, tehdy sídlila ve Vídni. Viz MOC, Petr. *Porotní soudnictví*. Cit. dílo, str. 50–51.

¹⁴⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 32; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38; NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Laický prvek ve spisech Mimořádného lidového soudu v Mladé Boleslavi*. Cit. dílo, str. 241; ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přísedící?* Cit. dílo, str. 16.

¹⁴⁶ POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 86.

¹⁴⁷ Srov. SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 32–33; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38.

¹⁴⁸ Srov. zák. č. 37/1918 Sb., o prozatímní ústavě.

¹⁴⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 33; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38.

¹⁵⁰ Srov. SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 33; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38.

¹⁵¹ MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 170.

¹⁵² BALÍK, Stanislav. *K tradici porotního soudnictví v českých zemích*. Cit. dílo, str. 15.

¹⁵³ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201.

Porotní soudy zakotvovala¹⁵⁴ rovněž československá ústavní listina z roku 1920,¹⁵⁵ která doslova stanovila: „*Příslušnost a působnost porot upravují zvláštní zákony.*¹⁵⁶ [...] *Působnost poroty může být na čas zastavena v případech zákonem stanovených.*“¹⁵⁷ Na tato ustanovení navazovalo vládní nařízení č. 122/1921 Sb. z. a n., jež mělo činnost porot obnovit. K jeho provedení však nedošlo.¹⁵⁸ Roli v tom sehrál nejspíše i fakt, že laický prvek v justici byl už v tehdejší době předmětem značné kritiky.¹⁵⁹ Vytýkala se zejména jeho neekonomičnost, iracionalita, zbytečnost i to, že představuje zátěž pro soudce.¹⁶⁰ Přesto došlo např. ke změně přísahy porotců prostřednictvím zák. č. 223/1922 Sb. z. a n., který zohledňoval nevěřící občany.¹⁶¹

Jako o jisté modifikaci porotních soudů lze uvažovat o zák. č. 124/1924 Sb. z. a n., o změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah tiskopisu ve věcech křivého obvinění, utrhaní a urážek na cti. Tím vznikly tzv. kmetské soudy, což byly senáty s laickým prvkem, kde však měli převahu profesionální soudci.¹⁶²

Pokud jde o dobové hodnocení porot, často se poukazovalo zejména na jejich snadnou ovlivnitelnost veřejným míněním. Naproti tomu však nebylo možné dokázat, že by rozhodovaly hůře než profesionální soudci.¹⁶³

¹⁵⁴ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Odvolání přisedicích – přehlížená protiústavnost. *Jiné právo* [online]. 4. 10. 2009 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/10/odvolani-prisedicich-prehlizena.html>; PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201; MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici.* Cit. dílo, str. 170.

¹⁵⁵ Zák. č. 121/1920 Sb. z. a n., Ústavní listina Československé republiky.

¹⁵⁶ K přijetí žádného takového zákona však nikdy nedošlo. Srov. PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201.

¹⁵⁷ Ust. § 95 odst. 3 a 4 zák. č. 121/1920 Sb. z. a n., Ústavní listiny Československé republiky.

¹⁵⁸ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201; MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici.* Cit. dílo, str. 170.

¹⁵⁹ MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století.* Cit. dílo, str. 203. Tomáš Marek ve svém díle dokonce cituje rozhodnutí Nejvyššího soudu Československa č. 4336/1932: „*Účelem veřejnosti hlavního líčení [...] zejména ani při porotě není záměr, by bylo mocným dojmem nálady posluchačstva v porotní síni působeno na porotu.*“ Srov. MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici.* Cit. dílo, str. 170.

¹⁶⁰ Tamtéž. Dále také ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Odvolání přisedicích – přehlížená protiústavnost.* Cit. dílo.

¹⁶¹ Povinnost tak bylo díky novele alternativně možno splnit jen prostým vyslovením slova „Přisáhám“. Srov. MOC, Petr. *Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století.* Cit. dílo, str. 197.

¹⁶² MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945.* 3. vyd. Praha: Linde, 2003, str. 375 a NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Laický prvek ve spisech Mimořádného lidového soudu v Mladé Boleslavi.* Cit. dílo, str. 241. V senátu zasedali tři profesionální soudci a dva kmeti – nejméně 45letí občané s min. dvouletým pobytem v obci. Jejich volba byla analogická k volbě porotců. Srov. ADAMOVÁ, Karolína. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938.* Cit. dílo, str. 123. Více ke kmetským soudům viz např. KOHOUT, Martin. *Kmetské soudy v soustavě soudů tzv. První republiky.* *Právo.* 2009, 2(4), str. 17–25.

¹⁶³ PRINC, Michal. *K historii účasti laického prvku v trestním soudnictví v českých zemích.* Cit. dílo, str. 27.

V období okupace došlo ke zrušení porotních soudů,¹⁶⁴ a to konkrétně ust. § 28 Nařízení o výkonu trestního soudnictví v Protektorátu Čechy a Morava ze dne 14. 4. 1939, jež provádělo výnos říšského kancléře ze dne 16. 3. 1939 o zřízení protektorátu.¹⁶⁵

1.3. Vývoj v letech 1945–1948

S opětovným využitím porot se počítalo již při přípravě tzv. velkého retribučního dekretu za doby exilové vlády v průběhu druhé světové války. Už 17. 9. 1943 uvažoval tehdejší ministr spravedlnosti Jaroslav Stránský o utvoření tříčlenných senátů obsazených jedním profesionálním soudcem a dvěma přisedícími laiky. Takový krok odůvodňoval slovy: „[Je] *nutno, aby byla možnost přehlasovat právníka, je to lidová odvěta*“.¹⁶⁶ Dodával, že lidoví soudci měli být vybíráni z osob, jež prokázaly věrnost republice.¹⁶⁷ Dekretem prezidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku, se československý právní řád vrátil do předmnichovských dob.¹⁶⁸ Laický prvek v justici se posléze objevil nejen v tzv. velkém retribučním dekretu,¹⁶⁹ ale také v dekretu č. 17/1945 Sb., o Národním soudu.¹⁷⁰ Záměry o počtech lidových soudců se měnily. Nejprve měly být senáty skládány ze dvou soudců z lidu, později ze tří. Nakonec se však prosadila varianta pětičlenných senátů, jimž předsedal profesionální soudce. Další čtyři soudci z lidu měli zastupovat jiné strany Národní fronty.¹⁷¹

Porotní soudnictví bylo poté s účinností od 1. 3. 1947¹⁷² obnoveno zák. č. 232/1946 Sb., o porotních soudech.¹⁷³ Tento zákon oproti předchozím dobám rozšířil a zpřesnil jejich

¹⁶⁴ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201.

¹⁶⁵ *Nové uspořádání soudnictví v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: V. Linhart, 1939, str. 16.

¹⁶⁶ NĚMEČEK, Jan a kol. *Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně III.2. (červenec–prosinec 1943)*. Praha: Právnická fakulta UK – Historický ústav AV ČR & Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2013, str. 199.

¹⁶⁷ Tamtéž, str. 389.

¹⁶⁸ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Laický prvek ve spisech Mimořádného lidového soudu v Mladé Boleslavi*. Cit. dílo, str. 241.

¹⁶⁹ Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech.

¹⁷⁰ Národní soud měl rozhodovat o politickém a morálním chování domácích politických vůdců, příp. novinářů. Oproti normálu zde byl laický prvek dokonce posílen. Celkem zde zasedalo šest laiků proti jedinému profesionálnímu soudci. Viz NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Laický prvek ve spisech Mimořádného lidového soudu v Mladé Boleslavi*. Cit. dílo, str. 242.

¹⁷¹ Tamtéž, str. 241. Daniela Němečková ještě dodává, že právě lidoví soudci měli v justici představovat „zastánce tvrdé lidové spravedlnosti“. Srov. tamtéž.

¹⁷² SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 33; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38.

¹⁷³ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201; POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 86.

příslušnost.¹⁷⁴ Pravomoc byla orientována na závažné trestní věci.¹⁷⁵ Jednalo se o zločiny a přečiny, jež podle povahy a okolností spáchání svědčily o snaze pachatele ovlivnit uspořádání věcí veřejných.¹⁷⁶ Dále též o zločiny, za něž bylo možné uložit trest smrti či odnětí svobody delší než 5 let.¹⁷⁷ Velkým novem však bylo výrazné zvýšení vlivu porotců při rozhodování o trestu.¹⁷⁸ Porotě bylo totiž možné předkládat k rozhodování i otázky týkající se právní kvalifikace. Byla také přítomna při závěrečné poradě,¹⁷⁹ a tři vybraní porotci se dokonce účastnili hlasování o uložení trestu.¹⁸⁰ Porotcům byla také zachována možnost pokládat po výzvě předsedy senátu vyslýchanému dotazy a požadovat provedení důkazů.¹⁸¹ Porotcem se mohl stát každý oprávněný volič, jenž dosáhl věku alespoň 35 let, uměl číst a psát a žil v obci pobytu po dobu nejméně jednoho roku.¹⁸² Výkon funkce byl občanskou povinností.¹⁸³ Náležela za ni náhrada ušlého zisku a hotových výdajů.¹⁸⁴ Porotní soudy se skládaly z tříčlenného soudního sboru a dvanáctičlenné poroty.¹⁸⁵ Sestavovány byly nejprve národními výbory¹⁸⁶ na základě abecedních seznamů oprávněných voličů, z nichž byly předtím vyjímány nezpůsobilé osoby.¹⁸⁷ Jednalo se o tzv. prvotní seznamy.¹⁸⁸ Následně byly vytvářeny další seznamy tak, jako tomu bývalo v předchozích dobách.¹⁸⁹ Losování samotné poroty probíhalo z 30členného seznamu v neveřejném zasedání

¹⁷⁴ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Laický prvek ve spisech Mimořádného lidového soudu v Mladé Boleslavi*. Cit. dílo, str. 241.

¹⁷⁵ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201.

¹⁷⁶ Ust. § 1 odst. 1 bod 1 zák. č. 232/1946 Sb., o porotních soudech.

¹⁷⁷ MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 170.

¹⁷⁸ POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 86.

¹⁷⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 33; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38–39.

¹⁸⁰ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201; SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 33; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38–39.

¹⁸¹ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201.

¹⁸² Ust. § 4 zák. č. 232/1946 Sb., o porotních soudech a MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 170.

¹⁸³ Ust. § 22 odst. 1 zák. č. 232/1946 Sb., o porotních soudech. Ust. §§ 5 až 7 zák. č. 232/1946 Sb., o porotních soudech, však vypočítávala poměrně široké důvody nezpůsobilosti, neslučitelnosti a práva odmítnutí funkce.

¹⁸⁴ Ust. § 23 zák. č. 232/1946 Sb., o porotních soudech a MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 170.

¹⁸⁵ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201; MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 170.

¹⁸⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 33; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 38.

¹⁸⁷ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201.

¹⁸⁸ Ust. § 8 zák. č. 232/1946 Sb., o porotních soudech.

¹⁸⁹ Srov. ust. § 14 a násl. zák. č. 232/1946 Sb., o porotních soudech.

soudního sboru za účasti stran a jejich zástupců.¹⁹⁰ Žalobce i žalovaný však měli možnost porotce zamítnout bez udání důvodů.¹⁹¹ Porotci skládali slib na svou čest a svědomí, že se budou řídit jen zákonem a hlasovat podle svého nejlepšího svědomí a přesvědčení.¹⁹² Po závěrečných řečech předsedající soudce opět porotu poučoval o právu a hodnotě důkazů.¹⁹³ Poté jim zadal otázky, na jejichž základě byl vynesena verdikt. Opravným prostředkem bylo opět možno napadat zmatečnostní důvody způsobu vynášení verdiktu.¹⁹⁴

Zachováno bylo i pravidlo, jež umožňovalo pozastavit činnost porotních soudů až na jeden rok v případě, že nastaly události, kvůli nimž by poroty nemusely rozhodovat nestranně.¹⁹⁵

1.4. Vývoj v letech 1948–1989

V dobách po únorovém převratu došlo zák. č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, ke zrušení porotních soudů.¹⁹⁶ Primárním účelem však tehdy údajně byla snaha o zjednodušení organizace soudnictví a přizpůsobení krajskému zřízení.¹⁹⁷ Poroty jako takové přestaly existovat ve všech zemích socialistického bloku.¹⁹⁸ Laický prvek v justici však zůstal zachován, i když v jiné podobě. Nastal ovšem zásadní odklon od demokratického pojetí jeho základních funkcí.¹⁹⁹ Jestliže těmi byla doposud legitimizace, demokratizace,²⁰⁰ garance transparentnosti, popř. i snížení korumpovatelnosti soudního rozhodování,²⁰¹ jak bylo uvedeno v kapitole 1.1., po roce 1948 se

¹⁹⁰ Ust. § 30 zák. č. 232/1946 Sb., o porotních soudech a MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 170.

¹⁹¹ Ust. § 33 zák. č. 232/1946 Sb., o porotních soudech; PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201 a MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 170.

¹⁹² Ust. § 39 odst. 1 zák. č. 232/1946 Sb., o porotních soudech a MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 170.

¹⁹³ Ust. § 50 zák. č. 232/1946 Sb., o porotních soudech.

¹⁹⁴ MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 170.

¹⁹⁵ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201.

¹⁹⁶ POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 86; KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo.

¹⁹⁷ VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Cit. dílo, str. 62 a POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 86. Dalšími důvody mělo být i zlevnění a „zefektivnění“ justice. Srov. KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 635. Je však třeba podotknout, že o skutečném důvodu se vedou polemiky. Srov. POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 86.

¹⁹⁸ PLUNDR, Otakar. *Organizace justice a prokuratury*. 3. vyd. Praha: Orbis, 1971, str. 14–17; SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 33; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 39; KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo; ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přisedící?* Cit. dílo, str. 16.

¹⁹⁹ BOHÁČEK, Milan. *Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví*. Cit. dílo, str. 161.

²⁰⁰ KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo; PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201.

²⁰¹ POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 86.

taková úloha značně změnila. Laický prvek měl nyní sloužit komunistickému režimu jako prostředek ke kontrole a ovlivňování výkonu soudnictví ve jménu „revolučního právního vědomí“²⁰² a rozhodování „třídně uvědomělým způsobem“.²⁰³ Vládnoucí strana jejich prostřednictvím hodlala ovládat soudnictví.²⁰⁴ To podtrhuje i fakt, že drtivá většina nových laických soudců byla členy komunistické strany.²⁰⁵ Dobová odborná literatura k důvodům zavedení lidových soudců uvádí, že laici „přispívali značnou měrou k uplatňování zákonů v souladu s potřebami socialistické společnosti a právním citěním lidu [... a zároveň měli být] nositeli právní propagandy a právní výchovy občanů na svých pracovištích a v bydlíšti, jakož i v různých společenských organizacích“.²⁰⁶ Poněkud jinak bylo rovněž nahlíženo na zásadu nezávislosti justice: „Nezávislost soudců není v našem socialistickém pojetí absolutní, soudci musejí dodržovat právní normy, které v zájmu socialistického státu přijaly vrcholné zastupitelské orgány, a tyto normy vykládat v zájmu společnosti. [... Soudci] se nesmějí nechat ovlivnit konkrétními okolnostmi případu, aby případ posuzovali zaujatě a v rozporu se socialistickým právním vědomím“.²⁰⁷ Laický prvek v justici měl tedy v totalitním režimu sloužit zájmům vládnoucích vrstev a udržovat je u moci třeba i navzdory vůli občanů.²⁰⁸ Dostal značný ideologický podtext.²⁰⁹

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky, do právního řádu zaváděla po sovětském vzoru²¹⁰ tzv. soudce z lidu.²¹¹ Stanovila, že je povolávají příslušné národní výbory, není-li ve zvláštních případech zákonem stanoveno jinak.²¹² Ustanovení o způsobilosti

²⁰² ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck, 1995, str. 42; BOHÁČEK, Milan. *Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví*. Cit. dílo, str. 161; KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo.

²⁰³ PRINC, Michal. *K historii účasti laického prvku v trestním soudnictví v českých zemích*. Cit. dílo, str. 21.

²⁰⁴ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 655; BOBEK, Michal, Pavel MOLEK, Vojtěch ŠIMÍČEK a kol. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, str. 823 a BOHÁČEK, Milan. *Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví*. Cit. dílo, str. 161. Od zhruba druhé poloviny 50. let se tak však údajně dělo spíše jen výjimečně. Srov. KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 660.

²⁰⁵ Zdeněk Kühn dokonce uvádí, že z celkového počtu 20 tisíc lidových soudců bylo zhruba 70 % členy KSČ. KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo. Shodně též KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 659.

²⁰⁶ JANDA, Vladimír. *K dalšímu prohloubení demokratizace naší justice*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČSR, 1977, str. 3 a BOHÁČEK, Milan. *Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví*. Cit. dílo, str. 161.

²⁰⁷ POLÁKOVÁ, Marie; SLUNÉČKO, Petr. *Soudci z lidu – významný článek našeho lidového soudnictví*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČSR, 1983, str. 8 a BOHÁČEK, Milan. *Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví*. Cit. dílo, str. 161.

²⁰⁸ BOHÁČEK, Milan. *Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví*. Cit. dílo, str. 161.

²⁰⁹ POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 86.

²¹⁰ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, str. 626.

²¹¹ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201. Po celou dobu se však nejednalo o legální pojem.

²¹² Ust. § 142 odst. 1 úst. zák. č. 150/1948 Sb., Ústavy Československé republiky.

k úřadu soudce z lidu, o povolávání a odvolávání těchto soudců, o jejich právním postavení i odpovědnosti a o výkonu jejich funkce měl dále obsahovat zvláštní zákon.²¹³ Tím byl právě zmiňovaný zák. č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. Ústava ještě stanovila, že soudci z povolání a soudci z lidu měli slibovat přísahou, že budou zachovávat zákony a nařízení, vykládat je v duchu ústavy i zásad lidově demokratického zřízení a rozhodovat nestranně.²¹⁴

Soudci z lidu byli právní laici, jež zasedali v soudním senátu spolu s předsedajícím profesionálním soudcem.²¹⁵ Rozhodovat měli nejen o otázkách skutkových, ale také právních.²¹⁶ Postavení soudců z lidu mělo být dokonce stejné s profesionálními soudci.²¹⁷ To reflektovalo ideologickou představu o postupném zjednodušování práva a všelidového výkonu spravedlnosti,²¹⁸ a také o výkladu starého práva v duchu nového zřízení.²¹⁹ Laičtí soudci však měli převahu početní,²²⁰ takže mohli profesionálního soudce snadno ve skutkových i právních otázkách přehlasovat.²²¹ Působit měli nově nejen v trestních věcech, ale i v řízeních občanskoprávních.²²² Soudci z povolání měli zajišťovat odbornou úroveň procesu, zatímco soudci z lidu měli dbát o třídní přístup.²²³ To však často přinášelo problémy, neboť soudci z lidu často nebyli schopni

²¹³ Ust. § 142 odst. 2 úst. zák. č. 150/1948 Sb., Ústavy Československé republiky.

²¹⁴ Ust. § 143 úst. zák. č. 150/1948 Sb., Ústavy Československé republiky.

²¹⁵ Je třeba poznamenat, že podobný konstrukt přisedících laických soudců není výhradně komunistickou invencí, ačkoli se v daném případě jednalo o inspiraci sovětským modelem. Srov. KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 658–659. Laické soudce totiž znalo i Německo od dob Výmarské republiky. Srov. např. KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo a KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 659.

²¹⁶ KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo; KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 659.

²¹⁷ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 201; KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo; KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 659.

²¹⁸ KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo. Zdeněk Kühn však takové pojetí považuje výslovně za utopické. Viz tamtéž.

²¹⁹ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 202. Autoři dokonce ve světle této zásady glosovali i jeden dobový případ: „O tom svědčí i případ statkáře, který v opilosti zastřelil závozníka. Podle rozsudku okresního soudu byl obžalovaný nakonec odsouzen za verbální delikt podle zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, a nebezpečné zacházení se zbrání k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání tři měsíce. Krajský soud však nahlížel na věc poněkud více třídní optikou, jak lze vysledovat z názoru soudce z lidu rozhodujícího o opravném prostředku. „Možná, že by v dřívějších dobách nějaký univerzitní profesor o tomto případě napsal učené pojednání o mnoha stránkách, možná, že by kapitalistický majitel filmové produkce dal celý námět zpracovat v sentimentálně uplakaný film, ale v žádném případě nemůže čin pana statkáře obstát před soudcem z lidu, který je třídně uvědomělý“, konstatoval.“ Viz tamtéž.

²²⁰ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 635; PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 202.

²²¹ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 659.

²²² PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 202. Lze také zmínit, že zák. č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním, zaváděl soudce z lidu i do řízení vojenských soudů.

²²³ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 635. Jako soudci z lidu byly proto vybírány převážně osoby z dělnické třídy, jež se měla řídit svým pojetím spravedlnosti a instinktem. Viz tamtéž.

pochopit smysl projednávané věci.²²⁴ V trestních věcech rozhodovaných před okresním soudem byl senát složen z jednoho předsedajícího soudce z povolání a dvou soudců z lidu. V případě trestných činů, za něž bylo možné uložit trest smrti nebo odnětí svobody na více než 10 let zasedali v pětičlenném senátu dva soudci z povolání a tři soudci z lidu. Krajské soudy rozhodovaly jako soudy první instance v tříčlenných senátech, tvořených předsedajícím profesionálním soudcem a dvěma soudci z lidu. Ve druhé instanci pak projednávali věci opět v pětičlenných senátech, tvořených třemi soudci z lidu. Laičtí soudci se vyskytovali dokonce i u Nejvyššího soudu. Zde tvořili rovněž tři pětiny senátu.²²⁵ V případě rozhodování o stížnosti pro porušení zákona však zasedali ve tříčlenných senátech. I zde však měli většinu.²²⁶ Soudci z lidu zasedali též u nově zřízeného Státního soudu podle zák. č. 232/1948 Sb., o státním soudu, jenž měl zajistit pro území celé republiky jednotný výklad zák. č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky. Od 60. let začalo docházet k omezování laického prvku, kdy u okresních, krajských a vojenských soudů v prvním stupni zasedali vedle profesionálního soudce dva laici, zatímco u Nejvyššího soudu a soudů krajských a vojenských ve druhé instanci zasedali tři soudci z povolání a dva laici. Do senátů jiných soudů už laici jmenováni nebyli.²²⁷

Zásadu volitelnosti soudců z lidu, a dokonce i soudců z povolání, zakotvoval zák. č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře.²²⁸ Ve věci ustanovování, odvolávání a imunity byl však později přijat zák. č. 36/1957 Sb., o volbách soudců a soudců z lidu lidových a krajských soudů a o úpravě některých jejich poměrů.²²⁹ Tímto zákonem došlo k omezení platnosti řady ustanovení zák. č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví.²³⁰

²²⁴ Daniela Němečková k tomu ve své práci např. uvádí: „Společným rysem soudců z lidu v poválečném a poúnorovém období byl nedostatek právního vědomí či schopnosti pochopit formálně právní postupy. V mimořádném lidovém soudnictví soudci z lidu mnohdy nesprávně přehlasovali předsedu senátu a stejně jako po zlidovění soudnictví nebyli schopni pochopit některé složitější skutkové podstaty. Jednání v senátech trvala déle (zejména kvůli prodloužení porady před vynesemím rozsudku). Laikům bylo nutné vysvětlit případ polopaticky jak po stránce skutkové, tak i právní. [...] Vedle toho byli laici snadno ovlivnitelní veřejným míněním, což bylo považováno za nežádoucí stav a je naopak zdůrazňována nezávislost všech soudců (a tedy i laiků).“ NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Laický prvek ve spisech Mimořádného lidového soudu v Mladé Boleslavi*. Cit. dílo, str. 250.

²²⁵ Zák. č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů a zák. č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a o volbách soudců. Tyto zákony ovšem nastavily koncepci pozvolného oslabování lidového prvku v justici, když jej začaly vytlačovat do nejnižších instancí. Srov. PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 202. Druhý z uváděných zákonů dokonce později do právního řádu zaváděl samosoudce. Srov. NĚMEČKOVÁ, Daniela. *Laický prvek ve spisech Mimořádného lidového soudu v Mladé Boleslavi*. Cit. dílo, str. 251.

²²⁶ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 636.

²²⁷ Zák. č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a volbách soudců, ve znění pozdějších předpisů.

²²⁸ Srov. § 40 a násl. zák. č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře. Princip byl později zachován i zák. č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a volbách soudců a zák. č. 156/1969 Sb., jímž se doplňoval a měnil zák. č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a volbách soudců.

²²⁹ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 637–638.

²³⁰ Zbývající ustanovení byla zrušena přijetím zák. č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů. Tento zákon navíc na čas přejmenoval „soudce z lidu“ jednoduše na „soudce“, a to až do přijetí zák. č. 156/1969 Sb., jímž se doplňoval a měnil

Soudcem z lidu se mohl stát každý státní občan ve věku od 30 do 60 let,²³¹ jenž byl zapsán ve voličském seznamu a byl občansky bezúhonný. Zákon však stanovoval zvláštní podmínku, jíž byla „státní spolehlivost a oddanost myšlence lidově demokratického zřízení“. Seznamy byly tvořeny okresními národními výbory. K Nejvyššímu soudu byli jmenováni vládou. Funkce byla považována za občanskou povinnost.²³² Odmítnutí bylo možné jen ze závažných důvodů. Funkční období bylo nejdříve dvouleté.²³³ Později bylo prodlouženo až na dobu tří,²³⁴ resp. čtyř let.²³⁵ Za výkon funkce náležela mimo náhrady ušlé mzdy a hotových nákladů i paušální odměna ve výši 15 Kčs denně.²³⁶

Mezi soudci z povolání bývali soudci z lidu často velmi nepopulární.²³⁷ Jejich účast začala být postupem času spíše jen formální, přičemž původní význam institutu se záhy poněkud vytratil.²³⁸ I kvůli soudcům z lidu se v literatuře objevuje názor, že právě kvůli éře totalitního socialistického státu byl laický prvek v justici do značné míry zkompromitován, což může přetrvávat až doposud.²³⁹

zák. č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a volbách soudců. Tehdy se totiž legislativa znovu vrátila k termínu „soudce z lidu“.

²³¹ Věk potřebný pro výkon funkce se však postupně měnil. Zák. č. 36/1957 Sb., o volbách soudců a soudců z lidu lidových a krajských soudů, hranici snížil na 23 let v den volby, zák. č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů a zák. č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a o volbách soudců, dokonce dále na 21 let v den volby. Novelou v podobě zák. č. 156/1969 Sb., jímž se doplňoval a měnil zák. č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a volbách soudců, pak byla hranice zase zvýšena na 24 let v den volby. Ve snížení věkové hranice bylo každopádně možné spatřovat jakýsi ústup od požadavku životních zkušeností na tyto soudce, což jejich postavení původně legitimizovalo. PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 202.

²³² Na základě úst. zák. č. 19/1970 Sb., o organizaci soudů a o volbách soudců, byla prosazována dobrovolnost. PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 203.

²³³ Srov. ust. § 14 zák. č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, a dále též KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 636 a PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 202.

²³⁴ Zák. č. 36/1957 Sb., o volbách soudců a soudců z lidu lidových a krajských soudů.

²³⁵ Zák. č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů. PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 202.

²³⁶ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 203.

²³⁷ Z ankety proběhlé během Pražského jara mezi československými soudci, publikované v roce 1968 v časopisu Právní obzor vyplynulo, že lidoví soudci jsou považováni za zbytečný institut. Srov. KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 660. Svě zkušenosti se soudci z lidu shrnul ve svých pamětech i někdejší soudce z okresního soudu v západních Čechách Otto Ulč: „Nikdy jsem se necítil jako oběť soudců z lidu, a pochybuji, že se tak cítil jakýkoliv jiný soudce. Spíše bych řekl, že blíže pravdě byl opačný názor, tedy že lidoví soudci byli zbyteční hlupáci a pouhá socialistická dekorace, ovšem s jednou významnou výhradou: zda byli soudci z lidu aktivní nebo pasivní, záviselo téměř výlučně na způsobu, jakým byli řízeni předsedajícím profesionálem.“ ULČ, Otto. *Malá doznání okresního soudce*. Toronto: 68 Publishers, 1974, str. 23.

²³⁸ Učebnice právních dějin je dokonce v tomto smyslu označuje za jakousi „dekoraci“ soudního procesu. Srov. KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 659–660.

²³⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 32; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 31.

Na tomto místě se lze zmínit ještě o novém institutu, jenž přinesla ústava z roku 1960²⁴⁰ ve svém čl. 101. Jednalo se o tzv. místní lidové soudy.²⁴¹ V daném případě šlo však spíše o jakési dobrovolné občanské organizace, jimž bylo svěřeno posuzování méně závažných prohřešků společenského rázu. Nikoli o státní orgán.²⁴² Proto v daném případě nelze dostatečně dobře hovořit o justičním laickém prvku. Přesto si však tyto kvaziorgány zaslouží alespoň krátký výklad.²⁴³ Další úpravu obsahoval zák. č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech.²⁴⁴ Jak již bylo uvedeno, místní lidové soudy řešily méně závažné případy porušování socialistické zákonnosti. Jednalo se např. o narušení soudružského soužití občanů, společenského pořádku, dále o drobné majetkové spory či bagatelní trestné činy delegované prokurátorem a přestupky.²⁴⁵ Vznikaly v obcích s více než 3 tisíci obyvateli nebo v továrnách rozhodnutím rady okresního národního výboru na návrh odborové organizace nebo místního národního výboru.²⁴⁶ Rozhodovaly v tříčlenných senátech, přičemž soudcem tohoto soudu se mohl stát místní občan starší 21 let, jenž požíval mezi občany všeobecné vážnosti a důvěry, a který byl ostatním příkladem při práci, veřejné činnosti a osobním životě.²⁴⁷ Tito soudci bývali obvykle voleni aklamací na dobu 2 let.²⁴⁸ Řízení bylo ovládáno zásadou neformálnosti s cílem vydat rozhodnutí pokud možno do 30 dnů od podání návrhu.²⁴⁹ Sankce se nazývaly „opatření“, přičemž bylo možné uložit napomenutí, veřejnou důtku, pokutu až do výše 500 Kčs, nápravné opatření, nařízení k přeložení na nižší nebo méně placenou práci nebo propadnutí věci.²⁵⁰ O opravných prostředcích rozhodovaly okresní soudy.²⁵¹ Ačkoli byly zpočátku

²⁴⁰ Úst. zák. č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

²⁴¹ Za jejich předchůdce lze považovat soudružské soudy, organizované krajskými odborovými radami ROH podle směrnice politbyra KSČ z 21. 4. 1959. Projednávaly porušování pracovní kázně, drobné krádeže, neomluvené absence na pracovišti, opilství, rvačky, nedostatečné péče o děti apod. KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 644–645.

²⁴² SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 39.

²⁴³ Podle některých názorů se totiž jednalo o institut, prostřednictvím něhož byla laicizace v odvětví dovedena až takřka do důsledku. Viz např. PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 202.

²⁴⁴ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 645 a PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 202.

²⁴⁵ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 202.

²⁴⁶ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 645. Řešení prohřešků pachatele přímo v místě jeho bydliště na něho totiž mělo mít daleko větší výchovný efekt než v řízení před vzdálenějším soudem. Viz tamtéž.

²⁴⁷ Tamtéž, str. 645 a PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 202.

²⁴⁸ KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 645. Převahu však mívali zástupci dělnických profesí. Srov. tamtéž.

²⁴⁹ Tamtéž, str. 646.

²⁵⁰ Tamtéž, str. 646.

²⁵¹ Tamtéž, str. 647 a PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 202.

hojně využívány,²⁵² poukazovalo se na některé jejich nedostatky²⁵³ a neefektivitu.²⁵⁴ Proto byly později bez náhrady zrušeny zák. č. 150/1969 Sb., o přečinech.²⁵⁵

1.5. Vývoj v letech 1989–2002

Po sametové revoluci mělo dojít k odklonu od předchozího právního řádu.²⁵⁶ To se dotklo i laického prvku v justici. V Občanském fóru byla údajně zvažována i myšlenka znovuzavedení porot.²⁵⁷ Protože však taková idea nakonec nebyla převzata žádnou z nástupnických stran, tak k jejímu prosazení nedošlo.²⁵⁸ Účast občanů při soudním rozhodování tak byla ponechána ve formě přímých členů senátu, jako tomu bylo v případě soudců z lidu. Došlo však k jejich přejmenování na současný legální pojem „přisedící“.²⁵⁹ Tímto krokem měla být projevna určitá diskontinuita.²⁶⁰ Stejně tak tomu bylo i v zásadní změně paradigmatu jejich rozhodování, při němž se nově měli přisedící řídit toliko „nejlepším vědomím a svědomím“.²⁶¹ Cílem měla být pravděpodobně snaha zabránit do budoucna ideologickému deformování justice.²⁶² Zároveň byla účast laiků v soudním řízení omezována jen na řízení v některých věcech.²⁶³ K 1. 1. 1994 došlo rovněž ke zrušení vojenských soudů, kde byli přisedící také využíváni.²⁶⁴

²⁵² Např. v roce 1963 bylo evidováno 879 těchto místních lidových soudů. Ke konci roku 1961 dokonce projednávaly až čtvrtinu všech trestních věcí. Srov. KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 645–646.

²⁵³ Např. nedostatečné řešení procesních otázek a neúčinná opatření vůči recidivistům. Srov. Tamtéž, str. 649.

²⁵⁴ BÍLÝ, Jiří Libor. *Právní dějiny na území ČR: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2003, str. 274.

²⁵⁵ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 202. Pro podrobnější výklad k místním lidovým soudům srov. např. KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. Cit. dílo, str. 644–649.

²⁵⁶ Michal Princ k dnešní podobě laického prvku v justici navíc doplňuje, že nemá nic společného ani s pojetím známým z dob rakouské monarchie či První republiky. Srov. PRINC, Michal. *K historii účasti laického prvku v civilním soudnictví*. Cit. dílo, str. 16.

²⁵⁷ MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 170.

²⁵⁸ Tamtéž.

²⁵⁹ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 203; KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo. Lze si všimnout i toho, že v souvislosti s laiky se již přestalo užívat pojmu „soudce“. Tím můžeme do jisté míry vysledovat jistou funkční degradaci.

²⁶⁰ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 203.

²⁶¹ Tamtéž, str. 203. Autoři však poukazují na jistou kontroverzi z toho důvodu, že původní soudci z lidu skládali slib věrnosti socialismu a výkladu zákona v souladu se socialistickým právním vědomím, neboť jako nově přejmenovaní přisedící již nový slib skládat nemuseli. Dospívají však k závěru, že pokud bylo zapotřebí zachovat funkčnost systému, nebylo jiné řešení možné. Srov. tamtéž.

²⁶² Tamtéž.

²⁶³ KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo.

²⁶⁴ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 203.

Zákonná úprava byla vyjádřena v zák. č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích.²⁶⁵ Volbu přísedících pak upravoval zák. č. 436/1991 Sb., o některých opatřeních v soudnictví, o volbách přísedících, jejich zproštění a odvolání z funkce a o státní správě soudů České republiky.²⁶⁶ V mnoha ohledech byl však zvolen princip kontinuity.²⁶⁷ Zachována zůstala např. zásada volitelnosti přísedících, přičemž se neměnilo ani funkční období, jež zůstalo čtyřleté.²⁶⁸ Samotný proces volby²⁶⁹ v podstatě odpovídal současnému modelu, jenž bude podrobně popsán dále.

Je možné se domnívat, že v daném období docházelo jen k pouhým restrikcím předchozího stavu, kdy byli soudci z lidu chápáni spíše jen jako nástroj vládnoucí strany. K dostatečnému určení toho, co po laických soudcích vlastně žádáme, ovšem nedošlo. Kvůli tomu nejspíš přetrvávají problémy až doposud.²⁷⁰

1.6. Dílčí shrnutí historického vývoje

Díky výše uvedenému rozboru je možné dovodit, že spousta zkušeností s laickým prvkem v justici vyvěrá již z historických dob. V mnoha případech se můžeme těmito poznatky inspirovat i nyní.

V první řadě lze poukázat na fakt, že se na našem území již v minulosti vykytoval institut porotních soudů. Příkladem procesů s K. H. Borovským a Leopoldem Hilsnerem však dle mého soudu jasně vykreslují jeho klady i zápory. Porotci totiž mohou být na jednu stranu korektivem státní zvrůle. Na stranu druhou lze ovšem narážet na překážku jejich příliš snadné ovlivnitelnosti vnějšími vlivy. Taktéž je třeba zmínit, že většinové veřejné mínění může očividně bez větších potíží vychýlit zásady řádného procesu. Ukazuje se, že rozhodnutí soudu vzniklé za účasti lidu nemusí být z právního hlediska správné ani spravedlivé.

V úvodu již navíc bylo poukázáno na to, že součinnost osob nezávislých na státu při soudním rozhodování je jedním z důvodů existence laického prvku v justici. V tomto ohledu nám však zkušenosti z komunistického režimu ukazují, nakolik se účast lidu v justici může stát paradoxně nástrojem omezení její nezávislosti. Státem dosazovaní soudci z lidu měli totiž ryze

²⁶⁵ K přísedícím srov. zejména ust. §§ 34–60.

²⁶⁶ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 203; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 39.

²⁶⁷ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 203.

²⁶⁸ Tamtéž.

²⁶⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 34; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Cit. dílo, str. 39–40.

²⁷⁰ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 207.

kontrolní funkci. Jejich prostřednictvím docházelo k účelovému ovlivňování soudního rozhodování způsobem, jenž byl žádoucí z pohledu vládnoucích struktur. Rozbor historického vývoje laického prvku v justici také ukázal, že princip dosazování přísedících prostřednictvím veřejné moci zůstal zachován až do nynějších dob. Evoluce institutu navíc zdánlivě dospěla do mrtvého bodu. Dnešní koncepce laických soudců totiž vykazuje řadu nedostatků. Detailní rozbor těchto vad bude předmětem další kapitoly, věnující se současné koncepci institutu přísedících.

2. Přisedící v současném českém právním řádu a teoretické problémy

Následující část je do práce začleněna s cílem zjištění fungování institutu přisedících v českém právním řádu a eventuálních nedostatků. V případě odhalení vad bude rovněž připojena polemika snažící se o jejich nápravu.

Přisedící jsou lidé z běžného občanského života, kteří nejsou soudci, ani jinými zaměstnanci soudů.²⁷¹ Tvoří naopak samostatnou entitu, jež stojí mimo soudy samotné.²⁷² Jejich využití je zakotveno již na úrovni nevyšší právní síly. Ústava doslova uvádí: „*Zákon může stanovit, ve kterých věcech a jakým způsobem se na rozhodování soudů podílejí vedle soudců i další občané.*“²⁷³ Ze znění tohoto ustanovení můžeme teoretickou analýzou vyvodit hned několik skutečností. První z nich je, že další občané se mohou na rozhodování soudů podílet vedle soudců.²⁷⁴ To je třeba vykládat tak, že rozhodování má příslušet prvořadně právě soudcům, zatímco jiní občané mají hrát spíše vedlejší úlohu.²⁷⁵ Přisedící tedy nemohou jménem soudu samostatně rozhodovat, ani nelze vytvořit senát složený výhradně z laiků.²⁷⁶ Druhým poznatkem je, že konkrétní forma zapojení dalších občanů není nijak pevně stanovena.²⁷⁷ Je na zákonodárci, jakou formu účasti občanů zvolí.²⁷⁸ Může se tedy jednat o přisedící, poroty nebo jinou podobu.²⁷⁹ Dále se můžeme dozvědět, že způsob zapojení občanů do justice má určit zákon. Stejně tak pouze zákon má vymezit rozsah věcí, v nichž mohou spolurozhodovat.²⁸⁰ Ústava zkrátka pro takovou

²⁷¹ ŠÍP, Josef. Právo na zákonného soudce při přidělování přisedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15). *Právo a bezpečnost*. 2016, 3(2), str. 112.

²⁷² PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 203.

²⁷³ Ust. čl. 94 odst. 2 Ústavy.

²⁷⁴ PAVLÍČEK, Václav a Jiří HŘEBEJK. *Ústava a ústavní řád České republiky: Komentář*. 2. vyd. Praha: Linde, 1998, str. 320; SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, str. 1087; RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, str. 980–981; také náleží Ústavního soudu ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 31/10.

²⁷⁵ Pokud by právě toto nebylo záměrem ústavodárce, pak by patrně pro naplnění úmyslu umožnit participaci laiků nemusel soudce v daném ustanovení vůbec zdůrazňovat.

²⁷⁶ SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 1087.

²⁷⁷ BOHÁČEK, Milan. *Důvody existence laické participace na soudním rozhodování pohledem tří mocí*. Cit. dílo, str. 29.

²⁷⁸ PAVLÍČEK, Václav a Jiří HŘEBEJK. *Ústava a ústavní řád České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 320.

²⁷⁹ RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 980. Pro upřesnění je vhodné uvést, že dané ustanovení se nevztahuje jen na přisedící, ale v podstatě též na justiční čekatele, asistenty soudců, vyšší soudní úředníky, soudní tajemníky apod., kteří se na rozhodování soudů taktéž podílejí. Srov. PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 203, popř. SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 1088. Dále srov. dikci ust. §§ 26 odst. 3, 30 odst. 3 a 34 odst. 3 ZSS. Nadto je ust. čl. 94 odst. 2 Ústavy vnímáno i jako umožnění účasti nesoudcovských členů kárných senátů. K tomu srov. RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 982–983.

²⁸⁰ ŠÍP, Josef. *Právo na zákonného soudce při přidělování přisedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15)*. Cit. dílo, str. 110.

záležitost zavádí zákonný přímus.²⁸¹ A konečně, z dikce ustanovení lze vyčíst, že zavedení účasti laiků na rozhodování soudů je pouze možností, nikoli Ústavou uloženou povinností. Jedná se pouze o zmocnění zákonodárce k tomu, aby laický prvek do českého právního řádu zavedl. Je pak na něm, zda takovou eventualitu využije, či nikoli.²⁸² Účelem ustanovení je pak zřejmě prohloubení demokratičnosti soudnictví, a také zajištění jeho jakési kontroly ze strany veřejnosti.²⁸³

Naplněním čl. 94 odst. 2 Ústavy ve vztahu k laickému prvku v justici je pak zanesení funkce přísedících do ZSS.²⁸⁴ Přísedící působí u okresních a krajských soudů.²⁸⁵ Jelikož se mohou přísedící na rozhodovací činnosti podílet jen vedle soudců, jak bylo vyloženo výše, mohou zasedat jen v senátech.²⁸⁶ Předsedou těchto senátů může být jen profesionální soudce, nikoli přísedící.²⁸⁷ Laici jsou takto využíváni pouze v civilních a trestních řízeních. Ve správním soudnictví se s přísedícími nepočítá.²⁸⁸

Pokud jde o občanskoprávní věci, přísedící zasedají pouze v řízeních před okresními soudy ve věcech pracovních.²⁸⁹ Zde si můžeme klást otázku, proč zákonodárce zvolil pro laickou

²⁸¹ PAVLÍČEK, Václav a Jiří HŘEBEJK. *Ústava a ústavní řád České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 320; RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 983. V literatuře se však objevuje názor, že zákonodárce tento požadavek Ústavy nedodržel, neboť možnosti rozhodování dalších občanů upravuje také vyhl. č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy. Srov. např. KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině. 1. díl. 2. vyd.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, str. 751, popř. ODEHNALOVÁ, Jana. Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty. *Právní rozhledy*. 2011, 19(14), str. 516. Daná vyhláška však o přísedících výslovně pojednává jen na dvou místech, a sice v ust. § 4, který vyjmenovává jednotlivé soudní pracovníky, a dále v ust. § 11 odst. 2, jenž pojednává a umístění štítků se jmény v jednacím síni během soudního jednání.

²⁸² Daniel Prouza s Michalem Hájkem dokonce ani nevylučují úvahu, že skutečným úmyslem ústavodárce ani nebylo účast laiků v soudnictví připustit. Daná formulace mohla být zvolena třeba jen z toho důvodu, že přísedící už byli uvedeni v tehdy platném zák. č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, dále v o. s. ř. a tr. ř. Pro jejich úplné vyloučení tak bylo zapotřebí tyto zákony nejprve změnit, na což v době přijímání Ústavy nebyl čas. Viz PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 203. Stejná domněnka je vyslovena i v SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 1088. Pokud jde o důvodovou zprávu k Ústavě, ta k danému ustanovení nic neuvádí. Srov. Důvodovou zprávu k ústavnímu zákonu č. 1/1993 Sb., Ústavě České republiky (k tomu shodně též BOHÁČEK, Milan. *Důvody existence laické participace na soudním rozhodování pohledem tří mocí*. Cit. dílo, str. 29.).

²⁸³ SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 1087.

²⁸⁴ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 203.

²⁸⁵ Ust. §§ 30 odst. 2 a 34 odst. 2 ZSS.

²⁸⁶ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 203.

²⁸⁷ Ust. §§ 31 odst. 3 věta druhá a 35 odst. 3 věta druhá ZSS.

²⁸⁸ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině. 1. díl*. Cit. dílo, str. 753; SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 1087; RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 981.

²⁸⁹ Ust. § 36a odst. 1 písm. a) o. s. ř. ve spojení s ust. § 35 odst. 2 ZSS. K tomu je vhodné doplnit, že § 36a odst. 1 o. s. ř. obsahuje ještě písm. b), v němž se uvádí, že v řízení před okresním soudem jedná a rozhoduje senát v dalších věcech, o nichž to stanoví zákon. Takovou další věc už však žádný zákon neurčuje. K tomu srov. LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád I.: Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, str. 150.

participaci právě pracovněprávní věci.²⁹⁰ Tímto problémem se zabývala např. i Jana Odehnalová, když se snažila ověřit, zda takový požadavek nekladou např. mezinárodní dokumenty v oblasti práce.²⁹¹ Rozebírá i ust. čl. 8 Úmluvy MOP č. 158/1982 o ukončení zaměstnání.²⁹² Nakonec ale dochází k závěru, že ani zde není obsažen požadavek na senátní rozhodování, natožpak za účasti laiků.²⁹³ Důvod tohoto nastavení je tak v podstatě neznámý.²⁹⁴ Přitom se někteří odborníci domnívají, že laický pohled by byl více ku prospěchu v jiných věcech, např. rodinněprávních.²⁹⁵

V trestních věcech potom přisedící spolurozhodují u okresních soudů v řízeních o trestných činech, za něž zákon stanoví horní hranici trestu odnětí svobody převyšující pět let a u krajských soudů v řízeních v prvním stupni.²⁹⁶

ZSS pak dále vymezuje zejména předpoklady pro funkci přisedícího, jejich funkční období, volbu, postavení, práva a povinnosti, zánik a dočasné zproštění funkce.

Problematikou přisedících se zabývá např. ještě instrukce č. 2/1992, která řeší zejména organizaci práce s přisedícími a jejich odbornou přípravu, a také instrukce č. 8/1994, jež upřesňuje vedení jejich evidence a stanoví podobu průkazek přisedících.

Přisedící se sdružují ve spolku UNIE PŘISEDÍCÍCH SOUDŮ ČESKÉ REPUBLIKY, z.s.²⁹⁷ Členství je však zcela dobrovolné.

²⁹⁰ Srov. např. citaci někdejší novely ZSS Ministerstva spravedlnosti v POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 84–85.

²⁹¹ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 517. Domněnka, že nutnost zavést rozhodování v pracovněprávních věcech za účasti laiků vyplývá ze závazků vůči MOP se menšinově objevuje v některých (avšak povahově spíše marginálních) zdrojích, ovšem pokaždé aniž by se odkazovalo na konkrétní dokument. K tomu srov. např. odkazy ve VERMACHOVÁ, Aneta. *Přisedící v soudním řízení*. Brno, 2017. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí práce Radovan Dávid, str. 17.

²⁹² Text daného ust. zní následovně: „Pracovník, který se domnívá, že jeho pracovní poměr byl ukončen bez řádného důvodu, je oprávněn takové ukončení pracovního poměru napadnout u nestranného orgánu, jako např. u soudu, pracovního tribunálu, rozhodčího soudu či rozhodce.“ (přeloženo autorem). Jana Odehnalová navíc dodává, že daný dokument ČR stejně ani neratifikovala. Srov. ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 517.

²⁹³ Tamtéž. Názor, že obecná povinnost zahrnout laiky do soudnictví není ČR uložena žádným mezinárodním závazkem, sdílí i Daniel Prouza s Michalem Hájkem. Srov. PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 207.

²⁹⁴ O smyslu účasti přisedících právě v pracovněprávních sporech nehovoří ani důvodová zpráva k zák. č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád, jenž ust. § 36a do o. s. ř. začlenil. Novela upouštěla od účasti přisedících v rodinných věcech kvůli jejich přílišnému vytrhování z pracovního procesu. Jedinou zmínkou je, že ze „zásadních důvodů není možné upustit od účasti přisedících [...] v pracovních sporech“, aniž by však důvodová zpráva tyto „zásadní důvody“ jakkoli specifikovala. Aneta Vermachová dále učinila přímé dotazy na MOP a Ministerstvo práce a sociálních věcí s tím, zda povinnost nevyplývá z mezinárodních závazků, na což se odvolávaly některé zdroje, jak bylo poznamenáno výše. Obě instituce však na její otázky odpověděly negativně. VERMACHOVÁ, Aneta. *Přisedící v soudním řízení*. Cit. dílo, str. 17.

²⁹⁵ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 517.

²⁹⁶ Ust. § 2 odst. 9 ve spojení s ust. § 314a odst. 1 a *contrario* tr. ř. a ust. § 31 odst. 2 písm. a) ZSS.

²⁹⁷ Více informací o spolku lze najít na jeho webových stránkách. Srov. *Unie přisedících soudů České republiky, z. s.* [online]. [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://www.unieprisedicich.cz/>.

2.1. Předpoklady pro funkci přisedícího

Profilové požadavky přisedících upravuje ZSS ve svém § 60, a to spolu s nároky na soudce. Je tomu tak zřejmě proto, že soudci i přisedící mají podle § 79 odst. 1 ZSS stejné postavení.²⁹⁸ Od soudců se přisedící co do předpokladů pro výkon funkce liší pouze tím, že nemusejí splňovat podmínku dosažení úplného právnického vzdělání na vysoké škole v ČR ani složení odborné justiční zkoušky.²⁹⁹

Přisedícím tak může být ustanoven státní občan ČR, který je plně svéprávný a bezúhonný, jestliže jeho zkušenosti a morální vlastnosti dávají záruku, že bude svou funkci řádně zastávat, v den ustanovení dosáhl věku nejméně 30 let a souhlasí se svým ustanovením za přisedícího a s přidělením k určitému soudu.³⁰⁰ Zákon ještě určuje, že další předpoklady pro ustanovení soudcem nebo přisedícím stanoví zvláštní právní předpis.³⁰¹ Tímto zvláštním právním předpisem je tzv. lustrační zákon.³⁰² Daný výčet je taxativní. Všechny podmínky musejí být splněny současně a trvat po celou dobu výkonu funkce přisedícího. Jejich nedostatek má za následek zánik funkce přisedícího.³⁰³ Všechny předpoklady musejí být rovněž náležitě prokázány, popř. o nich musí být objektivně rozhodnuto, a to ještě před zahájením volby dotyčného přisedícího.³⁰⁴

Výčtené předpoklady lze podrobit zevrubnější analýze.

2.1.1. Státní občanství ČR

Podmínku státního občanství u přisedících můžeme vnímat jako výraz zájmu státu na tom, aby soudnictví nebylo vykonáváno cizími osobami bez vztahu k ČR a vazeb na její prostředí, tradice, způsob uvažování a názory.³⁰⁵ Překážkou pro výkon funkce přisedícího není ani případ, kdy má určitá osoba vedle českého ještě občanství jiného státu. Formulován je totiž jen obecný požadavek na existenci státního občanství ČR, čímž je tento předpoklad splněn.³⁰⁶ Jiří Grygar ale dodává, že logičtější by bylo, kdyby zákonodárce takovou možnost osobám s dvojím občanstvím

²⁹⁸ RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 981.

²⁹⁹ Ust. § 60 odst. 3 ZSS.

³⁰⁰ Ust. § 60 odst. 1 ZSS.

³⁰¹ Ust. § 60 odst. 4 ZSS.

³⁰² LustrZák.

³⁰³ Srov. ust. § 96 a násl. ZSS.

³⁰⁴ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 132.

³⁰⁵ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018, str. 193.

³⁰⁶ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 132–133.

raději explicitně vyloučil.³⁰⁷ Je třeba ale podotknout, že takové řešení by mohlo s ohledem na práva zakotvená v ust. čl. 21 odst. 4 Listiny zakládat nepřipustnou diskriminaci.

Předpoklad státního občanství stanoví zák. č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky.³⁰⁸ Podle Jiřího Grygara³⁰⁹ musí být přisedící občanem ČR nejpozději v okamžiku ustanovení do funkce.³¹⁰ V takovém případě je ale spíše vhodnější přisvědčit již k výše uvedenému názoru, že uchazeč o tuto funkci musí být občanem ČR již před zahájením své volby. Příslušnému zastupitelstvu totiž musí prokázat, že skutečně splňuje všechny předpoklady podle § 60 ZSS. Pozbytí občanství v průběhu funkčního období má potom za následek zánik funkce přisedícího.³¹¹

2.1.2. Plná svéprávnost

Účelem požadavku na plnou svéprávnost přisedících je zájem státu na tom, aby o právech a povinnostech osob rozhodovali jen občané, kteří jsou sami nadáni způsobilostí nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem. Vlastní pojem svéprávnosti je pak třeba vykládat podle občanského zákoníku.³¹² S ohledem na požadovaný minimální věk přisedících jsou jiné případy nabytí plné svéprávnosti než věkem zcela nepodstatné.³¹³ Jakékoli omezení svéprávnosti vylučuje možnost stát se přisedícím.³¹⁴ V případě, že k němu došlo během výkonu funkce, by mělo za následek její zánik.³¹⁵

2.1.3. Bezúhonnost

Důvodem zanesení požadavku bezúhonnosti přisedících je zájem státu na tom, aby bylo soudnictví vykonáváno osobami s řádnou minulostí, které se nedopouštěly deliktů vůči řádnému fungování společnosti. Zvláště tehdy, jestliže úkolem takových osob má být mj. posuzování trestných činů jiných. Pojem bezúhonnosti je třeba vykládat podle ust. § 60 odst. 2 ZSS, které

³⁰⁷ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 193.

³⁰⁸ Tento zákon s účinností od 1. 1. 2014 nahradil stávající zák. č. 40/1993 Sb., o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky.

³⁰⁹ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 193.

³¹⁰ Termínem „ustanovování“ však v případě přisedících rozumíme celý proces. K tomu srov. název dílu 1 hlavy II ZSS. V daném případě je však zapotřebí stanovit přesnější okamžik. Podle § 66 odst. 1 ZSS lze mít za to, že k završení ustanovení, tedy momentu, kdy přisedící může vykonávat vlastní rozhodovací činnost, dochází složením jeho slibu.

³¹¹ Ust. § 96 písm. d) ZSS.

³¹² Konkrétně dle § 15 odst. 2 o. z.

³¹³ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 133; GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 193.

³¹⁴ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 133; GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 193.

³¹⁵ Ust. § 96 odst. c) ZSS.

stanoví, že podmínku bezúhonnosti nesplňuje ten, kdo byl pravomocně odsouzen za trestný čin, jestliže se na něj podle zvláštního právního předpisu³¹⁶ nebo rozhodnutí prezidenta republiky³¹⁷ nehledí, jako by nebyl odsouzen. Jiné předpisy k výkladu tohoto pojmu užít nelze.³¹⁸ Jedná se tedy výhradně o bezúhonnost v trestněprávním smyslu, nikoli např. bezúhonnost přestupkovou.³¹⁹ Okolnost, zda se jedná o bezúhonnou osobu, se zjišťuje prostřednictvím výpisu z Rejstříku trestů.³²⁰ Hledí-li se na uchazeče o funkci přisedícího tak, jako by nebyl odsouzen, je třeba považovat podmínku bezúhonnosti za splněnou, i kdyby o něm bylo známo, že se v minulosti dopustil trestné činnosti a byl za ni odsouzen.³²¹ Rozhodující je okolnost, zda má ve výpisu z Rejstříku trestů záznam o pravomocném odsouzení za jakýkoli trestný čin.³²² V tomto případě se nerozlišuje ani, zda se jedná o trestný čin, s nímž je spojen zánik funkce obligatorně *ex lege*,³²³ nebo fakultativně v součinnosti předsedy soudu a zastupitelstva³²⁴ (viz dále výklad k zániku funkce v kapitole 2.4.). Vliv nemá ani podoba uloženého trestu či jeho výše, popř. spáchání trestného činu s úmyslem nebo v nedbalosti.³²⁵

2.1.4. Zkušenosti a morální vlastnosti dávající záruku řádného zastávání funkce

Smysl uvedení zkušeností a morálních vlastností pro funkci přisedícího je uveden přímo v zákoně. Má se jednat o záruku, že bude daná osoba řádně zastávat svoji funkci,³²⁶ tj. rozhodovat o právech a povinnostech. Jedná se však o neurčité právní pojmy.³²⁷ Proto je posuzování splnění tohoto předpokladu poněkud obtížné.³²⁸ Přesto je však zapotřebí se s ním nějak vyrovnat, neboť se jedná o předpoklad pro zastávání funkce.³²⁹

³¹⁶ Ust. §§ 105 a 106 tr. zákoníku.

³¹⁷ Ust. §§ 366 až 370 tr. ř.

³¹⁸ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 194.

³¹⁹ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 134.

³²⁰ Tamtéž.

³²¹ Tamtéž.

³²² Tamtéž.

³²³ Ust. § 96 písm. b) ZSS.

³²⁴ Ust. § 97 odst. 1 písm. b) ZSS.

³²⁵ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 134; GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 194.

³²⁶ Ust. § 60 odst. 1 ZSS.

³²⁷ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 194.

³²⁸ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 135; ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 517; PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 204.

³²⁹ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 135.

Vymezení kritéria morálních vlastností je možné provést spíše negativně, tj. absencí abnormalit či excesů vůči společnosti, resp. jejímu průměru.³³⁰ Problémem však je, že ověřování takových vlastností je propracováno spíše pro soudce. V minulosti byl Institutem pro kriminologii a sociální prevenci na základě požadavku Ministerstva spravedlnosti zpracován profesiogram soudce.³³¹ Uváděl, jaké osobnostní kvality by měli soudci splňovat.³³² To se u budoucích soudců zjišťuje prostřednictvím psychologicko-diagnostického vyšetření.³³³ Ministerstvo spravedlnosti dokonce v případě soudců vydalo instrukci, která má právě neurčité právní pojmy „zkušenosti a morální vlastnosti“ a „řádný výkon funkce“ blíže vymezené.³³⁴ V případě přisedících však žádný takový postup stanoven není. Lze se tedy domnívat, že naplnění tohoto kritéria závisí na posouzení příslušného zastupitelstva, které uchazeče volí.³³⁵ Zde si můžeme položit otázku, zdali má takovýmto způsobem výkonná moc zasahovat do moci soudní.³³⁶

Pokud jde o zkušenosti, tak vzhledem k laickému charakteru přisedících je třeba tento pojem vykládat ve smyslu zkušeností životních než odborných.³³⁷ Splnění této podmínky je zkoumáno příslušným zastupitelstvem pouze z předložených podkladů uchazeče pro účely jeho volby do funkce.³³⁸

Poněkud paradoxní je, že i naplnění těchto předpokladů se vyžaduje po celou dobu trvání funkce. Jejich nesplnění ovšem nezakládá zánik funkce *ex lege*, ale postupem podle ust. § 97 odst. 1 písm. a) ZSS (viz dále v kapitole 2.4.2. a 3.6.).³³⁹

³³⁰ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 194.

³³¹ Tamtéž.

³³² Měli by disponovat např. schopností dlouhodobého zvládnutí zvýšení zátěže a práce ve stresu při současné minimální chybovosti. Srov. GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 194.

³³³ Nyní upraveno v ust. § 15 a násl. instrukce č. 7/2017. Účinnost této instrukce však byla odložena a její další osud je nyní značně nejistý.

³³⁴ Srov. odst. 3 preambule zmíněné instrukce č. 7/2017.

³³⁵ K otázce postupu zastupitelstev při volbě přisedících se kdysi vyjádřil i odbor veřejné správy, dozoru a kontroly Ministerstva vnitra. Ve svém stanovisku se např. vyjadřoval k podkladům, z nichž měla být morální integrita uchazečů posuzována. Mělo se jednat zejména o zjištění přestupkových komisí, přiložený motivační dopis kandidáta, doložená doporučení, připomínky z řad veřejnosti, zápis z jednání zastupitelstva ohledně výběru kandidátů či dotazy zastupitelů z osobního setkání s uchazečem. Srov. *Stanovisko odboru veřejné správy, dozoru a kontroly Ministerstva vnitra č. 4/2013: Postup obce při volbě přisedících okresního soudu* [online]. Ministerstvo vnitra, 13. 5. 2013, str. 3 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z:

file:///C:/Users/User/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/S tanovisko_ODK_c_2013-04_-_aktualizovano_k_01-09-2018%20(1).pdf. Z uvedeného výčtu se však nelze domnívat, že by bylo možné podobným způsobem skutečně morální kredit uchazečů skutečně dostatečně posoudit.

³³⁶ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 194. Jiří Grygar ještě na stejném místě doplňuje, že by v daném ohledu možná mělo dojít ke změně zákona. V daném případě však cílí spíše na otázku ustanovování soudců.

³³⁷ Tamtéž.

³³⁸ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 135.

³³⁹ Tamtéž, str. 138.

2.1.5. Dosažení věku nejméně 30 let

ZSS původně obsahoval jako předpoklad pro zvolení přisedícího dosažení 25 let věku.³⁴⁰ Podmínka věku 30 let se do ZSS dostala prostřednictvím novely č. 192/2003 Sb. Původní návrh však změnu v tomto smyslu vůbec neobsahoval. Zakomponován byl až teprve usnesením Ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny PČR o pozměňovacích návrzích ze dne 29. 4. 2003, konkrétně na návrh poslanců ODS.³⁴¹ Proto k danému ustanovení neexistuje ani důvodová zpráva. Proto nemůžeme zjistit, jaká byla příčina pro přijetí takovéto změny. Vodítkem tak v tomto směru může být obecná rozprava k dané novele. Tehdejší poslanec Jiří Pospíšil k tomu prohlásil, že „funkce [...] klade zvýšené nároky [...] na jeho sociální vyzrálost a též na praktické zkušenosti“.³⁴² Z toho lze tedy odvodit, že smyslem zvýšení požadovaného věku pro zvolení byl předpoklad, že s věkem uchazeče porostou přímou úměrou též jeho zkušenosti. Někteří odborníci však míní, že takový předpoklad nemusí být nutně pravidlem. Vyšší věk totiž vůbec nemusí být zárukou, že je daná osoba již dostatečně vyzrálá. Vlastně ani není k dispozici žádná studie, jež by takové mínění potvrzovala.³⁴³ Naopak existuje celá řada jedinců, kteří jsou odborně, morálně a zkušenostně dostatečně na výši již v mladším věku.³⁴⁴ Lze uzavřít, že důvod nastavené věkové hranice je spíše jen iluzorní.

Maximální hranice pro výkon funkce přisedícího na rozdíl od soudců stanovena není.³⁴⁵

2.1.6. Souhlas s ustanovením do funkce a s přidělením k určitému soudu

Účelem předpokladu souhlasu s ustanovením do funkce přisedícího a s přidělením k určitému soudu je zájem na tom, aby občané nebyli k výkonu funkce nuceni proti své vůli, resp. aby funkci nemuseli bez svého svolení vykonávat u jiného než zvoleného soudu.³⁴⁶ Ke splnění

³⁴⁰ Srov. znění ust. § 60 odst. 1 ZSS ve znění účinném do 1. 7. 2003.

³⁴¹ Informace ke sněmovnímu tisku č. 299. Poslanecká sněmovna PČR [online]. Praha: Parlament ČR, 2003 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=299>.

³⁴² Viz stenozáznam z obecné rozpravy ve 2. čtení ke sněmovnímu tisku 299/1 na 16. schůzi IV. Období Poslanecké sněmovny PČR, konané dne 13. 5. 2003. Poslanecká sněmovna PČR [online]. Praha: Parlament ČR, 2003 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/016schuz/s016012.htm>. Je však třeba podotknout, že projev mířil zejména k soudcům.

³⁴³ Kolik je vám let, pane soudce. Česká advokátní komora [online]. Praha: Česká advokátní komora [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=747>.

³⁴⁴ Např. GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 195.

³⁴⁵ Srov. ust. § 94 písm. a) ZSS. V literatuře se však objevuje i názor, že takový stav zakládá nerovnost, a proto by měla funkce přisedícího obdobně koncem roku, v němž daná osoba dosáhne věku 70 let zanikat. Viz např. GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 337. Z hlediska jazykového výkladu, kdy ust. § 94 písm. a) ZSS jasně hovoří jen o soudcích, však nelze tento názor sdílet.

³⁴⁶ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 204.

těchto obou podmínek je zapotřebí, aby se uchazeč vyslovil ještě před zahájením volby,³⁴⁷ přičemž se musí jednat o projev vůle ve vnějším světě, z jehož obsahu lze souhlasy opravdu dovodit.³⁴⁸ Důvodem je zákonné omezení možnosti odvolání zvoleného přisedícího z funkce.³⁴⁹ V případě absence souhlasu by se jednalo o neplatnou volbu.³⁵⁰ K zániku funkce by však podle zákona paradoxně nedošlo *ex lege*, ale postupem podle § 97 odst. 1 písm. b) ZSS.

Forma souhlasu není zákonem stanovena. Ústní ani konkludentní vyjádření by proto podle Jiřího Kocourka v rozporu s ním nebylo.³⁵¹ S ohledem na jistotu splnění předpokladů podle § 60 ZSS, platnosti zvolení do funkce a vyloučení případných komplikací spojených s nesprávným obsazením soudního senátu je však vhodné projevit souhlas písemně.³⁵²

2.1.7. Předpoklad podle tzv. lustračního zákona

Odkaz na jiný právní předpis ve formě zákona vyjádřený v ust. § 60 odst. 4 ZSS je naplněním požadavku podle ust. čl. 93 odst. 2 Ústavy.³⁵³ Zákonodárce hodlal zamezit přístup k soudnictví osobám spojeným s komunistickým režimem. Důvodem bylo jednak nebezpečí nedostatku nestrannosti a nezávislosti, kdy by takový přisedící mohl při rozhodování vycházet z axiologického systému, jenž je odchylný od hodnot moderního demokratického právního státu, jednak hrozba metodologie výkladu a aplikace práva typických pro komunistickou ideologii, jakými jsou např. extrémní formalismus a legalismus, prostý kognitivistický model interpretace či jednoduchá koncepce pramenů práva.³⁵⁴

Lustrační zákon se mj. vztahuje právě i na přisedící.³⁵⁵ Uchazeč musí prokázat, že nevykonával činnosti nebo funkce podle ust. § 2 LustrZák předložením osvědčení vydaného Ministerstvem vnitra a čestným prohlášením.³⁵⁶ V případě nesplnění tohoto požadavku nemůže platně dojít ke zvolení přisedícího pro rozpor se zákonem.³⁵⁷ Jestliže by se v době výkonu funkce

³⁴⁷ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 138; GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 197.

³⁴⁸ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 138.

³⁴⁹ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 197.

³⁵⁰ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 139.

³⁵¹ Tamtéž, str. 139.

³⁵² KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 139; GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 197. V praxi se tak děje podpisem přihlášky či dotazníku uchazeče o funkci přisedícího na příslušném obecním či krajském úřadě.

³⁵³ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 197.

³⁵⁴ Srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 517/10.

³⁵⁵ Srov. ust. § 1 odst. 4 LustrZák.

³⁵⁶ Ust. § 4 LustrZák

³⁵⁷ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 140.

zjistilo, že přísedící některou z činností či funkcí v § 2 LustrZák vykonával, jednalo by se o předpoklad k podání návrhu na odvolání z funkce podle § 97 odst. 1 písm. b) ZSS.³⁵⁸

Splnění předpokladu předložení negativního lustračního osvědčení se však nevztahuje na občany narozené po 1. 12. 1971.³⁵⁹

2.2. Ustanovování přísedících

Proces ustanovování přísedících je vícefázovou procedurou. Přísedící se musí nejprve ucházet o kandidaturu. Poté je třeba, aby byl do funkce zvolen. V případě úspěchu skládá slib.

2.2.1. Kandidatura přísedících

Splňuje-li osoba veškeré předpoklady podle § 60 ZSS, jež byly rozebrány výše v kapitole 2.1., může se ucházet o funkci přísedícího. K tomu kandidát nejčastěji vyplňuje dotazník na příslušném odboru daného zastupitelstva,³⁶⁰ přičemž doloží též svůj občanský průkaz, popř. lustrační osvědčení. Kandidatura není nijak zpoplatněna.

ZSS dále stanovuje jako předpoklad pro zvolení přísedícího jeho trvalý pobyt v obvodu příslušného zastupitelstva či soudu,³⁶¹ nebo alespoň výkon práce v těchto obvodech.³⁶² Předpoklad trvalého pobytu se posuzuje podle evidence obyvatel.³⁶³ Plně postačující je přitom pouze evidenční stav. Není zapotřebí, aby uchazeč v daných obvodech skutečně fakticky bydlel.³⁶⁴ Místo výkonu práce je pak vůči trvalému pobytu rovnocenným předpokladem. Prokazuje se existencí pracovního vztahu,³⁶⁵ v jehož rámci je sjednáno místo výkonu práce nacházející se v obvodu příslušného zastupitelstva či soudu, popř. doložením místa podnikání uchazeče či jeho zaměstnavatele.³⁶⁶ Neřešenou otázkou by ovšem mohl být případ, kdy by se o funkci přísedícího ucházel zaměstnanec některého z pražských obvodních soudů, a to přímo u tohoto soudu, přičemž by ani jednu

³⁵⁸ Tamtéž.

³⁵⁹ Srov. ust. § 20 LustrZák.

³⁶⁰ Příklad takového dotazníku, resp. přihlášky, je uveden v Příloze č. 1 této práce.

³⁶¹ Obvody zastupitelstev a obvody soudů se rozlišují z toho důvodu, že se vzájemně nemusejí krýt. Srov. GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 214.

³⁶² Ust. § 64 odst. 4 ZSS.

³⁶³ Srov. ust. §§ 10 až 12 zák. č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel).

³⁶⁴ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 156; GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 214.

³⁶⁵ Typicky např. platnou pracovní smlouvou.

³⁶⁶ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 156.

z podmínek nesplňoval. Některé pražské obvodní soudy totiž ve svých obvodech nesídlí.³⁶⁷ Za použití účelu daného ustanovení, tedy požadavku vztahu přisedícího k danému obvodu,³⁶⁸ lze teleologickým výkladem dojít k závěru, že takový zaměstnanec by nemusel být nutně z možnosti stát se přisedícím vylučován, přestože podle výkladu striktně jazykového by práci v daném obvodu nevykonával. Jestliže totiž pracuje přímo na daném soudu, lze určitý vztah k obvodu předpokládat. Problém by však mohl v takovém případě nastat z hlediska institucionálního. Nemuselo by být totiž zcela vhodné, aby byl přisedící jakožto osoba podílející se do jisté míry na kontrole soudní moci ze strany veřejnosti přímo zaměstnancem soudu, na kterém by působil. Zákon to však nevylučuje. Nedává ovšem ani jasnou odpověď na otázku, zda může být jedna osoba zvolena přisedícím pro různé soudy, splňuje-li předpoklady podle ust. § 64 odst. 4 ZSS pro obvody více soudů. S přihlédnutím k ust. čl. 2 odst. 3 Listiny a absenci explicitního zákazu takové možnosti se můžeme domnívat, že teoreticky takovou možnost vyloučit nelze.³⁶⁹

2.2.2. Počet přisedících u soudu

Počet přisedících, kteří mají být pro příslušný okresní nebo krajský soud zvoleni, stanoví předseda příslušného soudu.³⁷⁰ Jedná se o výlučné právo, ale současně i povinnost předsedy soudu.³⁷¹ Její nesplnění by představovalo kárné provinění.³⁷² Jestliže se v obvodu daného soudu nachází větší počet zastupitelstev, nebo pokud patří do obvodu soudu byť i jen část území více krajů,³⁷³ pak musí být takový fakt zohledněn. Předseda soudu v takovém případě stanoví počet přisedících zvlášť pro jednotlivá zastupitelstva, přičemž je třeba zohlednit i počet obyvatelstva obce, městské části, kraje nebo části území.³⁷⁴ Dále by měl vycházet z velikosti svého soudu, tj. počtu soudních senátů, množství vyřizovaných věcí a rozvrhu práce.³⁷⁵ Zároveň musí dbát o to, aby přisedící nebyli nepřiměřeně vytěžováni. Důvodem je jednak ponechání prostoru přisedícím

³⁶⁷ Konkrétně se jedná o Obvodní soud pro Prahu 5, jenž má sídlo v obvodu Prahy 2, dále o Obvodní soud pro Prahu 7, který sídlí v Praze 1, a také Obvodní soud pro Prahu 4, Obvodní soud pro Prahu 6, Obvodní soud pro Prahu 8 a Obvodní soud pro Prahu 9, jež mají sídlo ve společné budově v Justičním areálu Na Míčáncích v Praze 10.

³⁶⁸ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 214.

³⁶⁹ Shodně též KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 157; GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 215. Samotná zastupitelstva se však uchazečů o funkci přisedících v dotaznicích často ptají, zda tuto funkci nezastávají i u jiného soudu. Srov. přihlášku v Příloze č. 1.

³⁷⁰ Ust. § 65 odst. 1 věta první ZSS. Technicky předseda soudu obvykle příslušnému zastupitelstvu stanoví počet přisedících jednoduše formou dopisu.

³⁷¹ Srov. ust. § 126 odst. 1 písm. a) a § 127 odst. 1 písm. a) ZSS.

³⁷² GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 215.

³⁷³ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 158.

³⁷⁴ Ust. § 65 odst. 2 ZSS.

³⁷⁵ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 158.

pro jejich zaměstnání a jinou výdělečnou činnost,³⁷⁶ jednak z toho vycházející zajištění plynulosti při rozhodování jednotlivých věcí, aniž by bylo nutné měnit organizaci práce či prodlužovat soudní řízení kvůli potřebě dosáhnout požadovaného obsazení senátu.³⁷⁷ Proto zákon stanoví jako vodítko takový počet, aby jednotliví přísedící zpravidla nezasedali³⁷⁸ více než 20 dnů v kalendářním roce.³⁷⁹ Toto číslo v podstatě vychází z počtu pracovních dnů v měsíci.³⁸⁰ Předseda soudu tak vyjde při stanovení konkrétního počtu především z potřeb soudu na základě statistik z předchozích let a učiní kvalifikovaný odhad.³⁸¹ Jedná se však pouze o zákonné doporučení.³⁸² Budou-li přísedící zasedat ve větším rozsahu, neznamená to porušení práva na zákonného soudce či nesprávné obsazení senátu.³⁸³

2.2.3. Volba přísedících

Přísedící okresních soudů volí zastupitelstva obcí v obvodu příslušného okresního soudu.³⁸⁴ V hlavním městě Praze volí přísedící obvodních soudů zastupitelstva městské části v obvodu příslušného obvodního soudu.³⁸⁵ Přísedící krajských soudů volí zastupitelstva krajů, jejichž území je alespoň zčásti v obvodu příslušného krajského soudu.³⁸⁶ V hlavním městě Praze volí přísedící Městského soudu v Praze zastupitelstvo hlavního města Prahy.³⁸⁷ Obecní i krajská zastupitelstva jsou volena občany v přímých volbách. Na tomto místě lze tedy vyvodit závěr, že soudci i přísedící jsou po zakotvení přímé volby prezidenta republiky co do odvození od lidu jakožto suveréna vzdáleni zcela stejně.³⁸⁸ Kandidáty do funkce přísedícího však navrhuje členové

³⁷⁶ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 215–216.

³⁷⁷ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 158.

³⁷⁸ Termín „zasedat“ není zcela přiléhavý. Práce přísedícího totiž může spočívat i v jiných činnostech než jen jednání v soudní síni. Obsažena by měla být veškerá činnost vykonávaná mimo zaměstnání přísedícího spojená s rozhodováním. Srov. GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 216.

³⁷⁹ Ust. § 65 odst. 1 věta druhá ZSS.

³⁸⁰ Vlastně se jedná o jeden celý pracovní měsíc. Jiří Grygar se pozastavuje nad tím, že ani takové vytížení není zcela nízké. Proto považuje takovou úpravu za nekoncepční. Srov. GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 216.

³⁸¹ Tamtéž.

³⁸² KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 158.

³⁸³ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 216.

³⁸⁴ Obvody okresních soudů stanoví příloha č. 3 ZSS; pro hl. m. Prahu pak stanoví obvody soudů příloha č. 4 ZSS.

³⁸⁵ Ust. § 64 odst. 1 ZSS. Postavení a působnost obecních zastupitelstev pak stanoví ust. § 67 a násl. zák. č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.

³⁸⁶ Obvody krajských soudů stanoví příloha č. 2 ZSS.

³⁸⁷ Ust. § 64 odst. 2 ZSS. Postavení a působnost krajských zastupitelstev stanoví ust. § 31 a násl. zák. č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů.

³⁸⁸ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 516.

příslušného zastupitelstva.³⁸⁹ Jinými slovy, uchazeč musí nejprve získat podporu alespoň jednoho zastupitele, aby mohl vůbec kandidovat.³⁹⁰

Příslušné zastupitelstvo pak na základě návrhů svých členů sestaví seznam kandidátů. Jejich množství by mělo reflektovat počet přisedících daného soudu stanovený jeho předsedou. Je otázkou, zda se může tento počet návrhů kandidátů třeba i lišit. Lze se domnívat, že ano. Avšak do funkce při samotném aktu volby nemůže být vysláno více přisedících, než kolik bylo určeno. To je skutečně výsada předsedy soudu, kterou zastupitelstvo nemůže narušovat. Proto je možné se dokonce domnívat, že pokud by zastupitelstvo počet přisedících u daného soudu převýšilo, jednalo by se o neplatnou volbu, kterou by bylo možné napadnout ve správním soudnictví.³⁹¹

Ke každému z kandidátů si potom musí zastupitelstvo vyžádat vyjádření předsedy daného soudu.³⁹² Zde můžeme opět najít několik problémů. Zákon v první řadě neuvádí následek, pokud by se předseda soudu ke kandidátům nevyjádřil.³⁹³ Nestanoví ani žádnou lhůtu, v níž musí seznam předsedovi soudu předložit. Neobsahuje dokonce ani časový úsek, do kdy by se měl vlastně předseda soudu vyjádřit.³⁹⁴ Tato úskalí by bylo vhodné *de lege ferenda* vyřešit.

Případný nesouhlas předsedy soudu se zvolením přisedícího však pro zastupitelstvo vzhledem k zákonem vymezené působnosti obce není překážkou.³⁹⁵ Přesto by se k němu ovšem z důvodu otázek spojených s výkonem nezávislého soudnictví mělo přihlížet a měla by mu být věnována náležitá pozornost.³⁹⁶ Jestliže by předseda soudu zvoleného přisedícího nezahrnul do rozvrhu práce, jednalo by se nejspíš o porušení zásady zákonného soudce.³⁹⁷

O zvolení přisedícího vyrozumí zastupitelstvo předsedu příslušného soudu. Soud si posléze přisedícího pozve ke složení slibu.

³⁸⁹ Ust. § 64 odst. 3 věta první ZSS.

³⁹⁰ Jiří Grygar poukazuje na to, že pokud zákon hovoří o „členech příslušného zastupitelstva“, tedy o plurálu, pak není jisté, zda postačí skutečně jen návrh jednoho zastupitele. Protože však není stanoveno žádné kvorum, kloní se k závěru, že to možné je. Srov. GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 213.

³⁹¹ Pravděpodobně návrhem podle ust. § 4 odst. písm. a) s. ř. s., resp. podle ust. § 88 a násl. s. ř. s.

³⁹² Ust. § 64 odst. 3 ZSS věta druhá. V praxi se celá záležitost vyřizuje nejčastěji korespondenčně.

³⁹³ Jiří Kocourek míní, že bez tohoto stanoviska nelze přisedícího zvolit. Srov. KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 157. Jiří Grygar zase uvádí, že nikde není stanovena povinnost předsedy soudu vyjádření podat, byť ve formě, že nemá připomínky. Srov. GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 213. Z teleologického hlediska je pravomoc předsedovi soudu přiřknuta patrně proto, aby případně mohl zvrátit zvolení nežádoucích osob. Pokud se ovšem nevyjádří, má se pravděpodobně za to, že žádné námitky nemá. Z toho důvodu se přikláním k názoru Jiřího Grygara.

³⁹⁴ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 213.

³⁹⁵ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 157.

³⁹⁶ Tamtéž.

³⁹⁷ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 213.

2.2.4. Funkční období

Přisedící jsou svými zastupitelstvy voleni na funkční období v délce 4 let.³⁹⁸ Jelikož se přisedící své funkce ujímá dnem následujícím po dni složení slibu,³⁹⁹ je třeba tento den považovat za počáteční den tohoto funkčního období. Není přitom významné, pokud se náhodou jedná o den pracovního klidu ve smyslu zák. práce.⁴⁰⁰ Jestliže jde o přisedícího opětovně zvoleného, který slib neskládá,⁴⁰¹ pak je tímto dnem den následující po dni zvolení do funkce.⁴⁰² Pokud by ovšem přisedící zasedal v senátu už v den složení slibu nebo opětovného zvolení, jednalo by se o vadu nesprávného obsazení soudu, kterou by nebylo možné zhojit.⁴⁰³ Stejně tak by představovala problém situace, jestliže by soud vyhlásil rozsudek v době, kdy by přisedícímu již jeho volební období skončilo, a to i přesto, že by příslušnému zastupitelstvu již byl v inkriminované době předložen návrh na opětovné zvolení přisedícího.⁴⁰⁴

2.2.5. Složení slibu

Jak již bylo uvedeno, po svém zvolení skládají přisedící slib do rukou předsedy příslušného soudu.⁴⁰⁵ Skládání slibu právě do rukou předsedy soudu vyjadřuje vztah přisedícího k soudní moci, do níž jej předseda soudu uvádí. Bez složení slibu nemůže přisedící svoji funkci vykonávat.⁴⁰⁶ Byl-li však přisedící zvolen opětovně, složení slibu se již neopakuje.⁴⁰⁷ Znovuzvolením se rozumí zvolení přisedícího týmž zastupitelstvem pro tentýž soud.⁴⁰⁸ Přisedící skládají stejný slib jako soudci. Jeho znění je: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že se budu řídit právním řádem České republiky, že jej budu vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a že v souladu s ním budu rozhodovat nezávisle, nestranně a spravedlivě.*“⁴⁰⁹ Obsahově tak v podstatě odpovídá ust. § 79 odst. 1 ZSS,⁴¹⁰ které stanoví základní povinnosti přisedících. Za porušení slibu zákon neukládá

³⁹⁸ Ust. § 61 odst. 2 ZSS.

³⁹⁹ Ust. § 66 odst. 1 věta první ZSS.

⁴⁰⁰ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 159.

⁴⁰¹ Ust. § 62 odst. 2 ZSS.

⁴⁰² Ust. § 66 odst. 1 věta druhá ZSS.

⁴⁰³ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 159.

⁴⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 29. 3. 2012, sp. zn. 8 Tz 6/2012.

⁴⁰⁵ Ust. § 62 odst. 1, 2 písm. b) ZSS. Vzor slibu je uveden v Příloze č. 2 této práce.

⁴⁰⁶ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 159.

⁴⁰⁷ Ust. § 62 odst. 2 ZSS.

⁴⁰⁸ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 208.

⁴⁰⁹ Ust. § 62 odst. 1 ZSS.

⁴¹⁰ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 207; KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 159.

žádnou sankci.⁴¹¹ Jiří Grygar proto např. uvádí, že by se kvůli tomu povinnost skládat slib mohla jevit jako nadbytečná.⁴¹² V případě soudců vychází tato nutnost přímo z Ústavy.⁴¹³ U přísedících ale nic takového stanoveno není. Jiří Grygar ovšem uzavírá, že význam slibu spočívá ve slavnostnosti okamžiku, projevení zásad, kterými se má přísedící řídit, a že je přebírá za vlastní. To je důležité nejen ve vztahu k soudní moci, ale i vůči společnosti navenek coby příspěvek k vědomí právní jistoty a důvěry v právo a soudní systém.⁴¹⁴

Forma složení slibu výslovně stanovena není.⁴¹⁵ V případě přísedících je v praxi obvykle podepisován v písemné podobě.⁴¹⁶ Odmítnutí složit slib nebo jeho složení s výhradou má za následek, že se na přísedícího hledí, jako by nebyl zvolen.⁴¹⁷ Takový důsledek je absolutně nezvratný a nelze jej ani nijak následně zhojit.⁴¹⁸ Jednalo by se totiž o projev nedostatku respektu k úloze a povinnostem přísedícího. Značilo by to, že daná osoba není pro výkon funkce vhodná. Výhradou se potom myslí výhrada výslovná (tj. písemná nebo ústní), neboť mentální výhradu není možné prokázat.⁴¹⁹ K tomu Jiří Grygar dodává, že výhrada se váže k okamžiku skládání slibu. Ustanovení podle něho nedopadá na případy jeho hypotetického pozdějšího odvolání.⁴²⁰ Pokud by se chtěl někdo, kdo odmítl složit slib, znovu o funkci přísedícího ucházet, musel by projít celým procesem ustanovování od začátku.⁴²¹

2.2.6. Osvědčení o zvolení

Po složení slibu vydá předseda příslušného soudu přísedícímu osvědčení o jeho zvolení do funkce.⁴²² Jestliže slib přísedící neskládá, předá mu jej po opětovném zvolení.⁴²³ Jedná se

⁴¹¹ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 207.

⁴¹² Tamtéž.

⁴¹³ Ust. čl. 93 odst. 1 věta druhá Ústavy.

⁴¹⁴ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 207–208.

⁴¹⁵ Tamtéž, str. 208.

⁴¹⁶ V praxi vypadá celá procedura tak, že se zvolený přísedící dostaví k soudu, připravený slib v písemné podobě nejprve nahlas přečte, a poté podepíše. Za toto upřesnění děkuji předsedkyni Obvodního soudu pro Prahu 5 Andree Lomozové. Z požadavku složení slibu do rukou předsedy soudu je ovšem ještě možné dovozovat, že součástí procedury by mělo být také podání ruky právě předsedovi soudu.

⁴¹⁷ Ust. § 62 odst. 4 ZSS.

⁴¹⁸ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 159. Jiří Kocourek na daném místě přesněji uvádí, že „*Jde o absolutní nezvratný zánik funkce získané jmenováním nebo volbou*.“ To je ale nepřesné. Nebude se jednat o zánik funkce v pravém slova smyslu, neboť by v takovém případě ještě ani nedošlo k jejímu vzniku.

⁴¹⁹ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 208.

⁴²⁰ Tamtéž.

⁴²¹ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 159.

⁴²² Vzor osvědčení je uveden v Příloze č. 3 této práce.

⁴²³ Ust. § 66 odst. 2 ZSS.

o povinnost předsedy soudu.⁴²⁴ Samotné vydání osvědčení však není pro výkon funkce významný.⁴²⁵ Případ, kdy by v soudním senátu zasedal přísedící, jemuž nebylo osvědčení o zvolení ještě vydáno nebo doručeno, tak nezakládá vadu nesprávného obsazení soudu.⁴²⁶ Jiří Grygar uvádí, že osvědčení jako takové je v podstatě jakýmsi dokladem o tom, že daná osoba zastává funkci přísedícího.⁴²⁷ K tomu je ale třeba uvést, že přísedícím je vydávána speciální průkazka.⁴²⁸

Na tomto místě si lze položit zřejmě v literatuře dosud málo řešenou otázku. A sice, proč má přísedícímu osvědčení o jeho zvolení vydávat zrovna předseda soudu. Tedy osoba, která se na zvolení přísedícího nijak nepodílela.⁴²⁹ O tomto důvodu se nezmiňuje ani důvodová zpráva.⁴³⁰ Je možné vycházet z toho, že osvědčením se autoritativně s průkazní mocí dokládá nějaká nesporná skutečnost.⁴³¹ Z názvu osvědčení lze vyvozovat, že by se mělo jednat o doklad toho, že byla daná osoba zvolena přísedícím.⁴³² Mohlo by se tak zdát, že daleko logičtější by bylo, kdyby takové osvědčení vydávalo namísto předsedy soudu právě zastupitelstvo, které přísedícího zvolilo. Obzvláště v případě, kdy se jedná o přísedícího zvoleného opětovně, kdy taková osoba ani neskládá do rukou předsedy soudu slib. Právě skládání slibu je ovšem patrně důvodem, proč je k vydávání osvědčení příslušný právě předseda soudu. Jestliže přísedící skládají slib do jeho rukou, pak to musí být právě on, kdo jim osvědčení bezprostředně poté vydá. Terminologicky správně by se však i přesto mělo jednat o osvědčení o ustanovení do funkce.⁴³³

⁴²⁴ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 159.

⁴²⁵ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 217.

⁴²⁶ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 159.

⁴²⁷ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 217.

⁴²⁸ Srov. ust. čl. III a násl. spolu s přílohou 2 instrukce č. 8/1994. Vzor průkazky je uveden v Příloze č. 4 této práce.

⁴²⁹ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 217.

⁴³⁰ Důvodová zpráva k ZSS.

⁴³¹ Viz heslo „osvědčení“ v MADAR, Zdeněk. *Slovník českého práva: 1. díl*. 3. vyd. Praha: Linde, 2002, str. 975.

⁴³² Podle sdělení předsedkyně Obvodního soudu pro Prahu 5 Andrey Lomozové slouží osvědčení přísedícím zejména jako doklad o dokončení procesu ustanovování. Jeho prostřednictvím fakticky prokazují vykonávání funkce hlavně vůči svému zaměstnavateli, který je pak ze zaměstnání uvolňuje. Zmíněná průkazka podle ust. čl. III a násl. přílohy 2 instrukce č. 8/1994 pak přísedícím slouží např. ke vstupu do budovy soudu bez nutnosti podstoupení nezbytné kontroly justiční stráží.

⁴³³ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 217.

2.3. Postavení přísedících

Postavení přísedících řeší díl 2 ZSS. Týká se zejména jejich odpovědnosti, práv a povinností a vzájemné neslučitelnosti funkcí. Ještě předtím však bude rozebrána záležitost, která ze ZSS přímo nevyplývá, a sice postavení přísedících v soudním senátu.

2.3.1. Postavení přísedících v soudním senátu

Jak už bylo uvedeno výše, přísedící zasedají pouze v senátech, a to jako votanti. Předsedou senátu je vždy profesionální soudce. ZSS však neuvádí, jakou váhu mají hlasy jednotlivých členů senátu.⁴³⁴ To ZSS pravděpodobně nechává na příslušných procesních předpisech.

Pro civilní řízení je tak např. jasně stanoveno, že všichni členové senátu jsou si při rozhodování rovni.⁴³⁵ K rozhodnutí je potřeba většiny hlasů, přičemž hlasovat jsou povinni všichni členové senátu. Hlasování řídí předseda senátu. Přísedící hlasují před soudci, přičemž mladší přísedící hlasují před staršími.⁴³⁶ Předseda senátu hlasuje poslední.⁴³⁷ Důvodem této posloupnosti je snaha o zabránění ovlivňování rozhodování přísedících autoritou soudce či zkušenostmi starších přísedících.⁴³⁸

O něco komplikovanější situace panuje v řízení trestním. Hlas přísedícího má sice stejnou váhu jako hlas soudce i zde.⁴³⁹ Problémem však je, že tato skutečnost není nikde v tr. ř. explicitně stanovena. Toto pravidlo lze dovozovat z ust. § 127 odst. 2 věty první tr. ř. Zde se totiž uvádí, že při hlasování rozhoduje většina hlasů. Není však uvedeno, jestli hlasy jednotlivých členů senátu nemají rozdílnou váhu. Pokud se ovšem dále podle ust. § 127 odst. 2 a 3 jednotlivé hlasy sčítají, přičemž není vyjádřena žádná preference některého z hlasů před jinými, pak by měly mít všechny hlasy logicky stejnou hodnotu.⁴⁴⁰ Osobně se však domnívám, že takto nejasně nastavený systém není zcela šťastný. Úprava v tr. ř. skoro působí dojmem, že se na výslovné stanovení váhy hlasu v soudním senátu zapomnělo. Daleko příznivější by jistě bylo, pokud by se tento nedostatek doplnil, aby se předešlo případným výkladovým problémům. Dále se obdobně jako v případě civilního řízení stanoví, že každý člen senátu musí hlasovat. V trestním řízení ovšem i tehdy,

⁴³⁴ Pavel Šámal dovozuje rovnost hlasů z ust. § 4 ZSS. Srov. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád I: Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 1708. Domnívám se však, že takový výklad není správný, protože dané ustanovení je výrazem zásady rovnosti stran před soudem, nikoli rovnosti členů senátu.

⁴³⁵ Ust. § 36 odst. 1 věta druhá o. s. ř.

⁴³⁶ Toto pravidlo v zákoně přetrvávalo pravděpodobně z dob socialismu, kdy jej ve svém ust. § 26 zaváděl zák. č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví.

⁴³⁷ Ust. § 37 odst. 2 o. s. ř.

⁴³⁸ JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář. Kniha I*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 267.

⁴³⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018, str. 463.

⁴⁴⁰ Za tuto úvahu děkuji kolegovi Jakubovi Drápalovi z katedry trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

pokud byl v některé předchozí otázce přehlasován. Při hlasování o trestu se však mohou hlasování zdržet ti, kdo hlasovali pro zproštění obžaloby. Jejich hlasy se přičítají k hlasu pro obžalovaného nejpriznivějšímu.⁴⁴¹ Nelze-li většina při hlasování dosáhnout, připočítávají se hlasy obžalovanému nejméně příznivé k hlasům po nich příznivějším tak dlouho, až se dosáhne většiny. Je-li sporné, které mínění je obžalovanému příznivější, rozhodne se o tom opět hlasováním.⁴⁴² Poradě a hlasování nesmí být kromě soudců, zapisovatele a přisedících zúčastnivších se jednání, jež rozsudku bezprostředně předcházelo, přítomen nikdo jiný.⁴⁴³ O obsahu porady je nutno zachovat mlčenlivost.⁴⁴⁴ Přisedící i zde hlasují před soudci. Přisedící a soudci mladší hlasují před staršími. Předseda senátu hlasuje naposledy.⁴⁴⁵ O hlasování se sepíše zvláštní protokol podle § 58 tr. ř.⁴⁴⁶

Lze tedy uzavřít, že hlas přisedících a soudců má stejnou váhu jak v civilním, tak i v trestním řízení.⁴⁴⁷ Z jiné perspektivy však nemůžeme přehlížet fakt, že přisedící mají nad soudcem v senátu převahu početní, když tvoří jeho dvě třetiny.⁴⁴⁸ Paradoxně tak může docházet k tomu, že laici mohou snadno profesionála přehlasovat.⁴⁴⁹ Přisedící pak hlasují nejen o skutkové stránce věci, ale taktéž o té právní. Tyto skutečnosti představují v teorii i praxi poměrně problematický prvek, jak bude uvedeno dále.

Mimo samotného rozhodování mohou přisedící ještě z pověření předsedy senátu provádět důkazy nebo úkony⁴⁵⁰ a klást otázky při dokazování.⁴⁵¹ Domnívám se však, že možnost pověřit člena senátu provádět důkazy nebo úkony soudu najde své uplatnění převážně v případech, kdy je

⁴⁴¹ Ust. § 127 odst. 3 tr. ř.

⁴⁴² Ust. § 127 odst. 2 tr. ř.

⁴⁴³ Obdobně ust. § 37 odst. 1 o. s. ř.

⁴⁴⁴ Ust. § 127 odst. 1 tr. ř.

⁴⁴⁵ Ust. § 127 odst. 4 tr. ř.

⁴⁴⁶ Ust. § 127 odst. 5 tr. ř.

⁴⁴⁷ Jako jakési vizuální vyjádření rovného postavení soudců a přisedících můžeme považovat i skutečnost, že přisedící nosí při soudním jednání stejný úřední oděv (talár) jako soudci. K tomu srov. ust. § 38 odst. 1 ve spojení s bodem 9 přílohy č. 10 instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 1/2002 ze dne 3. 12. 2001, č. j. 505/2001-Org., kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších změn.

⁴⁴⁸ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 517.

⁴⁴⁹ Na tento fakt se v literatuře velice hojně upozorňuje. Srov. např. SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 1088; KOUDELKA, Zdeněk. *Přisedící a právo na zákonného soudce*. Cit. dílo, str. 120; ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 519; MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 169; PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 205; POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 85; PROUZA, Daniel a Petr SMEJKAL. Několik poznámek k personálnímu obsazení soudu v trestních věcech podle § 17 trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2007, 6(9), str. 263; VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 16; ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Odvolání přisedících – přehlížená protiústavnost*. Cit. dílo; ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přisedící?* Cit. dílo, str. 16. Je však otázkou, jak často k takovému jevu v reálu dochází. Z důvodu tajnosti hlasování soudního senátu podle ust. § 21 odst. 5 a 7 vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, pochopitelně zcela chybějí jakékoli statistiky.

⁴⁵⁰ Ust. § 117 odst. 2 o. s. ř. a § 203 odst. 1 tr. ř.

⁴⁵¹ Ust. § 126 odst. 3 o. s. ř. a ust. § 215 odst. 1 tr. ř.

senát sestaven z profesionálních soudců. V situaci, kdy se rozhodování účastní laici, by předseda senátu laikům takový úkol svěřovat neměl. Důvodem je zejména fakt, že dokazování a úkony soudu mají svá procesním předpisem daná pravidla, v nichž se laici nevyznají. Výjimkou ovšem mohou být případy, kdy je přisedícím odborník v oboru, jenž se týká projednávaného případu. Potom je takový přisedící pravděpodobně schopen příslušný dotaz daleko fundovaněji formulovat.⁴⁵² Ke kladení otázek přisedícími při dokazování viz dále např. v kapitole 5.2.

2.3.2. Odpovědnost přisedících

Funkce přisedícího je veřejnou funkcí.⁴⁵³ Z toho také vyplývá, že přisedící je úřední osobou ve smyslu § 127 tr. zákoníku.⁴⁵⁴ S každou veřejnou funkcí je pak spojena i určitá odpovědnost. V případě přisedících lze vysledovat z hlediska obecného zájmu tři v úvahu připadající okruhy odpovědnosti.⁴⁵⁵ Jsou jimi odpovědnost trestněprávní, dále odpovědnost za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím či úředním postupem a odpovědnost vyplývající z postavení a povinností přisedících.

V případě trestněprávní odpovědnosti přisedících je v zájmu státu, aby byla tato funkce náležitě vykonávána. Vztahují se na ně tak trestné činy v hlavě X, dílu 2 a 3 zvláštní části tr. zákoníku.⁴⁵⁶ Na druhou stranu z titulu jejich postavení vychází taktéž speciální potřeba jejich ochrany. K tomu se na ně mohou aplikovat trestné činy v hlavě X, dílu 1 zvláštní části tr. zákoníku.⁴⁵⁷

Na rozdíl od soudců však není nijak upravena imunita přisedících.⁴⁵⁸ Orgán, který zahájil jejich trestní stíhání, má toliko povinnost vyrozumět předsedu příslušného soudu a zastupitelstvo, které přisedícího do funkce zvolilo.⁴⁵⁹ Neexistuje zde žádná povinnost získat předchozí souhlas se stíháním, jako je tomu v případě soudců.⁴⁶⁰ Důvody jsou v podstatě pravděpodobně organizačního rázu. Příslušný soud je tímto vyrozuměn o momentální omezené dostupnosti dotyčného přisedícího. Zároveň může toto oznámení sloužit jako podnět k dočasnému zproštění výkonu funkce.⁴⁶¹ Můžeme se ovšem dohadovat, zda je takováto konstrukce dostatečná z hlediska

⁴⁵² JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář. Kniha II.* 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, str. 264.

⁴⁵³ Ust. § 74 odst. 1 ZSS.

⁴⁵⁴ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář.* Cit. dílo, str. 195.

⁴⁵⁵ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 205.

⁴⁵⁶ Tamtéž.

⁴⁵⁷ Tamtéž.

⁴⁵⁸ Tamtéž.

⁴⁵⁹ Ust. § 77 ZSS.

⁴⁶⁰ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář.* Cit. dílo, str. 206.

⁴⁶¹ Srov. ust. § 101 odst. 1 písm. a), odst. 2 ZSS.

požadavku na zákonného soudce. Účelovým trestním stíháním, zejména vazebním, by totiž mohli být konkrétní přísedící cíleně vylučováni z rozhodovací činnosti soudu. Absence zákonných pojistek se tedy jeví být dle mého názoru nedostatkem.

Další rovínou je odpovědnost za škodu. Už Listina samotná stanoví právo každého na náhradu škody způsobenou nezákonným rozhodnutím soudu.⁴⁶² A jak už bylo výše mnohokrát řečeno, přísedící se na rozhodnutích soudů podílejí. Proto by se dalo předpokládat, že by měli nést odpovědnost i v tomto směru. Explicitně to však nikde stanoveno není. Obecnou odpovědnost lze dovodit jazykovým výkladem z ust. § 78 odst. 1 ZSS. Podle něho se odpovědnost za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím, rozhodnutím o vazbě, trestu nebo ochranném opatření a nesprávným úředním postupem řídí zvláštním právním předpisem. Tímto zvláštním předpisem je OdpŠk. Podle něho stát odpovídá za podmínek tímto zákonem stanovených za škodu způsobenou při výkonu státní moci.⁴⁶³ Stát dále odpovídá za podmínek stanovených OdpŠk za škodu, která byla způsobena rozhodnutím, jež bylo vydáno mj. v občanském soudním řízení nebo v řízení trestním.⁴⁶⁴ ZSS a OdpŠk však výslovně hovoří o možnosti vymáhat regresní úhradu pouze po soudcích.⁴⁶⁵ To ostatně odpovídá i konstrukci odpovědnosti vystavěné na pracovněprávním vztahu dle § 84 odst. 4 ZSS ve spojení s § 250 a násl. zák. práce.⁴⁶⁶ Přísedící totiž v žádném pracovním vztahu k soudu nejsou.⁴⁶⁷ Proto se někteří autoři domnívají, že v takovém případě náhradu škody po přísedících vymáhat nelze.⁴⁶⁸ Z pohledu zásady enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí⁴⁶⁹ je nejspíše zapotřebí tomuto názoru přisvědčit. S ohledem na nezanedbatelný vliv přísedících na rozhodovací činnosti soudů je však možné vznést pochybnosti, zda je to tak správně. Obzvláště tehdy, jestliže mohou přísedící předsedu senátu díky své početní převaze dokonce přehlasovat. V takové situaci by pak za případné nezákonné rozhodnutí nesli minimálně z morálního hlediska vyšší míru odpovědnosti právě oni. Bylo by potom nejspíše krajně nespravedlivé požadovat regresní náhradu právě po profesionálním soudci.⁴⁷⁰

⁴⁶² Ust. čl. 36 odst. 3 Listiny.

⁴⁶³ Ust. § 1 odst. 1 OdpŠk.

⁴⁶⁴ Ust. § 5 písm. a) OdpŠk.

⁴⁶⁵ Srov. ust. § 78 odst. 2 ZSS a ust. § 17 odst. 2 OdpŠk.

⁴⁶⁶ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 206.

⁴⁶⁷ Nadto může stát po soudci požadovat regresní náhradu jen tehdy, jestliže byla vina soudce zjištěna v kárném či trestním řízení. Srov. KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 208. U přísedících by v takovém případě připadala eventuálně v potaz pouze odpovědnost trestněprávní, neboť je nelze kárně postihovat.

⁴⁶⁸ Např. GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 274. Jiří Grygar v tomto případě spatřuje paralelu s nestejným odměňováním přísedících ve vztahu k soudcům, což se následně promítlo právě i v míře odpovědnosti.

⁴⁶⁹ Ust. čl. 2 odst. 3 Ústavy a ust. čl. 2 odst. 2 Listiny.

⁴⁷⁰ Je ovšem otázkou, jak se má soud rozhodující o právu o náhradě škody o takovém podílu zavinění dozvědět, jestliže např. podle ust. § 58 odst. 4 tr. ř. smí protokol o hlasování otevřít jen předseda senátu u nadřízeného soudu při rozhodování o opravném prostředku a předseda senátu Nejvyššího soudu při rozhodování o stížnosti pro porušení

S ohledem na odpovědnost vyplývající z postavení a povinností přísedících lze uvést, že tato oblast je v ZSS upravena dosti vágně.⁴⁷¹ Přísedící však může být pro závažné porušení svých povinností odvolán příslušným zastupitelstvem na návrh předsedy soudu.⁴⁷² Odvolání z funkce je přitom jedinou sankcí za takové porušení povinností.⁴⁷³ Občané mohou dále na přísedící podávat z důvodu průtahů, nevhodného chování nebo narušování důstojnosti řízení stížnosti, o nichž rozhoduje předseda příslušného soudu.⁴⁷⁴

2.3.3. Inkompatibilita funkcí

S postavením přísedících souvisí i neslučitelnost funkcí. Oproti soudcům je jejich rozsah o poznání užší. Výslovně je pouze uvedeno, že přísedící nesmí zároveň vykonávat funkci poslance či senátora Parlamentu ČR.⁴⁷⁵ Rozšíření výčtu inkompatibilních funkcí by bylo podle Jiřího Kocourka možné jedině prostřednictvím přijetí zvláštní právní úpravy, která podle něj dosud nebyla naplněna.⁴⁷⁶ Ve výkladu věnujícím se nezávislosti a nestrannosti přísedících však bude dále uvedeno, že funkce přísedícího není slučitelná např. s některými povoláními. Vše je ovšem stanoveno v jiných předpisech, jak bude vysvětleno v kapitole 3.2. To činí celou situaci dosti nepřehlednou.

2.3.4. Práva a povinnosti přísedících

Práva a povinnosti přísedících jsou řešena obdobně jako v případě soudců. Stanoví je ust. § 79 a násl. ZSS. Přesněji řečeno se jedná pouze o ust. § 79 a § 80 odst. 1 ZSS. Zbytek daného oddílu už dopadá pouze na soudce.

Zákon předně garantuje nezávislost přísedících.⁴⁷⁷ Jedná se o jejich právo i povinnost.⁴⁷⁸ Naplněním tohoto předpokladu je stanovení vázanosti přísedících pouze zákonem. To je třeba vykládat tak, že přísedící je při rozhodování povinen aplikovat celý právní řád. Pokud by ovšem zjistil, že podzákoný právní předpis je se zákonnou úpravou v rozporu, může navrhopvat

zákona, jakož i soudce pověřený vyhotovením rozsudku, přičemž po nahlédnutí jej opět zalepí a otevření potvrdí svým podpisem.

⁴⁷¹ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206. K tomu lze dodat, že autoři označují tento druh odpovědnosti jako „kárné provinění“. Takový termín je však nepřesný, neboť kárně odpovědní jsou *stricto sensu* jen soudci. Srov. ust. § 86 a násl. ZSS.

⁴⁷² Ust. § 97 odst. 1 písm. a) ZSS.

⁴⁷³ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206.

⁴⁷⁴ Srov. ust. § 170 písm. a) a § 171 ZSS.

⁴⁷⁵ Ust. § 74 odst. 2 věta třetí ZSS.

⁴⁷⁶ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 197.

⁴⁷⁷ Ust. § 79 odst. 1 věta první ZSS.

⁴⁷⁸ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 276.

rozhodnout výhradně podle zákona. Naproti tomu v případě zákona takto přisedící postupovat nemůže, a to bez ohledu na případné vnitřní přesvědčení o jeho správnosti. V takové situaci může nanejvýš prosazovat přerušeni řízení a předloženi věci k posouzení Ústavnímu soudu.⁴⁷⁹ Pokud by ovšem Ústavní soud rozhodl o zamítnutí návrhu na zrušení zákona či jeho části, byl by povinen se tímto zákonem řídit.⁴⁸⁰ Ohledně těchto pravidel je však třeba stále přihlížet k tomu, že přisedící se na rozhodování podílejí jen v soudních senátech. Konečné rozhodnutí o těchto otázkách je tedy produktem celého senátu, nikoli pouze konkrétního přisedícího.

Dikce zákona pojednávající o tom, že jsou přisedící povinni zákon vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nestranně a spravedlivě a na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem⁴⁸¹ je pak odrazem toho, že přisedící posuzují nejen skutkovou stránku věci, ale i stránku právní. Dále se lze domnívat, že povinnost rozhodovat v přiměřených lhůtách bez průtahů⁴⁸² zavazuje z větší části předsedu senátu – tedy profesionálního soudce. Jedná se totiž zejména o organizační činnost, která je jeho úkolem.⁴⁸³ Nezávislost a nestrannost přisedícího pak nesmí nikdo narušovat ani ohrožovat.⁴⁸⁴ Tento zákaz se nevztahuje jen na jednání, jež lze kvalifikovat jako trestný čin, ale na jakoukoli činnost.⁴⁸⁵ Jedná se tak spíše o požadavek na třetí osoby vůči přisedícím.⁴⁸⁶

Význam funkce přisedícího s ohledem na důvěru veřejnosti v nestranné, nezávislé a spravedlivé rozhodování soudů pak vyžaduje, aby na osobu vykonávající tuto funkci byly kladeny zvláštní požadavky na chování a jednání v osobním i veřejném životě.⁴⁸⁷ Proto je tato povinnost spolu s nutností svědomitého výkonu funkce zakotvena do ZSS.⁴⁸⁸

Porušení těchto povinností může být důvodem pro odvolání přisedícího z funkce.⁴⁸⁹ Zákon však vyžaduje, aby se jednalo o porušení závažné. Poněkud vágní popis povinností i možná neshoda v tom, jaké porušení by bylo možné hodnotit jako dostatečně závažné, však celou věc dosti komplikují (viz dále kapitolu 3.6.). Jako určité vodítko se snad může jevit takové jednání

⁴⁷⁹ Srov. ust. § 109 odst. 1 písm. c) o. s. ř.

⁴⁸⁰ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 209. Blíže k tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 2002, sp. zn. 21 Cdo 2222/2001.

⁴⁸¹ Ust. § 79 odst. 1 věta druhá ZSS.

⁴⁸² Tamtéž.

⁴⁸³ Srov. ust. §§ 30 odst. 2 poslední věta a 34 odst. 2 poslední věta ZSS.

⁴⁸⁴ Ust. § 79 odst. 2 ZSS.

⁴⁸⁵ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 209.

⁴⁸⁶ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 276.

⁴⁸⁷ Tamtéž, str. 278; dále PROUZA, Daniel a MICHAL HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 205.

⁴⁸⁸ Ust. § 80 odst. 1 ZSS.

⁴⁸⁹ Ust. § 97 odst. 1 písm. a) ZSS.

přisedícího, v jehož důsledku mohou vzniknout alespoň oprávněné pochybnosti o porušení zákonem chráněných hodnot spojených s výkonem soudnictví, přičemž je tato kritéria třeba posuzovat velmi přísně.⁴⁹⁰ Dále lze postupovat tak, že lépe než stanovovat žádoucí chování je daleko snazší vycházet z toho, jaké chování naopak žádoucí není.⁴⁹¹ Ani přes požadavek kladení přísných kritérií na osoby podílející se na rozhodování soudů však nelze odhlížet od jejich lidských, občanských, kulturních a jiných potřeb. Přísnost kritérií zkrátka musí mít nějaké meze. Z toho důvodu lze jako měřítko uplatnit přijatelnost chování s ohledem na specifika významu funkce tak, jak je vnímá v daném čase a místě většinová veřejnost.⁴⁹²

2.3.5. Náhrady za vykonávání funkce přisedícího

Platy soudců jsou odvozovány z platové základny, která činí trojnásobek průměrné nominální měsíční mzdy fyzických osob v nepodnikatelské sféře dosažené podle zveřejněných údajů Českého statistického úřadu za předminulý kalendářní rok.⁴⁹³ Přisedící však takto zajištění nejsou. Za vykonávání funkce jim přísluší pouze náhrady. Jedná se o náhradu mzdy nebo platu ve výši průměrného výdělku.⁴⁹⁴ Přisedící předloží soudu potvrzení zaměstnavatele o neposkytnutí mzdy spolu s informací o výši průměrného výdělku a ušlou mzdu či plat kompenzuje stát.⁴⁹⁵ Za stát poskytuje přisedícímu tuto náhradu přímo soud, u něhož přisedící působí.⁴⁹⁶ Pokud je přisedící výdělečně činný jinak než v pracovním nebo obdobném poměru, náleží mu náhrada za ušlý výdělek za dobu faktického výkonu funkce.⁴⁹⁷ V takovém případě se poskytuje náhrada v prokázané výši, avšak max. 80 Kč za hodinu nebo 680 Kč za den.⁴⁹⁸ Výchozí bodem pro určení této náhrady je základ daně z příjmů podle posledního platebního výměru této daně vydaného příslušným finančním úřadem, rozdělený počtem pracovních hodin připadajících na kalendářní rok v maximálním rozsahu stanoveném pro zaměstnance v pracovním poměru.⁴⁹⁹ Nemůže-li ušlý

⁴⁹⁰ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 211.

⁴⁹¹ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 278.

⁴⁹² Tamtéž, str. 279.

⁴⁹³ Srov. ust. § 3 odst. 3 zák. č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁹⁴ Srov. ust. § 93 odst. 1 ZSS.

⁴⁹⁵ Výše náhrady platu se pak stanoví v závislosti na době přítomnosti přisedícího na jednání nebo na době výkonu jiných povinností spojených s výkonem funkce. Srov. KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 251.

⁴⁹⁶ Srov. KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 251.

⁴⁹⁷ Srov. ust. § 93 odst. 2 ZSS.

⁴⁹⁸ Srov. ust. §§ 1 a 2 odst. 1 vyhl. Ministerstva spravedlnosti č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přisedícího, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁹⁹ Srov. KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 252.

výdělek prokázat, jedná se o náhradu 28 Kč za hodinu a nejvýše 238 Kč za den.⁵⁰⁰ Tuto náhradu lze přiznat v případě, kdy osoba z objektivních důvodů nemůže daňové přiznání předložit. Např. pokud daňový orgán potvrdil, že dotyčný v souladu s daňovými předpisy nebyl daňové přiznání povinen předkládat, popř. že se daňový základ nevyměřuje. Důvodem je zamezení zvýhodňování některých přísedících před jinými.⁵⁰¹ Dosáhl-li přísedící nulových zisků či ztráty, nebude mu žádná náhrada výdělku příslušet.⁵⁰²

Přisedící mají také nárok na náhradu hotových výdajů.⁵⁰³ Podmínky a rozsah se řídí zák. práce.⁵⁰⁴ Mimo tyto náhrady náleží přísedícímu také paušál ve výši 150 Kč za den.⁵⁰⁵ Náhrada hotových výdajů a paušální náhrada přísedícím náleží vždy.⁵⁰⁶ Tedy bez ohledu na to, zda jim nějaký výdělek ušel, či nikoli, popř. bez zřetele na druh pracovněprávního nebo obdobného vztahu či jiné výdělečné činnosti.⁵⁰⁷ Dny, v nichž přísedící vykonával svoji funkci, se zaznamenávají do zvláštního evidenčního listu.⁵⁰⁸

Náhrada ušlého výdělku a paušální náhrada přísedících pak pochopitelně ještě podléhají zdanění.⁵⁰⁹

2.4. Zánik funkce přísedícího

Zákon rozlišuje trojí typ zániku funkce přísedícího. Jedná se o obligatorní zánik funkce *ex lege*, dále o odvolání fakultativní a o dobrovolné vzdání se funkce přísedícího z jeho vlastní vůle.

2.4.1. Obligatoční zánik funkce *ex lege*

Případy obligatočního zániku funkce jsou uvedeny v ust. § 96 ZSS. K tomu, aby bez dalšího nastal zánik funkce postačí, aby došlo k nějaké události v tomto ustanovení uvedené. S jedinou

⁵⁰⁰ Srov. ust. § 3 vyhl. Ministerstva spravedlnosti č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přísedícího, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁰¹ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 254.

⁵⁰² Tamtéž, str. 252.

⁵⁰³ Srov. ust. § 93 odst. 3 ZSS.

⁵⁰⁴ Jedná se o ust. § 151 a násl. zák. práce. K tomu srov. KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 254–255. V případě přísedících se bude jednat hlavně o cestovné a stravné. Ke vzniku nároku na stravné však musí soudní jednání trvat déle než 5 hodin, což se stává zřídka. Srov. ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 517.

⁵⁰⁵ Srov. ust. § 93 odst. 4 ZSS a ust. § 5 vyhl. Ministerstva spravedlnosti č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce přísedícího, ve znění pozdějších předpisů. Paušální náhrada vlastně představuje odměnu za vlastní výkon funkce.

⁵⁰⁶ Na okraj lze zmínit, že paušální náhradu za výkon funkce přísedícího je třeba posuzovat jako funkční požitek v podobě odměny za výkon funkce ve státním orgánu, a tím tedy i za příjem. K tomu srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 6. 2010, sp. zn. 4 Ads 2/2010.

⁵⁰⁷ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 254.

⁵⁰⁸ Vzor tohoto evidenčního listu je uveden v Příloze č. 5 této práce.

⁵⁰⁹ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 517.

výjimkou se vždy jedná o pozbytí některého z předpokladů podle ust. § 60 odst. 1 ZSS. Těmito událostmi jsou postupně plynutí času,⁵¹⁰ odsouzení pro trestný čin,⁵¹¹ omezení svéprávnosti,⁵¹² pozbytí státního občanství ČR⁵¹³ a smrt či prohlášení za mrtvého.⁵¹⁴

a) Uplynutí funkčního období

Zánik funkce uplynutím funkčního období logicky navazuje na ust. § 61 odst. 2 ZSS. Jedná se o jedinou výjimku obligatorního zániku funkce přísedícího, která není spojena se ztrátou některého z předpokladů pro funkci přísedícího podle ust. § 60 odst. 1 ZSS. Ve výkladu výše bylo podrobně uvedeno, jak se stanoví první den funkčního období přísedícího. Jinou otázkou je, jak stanovit právě jeho poslední den. Jelikož se ale obsahově v daném případě jedná o úpravu postupu orgánu územního samosprávného celku při výkonu působnosti v oblasti veřejné správy,⁵¹⁵ měl by se aplikovat s. ř. Konec funkčního období by se tedy měl určit podle ust. § 40 odst. 1 písm. b) s. ř.⁵¹⁶

b) Odsouzení pro trestný čin

Způsob zániku funkce přísedícího odsouzením za trestný čin je vyjádřením požadavku na bezúhonné osoby podílející se na rozhodování v justici. Jedná se o jeden z předpokladů pro funkci přísedícího uvedenou v ust. § 60 odst. 1 ZSS. Oproti tomuto předpokladu se zde však jedná o určitý nepoměr. Podle dikce ust. § 96 písm. b) ZSS totiž funkce přísedícího nezanikne při každém odsouzení za trestný čin. Musí se jednat pouze o odsouzení pro trestný čin spáchaný úmyslně, nebo sice v nedbalosti, ale za současného uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. Pouhé odsouzení k alternativnímu trestu za nedbalostní trestný čin s touto sankcí spojeno není. V tomto případě se lze dotazovat, zda tím právě ve vztahu k požadavku v ust. § 60 odst. 1 ZSS není založen zmiňovaný nepoměr. Není totiž zcela zřejmé, proč by měla být před vstupem do funkce vyžadována beztrestnost úplná, zatímco v průběhu jejího výkonu už jen částečná. Možným východiskem je požadavek na zákonného soudce, jehož dosažením má být vyloučena možná manipulace se složením soudu v případě odsouzení některého z členů senátu za méně závažnou trestnou činnost.

⁵¹⁰ Ust. § 96 písm. a) ZSS.

⁵¹¹ Ust. § 96 písm. b) ZSS.

⁵¹² Ust. § 96 písm. c) ZSS.

⁵¹³ Ust. § 96 písm. d) ZSS.

⁵¹⁴ Ust. § 96 písm. e) ZSS.

⁵¹⁵ Srov. ust. § 1 odst. 1 s. ř.

⁵¹⁶ Ust. § 40 odst. 1 písm. b) s. ř. zní: „Pokud je provedení určitého úkonu v řízení vázáno na lhůtu, končí lhůty určené podle týdnů, měsíců nebo let uplynutím toho dne, který se svým označením shoduje se dnem, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty; není-li v měsíci takový den, končí lhůta posledním dnem měsíce“. Jelikož dané ustanovení upravuje hlavně počítání času v případě lhůt pro provádění úkonů, jedná se v podstatě o použití analogie.

Odsuzující rozhodnutí musí být dále v právní moci. Musí se tedy jednat o konečné rozhodnutí ve věci, které je konečné, a jež je schopné působit právní následky. Existuje-li ještě možnost odvolání se proti rozhodnutí, pak je stále šance, že přisedící vůbec nebude shledán vinným, popř. mu může být uložen mírnější trest. Z toho důvodu bylo zvoleno toto řešení. Funkce zaniká přímo dnem právní moci odsuzujícího rozhodnutí. Pokud by přisedící náhodou v ten samý den ještě zasedal v soudním senátu, způsobovalo by to vadu nesprávného obsazení soudu.

c) Omezení svéprávnosti

V případě zániku funkce omezením svéprávnosti se jedná opět o ztrátu jednoho z předpokladů podle ust. § 60 odst. 1 ZSS. Textace zákona vyžaduje, aby došlo k omezení svéprávnosti podle § 55 a násl. o. z. Postačí přitom omezení jakékoli. Tzv. podpůrná opatření při narušení schopnosti zletilého právně jednat ve smyslu § 38 a násl. o. z. však se zánikem funkce přisedícího spojena nejsou, ačkoli se můžeme domnívat, že s ohledem na účel ustanovení by tomu tak mělo být. Patrně byl tento nedostatek zapříčiněn pozdějším přijetím o. z., přičemž se rozšíření možností snížené schopnosti právně jednat do ZSS nepromítlo. Zákonodárci lze v tomto ohledu doporučit *de lege ferenda* zvážení náležité změny. Zánik funkce je opět vázán na den právní moci rozhodnutí, jímž soud svéprávnost přisedícího omezí.

d) Pozbytí státního občanství

Důvodem zániku funkce přisedícího pozbytím státního občanství ČR je, aby soudnictví nevykonávali cizinci.⁵¹⁷ Občan ČR může své občanství pozbyt prohlášením o tom, že se ho vzdává, jestliže se zároveň trvale zdržuje v cizině, není v ČR přihlášen k trvalému pobytu a je státním občanem cizího státu, nebo žádá o nabytí cizího státního občanství a prohlášení o vzdání se státního občanství ČR činí v souvislosti s nabytím tohoto státního občanství. Všechny tyto podmínky musejí být splněny současně.⁵¹⁸ Státní občanství ČR se pozbývá dnem převzetí dokladu o pozbytí státního občanství ČR prohlášením.⁵¹⁹ Tímto dnem zaniká i funkce přisedícího.

e) Smrt nebo prohlášení za mrtvého

Smrtí zaniká právní subjektivita, tedy způsobilost k právům a povinnostem. Z logiky věci tím musí zanikat i funkce přisedícího, neboť ta může být zastávána jen žijícím člověkem. Dle § 23 o. z. právní osobnost zaniká právě smrtí. Smrt je definována jako: „*nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratná zástava krevního oběhu*“.⁵²⁰

⁵¹⁷ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 337.

⁵¹⁸ Srov. § 40 odst. 1 zák. č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁵¹⁹ Ust. § 40 odst. 8 zák. č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁵²⁰ Srov. ust. § 2 písm. e) zák. č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantačního zákona), ve znění pozdějších předpisů.

V případě prohlášení za mrtvého o. z. stanoví rozdílné postupy podle ust. § 26 odst. 2,⁵²¹ nebo podle ust. § 71 a násl.⁵²² O prohlášení za mrtvého rozhoduje v obou případech výhradně soud postupem podle ust. § 54 a násl. z. ř. s. K zániku funkce dojde dnem právní moci rozhodnutí soudu o prohlášení přisedícího za mrtvého.

Ust. § 76 odst. 1 o. z. potom dále připouští důkaz opaku. Zjistilo-li by se, že je přisedící po prohlášení za mrtvého ještě na živu, pak by se k tomuto prohlášení podle zákona nepřihlíželo. S výjimkou manželství a registrovaného partnerství se obnovuje i předchozí stav. Otázkou však je, jestli by docházelo i k obnově funkce přisedícího. Výkladový problém by nepředstavovala situace, pokud by v mezičase došlo k uplynutí funkčního období. Funkce by zanikala z důvodu podle ust. § 96 písm. a) ZSS. Jestliže by ale ke zjištění, že přisedící stále žije, došlo v rámci funkčního období, lze mít za to, že k obnově funkce dojde. Pokud totiž smrt nenastala, nemohlo ze zákona k zániku funkce dojít, přičemž o. z. explicitně stanoví výjimku neobnovení jen pro zmíněné manželství a registrované partnerství. Překážkou by pak nejspíše nebylo ani to, pokud by na místo přisedícího, v jehož případě by se k předchozímu prohlášení za mrtvého nepřihlíželo, byl mezitím zvolen přisedící jiný. Ust. § 65 odst. 1 věta první ZSS sice uvádí, že u konkrétního soudu má být stanoven počet přisedících. Je možné se však domnívat, že tento počet určený předsedou soudu v daném případě nepředstavuje zcela nepřekročitelnou hranici. Funkce by tak byla zachována jak přisedícímu, k jehož předchozímu prohlášení za mrtvého by se nepřihlíželo, tak i tomu nově zvolenému. Předseda soudu by pak musel oba zahrnout do rozvrhu práce.

2.4.2. *Fakultativní zánik funkce odvoláním*

Zákon počítá taktéž s možností, že k zániku funkce dojde v závislosti na návrh předsedy daného soudu v součinnosti s hlasováním zastupitelstva, které přisedícího zvolilo. Jedná se o jakousi zjednodušenou obdobu kárného řízení soudců,⁵²³ neboť přisedící na rozdíl od nich kárně odpovědní nejsou.⁵²⁴ Zákonodárce přikročil k tomuto řešení zřejmě proto, jelikož důvody pro odvolání přisedícího jsou z větší části vyjádřeny formou neurčitých právních pojmů. Je zde tudíž potřebná určitá míra uvážení, a to v tom smyslu, zda jsou tyto důvody v konkrétním případě přisedícího natolik závažné, aby bylo přikročeno k jeho odvolání z funkce. Toto uvážení je v podstatě rozděleno mezi dva orgány, a to na složku podněcovací a rozhodovací. Podněcovací

⁵²¹ Důkaz smrti.

⁵²² Domněnka smrti.

⁵²³ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 338.

⁵²⁴ KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině. 1. díl*. Cit. dílo, str. 753.

složka je právě v kompetenci předsedy daného soudu, již vyjadřuje prostřednictvím podání návrhu na odvolání přisedícího z funkce. V této kompetenci není předseda soudu zastupitelný.⁵²⁵ Formální náležitosti návrhu stanoveny nejsou, avšak mělo by z něho vyplývat, že jej činí předseda daného soudu, dále že je určen příslušnému zastupitelstvu, že se týká odvolání konkrétního přisedícího z funkce, přičemž tento přisedící musí být v návrhu nezaměnitelně specifikován, dále musí být uveden některý z důvodů podle ust. § 97 odst. 1 písm. a) až c) ZSS a přiloženy listiny, jimiž mají být tyto důvody prokázány, neboť zastupitelstvo nemá pravomoc k tomu si je opatřit samo.⁵²⁶ O návrhu posléze hlasuje právě zastupitelstvo. Jedná se o složku rozhodovací. V případě podání návrhu totiž ještě nemusí být nutně zřejmé, že k odvolání přisedícího skutečně dojde.⁵²⁷ Jelikož jde o řízení návrhové, nemůže zastupitelstvo hlasování samo vyvolat.⁵²⁸ Lze tak učinit pouze v součinnosti s předsedou soudu. Zastupitelstvo pak může, ale zároveň nemusí, návrhu předsedy soudu vyhovět.⁵²⁹ Před rozhodnutím o odvolání přisedícího z funkce si zastupitelstvo vyžádá jeho vyjádření.⁵³⁰ Jedná se o obligatorní povinnost zastupitelstva. Nevyžádání vyjádření od přisedícího by mělo za následek neplatnost rozhodnutí pro porušení procesních pravidel.⁵³¹ Podle Jiřího Grygara však formulace tohoto ustanovení není šťastná, jelikož z ní nevyplývá povinnost předsedy soudu či zastupitelstva zpřístupnit přisedícímu návrh na jeho odvolání tak, aby se s ním mohl dostatečně seznámit a vyjádřit se k němu. Dodává ale, že by takový postup měl být pravidlem. *De facto* je totiž rozhodováno o osobě podílející se výkonu soudnictví. Zásadu *audiatur et altera pars* nelze obcházet, aniž by následné rozhodnutí nebylo stíženo neplatností.⁵³² Zastupitelstvo může po přisedícím vyžadovat i další účast, např. za účelem podání vysvětlení. Sám přisedící už však na takové nadstandardní slyšení právo nemá.⁵³³ Dále si Jiří Grygar klade hypotetickou otázku, jaký postoj by bylo možné zaujmout v případě, pokud by zastupitelstvo přisedícího na návrh předsedy soudu neodvolalo, ale ten by jej posléze nezařadil do rozvrhu práce svého soudu, popř. by jej z něho vyčlenil. Uzavírá ale, že pokud by předseda soudu zároveň platně nerozhodl o dočasném

⁵²⁵ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 338; KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 259.

⁵²⁶ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 338.

⁵²⁷ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 259.

⁵²⁸ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 338.

⁵²⁹ Tamtéž.

⁵³⁰ Ust. § 97 odst. 2 ZSS.

⁵³¹ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 338; KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 260.

⁵³² GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 338; KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 260.

⁵³³ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 260.

zproštění přísedícího z funkce podle § 101 ZSS, jednalo by se o zásah do zásady zákonného soudce (resp. přísedícího).⁵³⁴ S takovým závěrem lze souhlasit.

Pokud jde o jednotlivé důvody, pro něž lze podat návrh na odvolání přísedícího, prvním z nich je závažné porušení povinností přísedícího.⁵³⁵ Jedná se o velice vágní ustanovení. Systematickým výkladem dojdeme k tomu, že by se mělo jednat o porušení povinností podle ust. § 79 a násl. ZSS. Přesněji jsou povinnosti vztahující se na přísedící uvedeny jen v ust. § 79 odst. 1 a ust. § 80 odst. 1 ZSS. Co by porušení takových povinností, natož pak závažné, mělo představovat, je věcí výkladu konkrétní situace. Patrně však pouze mírné porušení těchto povinností vést k odvolání nemůže. V opačném případě se lze domoci nápravy v soudním sporu.⁵³⁶

Dalším důvodem je, pokud přísedící přestane splňovat předpoklady uvedené v ust. § 60 odst. 1 a 4 ZSS.⁵³⁷ Pokud jde o výčet uvedený v odst. 1, zde se pravidlo může vztahovat pouze na případ, kdy by přísedící přestal mít zkušenosti a morální vlastnosti zaručující řádné zastávání funkce. Ztráta ostatních předpokladů je totiž buď důvodem pro zánik funkce *ex lege* podle ust. § 96 ZSS, nebo nemají v tomto případě relevanci.⁵³⁸ V případě zvolení přísedícího, který již před volbou nesplňoval některou z podmínek stanovených v ust. § 60 ZSS, nelze takového přísedícího odvolat postupem dle § 97 odst. 1 písm. b) ZSS. V demokratickém právním státě totiž není možné na základě analogie rozšiřovat důvody pro odvolání zákonného soudce.⁵³⁹ Takový postup zastupitelstva jakožto politického orgánu by byl nepřijatelným zásahem do nezávislosti soudní moci.⁵⁴⁰ V otázce možnosti odvolání kvůli ztrátě zmíněných zkušeností a morálních vlastností zaručujících řádné zastávání funkce je ovšem problém, že se jedná opět o velice neurčité pojmy (viz dále v kapitole 3.6.). V případě odst. 4 pak nejspíše šlo o jakousi předběžnou pojistku, neboť ustanovení odkazuje na speciální předpis. Nelze dopředu odhadnout, zda bude v budoucnu přijat nějaký další, na něhož se bude ustanovení vztahovat. V současnosti je tímto jediným předpisem LustrZák. Návrh na odvolání lze tedy podat, pokud by se dodatečně zjistilo, že u přísedícího není důvod pro vydání negativního lustračního osvědčení. Podle § 16 LustrZák by k tomu byl předseda soudu dokonce povinen.

⁵³⁴ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 338.

⁵³⁵ Ust. § 97 odst. 1 písm. a) ZSS.

⁵³⁶ KOČOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 260.

⁵³⁷ Ust. § 97 odst. 1 písm. b) ZSS.

⁵³⁸ Věk alespoň 30 let přísedící těžko přestane splňovat (leđa s možnou výjimkou, že by údaj o svém věku zfalšoval – v takovém případě by bylo možné o aktivaci ustanovení § 97 ZSS uvažovat); dodatečné odvolání souhlasů s ustanovením za přísedícího a přidělení k soudu je dle výše uvedeného výkladu irelevantní.

⁵³⁹ Průběžná zpráva o výsledku šetření Veřejného ochránce práv ze dne 23. 4. 2012, sp. zn. 695/2011/VOP/PPO.

⁵⁴⁰ Tamtéž.

Posledním důvodem je, pokud zdravotní stav nedovoluje přisedícímu řádně vykonávat jeho povinnosti.⁵⁴¹ Jedná se o období ust. § 91 písm. c) ZSS.⁵⁴² Není zde však stanovena žádná doba, po kterou by nepříznivý zdravotní stav přisedícího měl trvat.⁵⁴³ Systematickým výkladem lze ale opět dospět k možnému závěru, že takový časový úsek by měl přesahovat zákonný rozsah výkonu funkce přisedícího v kalendářním roce, tedy 20 dnů podle ust. § 65 odst. 1 věty druhé ZSS.⁵⁴⁴

Rozhodnutí zastupitelstva o odvolání přisedícího nenabývá právní moci.⁵⁴⁵ Proto ZSS stanoví, že funkce přisedícího zaniká právě dnem, kdy k tomuto rozhodnutí došlo.⁵⁴⁶ Pro platnost rozhodnutí musejí být splněny veškeré výše uvedené procedurální náležitosti nejen podle ZSS, ale i podle zvláštních předpisů upravujících jednání zastupitelstva (např. usnášeníschopnost apod.).⁵⁴⁷

2.4.3. *Vzdání se funkce přisedícího*

Poslední způsob zániku funkce přisedícího závisí pouze na jeho vůli.⁵⁴⁸ Je jím dobrovolné vzdání se tohoto postu podle § 98 ZSS. Přisedící nemusí tento krok nijak odůvodňovat. K perfekci úkonu zcela postačí, jestliže přisedící mimo jiných obecných náležitostí podání pouze aktivně bezpodmínečně projeví vůli se funkce zprostit.⁵⁴⁹ Vzdání se funkce nelze vzít zpět.⁵⁵⁰ Tento projev vůle musí být doručen zastupitelstvu, které přisedícího zvolilo. Z nutnosti takové oznámení doručit lze vyvozovat nezbytnost písemné formy.⁵⁵¹ K zániku funkce dojde dnem následujícím po dni, v němž bylo oznámení přisedícího o vzdání se funkce doručeno zastupitelstvu, které ho do funkce zvolilo.⁵⁵²

Zde si můžeme klást otázku, proč neexistuje povinnost oznámit vzdání se funkce přisedícího také předsedovi příslušného soudu. Ten je totiž zodpovědný za vedení rozvrhu práce.

⁵⁴¹ Ust. § 97 odst. 1 písm. c) ZSS.

⁵⁴² GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 339.

⁵⁴³ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 261.

⁵⁴⁴ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 339. Patrně se v tomto případě bude jednat o situaci, kdy se přisedící nedostaví ke 20 zasedáním soudu v roce. Nikoli o zdravotní nezpůsobilost trvající po 20 dnů v roce mimo soudní zasedání.

⁵⁴⁵ Tamtéž, str. 338.

⁵⁴⁶ Ust. § 97 odst. 3 ZSS.

⁵⁴⁷ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 261.

⁵⁴⁸ Tamtéž, str. 261.

⁵⁴⁹ Tamtéž, str. 258. Platnost tohoto právního jednání se pak posuzuje podle o. z.

⁵⁵⁰ Tamtéž.

⁵⁵¹ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 334.

⁵⁵² Ust. § 98 odst. 2 ZSS. Na okraj lze uvést, že v literatuře se objevuje názor, že příslušné zastupitelstvo musí o vzdání se funkce přisedícího nejprve rozhodnout, a že k zániku funkce tak dojde uplynutím dne, v němž bylo o této skutečnosti rozhodnuto. Srov. KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 261. K tomu je však třeba uvést, že takový názor nemá oporu ve znění zákona. Zastupitelstvo v daném případě o ničem nerozhoduje. Vzdání se funkce je mu pouze dááno na vědomí.

2.5. Dočasné zproštění výkonu funkce přisedícího

Stejně jako v případě soudců, i přisedící mohou být dočasně zproštěni výkonu své funkce. Ve vztahu k soudcům se však jedná o jakési zjednodušení,⁵⁵³ kdy nerozhoduje ministr spravedlnosti, nýbrž předseda soudu.⁵⁵⁴ Důsledkem tohoto rozhodnutí je, že přisedící stále zůstává ve své funkci, ale nemůže ji po určitou dobu vykonávat. Smyslem ustanovení je patrně možnost vyřadit z rozhodování přisedícího, jenž se dopustil trestné činnosti, nebo u něhož hrozí jeho odvolání z funkce. Pokud by se dočasně zproštěný přisedící přesto účastnil rozhodování, jednalo by se o nesprávné obsazení soudu.⁵⁵⁵ Předseda soudu musí v daném případě provést takové organizační změny, aby byl zajištěn řádný výkon soudnictví.⁵⁵⁶ O dočasném zproštění funkce přisedícího lze rozhodnout jen v případě zákonem stanovených podmínek.⁵⁵⁷ Nejedná se však o obligatorní postup. Rozhodnutí závisí ryze na úvaze předsedy příslušného soudu.⁵⁵⁸ Jiří Kocourek ale uvádí, že vzhledem k požadavkům na nestranné a spravedlivé rozhodování je třeba vždy vzniklou situaci odpovědně posoudit ve vztahu ke všem okolnostem případu a rozhodnout včas.⁵⁵⁹

Z nutnosti rozhodnutí doručit je možné opět vyvozovat obligatornost písemné formy.⁵⁶⁰

Prvním případem pro využití dočasného zproštění výkonu funkce je trestní stíhání přisedícího. Zproštění v takové situaci trvá až do pravomocného skončení stíhání.⁵⁶¹ To se týká jakéhokoli trestného činu.⁵⁶² Nejen takového, kvůli němuž může dojít k zániku funkce podle ust. § 94 písm. c) ZSS.

Druhým případem je pak podání návrhu na odvolání přisedícího, a to až do doby rozhodnutí.⁵⁶³

Každopádně k dočasnému zproštění výkonu funkce přisedícího dojde dnem, v němž mu bylo doručeno rozhodnutí o dočasném zproštění, nebyl-li v rozhodnutí uveden den pozdější.⁵⁶⁴

⁵⁵³ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 355.

⁵⁵⁴ Ust. § 101 odst. 2 ZSS.

⁵⁵⁵ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 277.

⁵⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁵⁸ Tamtéž, str. 277–278.

⁵⁵⁹ Tamtéž, str. 278.

⁵⁶⁰ Tamtéž, str. 263.

⁵⁶¹ Ust. § 101 odst. 1 písm. a) ZSS.

⁵⁶² KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 277.

⁵⁶³ Ust. § 101 odst. 1 písm. b) ZSS.

⁵⁶⁴ Ust. § 101 odst. 3 ZSS.

2.6. Dílčí shrnutí pozitivní úpravy přisedících v ČR

Podle mého názoru je v ČR zejména zcela nevyhovujícím způsobem nastaven proces ustanovování přisedících. V momentě, kdy jsou laičtí soudci do svých funkcí dosazováni orgánem veřejné moci, se totiž vytrácí jeden z hlavních přínosů účasti lidu na soudním rozhodování. Tím je zaručení součinnosti osob zcela nezávislých na státu vedle profesionálních soudců, kteří jsou státními zaměstnanci. Tedy osobami státu do jisté míry podléhajícími. Volba přisedících příslušnými zastupitelstvy ovšem činí závislými i je. Tato závislost totiž vyvěrá z toho důvodu, že bez vůle zastupitelstva se nikdo přisedícím stát nemůže. To je ještě umocněno požadavkem, aby kandidáta navrhl někdo z členů daného zastupitelstva. V daném směru vyžaduje institut přisedících rozhodně náležitou změnu. Tento problém a jeho možná řešení budou ještě rozebrána dále.

Dalším neduhem je poměrně značná vágnost pojmu „zkušeností a morálních vlastností“ jakožto funkčního předpokladu pro ustanovení přisedícím.

Nedořešeným se zdá být též požadavek minimálního věku 30 let pro funkci, stejně jako fakt, že není stanovena žádná horní hranice. V tomto směru lze zvážit, zda by nebylo vhodné spodní hranici vhodným způsobem snížit tak, aby se otevřel přístup k funkci dalším občanům. Jako optimální věk se mi jeví 21 let. Jedná se totiž o období, kdy je člověk dospělý, a zároveň má vyvinutější úsudek.⁵⁶⁵ Naopak nevidím důvod, proč by měl být nejednotný vrchní předěl, když soudci jsou omezeni dosažením věku 70 let. Motivem pro zavedení tohoto limitu byl pravděpodobně zájem na generační obměně soudců. Takový požadavek však můžeme nacházet i v případě přisedících. Na druhou stranu je vhodné nevytvářet zbytečnou zátěž pro penzisty. Proto může být horní hranice klidně 65 let.

V podstatě lze obecně uvést, že velkým systematickým nedostatkem je společná úprava předpokladů pro ustanovení soudců i přisedících. Záměrem byla podle všeho nejspíš snaha o vyjádření rovnosti profesionálů a laiků při soudním rozhodování. Avšak právě z hlediska podmínek pro ustanovování přepokládáme od obou naprosto rozdílné požadavky. Proto by mělo dojít v této věci k oddělení úpravy.

Nedostatečně propracovaná je podle mého mínění také koncepce odpovědnosti přisedících. Přestože jsou jim svěřeny poměrně významné pravomoci, nejsou za jejich nesprávné uplatnění v podstatě nijak význačně postižitelní. V krajních případech, kdy je finální soudní rozhodnutí ze dvou třetin produktem hlasů laiků, přičemž předseda senátu měl na věc jiný názor, to bude

⁵⁶⁵ Současně se shoduje s věkem, od něhož je občan volitelný do Poslanecké sněmovny. Srov. čl. 19 odst. 1 Ústavy.

paradoxně pouze on, po kom může stát za nesprávné rozhodnutí požadovat regresní náhradu. Pokud by však prokázal, že na rozhodnutí neměl vliv, byl by odpovědným pouze stát.

Současně je v ZSS poměrně nepřehledně upravena vzájemná inkompatibilita funkcí, na což bude poukázáno ještě v dalším rozboru v kapitole 3.2.

Následující kapitola se zaměří na další problematické jevy, a to ve vztahu k zásadám nezávislého a nestranného soudce.

3. Nezávislost a nestrannost přísedících

Hlavním předmětem zkoumání v následující části bude ověření platnosti teze: *Současná koncepce institutu přísedících zcela naplňuje ústavní předpoklady nezávislého a nestranného soudu a soudce.*

Požadavek nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců vychází z tradiční tripartice dělby moci.⁵⁶⁶ O právu na projednání věci před nezávislým a nestranným soudem hovoří též čl. 6 EÚLP. ESLP posléze definoval kritéria, jež jsou pro dodržení nezávislosti soudů klíčová, a sice způsob ustanovování členů soudu, délku výkonu jejich funkce, existenci záruk proti vnějším tlakům a vlivům, popř. jestli soudní orgán budí celkově zdání nezávislosti.⁵⁶⁷ Na ústavní úrovni se ovšem hovoří výslovně pouze o nezávislosti a nestrannosti soudců.⁵⁶⁸ Toto pravidlo je však třeba vykládat tak, že v postavení nezávislého a nestranného soudce je taktéž přísedící.⁵⁶⁹ Jak už bylo uvedeno výše, o nezávislosti a nestrannosti přísedících hovoří na zákonné úrovni ust. § 79 odst. 1 věta první ZSS.

Nezávislost přísedícího souvisí s nezávislostí soudů.⁵⁷⁰ Oba tyto pojmy jsou vůči sobě v poměru souvztažnosti, protože ani jeden nemůže existovat bez druhého.⁵⁷¹ Často se tedy vzájemně prolínají.⁵⁷² Nezávislost je také paralelní co do vztahu k nestrannosti.⁵⁷³ Nestrannost je někdy chápána jako prvotní atribut soudce či přísedícího, přičemž nezávislost je až znakem sekundárním, který pomáhá k naplňování znaku primárního.⁵⁷⁴

Pokud jde o nezávislost, ta bývá definována různě.⁵⁷⁵ Můžeme tvrdit, že sestává z různých složek. Tradičně rozlišujeme nezávislost funkční, institucionální, personální, materiální apod.⁵⁷⁶ Někdy zase např. aspekt obranný, funkční a organizační.⁵⁷⁷ Jindy jsou za komponenty nezávislosti

⁵⁶⁶ SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 844.

⁵⁶⁷ Srov. např. rozsudek ESLP ze dne 28. 6. 1984 ve věci *Campbell a Fell proti Spojenému království*, stížnost č. 7819/77 a 7878/77; rozsudek ESLP ze dne 25. 2. 1997 ve věci *Findlay proti Spojenému království*, stížnost č. 22107/93; rozsudek ESLP ze dne 2. 9. 1998 ve věci *Lauko proti Slovensku*, stížnost č. 26138/95.

⁵⁶⁸ Srov. ust. čl. 82 odst. 1 Ústavy.

⁵⁶⁹ SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 863; PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 204–205.

⁵⁷⁰ Srov. čl. 81 Ústavy, potažmo čl. 36 odst. 1 Listiny.

⁵⁷¹ HENDRYCH, Dušan a Cyril SVOBODA. *Ústava České republiky: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 1997, str. 131.

⁵⁷² Srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02 či náleží Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 60/04.

⁵⁷³ Náleží Ústavního soudu ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02.

⁵⁷⁴ MOKRÝ, Antonín. Nezávislost a nestrannost soudců – vzájemná souvislost a podmíněnost pojmů. *Právní praxe*. 1993, 41(8), str. 460. Dále také PAVLÍČEK, Václav a Jiří HŘEBEJKA. *Ústava a ústavní řád České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 274.

⁵⁷⁵ SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 865.

⁵⁷⁶ Srov. např. KOLBA, Jan. Nezávislost soudní moci – fikce, nebo realita? *Právní rozhledy*. 2007, 15(23), str. 861.

⁵⁷⁷ MACKOVÁ, Alena. *Nezávislost soudců*. 3. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1998, str. 9 a násl.

považovány nepodjatost, samostatnost a sociální a vnitřní svoboda soudce či přisedícího.⁵⁷⁸ Jedná se o funkční princip, kdy má osoba podílející se na rozhodování soudu vystupovat ve sporu jako nezúčastněný třetí.⁵⁷⁹ Souhrn dílčích nezávislostí, ať už se jedná o nezávislost institucionální, činnosti, funkce a rozhodování, vytváří celistvý pojem soudcovské nezávislosti. Lze ji proto chápat jako „požadavek zajištění nestranného rozhodování s vyloučením nepřijatelných zásahů.“⁵⁸⁰ Jedná se tedy o stav, kdy je subjekt oproštěn od jakéhokoli možného externího nátlaku či vlivu, a to zejména ze strany představitelů jiné složky státní moci.⁵⁸¹

Přisedící jsou nezávislí osobně i funkčně. To znamená, že při rozhodování nejsou nikomu podřízeni. Nelze je při tom instruovat ani žádnými normativními či individuálními pokyny, odhlédne-li se od výše popsané vázanosti zákonem a mezinárodní smlouvou.⁵⁸² Tato nezávislost však v žádném případě nemůže být zcela bezbřehá. Není možné jí ospravedlňovat třeba svévoli,⁵⁸³ popř. též liknavost či zbytečné protahování řízení.⁵⁸⁴

Nestrannost je rovněž pojímána různě. Je vnímána buď jako komponent nezávislosti, jak bylo nastíněno výše, nebo je spojována s neutralitou a objektivitou.⁵⁸⁵

S nezávislostí a nestranností osob podílejících se na soudním rozhodování bývají spojovány i určité právní záruky.⁵⁸⁶ Nejvýznamnějšími z těch, které lze z povahy funkce aplikovat na přisedící, jsou způsob ustanovení, vzájemná neslučitelnost funkcí, délka funkčního období, vázanost při rozhodování pouze zákonem,⁵⁸⁷ podmíněnost trestního stíhání,⁵⁸⁸ možnost vyloučení z rozhodování ve věci pro podjatost, hmotné zabezpečení a taxativní důvody zániku funkce.⁵⁸⁹

⁵⁷⁸ ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Cit. dílo, str. 86 a násl.

⁵⁷⁹ Tamtéž, str. 81.

⁵⁸⁰ Tamtéž, str. 82.

⁵⁸¹ KOLBA, Jan. *Nezávislost soudní moci – fikce, nebo realita?* Cit. dílo, str. 861.

⁵⁸² SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 865.

⁵⁸³ ŠTIČKA, Michal. Hledání rovnováhy mezi nezávislostí soudce a jeho odpovědností vůči veřejnosti. *Soudce*. 2005, 7(2), str. 6.

⁵⁸⁴ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 60/04.

⁵⁸⁵ SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 865.

⁵⁸⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 12/10.

⁵⁸⁷ Vázanost při rozhodování pouze zákonem již byla popsána výše v kapitole 2.3.4., proto se k ní v této části již nebudeme vracet.

⁵⁸⁸ Podmíněnost trestního stíhání byla již stručně rozebrána v kapitole 2.3.2.

⁵⁸⁹ Srov. např. náleží Ústavního soudu ze dne 3. 7. 2000, sp. zn. Pl. ÚS 16/2000; náleží Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2007, sp. zn. I. ÚS 722/05; náleží Ústavního soudu ze dne 22. 2. 1996, sp. zn. III. ÚS 232/1995; náleží Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 12/10 či SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 865–866. Autoři mezi tyto záruky řadí také výslovné normativní zmínění garance nezávislosti ze strany státu, a s jistou mírou nadsázky i pravidlo zákazu vstupu veřejnosti do místa jednání soudu se zbraní podle ust. § 7 odst. 1 ZSS. Srov. tamtéž, str. 866.

Tyto jednotlivé dílčí garance jsou často daleko důrazněji sledovány v případě soudců. Jelikož se ale na soudním rozhodování nikoli zanedbatelnou měrou podílejí i přisedící, měly by být naplněny i v jejich případě. Proto je možné pokusit se je postupně detailněji rozebrat.

3.1. Způsob ustanovování do funkce

Celý proces ustanovování přisedících byl již detailně popsán výše v kapitole 2.2. Pokud budeme na celý proces nazírat optikou ust. čl. 2 odst. 1 Ústavy, které uvádí, že lid je zdrojem veškeré státní moci, kterou mj. vykonává i prostřednictvím orgánů moci soudní, zjistíme, že odpovídá základu demokratického zřízení.⁵⁹⁰ Účast laických soudců tak do jisté míry napomáhá demokratizaci a legitimizaci celé justice.⁵⁹¹ Můžeme však vznést námitku, zda se demokratičnost tohoto prvku v některých ohledech poněkud neoslabuje. Jak už bylo popsáno výše, kandidáta na přisedícího musí nejprve navrhnout některý ze členů zastupitelstva, které pak laické soudce volí. Je ovšem otázkou, zda taková potřeba neomezuje rovnost přístupu k veřejné funkci.⁵⁹² Někteří autoři se dokonce domnívají, že kvůli vázané nominaci demokratický prvek voleb poněkud mizí.⁵⁹³ S ohledem na fakt, že o funkci přisedících je poměrně malý zájem,⁵⁹⁴ se však dá tento problém považovat za poněkud marginální. Podle praxe totiž probíhá volba přisedících tak, že uchazeče o funkci vždy někdo ze zastupitelů navrhne. Komplikace potom nebývají časté ani při vlastní volbě. Zmiňované demokratičnosti by ale jistě daleko více prospělo, kdyby nebyl přístup k funkci přisedícího na nutnost nominace členem zastupitelstva vůbec vázán. Lze tedy zvážit, jestli by nebylo daleko vhodnější, pokud by zájemci mohli svoji kandidaturu předkládat příslušnému zastupitelstvu pouze formou vlastního návrhu.⁵⁹⁵ Zastupitelstvo by o kandidátovi během volby i nadále hlasovalo, takže jeho pravomoc by dotčena nebyla.

⁵⁹⁰ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 516.

⁵⁹¹ Tamtéž, str. 516. Na tomto místě je ještě vhodné podotknout, že autorka ve své práci daný stav popisovala v době, kdy byl podle Ústavy prezident republiky volen nepřímou. Všimla si proto faktu, že přisedící tak díky tomu byli co do odvození od suveréna – tedy lidu, dokonce ještě blíže než soudci. Přisedící byli totiž vzdáleni od občanů jen dva stupně (volba zastupitelstva, volba přisedících). Naproti tomu soudci byli odloučeni ještě o jeden až dva stupně navíc (volba Parlamentu, volba prezidenta republiky, popř. ještě jmenování vlády, která za jmenování soudce odpovídá a samotné jmenování soudce). Srov. tamtéž. Se zavedením přímé volby prezidenta republiky se však tento rozdíl vyrovnal, jestliže pomíneme spoluúčast vlády na jmenování soudců.

⁵⁹² Podle čl. 21 odst. 4 Listiny mají občané za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.

⁵⁹³ Např. PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 205.

⁵⁹⁴ GRYGAR, Jirí. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 212; MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 169.

⁵⁹⁵ Např. prostřednictvím ust. § 16 odst. 2 písm. g) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů. Taková změna by ale i tak vyžadovala novelizaci ust. § 64 odst. 3 věty první ZSS.

Narazit lze však na jiný problém. Tím je již výše zmíněný relativně nízký zájem o funkci přísedících.⁵⁹⁶ Někdy se dokonce udává, že na českých soudech chybí až třetina potřebných přísedících, přičemž se tento stav neustále zhoršuje.⁵⁹⁷ Přitom by se s ohledem na pravomoci a potenciální vliv soudní moci mělo jednat o zásadní záležitost.⁵⁹⁸ Nedostatek kandidátů je pravděpodobně hlavní příčinou problému, na který se často poukazuje. Tím je ne příliš vysoká kvalita uchazečů.⁵⁹⁹ Jedná se jak o nedostatky v případě osobnostních kvalit těchto osob,⁶⁰⁰ tak zejména o jejich věk. Funkci přísedících totiž většinou vykonávají penzisté.⁶⁰¹ Udává se, že více než 60 % všech přísedících již dosáhlo věku 60 let.⁶⁰² Že je tento dohad naprosto reálný dokládají údaje v Tabulce č. 1:

Věková kategorie	Počet přísedících	Procentuální vyjádření
30–39 let	262	5 %
40–49 let	780	14 %
50–59 let	1 031	19 %
60–69 let	1 786	33 %
70 a více let	1 556	29 %

Tabulka č. 1: Složení přísedících podle věku k 1. 6. 2018 (krajské i okresní soudy) z celkového počtu 5 415 přísedících⁶⁰³

Poukazuje se ale na to, že primární problém není ani tak ve věku, jako spíše v samotném procesu ustanovování přísedících. Jestliže je totiž volí obecní či krajské zastupitelstvo, pak to ponese za výběr těchto funkcionářů odpovědnost. Co se týče námitek vůči věku, pak by se tedy nemělo stávat, že by daná osoba nebyla smyslově zcela způsobilá posoudit alespoň skutkovou stránku projednávané věci.⁶⁰⁴ Je však třeba podotknout, že zdravotní stav není zahrnut mezi

⁵⁹⁶ ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přísedící?* Cit. dílo, str. 17.

⁵⁹⁷ KOLMAN, Petr. *Co by se mělo zlepšit v resortu ministerstva spravedlnosti?* *Epravo.cz* [online]. 27. 9. 2018 [cit. 2019-09-30]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/co-by-se-melo-zlepsit-v-resortu-ministerstva-spravedlnosti-108163.html>.

⁵⁹⁸ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář.* Cit. dílo, str. 212.

⁵⁹⁹ Tamtéž, popř. MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici.* Cit. dílo, str. 169.

⁶⁰⁰ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář.* Cit. dílo, str. 212.

⁶⁰¹ MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici.* Cit. dílo, str. 169 a ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přísedící?* Cit. dílo, str. 17.

⁶⁰² KOLMAN, Petr. *Co by se mělo zlepšit v resortu ministerstva spravedlnosti?* Cit. dílo.

⁶⁰³ Důvodová zpráva k návrhu novely ZSS č. 28/2018-LO-SP/7, str. 25 (stav dokumentu ke dni 30. 9. 2019).

⁶⁰⁴ MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici.* Cit. dílo, str. 169.

podmínky pro výkon funkce přisedícího podle § 60 ZSS.⁶⁰⁵ Důvod podle ust. § 97 odst. 1 písm. c) ZSS sice dává možnost zdravotně nezpůsobilého přisedícího odvolat, byť pouze fakultativně. Podobná podmínka podmiňující samotný vstup do funkce ale kupodivu stanovena vůbec není. Navíc kritéria, podle kterých zastupitelstvo kandidáty hodnotí, nejsou zcela jasná.⁶⁰⁶ Jestliže se v praxi můžeme často setkávat s námitkami na nekompetentnost přisedících, pak se musíme nejprve ze všeho tázat zastupitelstev, proč vůbec takové osoby do funkce zvolilo.⁶⁰⁷ Odpovědí bude ale patrně opět nouze kvůli nízkému počtu uchazečů o funkci. Zastupitelstvo je tak tlačeno k tomu, aby do funkce vyslalo alespoň nějaké občany. Bez přisedících totiž nemohou z důvodu potřeby náležitého obsazení senátu řádně fungovat soudy v daném obvodu. Nekvalitní přisedící, kteří potom mohou mít vliv na úroveň soudního rozhodování, však nejsou příliš uspokojivým východiskem. Zákodárce by měl tento fakt nějakým způsobem reflektovat. Z dostupných možností se nabízí buď zvýšit prestiž či podmínky funkce přisedícího,⁶⁰⁸ nebo jejich užití v soudních řízeních omezit, popř. tento model laické účasti v justici zcela zrušit.

V literatuře se dokonce objevuje názor, že nedokonalý systém ustanovování přisedících do funkce v kombinaci s malým počtem uchazečů může vést třeba i k dalším problémům. Lze si např. představit účelovou instalaci přisedícího nějakým externím zájmovým subjektem s cílem dostat se k citlivým údajům ve spisu, popř. s nimi dokonce manipulovat.⁶⁰⁹ Je otázkou, nakolik je příslušné zastupitelstvo vůbec schopné takové hrozbě preventivně předejít, neboť zde neexistují prakticky žádné vhodné instrumenty.⁶¹⁰ Neexistují v podstatě ani instrumenty na ověření předpokladu životních zkušeností a morálních vlastností dávajících záruku řádného výkonu funkce, jak již bylo předestřeno výše. Proto se někdy navrhuje zevrubnější zkoumání kandidátů, např. prostřednictvím

⁶⁰⁵ Dané ustanovení pouze udává, že přisedící by měli být plně svéprávní. Tato podmínka ale nebrání např. tomu, aby byl zvolen přisedící hluchý či slepý. Takový handicap totiž ještě nemusí být nutně podmínkou pro omezení svéprávnosti. Přesto ale tušíme, že by taková osoba z důvodu nutnosti hodnotit důkazy nebyla pro funkci přisedícího zcela vhodná. Ustanovení pak dále hovoří o „záruce řádného výkonu funkce“. Ta je však z jazykového hlediska explicitně vázána jen na „zkušenosti a morální vlastnosti“. O zdravotním stavu se zde opět vůbec nehovoří. I přesto lze mít za to, že by jej zastupitelstvo mělo i tak brát v potaz. Tímto názorem se tak v podstatě dostávám do rozporu s Tomášem Markem, který naopak naznačuje, že v ust. § 60 ZSS zdravotní hledisko kandidátů zahrnuto je. Srov. MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 169.

⁶⁰⁶ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 204. Autoři k tomu ještě podle všeho poukazují na nedostatek, že ani kandidát, který splňuje všechny podmínky podle zákona, nemá jistotu zvolení. K tomu je ale třeba uvést, že zvolení či nezvolení dotyčného kandidáta je plně v rukou příslušného zastupitelstva. Na zvolení do funkce přisedícího neexistuje právní nárok.

⁶⁰⁷ MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 169.

⁶⁰⁸ Karel Šabata výslovně uvádí, že funkce má nedostatečný společenský status. Srov. ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přisedící?* Cit. dílo, str. 17.

⁶⁰⁹ MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 169.

⁶¹⁰ Této problematice jsem se již okrajově věnoval ve svém předešlém díle, v němž byly publikovány teze této práce. Srov. LAJSEK, Vladimír. Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu? In: GÁBRIŠ, Tomáš. *Sudcovské rozhodovanie. Záruky a prekážky spravodlivého procesu*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, str. 185.

komisionálního výběrového řízení za účasti vedení příslušného soudu, aby se ověřily jejich osobnostní, morální, lidské a odborné kvality, včetně jejich motivace.⁶¹¹ Těžko ale odhadovat, zda by to skutečně vedlo k výběru kvalitnějších jedinců, protože posuzování všech těchto kritérií spočívá na dosti subjektivním hodnocení. Lze se také domnívat, že by podobný požadavek ještě více snížil už tak nízký zájem o výkon funkce přisedícího. Proto se osobně domnívám, že takový systém výběru přisedících by v konečném důsledku ničemu neprospěl, a nebyl tak vůbec vhodný.

Daleko závažnější nedostatek však dlí v tom, že zastupitelstvo má kvůli poněkud nedomyšlenému systému ustanovování přisedících prakticky neomezenou možnost ovlivňování některých klíčových kauz. Výlučně totiž volí všechny přisedící příslušného soudu. Ti mají potom v soudním senátu nad profesionálním soudcem převahu nejen početní, ale zejména hlasovací. V takovém mechanismu lze tedy v krajnostech spatřovat dokonce zásah do nestrannosti soudní moci jako takové.⁶¹²

Konečně je třeba poukázat na fakt, že samotný proces ustanovování přisedících v dnešní podobě v podstatě nabourává jednu z jejich základních výhod. Tou je právě výše uváděná demokratizace a legitimizace justice vyjádřená tím, že prostřednictvím laických soudců vstupují do rozhodování o právech a povinnostech občané, kteří jsou na rozdíl od soudce jakožto státního zaměstnance⁶¹³ nezávislí na veřejné moci. Právě proces jejich ustanovování skrze obecní či krajská zastupitelstva, tedy veřejnoprávní subjekt, z nich ovšem činí osoby na státu do jisté míry závislé. V daném případě se jedná o pozůstatek komunistického modelu soudců z lidu, kteří měli být prostřednictvím volby národními výbory pod kontrolou režimu. V dnešní době už však takový požadavek namísto není. Lze tedy důrazně doporučit zásadní změnu celého procesu ustanovování přisedících tak, aby daný model více odpovídal demokratizaci justice, a nemusely vznikat pochybnosti o její nezávislosti a nestrannosti.

3.2. Vzájemná neslučitelnost funkcí

Požadavek neslučitelnosti s jinými funkcemi či jinými výtěžnými činnostmi je jednou z garancí nezávislosti a nestrannosti.⁶¹⁴ Výše už bylo uvedeno, že podle ZSS není funkce

⁶¹¹ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 204. Autoři dokonce nevyklučují, že by v podobné komisi mohl zasedat přímo předseda senátu, v němž by přisedící měli posléze zasedat. Takový postup by se ale jevil již jako přílišná manipulace se složením senátu, neboť jeho předsedové by jistě měli tendenci zamezit přístup k funkci odlišně smýšlejícím jedincům. To by mohlo vést k omezování názorové plurality.

⁶¹² LAJSEK, Vladimír. *Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu?* Cit. dílo, str. 185.

⁶¹³ Srov. ust. § 74 odst. 1 ve spojení s ust. § 84 a násl. ZSS.

⁶¹⁴ Srov. ust. čl. 82 odst. 3 Ústavy a § 85 ZSS.

přisedícího slučitelná pouze s funkcí poslance či senátora Parlamentu ČR. Z dikce ust. § 74 odst. 2 věty druhé ZSS, které se zaobírá inkompatibilitou soudcovské funkce, lze dovodit, že přisedící zároveň nemůže být soudcem. Obdobně je řešen výkon jiných činností státními zástupci.⁶¹⁵ Přisedícím nemůže být podle všeho ani Veřejný ochránce práv.⁶¹⁶ Zastávání jiných funkcí ve veřejné správě však překážku nepředstavuje.⁶¹⁷ V takovém případě je třeba podotknout, že daná úprava není vůbec dostatečná. Zákon totiž naprosto neřeší možnost střetu zájmů či dokonce narušení principu dělby moci. Přitom je možné předpokládat, že k takovým případům může docházet. Měla by např. existovat inkompatibilita s funkcí prezidenta republiky, člena vlády,⁶¹⁸ popř. vedoucích jiných ústředních orgánů státní správy.⁶¹⁹ Stejně tak mohou vyvstávat pochybnosti o výkonu funkce přisedícího některými státními úředníky⁶²⁰ nebo obecními či krajskými zastupiteli.⁶²¹ Jana Odehnalová se dále ještě obává střetu zájmů, pokud bude do funkce přisedícího zvolen např. policista, nebo dokonce advokát.⁶²² V prvním případě je však zapotřebí uvést, že k takové situaci nemůže dojít. Policistům totiž tuto možnost zapovídá jejich služební zákon.⁶²³ Daleko zajímavější stav však nalezneme u advokáta. Zákon stanoví, že ČAK zapíše na základě písemné žádosti do seznamu advokátů každého, kdo není v pracovním nebo ve služebním poměru, ani nevykonává jinou činnost neslučitelnou s výkonem advokacie.⁶²⁴ Dále uvádí, že ČAK pozastaví advokátovi výkon advokacie mj. tehdy, začal-li vykonávat jinou činnost s výkonem advokacie neslučitelnou.⁶²⁵ Výklad takového pravidla je však dosti neurčitý. Obecně lze mít za to,

⁶¹⁵ Srov. ust. § 24 odst. 6 zák. č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

⁶¹⁶ Ust. § 3 zák. č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv.

⁶¹⁷ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 204.

⁶¹⁸ Ust. čl. 70 Ústavy sice uvádí, že člen vlády nesmí vykonávat činnosti, jejichž povaha odporuje výkonu jeho funkce, a že podrobnosti stanoví zákon. Nicméně při hodnocení, zda funkce přisedícího odporuje povaze výkonu úřadu člena vlády se kvůli absenci explicitního vyloučení dostáváme do roviny úvah. Stejně tak ani žádný zákon, jenž Ústava v daném ustanovení předpokládá, takovou inkompatibilitu nezavrhne. Srov. SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 699–700.

⁶¹⁹ LAJSEK, Vladimír. *Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu?* Cit. dílo, str. 187.

⁶²⁰ Zákon jim výkon takové funkce totiž nezakazuje. Srov. ust. § 81 *a contrario* zák. č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů.

⁶²¹ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 517. Jana Odehnalová ve své práci k danému tématu ještě cituje kauzu z jednání obecního zastupitelstva, kdy na přisedící k Obvodnímu soudu pro Prahu 3 kandidovala uchazečka, která byla členkou představenstva správy komunálního majetku. Mělo se přitom jednat o velmi neprůhlednou organizaci Prahy 3, často spojovanou s korupcí. Taková přisedící by se okamžitě dostala do střetu zájmů, zvláště v případě, pokud by správa komunálního majetku v některém ze sporů vystupovala jako účastník. Kandidátka však byla i přesto do funkce zvolena, neboť ji prosadila strana, která měla v zastupitelstvu většinu. Viz tamtéž.

⁶²² Tamtéž.

⁶²³ Srov. ust. § 48 zák. č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

⁶²⁴ Ust. § 5 odst. 1 písm. g) zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

⁶²⁵ Ust. § 9 odst. 1 písm. a) zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

že neslučitelnou činností je jakékoli působení, při němž by advokát porušoval své povinnosti stanovené zákonem nebo stavovskými předpisy. Muselo by se jednat o činnost trvalou nebo alespoň dlouhodobější.⁶²⁶ ČAK k problematice činností neslučitelných s výkonem advokacie v minulosti vydala sdělení, v němž mj. uvedla: „*Zákon nepovažuje advokacii za činnost výlučnou, tj. takovou činnost, která by nemohla být vykonávána soutěžně s činnostmi jinými [...] S výkonem advokacie není zásadně neslučitelný výkon veřejných funkcí [...] v jednotlivých případech může však sama povaha určité veřejné funkce vylučovat současný výkon jiné výdělečné činnosti, včetně výkonu advokacie [...] Za neslučitelné s výkonem advokacie je třeba považovat veškeré činnosti, které snižují advokáta v očích veřejnosti, vzbuzující pochybnosti o jeho poctivosti nebo jinak poškozující jeho dobré jméno, jakož i dobré jméno advokacie jako celku; takové činnosti je třeba považovat za neslučitelné s výkonem advokacie bez ohledu na jejich právní formu, rozsah, délku trvání či okolnost, zda se jedná o činnosti vykonávané za úplatu či bezplatně. [...] Představenstvo připomíná, že výčet [...] nemůže být v žádném případě považován za výčet taxativní, a že je tedy v každém jednotlivém případě nutné bedlivě zvážit, zda advokátem nebo uchazečem o zápis do seznamu advokátů zamýšlená či již vykonávaná činnost je v souladu se základními principy advokacie“.⁶²⁷ Z pohledu ČAK je tak možné tvrdit, že funkce přisedícího neslučitelnou činností s výkonem advokacie nutně být nemusí. Výkon veřejných funkcí se totiž dle výše uvedeného, s výjimkou funkcí ze své povahy vylučujících současný výkon jiné výdělečné činnosti⁶²⁸ a kromě výčtu s velmi vágně prohlášenou deklaratorností odkazující na neurčitý soulad se základními principy advokacie,⁶²⁹ obecně připouští. Post přisedícího pak jistě nebude činnost, jež by měla advokáta nebo ČAK nějak dehonestovat. Otázkou je, jestli nebude taková situace problematická z pozice justice. Za sporný prvek lze považovat jednak to, že by se přisedící vykonávající současně činnost advokáta mohl dostávat do pozice vzbuzující pochybnost o jeho nepodjatosti. V takovém případě však procesní právo počítá s náležitými mechanismy (viz dále v kapitole 3.4.). Tento problém by tedy překážku způsobovat neměl. Dalším rozporným faktorem je možnost přístupu advokáta skrze funkci přisedícího k některým interním soudním informacím. Přisedící má sice*

⁶²⁶ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Zákon o advokacii: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 72; KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, str. 112.

⁶²⁷ Sdělení představenstva České advokátní komory č. 3/1997 Věstníku k otázce výkonu činností neslučitelných s výkonem advokacie, body 1 a 10 až 12.

⁶²⁸ Bude se typicky jednat o funkci soudce či státního zástupce. Pozice přisedícího mezi ně však nespadá.

⁶²⁹ Za takové základní principy advokacie ČAK pokládá hlavně nezávislost advokáta (především nezávislost na státu a jeho orgánech), nadřazenost zájmů klienta nad osobními nebo jinými zájmy, nepřipustnost omezení nebo vyloučení advokátovy odpovědnosti za jím poskytované právní služby a zájem na zachování cti a vážnosti advokacie. Srov. sdělení představenstva České advokátní komory č. 3/1997 Věstníku k otázce výkonu činností neslučitelných s výkonem advokacie, bod 1. Výkon funkce přisedícího patrně nebude představovat rozpor s nezávislostí advokáta na státu nebo jeho orgánech, protože justice obecně je na nich do značné míry nezávislá.

povinnost o takových záležitostech zachovávat mlčenlivost,⁶³⁰ je ale možné vycházet z domněnky, že i tak může docházet k jejich zneužití. Proto lze v daném ohledu zákonodárci doporučit *de lege ferenda* učinění náležitého opatření a zvážit v takové situaci zavedení inkompatibility. Výslovný zákaz neslučitelnosti funkce přisedícího s povoláním advokáta totiž podle všeho neexistuje.

Poněkud volněji nastavená neslučitelnost funkcí je nejspíše dána tím, že přisedící nejsou profesionálové. Při ustanovení do jejich funkce se tedy počítá s tím, že budou dále vykonávat jiné povolání.⁶³¹ Ani to však není ospravedlněním pro inkompatibilitu natolik úzce vymezenou. Tato nedostatečnost rozhodně představuje problém pro předpoklad nezávislosti a nestrannosti.

3.3. Délka funkčního období

V případě soudců není délka funkčního období nijak stanovena.⁶³² Jedná se o jakési vyjádření významu soudcovské funkce a podporu nezávislosti rozhodování.⁶³³ Naproti tomu funkční období v případě přisedících stanoveno je. Jedná se o převzetí předchozí právní úpravy.⁶³⁴ Na tomto místě vyvstává opět celá řada otázek. Jestliže má časově neomezené funkční období soudců napomáhat k podpoře jejich nezávislosti, pak se musíme nutně ptát, nakolik je míra takové nezávislosti dodržena v případě přisedících. Lze si totiž docela dobře představit situaci, že přisedící mohou být při rozhodování snadno motivováni ke konformitě s názory zastupitelstva, které jej volí. To vše pochopitelně s cílem se svým zastupitelům zalíbit, a napomoci tak svému opětovnému zvolení. Přisedící totiž mohou být do funkce zvoleni i libovolněkrát opakovaně za sebou.⁶³⁵ Z dané perspektivy je poněkud zarážející i samotná čtyřletá délka funkčního období. Až nápadně se totiž shoduje s volebním obdobím obecních a krajských zastupitelstev. Zde se hypoteticky opět můžeme setkat s dalším problémem z hlediska dělby moci. Výše popsaná problematická vázanost nominace kandidáta na přisedícího členem zastupitelstva, a právě

⁶³⁰ Této povinnosti může přisedícího zprostit ministr spravedlnosti. Srov. ust. § 63 odst. 3 písm. h) zák. č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů.

⁶³¹ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 197. Některé prameny dokonce uvádějí, že před zvolením musejí mít přisedící souhlas svého zaměstnavatele. K tomu srov. např. ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 519, potažmo odtud převzato do SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 1088. Lze se však domnívat, že žádný takový požadavek neexistuje. Zaměstnavatel je naopak povinen přisedícímu poskytnout volno, pokud funkci nelze vykonávat mimo pracovní dobu, a to v rozsahu nejvýše dvaceti pracovních dní v kalendářním roce. Srov. § 201 zák. práce. Takové nastavení v podstatě odpovídá pravidlu vyjádřenému v ust. § 65 odst. 1 věta druhá ZSS.

⁶³² Srov. ust. čl. 93 Ústavy a ust. § 61 odst. 1 ZSS.

⁶³³ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 151; GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 205.

⁶³⁴ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 205; důvodová zpráva k ZSS.

⁶³⁵ LAJSEK, Vladimír. *Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu?* Cit. dílo, str. 186.

rozebíraná délka funkčního období totiž budí dojem, jako by do funkce měli být dosazováni pouze spolehliví kandidáti.⁶³⁶ Popř. jako kdyby si snad každé zastupitelstvo mělo navolit přisedící podle svých vizí. Zde je ovšem nutné podotknout, že s ohledem na nestejný okamžik voleb všech přisedících se jejich funkční období s trváním mandátu členů příslušného zastupitelstva obvykle nekryje. Tudíž by se dalo předpokládat, že daná obava tolik nehrozí.⁶³⁷ Pro důmyslnější zachování principu dělby moci a nezávislosti přisedících by však bylo vhodnější obě funkční období nějak časově odlišit. Přisedící by v takovém případě měli být voleni na delší dobu, než jako je tomu u mandátů členů příslušného zastupitelstva. Navrhnout lze třeba pětileté funkční období.

Dalším rozdílem mezi funkčním obdobím soudců a přisedících je fakt, že v případě soudců je zavedena horní věková hranice, kdy k zániku soudcovské funkce dojde uplynutím kalendářního roku, v němž soudce dosáhl věku 70 let.⁶³⁸ Přisedící však v tomto směru nijak omezeni nejsou.⁶³⁹ Tato nejednotnost může vést opět k zamyšlení.⁶⁴⁰ Účelem zavedení zastřešení soudcovské funkce horní věkovou hranicí byla pravděpodobně snaha o to, aby v justici nepůsobily osoby pokročilejšího důchodového věku.⁶⁴¹ Je ovšem trochu podivuhodné, že stejná snaha nebyla projeována právě i v případě přisedících. Zvláště s přihlédnutím k faktu, že je na často vysoký věk přisedících poukazováno jako na negativum české justice, jak již bylo uvedeno výše v kapitole 3.1. Důvod je ale patrně ten, že zakotvením obdobného pravidla by soudy nejspíše přišly o nezanedbatelné množství svých přisedících, neboť mezi mladšími osobami o funkci nebývá takový zájem.

Časově omezené funkční období představuje ještě další úskalí. Tentokrát hlavně v trestním řízení. To spočívá v povinnosti znovu provedení hlavního líčení tehdy, pokud se změnilo složení soudního senátu, jestliže státní zástupce nebo obviněný nedal souhlas s přečtením podstatného obsahu protokolu o jeho dosavadním průběhu podle ust. § 219 odst. 3 věty druhé tr. ř. Pokud přisedícímu vyprší funkční období, a nedojde k jeho znovuzvolení, popř. už o pokračování ve funkci nemá zájem, může k takovým situacím docházet poměrně často.⁶⁴² To vede k neúměrnému prodlužování řízení před soudem. Daný postup je však nezbytný pro dodržení principů ústnosti

⁶³⁶ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 204.

⁶³⁷ Tamtéž.

⁶³⁸ Srov. ust. § 94 písm. a) ZSS.

⁶³⁹ Důvodová zpráva k ZSS to stroze odůvodňuje tím, že „výkon funkce přisedícího je omezen nedlouhým funkčním obdobím.“

⁶⁴⁰ MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici.* Cit. dílo, str. 169.

⁶⁴¹ SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář.* Cit. dílo, str. 1076–1077.

⁶⁴² PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 204.

a bezprostřednosti.⁶⁴³ Proto ostatně tr. ř. zná institut náhradního přisedícího.⁶⁴⁴ Soud však musí dbát rovněž na zásadu hospodárnosti řízení.⁶⁴⁵ V praxi se proto náhradní přisedící přibírají jen u delších a komplikovaných kauz.⁶⁴⁶ Nadto se objevuje názor, že náhradní přisedící není řešením, ale spíše jenom zmírněním problému. Co do trvání mandátu jsou totiž náhradníci ve stejném postavení jako přisedící. Funkci zaujímají *ad hoc* na základě rozhodnutí předsedy senátu před zahájením hlavního líčení.⁶⁴⁷

3.4. Možnost vyloučení z rozhodování ve věci pro podjatost

Možnost vyloučení přisedícího z rozhodování ve věci pro podjatost je jistým průlomem zásady zákonného přisedícího. Proto by k němu mělo docházet pouze ve výjimečných případech.⁶⁴⁸ Má-li být ovšem zachován požadavek spravedlivého procesu podle ust. čl. 36 odst. 1 Listiny, musí být zabezpečeno rozhodování přisedícího skutečně nestranného.⁶⁴⁹ Jedná se o jednu z podmínek řízení, přičemž postup vyloučení přisedícího upravuje způsob jejího řešení.⁶⁵⁰ Podjatost jako takovou potom můžeme chápat jako existenci skutečností na straně přisedícího, jež mohou být jen vyvolat pochybnost⁶⁵¹ o jeho nestrannosti ve věci. Přisedícího je však třeba považovat za nepodjatého, dokud není prokázán opak.⁶⁵² V případě podjatosti rozlišujeme hledisko subjektivní a objektivní. Podle subjektivního kritéria se řeší vnitřní psychický vztah přisedícího k dané věci.⁶⁵³ Proto je pro posouzení případné podjatosti zapotřebí jeho vyjádření.⁶⁵⁴ Podle druhého hlediska je významné v podstatě cokoli, co může objektivně vést k pochybnostem

⁶⁴³ Ust. § 2 odst. 11 a 12 tr. ř. Dále srov. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád II: Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 2713.

⁶⁴⁴ Srov. ust. § 197 tr. ř.

⁶⁴⁵ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206.

⁶⁴⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád II: Komentář*. Cit. dílo, str. 2523.

⁶⁴⁷ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206.

⁶⁴⁸ SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 41.

⁶⁴⁹ Tamtéž. Na druhou stranu si např. Karel Šabata klade otázku, nakolik lze skutečně docílit, že bude vybrán přisedící skutečně nezaujatý. Zejména v případech, kdy bude třeba trestní řízení vedeno proti osobě menšinového etnika, vůči němuž vystupuje většinová společnost s různými předsudky. Srov. ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přisedící?* Cit. dílo, str. 16. K disproportionálnímu složení laických tribunálů též okrajově PROCHÁZKA, Radoslav. *Mak proti Gatsbymu: osud, vina a zodpovědnost za škodu*. Cit. dílo, str. 122–123.

⁶⁵⁰ SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 41.

⁶⁵¹ Nález Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. I. ÚS 371/04.

⁶⁵² Viz rozsudek ESLP ze dne 22. 4. 2004 ve věci *Cianetti proti Itálii*, stížnost č. 55634/00. Dané rozhodnutí se sice vztahuje na soudcovskou nepodjatost, avšak aplikovatelné je v tomto směru z povahy věci jistě i na přisedící.

⁶⁵³ SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: Komentář*. Cit. dílo, str. 41.

⁶⁵⁴ Srov. ust. § 15b odst. 1 o. s. ř.

o nezaújatém vztahu přisedícího k věci.⁶⁵⁵ Pro vyloučení přisedícího není dostačující jen pouhé tvrzení účastníka řízení,⁶⁵⁶ ani prosté vyjádření samotného přisedícího.⁶⁵⁷

Přisedící jsou vyloučeni z projednávání a rozhodování věci zejména tehdy, pokud je důvod pochybovat o jejich nezaújatosti hlavně z důvodu vztahu k věci⁶⁵⁸ nebo účastníkům řízení⁶⁵⁹ či jejich zástupcům.⁶⁶⁰ Přisedící je dále vyloučen z vykonávání úkonů trestního řízení, jestliže byl v projednávané věci činný jako státní zástupce, policejní orgán, společenský zástupce, obhájce nebo jako zmocněnec zúčastněné osoby nebo poškozeného.⁶⁶¹ Z rozhodování u soudu vyššího stupně je kromě toho vyloučen soudce nebo přisedící, který se zúčastnil rozhodování u soudu nižšího stupně, a naopak.⁶⁶² Důvodem k vyloučení nejsou postupy přisedícího v řízení o projednávané věci⁶⁶³ nebo rozhodování v jiných věcech.⁶⁶⁴

Samotný postup vyloučení přisedícího se však v civilním a trestním řízení liší. V řízení civilním rozlišujeme tzv. procesní a správní linii. V případě procesní linie oznamuje skutečnost, která jej činí podjatým, sám přisedící. Učiní tak neprodleně poté, co se o takové skutečnosti dozví. Oznámení se podává předsedovi soudu. V řízení lze zatím učinit jen neodkladné úkony.⁶⁶⁵ Předseda soudu pak na místo vyloučeného přisedícího určí podle rozvrhu práce přisedícího jiného. Týká-li se oznámení všech členů senátu, přikáže věc jinému senátu. Není-li to možné, přikáže věc k rozhodnutí o nutné delegaci podle ust. § 12 odst. 1 o. s. ř. Jestliže ale nemá o nepodjatosti přisedícího pochybnosti, předloží věc k rozhodnutí do správní linie.⁶⁶⁶

Ve správní linii namítají podjatost přisedících účastníci řízení, což je jejich právo, o němž musejí být poučeni.⁶⁶⁷ V námitce podjatosti musí být vedle obecných náležitostí podání podle ust.

⁶⁵⁵ SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: Komentář*. Cit. dílo, str. 41–42.

⁶⁵⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád I: Komentář*. Cit. dílo, str. 375.

⁶⁵⁷ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 3. 4. 1997, sp. zn. 11 Nc 12/97.

⁶⁵⁸ Např. pokud jsou zároveň účastníky řízení ve smyslu podle ust. § 90 o. s. ř. nebo mají zájem na jeho výsledku. Rozumí se tím i situace, kdy by přisedící získal informace o řízení mimo proces. Srov. DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 76, SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: Komentář*. Cit. dílo, str. 41–42.

⁶⁵⁹ Může se jednat třeba o příbuzenský, přátelský či nepřátelský vztah, nebo dokonce i o vztah ekonomické závislosti. Naopak kolegiální vztahy nemusejí být nutně předpokladem podjatosti, pokud nepřesahují běžný pracovní rámec. Srov. DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád: Komentář*. Cit. dílo, str. 77, SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: Komentář*. Cit. dílo, str. 42–43, ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád I: Komentář*. Cit. dílo, str. 376, usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 4. 2006, sp. zn. 9 To 32/2006.

⁶⁶⁰ Srov. ust. § 14 odst. 1 ZSS a ust. § 30 odst. 1 tr. ř.

⁶⁶¹ Ust. § 30 odst. 2 tr. ř.

⁶⁶² Ust. § 30 odst. 3 tr. ř.

⁶⁶³ K nápravě takových případných vad slouží opravné prostředky.

⁶⁶⁴ Ust. § 14 odst. 4 o. s. ř. V trestním řízení takové pravidlo explicitně stanoveno není, ale lze to též dovodit. Srov. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád I: Komentář*. Cit. dílo, str. 375.

⁶⁶⁵ Ust. § 15 odst. 1 o. s. ř.

⁶⁶⁶ Ust. § 15 odst. 2 o. s. ř.

⁶⁶⁷ Ust. § 15a odst. 1 o. s. ř. Účastník je dále povinen námitku podjatosti přisedícího uplatnit nejpozději při prvním jednání, kterého se dotýčný přisedící zúčastnil. Nevěděl-li v této době o důvodu vyloučení nebo vznikl-li tento důvod

§ 42 odst. 4 o. s. ř. uvedeno, proti kterému přisedícímu tato námitka směřuje, v čem je spatřován důvod pochybnosti o jeho nepodjatosti, popřípadě kdy se o něm účastník podávající námitku dozvěděl. Musejí být rovněž připojeny důkazy.⁶⁶⁸ O námitce rozhoduje nadřízený soud v senátu usnesením, které je pro soud a účastníky závazné.⁶⁶⁹ Pokud bylo takto rozhodnuto o vyloučení přisedícího, předseda soudu opět určí podle rozvrhu práce jiného přisedícího. V případě vyloučení celého senátu postupuje stejně jako v procesní linii.⁶⁷⁰ Vyloučení přisedícího pak působí *ex tunc*. Jiné než neodkladné úkony ve smyslu ust. § 15 odst. 1 či ust. § 15b odst. 1 poslední věty o. s. ř. je třeba provést znovu, je-li to možné. Jestliže by vyloučený přisedící rozhodl o věci samé, jednalo by se o odvolací důvod podle ust. § 205 odst. 2 písm. a) o. s. ř., dále o důvod zmatečnosti podle ust. § 229 odst. 1 písm. e) o. s. ř. a přihlíží se k tomu též v dovolacím řízení na základě ust. § 242 odst. 3 o. s. ř.⁶⁷¹

V trestním řízení je postup daleko jednodušší. O vyloučení přisedícího totiž rozhoduje přímo senát, v němž přisedící zasedá.⁶⁷² Rozhodovat o něm lze buď na návrh, nebo z úřední povinnosti,⁶⁷³ a to formou usnesení⁶⁷⁴ v neveřejném zasedání.⁶⁷⁵ Proti takovému rozhodnutí je přípustná stížnost.⁶⁷⁶ Rozhodne o ní bezprostředně nadřízený orgán.⁶⁷⁷

Lze mít za to, že možnost vyloučení přisedícího z rozhodování kvůli podjatosti je nastaveno dobře. Nepředstavuje tedy zásah do principu nezávislosti a nestrannosti justice.

3.5. Hmotné zabezpečení

Nezávislost soudců je významným způsobem zajišťována jejich hmotným zabezpečením.⁶⁷⁸ Tuto otázku ostatně opakovaně řešil i Ústavní soud.⁶⁷⁹ Účelem je materiálně

později, může námitku uplatnit do 15 dnů poté, co se o něm dozvěděl. Později lze námitku podjatosti podat jen v případě, pokud by účastníci řízení o možnosti vyjádřit se k osobám přisedících poučení nebyli. K tomu srov. ust. § 15a odst. 2 o. s. ř. Opožděnou námitku rozhodující soud odmítne. K tomu srov. ust. § 16 odst. 2 o. s. ř.

⁶⁶⁸ Ust. § 15a odst. 3 o. s. ř.

⁶⁶⁹ Ust. § 16 odst. 1 o. s. ř. a ust. § 16b o. s. ř.

⁶⁷⁰ Ust. § 16a odst. 1 o. s. ř.

⁶⁷¹ SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: Komentář*. Cit. dílo, str. 45.

⁶⁷² Ust. § 31 odst. 1 tr. ř. Toto pravidlo se do tr. ř. dostalo novelou prostřednictvím zák. č. 292/1993 Sb., čímž bylo reagováno na poznatky z praxe, kdy se prostřednictvím účelových námitek účastníci snažili o zmaření či prodloužení řízení. Srov. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád I: Komentář*. Cit. dílo, str. 391.

⁶⁷³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád I: Komentář*. Cit. dílo, str. 391.

⁶⁷⁴ Viz ust. § 119 odst. 1 tr. ř.

⁶⁷⁵ Ust. § 240 tr. ř.

⁶⁷⁶ Ust. § 31 odst. 2 tr. ř.

⁶⁷⁷ Ust. § 31 odst. 3 tr. ř. Orgánem bezprostředně nadřízeným se v tomto případě rozumí nadřízený soud, nikoli předseda soudu. Srov. ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád I: Komentář*. Cit. dílo, str. 393.

⁶⁷⁸ Srov. § 75 odst. 1 ZSS.

⁶⁷⁹ Viz např. náleží Ústavního soudu ze dne 2. 3. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 13/08; náleží Ústavního soudu ze dne 15. 9. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 13/99; náleží Ústavního soudu ze dne 3. 7. 2000, sp. zn. Pl. ÚS 18/99; náleží Ústavního soudu ze dne 3. 7. 2000, sp. zn. Pl. ÚS 16/2000; náleží Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2003, sp. zn. Pl. ÚS 11/02; náleží Ústavního

zaopatřit soudce natolik, aby neměli potřebu inklinovat ke korupci. Tato forma zajištění nezávislosti by se nejspíš měla přiměřeně vztahovat i na přísedící,⁶⁸⁰ nebo by se v tomto směru alespoň neměli opomíjet.⁶⁸¹ Jak však již bylo popsáno výše, odměňování soudců a přísedících rozhodně není stejné. Snadno lze zjistit, že základní hrubý plat soudce okresního soudu v roce 2019 činil 80 600 Kč měsíčně.⁶⁸² Ročně to pak vychází na 967 200 Kč. Naproti tomu přísedícím náleží mimo náhrad za ušlý výdělek a hotové výdaje pouze paušální částka 150 Kč za každý celý den jednání.⁶⁸³ Protože by přísedící neměli zasedat více než 20 dnů v kalendářním roce,⁶⁸⁴ mohou si ročně přijít max. na pouhých 3 000 Kč. Již jen pouhým optickým porovnáním dojdeme ke zjištění propastného rozdílu v odměňování osob,⁶⁸⁵ jejichž váha hlasu je při soudním rozhodování stejná. Jistě je zapotřebí vzít v potaz fakt, že soudci mají jako předsedové senátů daleko více povinností, přičemž funkci vykonávají na rozdíl od přísedících dennodenně i v jiných věcech, v nichž se přísedící na rozhodování nepodílejí, a že jsou na ně kladeny daleko vyšší požadavky co se týče odbornosti a praxe.⁶⁸⁶ Dále také to, že u přísedících se předpokládá, že budou mimo své funkce vykonávat i jiné povolání, zatímco soudcům je taková možnost zákonem zapovězena.⁶⁸⁷ I přesto lze ale tvrdit, že hmotné zabezpečení jakožto jedna ze záruk nezávislosti⁶⁸⁸ není na straně přísedících zcela uspokojivě zajištěno. V situaci, kdy je zaopatřen pouze předseda senátu, zatímco jeho zbývající dvě třetiny nikoli, není logicky vzato garantována ani nezávislost soudního senátu jako celku.⁶⁸⁹ Otevírá se zde tak velmi široký prostor pro korupci, a tím i ovlivňování soudního rozhodování.⁶⁹⁰

soudu ze dne 4. 7. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 34/04; náleží Ústavního soudu ze dne 14. 7. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 43/04, nebo náleží Ústavního soudu ze dne 14. 7. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 9/05.

⁶⁸⁰ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 517–518.

⁶⁸¹ KOLMAN, Petr. *Co by se mělo zlepšit v resortu ministerstva spravedlnosti?* Cit. dílo.

⁶⁸² Vlastní výpočet autora podle zák. č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁸³ Je poněkud zarážející, proč je tato odměna vypočítávána na celodenní, a nikoli hodinové bázi. Zvláště v případě dlouhých jednání je takový systém odměňování vůči těm kratším diskriminační. Daleko více je to pak zřetelné tehdy, pokud např. soudce civilního úseku z organizačních důvodů nařídí více pracovněprávních jednání na stejný den, díky čemuž nemusí přísedící pro jednotlivé roky opakovaně shánět. Výše paušální náhrady je totiž v takovém případě stále stejná, i když přísedící u soudu strávili mnohem více času.

⁶⁸⁴ Ust. § 65 odst. 1 věta druhá ZSS.

⁶⁸⁵ Přesněji je roční výdělek soudců za rozhodovací činnost více než 322krát vyšší než v případě přísedících. Je však nutno podotknout, že se skutečně jedná pouze o základní plat soudce okresního soudu. V závislosti na praxi, stupni soudní instancí a případného výkonu funkce v rámci správy soudu se plat ještě zvyšuje.

⁶⁸⁶ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 517–518.

⁶⁸⁷ Srov. ust. § 85 ZSS.

⁶⁸⁸ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 15.

⁶⁸⁹ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 517.

⁶⁹⁰ LAJSEK, Vladimír. *Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu?* Cit. dílo, str. 189. Na druhou stranu však existují i názory, že účast laiků hrozbu korupce naopak snižuje. Srov. např. stanovisko ČAK citované ve VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přísedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 18.

Právě nízké výdělků jsou ostatně často považovány za hledisko, proč je po funkci přisedících tak nízká poptávka.⁶⁹¹ Naopak poskytování paušální náhrady se často uvádí jako jeden z důvodů, proč se o funkci zajímají osoby důchodového věku.⁶⁹² Je ale otázkou, zda by zvýšení náhrad přivedlo do justice kvalitnější uchazeče o funkci.⁶⁹³ Případný zisk by totiž neměl být jedinou motivací pro její výkon.⁶⁹⁴ Hlavní záruku nezávislosti a nestrannosti by měla představovat především samotná osobnost přisedícího.⁶⁹⁵ Jak však již bylo rozebíráno výše, tento předpoklad se během ustanovování nijak nepřezkoumává.

Často se proto volá po zvýšení náhrad přisedících.⁶⁹⁶ Odměňování nemusí být nutně stejné jako v případě soudců, ale mělo by aspoň částečně odpovídat významu funkce a poskytnout minimální záruky nezávislosti soudního rozhodování.⁶⁹⁷ Na druhou stranu by takové opatření jistě přineslo nemalý zásah do státního rozpočtu.⁶⁹⁸ Již nyní se finanční náklady tohoto institutu pohybují dohromady v částce okolo 13–14 milionů Kč ročně.⁶⁹⁹ Konkrétní přehled vyplacených částek za poslední tři roky uvádí Tabulka č. 2:

Argument lze do jisté míry chápat, nicméně neodpovídá nijak na fakt, že materiálně nezajištění přisedící budou oproti soudci pravděpodobně korumpovatelnější.

⁶⁹¹ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 205 a 206.

⁶⁹² Hlavní motivací je patrně záměr přilepšit si k důchodu. Srov. PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 207.

⁶⁹³ Lze navíc vycházet z předpokladu, že takoví uchazeči již budou mít vyšší příjmy, tudíž nižší potřebu si přivydělávat. Justice má dokonce často kvůli napjatým rozpočtům paradoxně problém takovou osobu častěji obsazovat k účasti na jednotlivých jednáních, zvláště pokud se očekává větší počet odročení. K tomu srov. GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 213.

⁶⁹⁴ Např. KOLMAN, Petr. *Co by se mělo zlepšit v resortu ministerstva spravedlnosti?* Cit. dílo.

⁶⁹⁵ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 518.

⁶⁹⁶ Např. VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 15; KOLMAN, Petr. *Co by se mělo zlepšit v resortu ministerstva spravedlnosti?* Cit. dílo.

⁶⁹⁷ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 517–518.

⁶⁹⁸ LAJSEK, Vladimír. *Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu?* Cit. dílo, str. 189.

⁶⁹⁹ Podle (neoficiálního) sdělení ekonomického odboru Ministerstva spravedlnosti nejsou náklady na náhrady vyplácené přisedícím nikde zveřejňovány a vzhledem k relativní nízké částce nejsou zmiňovány ani v každoročním státním závěrečném účtu. Částky nezahrnují náhradu hotových výdajů přisedícím, neboť pro ně nejsou zavedeny rozlišovací znaky. Tyto výdaje tak nejsou vůbec sledovány. Ekonomický odbor Ministerstva spravedlnosti k tomu dále sdělil, že se bude v daném případě jednat o poměrně nízká roční čísla. Za tyto informace děkuji pracovníku Ministerstva spravedlnosti Juliu Vávrovi. Na tomto místě ještě můžeme učinit poněkud zajímavé srovnání. Daniel Prouza a Michal Hájek ve své práci vycházeli ze zprávy ekonomického odboru Ministerstva spravedlnosti ze dne 6. 11. 2008, č. j. 337/2007-EO-SP/8. Finanční náklady na přisedící se do té doby údajně dlouhodobě pohybovaly v částkách kolem 17 milionů Kč ročně. Srov. PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 207. Znamená to, že nákladnost tohoto institutu zhruba po 10 letech ze zvláštních důvodů klesla. Příčinou bude patrně snižující se počet osob vykonávajících funkci přisedícího, neboť paušální náhrada zůstala za tu dobu nezměněna, přičemž mzdy za ušlé výdělků spíše stoupaly.

Položka/rok	2018	2017	2016
Náhrada ušlého výdělků	5 043 560 Kč	5 000 362 Kč	4 663 950 Kč
Paušální náhrada	8 624 362 Kč	9 020 561 Kč	9 051 163 Kč

Tabulka č. 2: Přehled vyplacených náhrad přísedícím za poslední tři roky⁷⁰⁰

Z důvodu preference úspor ve státním rozpočtu před jeho navyšováním se proto často upřednostňuje spíše možnost přísedících v českém právním řádu zcela zrušit. Jistě by to totiž představovalo úsporu na výdajích ze státního rozpočtu.⁷⁰¹ Potom by ale vyvstal problém v trestním řízení v první instanci před krajským soudem, pokud by byl namísto možnosti provádět soudní řízení před samosoudcem náhradní variantou senát složený jen z profesionálních soudců. V takovém případě nemůže být o úspoře řeč.⁷⁰²

Rozhodně lze učinit další dílčí závěr v tom smyslu, že v otázkách hmotného zabezpečení jakožto záruky nezávislosti a nestrannosti justice není současný stav v případě přísedících nikterak uspokojivý.

3.6. Taxativní důvody zániku funkce

Záruka neodvolatelnosti v případě soudců vyplývá přímo z ust. čl. 82 odst. 2 Ústavy. Dané ustanovení však hovoří pouze o soudcích. Dále lze protiargumentovat tím, že na přísedící nemá být nazíráno jako na soudce, ale spíše jen jako na „další občany“ ve světle ust. čl. 94 Ústavy.⁷⁰³ Přesto se však lze domnívat, že podobná institucionální záruka nezávislosti se musí vztahovat i na ně.⁷⁰⁴ Je však otázkou, nakolik je skutečně do důsledků promyšlena.⁷⁰⁵

Výše bylo detailně rozebráno, že přísedící může být odvolán z taxativně vypočtených důvodů na návrh předsedy příslušného soudu zastupitelstvem, jež ho zvolilo.⁷⁰⁶ Prvním důvodem je odvolání kvůli závažnému porušení povinností přísedícího.⁷⁰⁷ Jak již bylo dříve naznačeno, samotné porušení povinností není pro odvolání přísedícího z funkce dostačující. Zákon vyžaduje,

⁷⁰⁰ Za tyto údaje děkuji Juliu Vávrovi z ekonomického odboru Ministerstva spravedlnosti.

⁷⁰¹ POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 85 a 86. Pravoslav Polák se k tomu však staví kriticky, neboť poukazuje především na klady laického prvku v justici. Srov. tamtéž, str. 86. Karel Šabata potom uvádí, že důvěra veřejnosti v soud a spravedlnost je cennější než náklady institutu přísedících. ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přísedící?* Cit. dílo, str. 18.

⁷⁰² POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 86.

⁷⁰³ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Odvolání přísedících – přehlížená protiústavnost*. Cit. dílo.

⁷⁰⁴ RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 981, ŠIMÍČEK, V. *Odvolání přísedících – přehlížená protiústavnost*. Cit. dílo. Vojtěch Šimíček k tomu v citované práci dodává, že jiný výklad by ani neměl smysl.

⁷⁰⁵ ŠIMÍČEK, V. *Odvolání přísedících – přehlížená protiústavnost*. Cit. dílo.

⁷⁰⁶ Ust § 97 ZSS.

⁷⁰⁷ Ust. § 97 odst. 1 písm. a) ZSS.

aby se jednalo o porušení závažné. Jako výkladové vodítko se v tomto případě někdy navrhuje použít závažné porušení pracovní kázně ve smyslu ust. § 52 písm. g) zák. práce.⁷⁰⁸ Zák. práce však rovněž tento jev nijak blíže nedefinuje.⁷⁰⁹ Judikaturou je pouze dovozeno, že „*Při zkoumání intenzity porušení pracovní kázně může soud přihlédnout k osobě zaměstnance, k funkci, kterou zastává, k jeho dosavadnímu postoji k plnění pracovních úkolů, k době a situaci, v níž došlo k porušení pracovní kázně, k míře zavinění zaměstnance, ke způsobu a intenzitě porušení konkrétních povinností zaměstnance, k důsledkům porušení pracovní kázně pro zaměstnavatele, k tomu, zda svým jednáním zaměstnanec způsobil zaměstnavateli škodu, apod. Rozhodnutí o platnosti rozvázání pracovního poměru okamžitým zrušením musí vzít na zřetel, zda po zaměstnavateli lze spravedlivě požadovat, aby pracovní poměr zaměstnance u něj nadále pokračoval.*“⁷¹⁰ V jiném judikátu se uvádí, že „*[K]aždé porušení pracovní kázně, které nedosahuje intenzity porušení pracovní kázně, je proto vždy méně závažným porušením pracovní kázně.*“⁷¹¹ Samotné povinnosti přisedících jsou potom vyjádřeny v ust. § 79 odst. 1 a ust. § 80 odst. 1 ZSS, jak již bylo uváděno výše. Úskalí však plyne z jejich neurčitosti.⁷¹² V takto nastavené právní úpravě lze spatřovat dva hlavní problémy. Prvním je přílišná vágnost prakticky všech pojmů,⁷¹³ která může snadno vést ke zneužitelnosti.⁷¹⁴ Ani při pomocném použití systematického výkladu prostřednictvím zák. práce si očividně stále nemůžeme být zcela jisti, jakého provinění by se měl přisedící vlastně dopustit, aby mohl být odvolán. Druhým problémem je fakt, že samotné posouzení míry a intenzity porušení povinností, aby se dalo označit za závažné, přísluší právě předsedovi soudu, který návrh podává, a dále zastupitelstvu, jež o něm posléze rozhoduje. Lze se tázat, proč to mají být zrovna tyto dva orgány. Předseda soudu je nevyhovující jakožto návrhová instituce, jelikož se jedná o představitele státní správy.⁷¹⁵ Může mít také z různých důvodů zájem na personálním složení svého soudu. Nesmíme opomíjet, že předseda je sám o sobě také soudcem. Může tedy spolu s přisedícími v senátu zasedat. V takovém postavení je v jeho rukou koncentrována až přílišná moc. Vydáním rozvrhu práce má možnost nejen do svého senátu

⁷⁰⁸ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 260.

⁷⁰⁹ BĚLINA, Miroslav a kol. *Zákoník práce: Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 334.

⁷¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 2. 2001, sp. zn. 21 Cdo 735/2000.

⁷¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2001, sp. zn. 21 Cdo 3019/2000.

⁷¹² ŠIMÍČEK, V. *Odvolání přisedících – přehlížená protiústavnost*. Cit. dílo.

⁷¹³ RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 981.

⁷¹⁴ ŠIMÍČEK, V. *Odvolání přisedících – přehlížená protiústavnost*. Cit. dílo.

⁷¹⁵ RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 981.

přisedící určovat, ale zároveň disponuje nástrojem k jejich případné úplné eliminaci.⁷¹⁶ To má přesah i do zásady zákonného přisedícího. Naproti tomu zastupitelstvo není vhodné pro svěřeni úkolu rozhodovat o odvolávání přisedících proto, jelikož se jedná o ryze politický subjekt.⁷¹⁷ Dochází zde tedy k narušení dělby moci.

Další důvod k odvolání z funkce je situace, kdy přisedící přestane splňovat předpoklady pro zvolení do funkce.⁷¹⁸ Tyto předpoklady jsou uvedeny v ust. § 60 odst. 1 a 4 ZSS. Je mezi nimi uvedena např. ztráta bezúhonnosti. Není však zřejmé, proč má o odvolání v případě pravomocného odsouzení přisedícího za jakýkoli trestný čin rozhodovat opět právě zastupitelstvo. Již výše bylo v kapitole 2.4.1. navrhováno, že mnohem jednodušším řešením by bylo, kdyby takový následek nastal zkrátka *ex lege*. Značně spornější je ovšem požadavek, aby morální vlastnosti přisedícího byly zárukou řádného výkonu funkce. Již dříve bylo opakovaně poukazováno, že nikde není uvedeno, co to znamená. Jedná se o neurčitý právní pojem. Stejný předpoklad je sice dán i pro soudce, ale v jejich případě je tento rys u uchazečů o soudcovskou funkci povinně ověřován prostřednictvím psychologicko-diagnostického vyšetření.⁷¹⁹ Přisedícím však nic takového uloženo není. Výklad termínů je tak v konečné etapě svěřen znovu příslušnému zastupitelstvu.⁷²⁰ Poněkud odůvodněnou obavou je, že v neurčitosti uvedených pojmů může být ukryta poměrně účinná zbraň pro likvidaci jakéhokoli nepohodlného přisedícího. Prakticky lze tvrdit, že přisedící je vydán na milost a nemilost předsedovi příslušného soudu a zastupitelstvu. Dostatečnou ochranou podle Vojtěcha Šimíčka není ani případný přezkum rozhodnutí o odvolání přisedícího skrze správní soudnictví.⁷²¹ Zastupitelstvo by jednak muselo být podřazeno do skupiny správních úřadů, a jednak se jedná často o velmi zdlouhavé řízení, během něhož by mohlo dojít k uplynutí funkčního období. Zejména je ale důležitá právní moc napadeného rozhodnutí. Přisedící by musel být totiž nejprve pravomocně odvolán, aby se mohl dozvědět, že odvolání bylo nedůvodné, a tím pádem protizákonné.⁷²²

⁷¹⁶ Vojtěch Šimíček také uvádí ilustrativní příklad, kdy by přisedící hypoteticky upozornil na to, že předseda soudu bere úplatky. V takové situaci lze předpokládat, že by se předseda soudu mohl chtít dotyčného přisedícího prostřednictvím návrhu na jeho odvolání zbavit. ŠIMÍČEK, V. *Odvolání přisedících – přehlížená protiústavnost*. Cit. dílo.

⁷¹⁷ RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 981, ŠIMÍČEK, V. *Odvolání přisedících – přehlížená protiústavnost*. Cit. dílo.

⁷¹⁸ Ust. § 97 odst. 1 písm. b) ZSS.

⁷¹⁹ Ust. § 2 odst. 3 vyhl. Ministerstva spravedlnosti č. 303/2002 Sb., o výběru, přijímání a odborné přípravě justičních a právních čekatelů a o odborné justiční zkoušce a odborné závěrečné zkoušce právních čekatelů, jež byla nahrazena vyhl. Ministerstva spravedlnosti č. 382/2017 Sb., o výběru, přijímání a přípravné službě justičních čekatelů a o odborné justiční zkoušce.

⁷²⁰ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 135.

⁷²¹ ŠIMÍČEK, V. *Odvolání přisedících – přehlížená protiústavnost*. Cit. dílo.

⁷²² Tamtéž.

Vesměs je stav, kdy se na odvolávání přisedícího z funkce podílí orgán, jenž jej do ní zvolil, nadmíru pochybný. Nezávislost přisedících by měla být garantována minimálně prostředky vylučujícími jejich svévolné odvolání.⁷²³ Soudobé právní uspořádání naneštěstí takovou zárukou není. Někteří autoři jej dokonce označují za protiústavní.⁷²⁴ S tím nezbyvá než souhlasit. Domnívám se, že by bylo lze preferovat, kdyby odvolávání přisedících odpovídalo alespoň srovnatelnému režimu jako kárné řízení v případě soudců.⁷²⁵

3.7. Dílčí shrnutí otázek nezávislého a nestranného přisedícího

V této kapitole jsem dospěl k závěru, že garance nezávislých a nestranných přisedících nejsou v ČR dostatečně zaručeny. Problémy vznikají opět již ve způsobu jejich ustanovování. Příslušné zastupitelstvo jakožto volící orgán má totiž až příliš široké možnosti v hypotetickém dosazování vlastních přisedících. Pravomoc předsedy soudu na vyjádření se ke kandidátům jistě není dostatečnou pojistkou. Ačkoli se můžeme domnívat, že k účelovému dosazování přisedících, a k ovlivňování kauz jejich prostřednictvím v současnosti nedochází, není tento stav rozhodně vůbec uspokojivý. Systém by měl být totiž nastaven tak, aby případné zneužití ani neumožňoval.

Vzájemná neslučitelnost funkcí by mohla být formována o něco širěji. Měla by se výslovně rozšířit o úřad prezidenta republiky, členy vlády, vedoucí ústředních orgánů státní správy apod. Celé věci by jistě velmi prospělo větší zpřehlednění úpravy, tedy uvedení inkompatibility funkcí v jednom předpise.

Pozitivní zjištění byla učiněna v případě vyloučení přisedících z rozhodování pro podjatost. V tomto ohledu je stávající úprava dostatečná.

Optimálně však není nastaveno funkční období přisedících, jež je stejné jako doba mandátu zastupitelů. Celá koncepce nasvědčuje tomu, jako kdyby si každé zastupitelstvo mělo přímo své přisedící vybrat. Systém by ovšem měl obsahovat nějaké vhodné protiváhy. Popř. se můžeme zamyslet nad tím, zda by nebylo možné funkci přisedících pojmout nikoli jako trvající funkci na pevně stanovené období, ale jestli nemůžeme laiky dosazovat k jednotlivým kauzám ad hoc.

Jestliže je jednou ze složek nezávislosti a nestrannosti soudců jejich hmotné zabezpečení, pak z důvodu absence odpovídajícího zajištění přisedících nelze tuto pojistku v jejich případě

⁷²³ Tamtéž.

⁷²⁴ RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 981, ŠIMÍČEK, V. *Odvolání přisedících – přehlížená protiústavnost*. Cit. dílo. Vojtěch Šimíček ostatně přisedící i kvůli nedokonalému procesu odvolání nazývá „nešikovným kompromisem mezi porotním systémem na straně jedné a plně profesionalizovanými soudy na straně druhé“. Srov. tamtéž.

⁷²⁵ Shodně též ŠIMÍČEK, V. *Odvolání přisedících – přehlížená protiústavnost*. Cit. dílo.

spatřovat. V konečném důsledku si tedy můžeme klást otázku, zda je potom vůbec zajištěna nezávislost a nestrannost soudního senátu jako celku, když jeho převážná část hmotně zabezpečena není. V podstatě je ale nejspíš třeba vnímat funkci přísedících jako funkci převážně čestnou. Jinak totiž toto úskalí nelze bez odpovídajícího navýšení státního rozpočtu řešit.

Velkým úskalím je nastavení odvolávání přísedících z jejich funkce. Mechanismus, kdy se na něm podílí orgán, jenž je do postu dosadil, a to navíc na základě přinejmenším dosti vágních podmínek, je totiž protiústavní. Odvolávání přísedících by mělo probíhat na základě obdobných principů, jako je tomu u soudců.

V další kapitole bude rozebráno, zda je v ČR dostatečně naplňována alespoň zásada zákonného přísedícího.

4. Zákonný přisedící⁷²⁶

Účelem této části bude ověření pravdivosti teze: *Ústavní požadavek zákonného soudce je v případě přisedících naprosto naplněn.*

V právním státě představuje zásada zákonného soudce jednu z dalších garancí vymezujících postavení soudní moci a významnou systémovou pojistku zaručující nezávislost justice.⁷²⁷ Je garancí pevného výběru soudce natolik, aby se předešlo domněnkám o možném účelovém dosazení,⁷²⁸ podjatosti, nespravedlnosti či nadržování některé ze stran. Nezávislost justice a právní jistota v právním státu žádá jednoznačnost regulí pro primární přidělení i následující přerozdělení věcí, používaných v každém jednotlivém případě. Dále požaduje též zřejmé záruky, jež zabezpečí objektivitu s transparentností, a především zamezí jakémukoliv zdání svévole při rozdělování případů jednotlivým soudcům.⁷²⁹ Současně se zajišťuje stabilita obsazení soudu tehdy, kdy se má opětovně rozhodovat poté, co nadřízený soud zrušil předchozí rozhodnutí a vrátil jej k dalšímu řízení.⁷³⁰ Díky zásadě zákonného soudce rovněž nelze procesně docílit možné změny již vydaného rozhodnutí ve prospěch některé ze stran tak, že by byla věc předána jinému soudci či senátu. Obzvlášť tehdy, pokud byli povoláni k projednání platným rozvrhem práce.⁷³¹ Celá zásada je zakotvena v ust. čl. 38 odst. 1 Listiny, podle něhož nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci, přičemž příslušnost soudu i soudce je stanovena zákonem. Zákonem má však být dále stanoveno, zda o věci rozhodne samosoudce nebo senát, popř. jestli bude senát složen jen ze soudců, nebo i z přisedících.⁷³²

Zákonným soudcem je ten, který je na základě zákona určen k projednání a rozhodnutí věci. Nejprve je vždy určen konkrétní soud. Děje se tak na základě věcné, místní a funkční

⁷²⁶ Následující část vychází z práce SVOČ (Studentská vědecká a odborná činnost), jež byla přihlášena do XII. ročníku této soutěže na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v sekci doktorského studia. Srov. LAJSEK, Vladimír. *Přisedící a zásada zákonného soudce v českém právním řádu*. Praha, 2019. Studentská vědecká a odborná činnost (SVOČ). Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Vedoucí práce Jan Wintr. Práce byla následně přijata k publikování v časopisu *Právník*. Srov. LAJSEK, Vladimír. *Přisedící a zásada zákonného soudce v českém právním řádu*. *Právník*. 2019, **158**(11), v tisku.

⁷²⁷ Např. nález Ústavního soudu ze dne 22. 2. 1996, sp. zn. III ÚS 232/95; nález Ústavního soudu ze dne 29. 5. 1997, sp. zn. III. ÚS 230/96 a nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 2430/15.

⁷²⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2008, sp. zn. III. ÚS 2853/07, popř. nález Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2009, sp. zn. I. ÚS 1922/09.

⁷²⁹ Srov. rozsudek ESPL ze dne 5. 10. 2010 ve věci *DMD GROUP, a. s., proti Slovensku*, stížnost č. 19334/03.

⁷³⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 12. 2015, sp. zn. II. ÚS 2766/14.

⁷³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 20. 10. 1999, sp. zn. I. ÚS 476/97.

⁷³² Nález Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2016, sp. zn. I. ÚS 2769/15.

příslušnosti,⁷³³ jež jsou dány procesními předpisy. Právo na zákonného soudce není vyčerpáno jen příslušností soudu a jeho konkrétním obsazením, ale i přidělováním soudní agendy na základě předem určených pravidel.⁷³⁴ Pokud by ve věci rozhodl jiný soudce, jednalo by se o důvod pro zrušení takového rozhodnutí v odvolacím řízení,⁷³⁵ popř. v řízení o žalobě pro zmatečnost.⁷³⁶ K dané vadě se přihlíží rovněž v dovolacím řízení.⁷³⁷ Jádrem teze zákonného soudce dále je, že složení soudu a pravidla jeho selekce pro konkrétní případ nesmějí být nahodilá či libovolná.⁷³⁸ Z praktického hlediska však není možné, aby zákon přímo stanovil osobu nebo osoby, jež mají věc rozhodovat.⁷³⁹ V zájmu objektivitivy však musejí být stanoveny alespoň zákonem dané regule.⁷⁴⁰ Legální realizací práva na zákonného soudce je tak mimo procesních předpisů ZSS.⁷⁴¹ Stanoví např. způsob, jakým mají být kauzy roztrženy mezi jednotlivá soudní oddělení, což je chápáno jako dotvoření garance zákonného soudce,⁷⁴² z něhož vyplývá požadavek na předvídatelnost a transparentnost obsazení soudu pro účastníky řízení.⁷⁴³ Vše pevně určuje rozvrh práce daného soudu.⁷⁴⁴ Ten také podle zákona dále určuje, kteří konkrétní soudci a přísedící budou jmenovitě⁷⁴⁵ v těchto soudních odděleních působit,⁷⁴⁶ a to včetně zastupování.⁷⁴⁷ Ústavní soud takový přístup připustil i přesto, že samotné přidělování věcí je založeno podzákonným

⁷³³ ŠÍP, Josef. *Právo na zákonného soudce při přidělování přísedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15)*. Cit. dílo, str. 110; ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 518.

⁷³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. IV. ÚS 307/03.

⁷³⁵ Ust. § 219a odst. 1 písm. a) o. s. ř., popř. ust. § 246 odst. 2 tr. řádu. V trestním řízení se jedná též o stížnostní důvod podle ust. § 145 odst. 1 písm. b) tr. řádu.

⁷³⁶ Ust. § 229 odst. 1 písm. f) o. s. ř.

⁷³⁷ Ust. § 242 odst. 3 o. s. ř., resp. ust. § 265b odst. 1 písm. a) tr. řádu.

⁷³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1998, sp. zn. III. ÚS 200/98.

⁷³⁹ ŠÍP, Josef. *Právo na zákonného soudce při přidělování přísedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15)*. Cit. dílo, str. 110.

⁷⁴⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. 1. díl. 9. vyd.* Praha: Leges, 2018, str. 64.

⁷⁴¹ ŠÍP, Josef. *Právo na zákonného soudce při přidělování přísedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15)*. Cit. dílo, str. 110.

⁷⁴² KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině. 1. díl.* Cit. dílo, str. 1361; ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 518.

⁷⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1998, sp. zn. III. ÚS 200/98.

⁷⁴⁴ KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář*. Cit. dílo, str. 99; PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 205.

⁷⁴⁵ Rozvrh práce mimo jmen soudců a přísedících také výslovně určuje, kteří konkrétní asistenti soudců, vyšší soudní úředníci, soudní tajemníci a vykonavatelé budou působit v jednotlivých soudních odděleních. Srov. ust. § 42 odst. 1 písm. a) ZSS.

⁷⁴⁶ Ust. § 40 a násl. ZSS. Dále srov. ŠÍP, Josef. *Právo na zákonného soudce při přidělování přísedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15)*. Cit. dílo, str. 110 či ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 518.

⁷⁴⁷ Ust. § 42 odst. 1 písm. d), popř. též ust. § 44 ZSS a dále textace ust. § 1 odst. 2 instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 1/2002 ze dne 3. 12. 2001, č. j. 505/2001-Org., kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších změn. Stojí ovšem za povšimnutí, že zastupování je řešeno jenom v případě soudců. To může představovat nedostatek, jak bude uvedeno dále v této kapitole.

předpisem.⁷⁴⁸ Rozvrh práce vydává na období kalendářního roku předseda soudu po projednání s příslušnou soudcovskou radou. Musí být vydán nejpozději do konce předchozího kalendářního roku. V průběhu kalendářního roku může předseda soudu po projednání s příslušnou soudcovskou radou rozvrh práce změnit, jen jestliže to vyžaduje potřeba nového rozdělení prací u soudu.⁷⁴⁹ Pravidla obsažená v rozvrhu práce musejí být dále obecná, neutrální, transparentní a zaručující nemožnost zneužití.⁷⁵⁰ Tomu je napomáháno mj. veřejnou přístupností rozvrhu práce.⁷⁵¹ Každé podání je potom podatelnu postupováno dle druhu a obsahu příslušnému soudnímu oddělení. Podle rozvrhu práce je následně přiděleno určitému soudnímu senátu dle jeho specializace.⁷⁵² Jelikož je hlas soudce a přisedícího při rozhodování stejný, musejí se výše uvedená pravidla nutně vztahovat i na přisedící.⁷⁵³ Dokonce i Ústavní soud konstatoval nezbytnost zaručení práva na zákonného přisedícího, které se nevyčerpává jen vymezením příslušnosti a obsazením soudu.⁷⁵⁴

Lze mít za to, že rozvrhy práce týkající se soudců výše uvedené zásady respektují.⁷⁵⁵ V případě přisedících se tak však zcela neděje. Rozvrhy práce jsou ve vztahu k přisedícím napříč soudy řešeny různorodě. Často totiž podrobná pravidla jejich přiřazování blíže neurčují.⁷⁵⁶ V praxi bývá stanovena např. jedna skupina pro civilní řízení a druhá pro trestní. Jindy jsou přisedící rozčleněni do skupin a přiřazeni pro celá soudní oddělení. Konkrétního přisedícího pro určitou věc si pak vybírá až předseda senátu z celé stanovené skupiny. Za takových podmínek bude mít předseda senátu jistě tendenci vybírat si přisedící, kteří mu nečiní potíže. Takové, kteří nejsou konfliktní a přikloní se k jeho názoru.⁷⁵⁷ Přisedícího, s nímž podobné zkušenosti nemá, si příště

⁷⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2016, sp. zn. I. ÚS 2769/15. Lze se ale ptát, jestli je rozvrh práce vůbec předpisem právním. Z důvodu absence obecně závazné povahy je třeba přiklonit se spíše k závěru, že se jedná o interní instrukci.

⁷⁴⁹ Ust. § 41 odst. 2 ZSS.

⁷⁵⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2016, sp. zn. I. ÚS 2769/15.

⁷⁵¹ Srov. ust. § 41 odst. 3 ZSS.

⁷⁵² KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině. 1. díl.* Cit. dílo, str. 1360; ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty.* Cit. dílo, str. 518.

⁷⁵³ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty.* Cit. dílo, str. 518; LAJSEK, Vladimír. *Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu?* Cit. dílo, str. 189.

⁷⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 18. 10. 2001, sp. zn. III. ÚS 29/01.

⁷⁵⁵ Stejného názoru je i Jana Odehnalová. Srov. ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty.* Cit. dílo, str. 518.

⁷⁵⁶ LAJSEK, Vladimír. *Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu?* Cit. dílo, str. 189–190.

⁷⁵⁷ Zdeněk Koudelka ve své práci popisuje ještě další rozměr celého systému: „Znal jsem docenta sociologie Jaroslava Nevoránka, který byl zvolen přisedícím na dvou soudech a k jednomu nebyl jako přisedící přizván. Když se tázal na soudu, jak je to možné, odpovědi mu bylo, že je to věc předsedů senátů a záleží na nich, koho si vyberou. Byl to hodný člověk, a nikdy by předsedům senátů problém nedělal. Ovšem zřejmě je odpuzovalo to, že je docent sociologie. Báli se, že by jim do toho mluvil.“ Viz KOUDELKA, Zdeněk. *Přisedící a právo na zákonného soudce.* Cit. dílo, str. 126.

nejspíše nevybere.⁷⁵⁸ Naopak se zase může přisedící z obav, aby byl obsazen pro jinou věc i příště, raději klonit k názoru profesionálního soudce.⁷⁵⁹ Nadto zcela volná pravidla dokonce umožňují přisedící v průběhu jednotlivých roků měnit.⁷⁶⁰ To je možné zejména v civilním řízení. Soudci v takovém případě stačí po změně obsazení senátu pouze na začátku dalšího jednání sdělit obsah přednesů a provedených důkazů.⁷⁶¹ Můžeme se podívat nad tím, proč je taková varianta vůbec možná, neboť se v jistém směru jedná o další prolomení zásady zákonného soudce, resp. přisedícího. Zvláště tehdy, když tr. ř. něco podobného neumožňuje.⁷⁶² Lze odhadovat, že důvodem je nejspíše praktičnost. Ani ta by ovšem neměla převážet jeden z požadavků na spravedlivý proces.

Těmito problémy se už dokonce v praxi zabývalo několik judikaturních rozhodnutí, z nichž některá lze blíže rozebrat.

4.1. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1542/2008

V dané věci byl pracovněprávní spor o neplatnost výpovědi z pracovního poměru nejprve po zahájení řízení u Okresního soudu v Hradci Králové jakožto soudu prvního stupně přidělen soudnímu senátu 10 C. K jeho projednání došlo dne 16. 11. 2006 za účasti předsedkyně senátu JUDr. M. H. a přisedících JUDr. R. Š. a J. K. Krajský soud v Hradci Králové však posléze rozhodl o vyloučení předsedkyně senátu JUDr. M. H. z projednání a rozhodnutí tohoto sporu. Věc tak byla předána zastupujícímu soudci podle rozvrhu práce, a sice Mgr. J. R. Z žádného rozhodnutí však nevyplývalo, že by z projednávání a rozhodnutí věci byl vyloučen taktéž jakýkoli přisedící. Přesto však bylo o sporu dále jednáno před senátem složeným ze dvou jiných přisedících. Ti byli v rozvrhu práce rozčlenění jen mezi občanskoprávní a trestní úseky soudu. Dle žalované v takovém případě nebyla dodržena právě zásada zákonného soudce, což namítala v dovolacím řízení. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí konstatoval, že rozvrh práce blíže neurčoval rozdělení jednotlivých přisedících do konkrétních soudních oddělení. Původním zařazením věci do soudního oddělení 10 C bylo napevno stanoveno, kdo je zákonným soudcem. Tedy předseda senátu a všichni přisedící přidělení k občanskoprávnímu úseku. Jestliže bylo v příslušném soudním oddělení více přisedících, byli podle názoru Nejvyššího soudu zákonnými přisedícími všichni. Podle Nejvyššího

⁷⁵⁸ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 518; KOUDELKA, Zdeněk. *Přisedící a právo na zákonného soudce*. Cit. dílo, str. 517; MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 169.

⁷⁵⁹ LAJSEK, Vladimír. *Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu?* Cit. dílo, str. 190.

⁷⁶⁰ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 518.

⁷⁶¹ Srov. ust. § 119 odst. 3 o. s. ř.

⁷⁶² Srov. ust. § 219 odst. 3 tr. ř. Princip byl navíc podepřen nálezem Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. IV. ÚS 307/03.

soudu bylo tedy v pořádku, pokud věc projednal předseda senátu podle rozvrhu práce spolu s kterýmikoli přísedícími zařazenými do téhož oddělení. Ale nevadilo by dokonce ani to, jestliže by v dané věci proběhlo více soudních roků, přičemž by byl soudní senát pokaždé obsazen jinými přísedícími z daného oddělení. V takovém případě postačí pouze splnit podmínku sdělení obsahu přednesů a provedených důkazů na počátku jednání.⁷⁶³ Dále Nejvyšší soud uvedl: „*Rozvrh práce u soudu není – jak vyplývá z výše uvedeného – pouhou normou ‚interní povahy‘ a jeho význam nespočívá jen ve jmenovitém určení soudců a přísedících tvořících senát, samosoudců, asistentů soudců, vyšších soudních úředníků a soudních vykonavatelů, kteří budou působit v jednotlivých soudních odděleních, ve způsobu rozdělení věci mezi jednotlivá soudní oddělení nebo v dalších opatřeních učiněných podle ustanovení § 42 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů. Prostřednictvím rozvrhu práce se ve smyslu ustanovení čl. 38 odst. 1 věty druhé Listiny základních práv a svobod a § 36 odst. 2 o. s. ř. stanoví rovněž příslušnost soudce; znamená to mimo jiné, že spor nebo jinou právní věc smí projednat a rozhodnout (jako ‚příslušný soudce‘) jen soudce (soudci a přísedící tvořící senát nebo samosoudce) určený (k tomu povoláný) v souladu s rozvrhem práce.*“⁷⁶⁴

K rozsudku Nejvyššího soudu je dle mého názoru zapotřebí poněkud kritického postoje. Tento až extenzivní výklad zásady zákonného soudce totiž vyznívá dosti spekulativně. Jestliže je umožněn zcela volný výběr jedinců podílejících se na rozhodování ve věci z natolik široké skupiny, pak nelze garantovat ani podstatu této zásady, tedy zamezení libovolného dosazování takových osob. Argument o povinnosti sdělit nově obsazenému senátu obsah přednesů a provedených důkazů na počátku jednání v tomto případě nemůže obstát, protože danou vadu nikterak nezhojuje. Nejvyšší soud tak v podstatě posvětil prolomení principu uvedeného v ust. čl. 38 odst. 1 Listiny.⁷⁶⁵ Naplnění této zásady lze dosáhnout snad jenom v případě, že bude do ust. § 42 odst. 1 písm. d) ZSS zákonodárcem jasně zanesena povinnost zástupů mezi přísedícími tak, jako je tomu u soudců.⁷⁶⁶ Z pohledu praxe se sice jedná o opatření vrcholně nevhodné, avšak za současného ponechání institutu přísedících v českém právním řádu nelze požadavkům Listiny vyhovět jinak.

⁷⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1542/2008.

⁷⁶⁴ Tamtéž.

⁷⁶⁵ Shodně též v podstatě ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 519.

⁷⁶⁶ Jana Odehnalová se v tomto případě dokonce domnívá, že absence tohoto výslovného požadavku v daném ustanovení by neměla vést k libovůli ve složení senátu a manipulaci s přísedícími již nyní. Postačilo by k tomu jen uvést výslovný zákaz takového jednání do rozvrhů práce. Srov. tamtéž, str. 519.

4.2. Nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 2430/15

V tomto nálezu bylo posuzováno přidělování přísedících v trestním řízení u Krajského soudu v Brně.⁷⁶⁷ Rozvrh práce zde stanovil, že přísedící budou přidělováni ke konkrétním věcem podle seznamu, jenž tvořil jeho přílohu. Tato příloha však sestávala pouze ze jmenného seznamu přísedících zvolených k danému soudu.⁷⁶⁸ Rozvrh práce tak umožňoval, aby byl kterýkoli z přísedících přiřazen dle potřeby k jakémukoli senátu, nebo z něho minimálně nebylo možné zjistit, kdo a jakým způsobem přísedící do jednotlivých oddělení přiřazoval.⁷⁶⁹ Mohlo se tedy zdát, že takový postup bude v rozporu s ust. § 42 odst. 1 písm. a) ZSS, jenž stanoví, že působení přísedících v soudních odděleních určuje rozvrh práce.⁷⁷⁰ Stejně tak se mohlo jednat o porušení ústavního práva na zákonného soudce podle ust. čl. 38 odst. 1 Listiny, neboť senát soudu prvního stupně mohl být sestaven způsobem, který umožňoval libovolné či dokonce účelové obsazení soudu.⁷⁷¹ Stěžovatel navíc namítal, že jednotlivé věci ani nebyly přidělovány na principu rotace.⁷⁷² Nejvyšší soud se s tímto důvodem v dovolacím řízení vypořádal tím, že „*lze se domnívat, že Krajský soud v Brně měl v dané době vnitřní systém přidělování přísedících, ač ten nebyl v rozvrhu práce vyjádřen, podle kterého byli konkrétní přísedící určeni.*“⁷⁷³ Nejvyšší soud tak tedy vadu spočívající v nedostatku předem daných transparentních pravidel pro přidělování přísedících zaznamenal, avšak nepokládal ji za akt libovůle a vadu zakládající materiální důsledek.⁷⁷⁴

Ústavní soud dané věci podle všeho přikládal velkou váhu, o čemž svědčilo i nařízené veřejné jednání, k němuž se uchýlil po více než třech letech.⁷⁷⁵ Hlavním sporným bodem byla skutečnost, do jaké míry se uvedená obecná pravidla určená pro přidělování soudní agendy na soudech prostřednictvím ZSS a nálezů Ústavního soudu aplikují při určování jednotlivých

⁷⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 2430/15.

⁷⁶⁸ Ústavní soud již dříve vyslovil, že takový přístup neporušuje ústavní pořádek. Srov. nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2013, sp. zn. II. ÚS 1168/13, a v podstatě obdobně též nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2011, sp. zn. II. ÚS 3213/10.

⁷⁶⁹ KOUDELKA, Zdeněk. *Přísedící a právo na zákonného soudce*. Cit. dílo, str. 114; ŠÍP, Josef. *Právo na zákonného soudce při přidělování přísedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15)*. Cit. dílo, str. 114.

⁷⁷⁰ KOUDELKA, Zdeněk. *Přísedící a právo na zákonného soudce*. Cit. dílo, str. 120.

⁷⁷¹ Tamtéž. Zároveň se též mohlo jednat o nedodržení pravidel stanovených výše uvedeným nálezem Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. IV. ÚS 307/03.

⁷⁷² ŠÍP, Josef. *Právo na zákonného soudce při přidělování přísedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15)*. Cit. dílo, str. 114.

⁷⁷³ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 2430/15; ŠÍP, Josef. *Právo na zákonného soudce při přidělování přísedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15)*. Cit. dílo, str. 115.

⁷⁷⁴ ŠÍP, Josef. *Právo na zákonného soudce při přidělování přísedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15)*. Cit. dílo, str. 115.

⁷⁷⁵ Tamtéž, str. 114.

přisedících do konkrétních senátů ze seznamu přisedících.⁷⁷⁶ Nakonec však Ústavní soud konstatoval, že „v projednávaném případě skutečně není sporu o tom, že příslušný rozvrh práce Krajského soudu v Brně nestanovil jednoznačný postup, z něhož by bylo možné v den nápadu trestní věci stěžovatele Krajskému soudu v Brně [...] a ani v době, kdy byli konkrétní přisedící vybírání a volání k hlavnímu líčení, dovést, že členy trestního senátu [...] se mají stát právě [tito] přisedící [...] a nikoliv přisedící jiní působící na tomto soudě a jmenovitě uvedení v příloze k rozvrhu práce.“⁷⁷⁷ Dále však Ústavní soud uvádí: „[J]e třeba rozlišovat rozsah konkrétnosti určení mezi soudci a přisedícími, a to především s ohledem na rozdíly v povaze jejich funkcí. [...] Zatímco soudce je jmenován natrvalo, přisedící je volen, a to na určité období, soudce je na rozdíl od přisedícího v pracovním vztahu, v senátu je to především soudce, komu procesní předpisy ukládají povinnost vést řízení, zatímco kompetence přisedícího jsou omezeny toliko na rozhodování.“⁷⁷⁸

Podle Ústavního soudu tedy nebyl podobný rozvrh práce v rozporu s právem na zákonného soudce, a to z povahy nižších požadavků na funkci přisedícího.⁷⁷⁹ Nadto je dle jeho názoru třeba se na funkci přisedícího dívat také prakticky.⁷⁸⁰ Z důvodů časových, pracovních a zdravotních je údajně nepřijatelné, aby byli jednotliví přisedící vybírání již v den nápadu věci.⁷⁸¹ To by totiž vedlo jen k hojnému odročování.⁷⁸² Argumentace Ústavního soudu se však nezdá být zcela přesvědčivá. Působí dojmem, že zohledňuje praktickou stránku věci před ústavním právem stěžovatele. Odůvodňování nižšími nároky na přisedícího zjevně neobstojí, dokud se podílejí právě na rozhodování se stejnou vahou hlasu, jakou má profesionální soudce. Předseda senátu sice řízení vede, avšak taková úloha se vztahuje spíše na procesní postupy. Nikoli na výběr přisedících.⁷⁸³ V opačném případě je už jen z důvodů uvedených výše taková praxe protiústavní.⁷⁸⁴ Ústavní soud ani uspokojivě nevysvětlil, jakými mechanismy má být případné účelové dosazování přisedících dle potřeby vyloučeno. Spokojil se pouze s tím, že daný postup nelze považovat za neúčelný

⁷⁷⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 2430/15; ŠÍP, Josef. *Právo na zákonného soudce při přidělování přisedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15)*. Cit. dílo, str. 115.

⁷⁷⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 2430/15.

⁷⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁷⁹ ŠÍP, Josef. *Právo na zákonného soudce při přidělování přisedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15)*. Cit. dílo, str. 116–117.

⁷⁸⁰ Tamtéž, str. 117.

⁷⁸¹ Obdobně též dřívější nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2011, sp. zn. II. ÚS 3213/10.

⁷⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 2430/15.

⁷⁸³ Ostatně ani na této praxi Ústavní soud v minulosti neshledal nic závadného, když argumentoval rovněž právě rozdíly v povaze funkcí, zaměstnavateli, pracovní době a rozsahem kompetencí. Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 8. 2015, sp. zn. I. ÚS 2337/14.

⁷⁸⁴ LAJSEK, Vladimír. *Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu?* Cit. dílo, str. 191.

a netransparentní, ledaže by byl prokázán opak.⁷⁸⁵ K tomu se poměrně kriticky vyjádřil Zdeněk Koudelka: „*Druhý senát Ústavního soudu předsedy Vojtěcha Šimíčka v srpnovém nálezu popřel nutnost rozvrhu práce soudu jako veřejně přístupného dokumentu, který musí obsahovat pravidla přidělení věci konkrétnímu soudci či senátu a přidělení přísedících do soudních oddělení (senátů). Podle Ústavního soudu stačí, když tato pravidla jsou interní a neprokáže se manipulace. Druhý senát Ústavního soudu nepochopil, že rozvrh práce preventivně brání manipulacím a nevydání jeho podstatné části, což jsou pravidla pro přidělování přísedících, umožňuje manipulaci a korupci. To, že rozvrh práce neurčuje pravidla pro přidělování přísedících, je protiprávní. Neschopnost soudu vydat a zveřejnit zákonný rozvrh práce, v němž budou pravidla pro přidělování věci soudcům i přidělování přísedících do senátů, je trestuhodná, jelikož nejde o nic nemožného. Kdo nechce manipulovat s trestními kauzami a zná zákon, s tím nemá problém.*“⁷⁸⁶ Zarážející je, že se k obdobnému závěru klonil v jiném dřívějším řízení i Nejvyšší soud, podle něhož je mezi soudci a přísedícími také třeba rozlišovat, kvůli čemuž nemusejí být pravidla pro jejich přidělování natolik podrobná.⁷⁸⁷ Lze však souhlasit se závěrem, že bezpochyby ústavně konformní postup by z hlediska plynulosti a rychlosti soudního řízení příliš praktický nebyl.⁷⁸⁸ Pohledem z převráceného spektra ovšem můžeme upozorovat jinou věc. Ústavní soud totiž sám o sobě v daném nálezu vlastně poodkryl nepraktičnost institutu přísedících. Soudy jsou totiž kvůli zákonnému požadavku přítomnosti přísedících v soudním senátu často v roli prosebníků,⁷⁸⁹ kdy občas musejí správné obsazení senátu prostřednictvím komunikace se zvolenými osobami ze seznamu poněkud složitě zajišťovat.⁷⁹⁰

⁷⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 2430/15. Zdeněk Koudelka k tomu dodává, že v podobných případech se možná v budoucnu budeme moci setkávat s argumentací mířící právě na posuzování účelovosti výběru přísedících. Srov. KOUDELKA, Zdeněk. *Přísedící a právo na zákonného soudce*. Cit. dílo, str. 117.

⁷⁸⁶ Tamtéž, str. 125.

⁷⁸⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. 5 Tdo 829/2015. Ostatně se zdá, že se u Nejvyššího soudu jedná o běžnou praxi, neboť obdobně opakovaně rozhodoval i v jiných věcech. Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2015, sp. zn. 11 Tdo 1640/2014 (jednalo se o rozhodnutí předcházející právě stížnosti ve věci rozebíraného nálezu Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 2430/15) či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2018, sp. zn. 6 Tdo 1482/2017.

⁷⁸⁸ Nejspíše i proto rozebíraný nález následují i další rozhodnutí. Pro srovnání lze namátkou uvést třeba nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. II. ÚS 3383/14 (k zamítnutí stížnosti zde ale došlo z procedurálních důvodů – viz dále v kapitole 4.3.); nález Ústavního soudu ze dne 6. 12. 2016, sp. zn. III. ÚS 2759/16; nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. III. ÚS 1047/16; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 3. 2017, sp. zn. 7 Tdo 128/2017 či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2017, sp. zn. 8 Tdo 467/2017.

⁷⁸⁹ Tento obrat zvolila Eva Paseková, když popisovala situaci v oborovém zpravodajství. Viz PASEKOVÁ, Eva. Funkci přísedících vykonávají zejména důchodci: Za nízký honorář se můžou svést na Matějské, zní od soudců. *Česká justice* [online]. Praha: Media Network, 2016, 19. 5. 2016 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2016/05/funkci-prisedicich-vykonavaji-zejmena-duchodci-za-nizky-honorar-se-muzou-svezet-na-matejske-zni-od-soudcu/>.

⁷⁹⁰ LAJSEK, Vladimír. *Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu?* Cit. dílo, str. 191.

Na druhou stranu by v případě vyhovění ústavní stížnosti mohlo dojít k poněkud chaotické situaci. Tím by bylo vržení stínu pochybnosti na celou řadu projednávaných případů u soudů, jež postupovaly podobně. Došlo by k nastolení důvodu k rušení mnoha rozsudků.⁷⁹¹ Lze tak vyjádřit domněnku, že Ústavní soud měl tuto variantu na zřeteli, a právě proto se k vyhovění stěžovateli neodvážil.

4.3. Nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. II. ÚS 3383/14

Po předchozím rozebíraném nálezu řešil zhruba o měsíc později senát Ústavního soudu v jiném složení praxi Krajského soudu v Brně znovu. Odlišný stěžovatel v trestní věci znovu namítal mj. nesprávné složení soudního senátu. V den nápadu věci soudu totiž zase nebylo z rozvrhu práce pro rok 2013 možné dovodit, proč byli dosazeni právě vybraní přísedící. Znovu bylo namítáno, že všichni přísedící byli uspořádáni do jednoho seznamu, což podle stěžovatele umožňovalo, aby byl každý ze 131 přísedících *ad hoc* přidělen do senátu projednávajícího konkrétní trestní věc. Rovněž nebylo seznatelné, kdo o daném složení senátu rozhodl a na základě jakých kritérií. Stěžovatel však dedukoval, že přísedící si vybíral sám předseda senátu. Namítal tedy nedodržení principu ust. § 42 písm. a) ZSS, čímž bylo podle něho porušeno ust. čl. 38 odst. 1 Listiny.⁷⁹²

Ústavní soud však stížnost zamítl na základě zásady subsidiarity řízení před Ústavním soudem. Argument porušení práva na zákonného soudce totiž nebyl uplatněn v odvolacím či dovolacím řízení. Došlo k němu až v doplnění ústavní stížnosti v rámci řízení před Ústavním soudem. Námitka porušení práva na zákonného soudce tak nebyla vůbec považována za přípustnou.⁷⁹³

Daný nález je pozoruhodný zejména kvůli tomu, že senát Ústavního soudu již při rozhodování nebyl jednotný. Soudce Radovan Suchánek k věci dokonce vydal své disentní stanovisko,⁷⁹⁴ jež stojí za bližší rozbor.⁷⁹⁵

⁷⁹¹ ŠÍP, Josef. *Právo na zákonného soudce při přidělování přísedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15)*. Cit. dílo, str. 114.

⁷⁹² Nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. II. ÚS 3383/14.

⁷⁹³ Tamtéž. Srov. také ŠÍP, Josef. *Právo na zákonného soudce při přidělování přísedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15)*. Cit. dílo, str. 117 a KOUDELKA, Zdeněk. *Přísedící a právo na zákonného soudce*. Cit. dílo, str. 125.

⁷⁹⁴ Odlišné stanovisko ústavního soudce Radovana Suchánka k nálezu Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. II. ÚS 3383/14.

⁷⁹⁵ Daný dissent dokonce považoval Zdeněk Koudelka za natolik poutavý, že jej téměř celý citoval ve své práci. Srov. KOUDELKA, Zdeněk. *Přísedící a právo na zákonného soudce*. Cit. dílo, str. 126–131.

Ústavní soudce Radovan Suchánek ve svém odlišném stanovisku nesouhlasil s formalistickým postupem zbytku senátu. Podle jeho mínění došlo k restriktivnímu výkladu zásady subsidiarity řízení před Ústavním soudem.⁷⁹⁶ Napadená soudní rozhodnutí měla být zrušena.⁷⁹⁷ S nálezem Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 2430/15, vyjádřil nesouhlas.⁷⁹⁸ Poukázal na to, že i kdyby stěžovatel vyvinul sebevětší úsilí ke zjištění mechanismů dosazování přísedících do soudních senátů, nic relevantního by pravděpodobně nezjistil. Naopak z vyjádření Krajského soudu v Brně, že k 1. 1. 2013 skutečně existoval jen jeden seznam všech přísedících, lze dovodit stěžovatelovo tvrzení. Tato praxe byla podle Krajského soudu v Brně změněna teprve až na základě časté argumentace v dovoláních zavedením příloh k rozvrhu práce, kde už byli přísedící uvedeni v jednotlivých senátech.⁷⁹⁹ Dále Radovan Suchánek uvádí: „*Způsob obsazení senátu na Krajském soudě v Brně v posuzované věci (a zjevně nejen v ní) byl rozporný s čl. 38 odst. 1 Listiny, neboť umožňoval libovůli a účelovou manipulaci s obsazováním senátů přísedícími. Zda skutečně k libovůli došlo, již není podstatné, neboť samotné umožnění libovůle zakládá porušení práva na zákonného soudce, nebyla-li naplněna kritéria transparentnosti a předvídatelnosti při obsazení senátu přísedícími.*“⁸⁰⁰ Dále shrnoval, že z rozvrhu práce nebylo možné vyčíst, podle jakých kritérií byly senáty přísedícími obsazovány. Nebylo možné posoudit ani to, jestli šlo o postup racionální a logický, nebo jen čistou libovůli. Pokud Krajský soud v Brně praxi odůvodňoval existencí interních nepsaných pravidel, tak ta nebyla nijak účastníkům řízení zpřístupněna. Takový postup podle něho rozhodně nemůže odpovídat předpokladům transparentnosti a předvídatelnosti tak, jak byly vytyčeny předchozí judikaturou Ústavního soudu.⁸⁰¹ K tomu dodává: „*Těmto kritériím nebylo v dané věci učiněno zadost, čímž je zároveň podkopávána důvěra veřejnosti ve výkon spravedlnosti Krajským soudem v Brně obecně, neboť rozvrh práce se dotýká činnosti celého tohoto soudu. V tomto ohledu lze tedy přisvědčit argumentaci stěžovatele, který ve své replice uvedl, že veřejnost má právo předpokládat, že činnost orgánu soudní moci je vykonávána po právu. V dané věci jde o pochybení interního rázu a navíc o systémovou chybu, kterou však účastník řízení primárně nepředpokládá, neboť má důvěru ve stát a řádný výkon soudní moci.*“⁸⁰²

⁷⁹⁶ Odlišné stanovisko ústavního soudce Radovana Suchánka k nálezu Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. II. ÚS 3383/14, body 2 a 3.

⁷⁹⁷ Tamtéž, bod 14.

⁷⁹⁸ Tamtéž, bod 5.

⁷⁹⁹ Tamtéž, bod 4.

⁸⁰⁰ Tamtéž, bod 9.

⁸⁰¹ Tamtéž, bod 10.

⁸⁰² Tamtéž.

K argumentaci ohledně rozdílnosti postavení a kompetencí soudců a přísedících se pak vyjádřil následovně: „*Ve vztahu k právu dle čl. 38 odst. 1 Listiny je irrelevantní argumentace faktickou nemožností stanovení rigidních pravidel pro dosazování přísedících, která je zapříčiněna tím, že přísedící nejsou zaměstnanci soudu, ale vykonávají občanské povolání, a je tudíž nutno brát v potaz i jejich osobní život a zájmy a v neposlední řadě taktéž časové možnosti, které jim zaměstnavatel pro danou činnost poskytuje. Jde tu o organizační problém na straně soudu, který nemůže jít k tíži účastníkům řízení a který nemůže za žádných okolností ospravedlňovat porušení práva na zákonného soudce [...]. Je ostatně faktem, že na jiných soudech byl rozvrh práce vydán tak, že přiřazoval přísedící do jednotlivých senátů. Krajský soud v Brně tedy neplnil řádně svou podstatnou povinnost související s naplněním práva na zákonného soudce, jejíž plnění na jiných soudech zásadní problém nečiní.*“⁸⁰³

Konečně nevylučuje možnost, že se vyskytnou situace, kdy může přísedícímu znemožnit účast na jednání nemoc nebo pracovní povinnosti. I tak ale musejí být při zastupování přísedících v rozvrhu práce dodrženy požadavky předvídatelnosti a transparentnosti. Vylučuje, aby k dosazování přísedících do senátů docházelo *ad hoc* a senát vždy jednal v jiném složení. To ostatně podtrhuje následujícími slovy: „*Netransparentní dosazování přísedících nahrává možným spekulacím o nezávislosti a nestrannosti rozhodování a není slučitelné s právem na zákonného soudce. Jestliže bychom připustili, že požadavky transparentnosti a předvídatelnosti nejsou aplikovatelné na přísedící, nýbrž toliko na soudce z povolání, bagatelizovali bychom význam čl. 38 odst. 1 Listiny pro ta soudní řízení, v nichž se na rozhodování soudů podílejí vedle soudců i další občané (čl. 94 Ústavy), neboť přísedící v senátu početně převažují nad soudci z povolání, v důsledku čehož může být soudce z povolání přehlasován. Soudní rozhodnutí by tak bylo zatíženo skutečností, že většina senátu, který věc projednával, nebyla dosazena na základě transparentních a předvídatelných pravidel, která by vyloučila možnou libovůli.*“⁸⁰⁴

Na úplný závěr dodává, že rozvrh práce je třeba odpovídající formou zpřístupnit veřejnosti, přičemž z něho musí být ještě před samotným dnem nápadu jasně patrné, kteří přísedící budou v jaké věci zasedat. Předpoklad na vyloučení libovůle a transparentnost spolu s předvídatelností jsou kumulativními podmínkami. Aby bylo právo na zákonného soudce skutečně zaručeno a zajištěna též důvěra veřejnosti ve spravedlivý výkon soudní moci, musí dojít k jejich naplnění.⁸⁰⁵

⁸⁰³ Tamtéž, bod 11.

⁸⁰⁴ Tamtéž, bod 12.

⁸⁰⁵ Tamtéž, bod 13.

Odlišné stanovisko k danému nálezu lze stručně shrnout tak, že argumentace v něm obsažená vyznívá daleko přesvědčivěji, než odůvodnění zbytku senátu a celé dosavadní rozhodovací praxe Ústavního soudu.

4.4. Dílčí shrnutí zásady zákonného přisedícího

V kapitole bylo zjištěno, že zásada zákonného přisedícího jakožto obdoba zákonného soudce skutečně existuje. Oproti soudcům však možnost účelového přiřazování přisedících k projednávání jednotlivých věcí bohužel dostatečně vyloučena není. Na vině je zejména velmi častá praxe soudů, jež způsobem sestavování rozvrhů práce jednotlivým soudcům umožňují, aby si přisedící vybírali sami. Takové přiřazování osob podílejících se na rozhodnutí soudu ovšem není nahodilé, což je v rozporu se zásadou zákonného přisedícího. Lze tvrdit, že vhodné zvolení přisedících může ovlivnit dokonce i podobu konečného verdiktu. Fakt, že danou praxi potvrdily soudy s nejvyšší autoritou v zemi, lze přikládat hlavně obavám z možného spuštění velké laviny revizí celé řady předchozích soudních řízení.

V tomto případě je ovšem dle mého názoru situace daleko snadněji řešitelná než v předchozích otázkách. K nápravě stavu je dostačující jen důsledné dodržování principů v rozvrzích práce. Zejména fixním přiřazením přisedících k jednotlivým soudním senátům.

Další možností, jak stávající problémy vyřešit, by bylo přiřazování přisedících k jednotlivým projednávaným věcem losem. Pokud by však takový mechanismus nebyl podchycen opět pouze v rozvrzích práce, vyžadovala by taková změna nejspíš dílčí novelizaci ZSS.

5. Další teoretické problémy institutu přísedících

Mimo výše uvedených problematik můžeme v institutu přísedících v českém právním řádu z teoretického hlediska nacházet i další sporná místa. Jednou z nich je např. otázka střetu demokratické a odborné legitimacy. V návaznosti na to lze upozornit i na jeden problém spíše praktický. Tím je poměrně častá kritika míry angažovanosti laických soudců.

5.1. Střet demokratické a odborné legitimacy

V této podkapitole bude rozebírána teze: *V justici má mít přednost demokratická legitimita nad legitimitou odbornou.*

Jak již bylo uvedeno výše, institut přísedících je projevem účasti lidu jakožto suveréna na výkonu státní moci.⁸⁰⁶ Státní moc je pak legitimizována principem reprezentativní demokracie. Tak je tomu s ohledem na zásadu dělby moci zejména v případě zákonodárství a exekutivy. Zatímco ty jsou přímo či nepřímo závislé na výsledku voleb, u moci soudní je tomu jinak. Její orgány jsou k výkonu svého poslání legitimovány na základě jiných procesů. Zároveň to však neznamená, že by legitimita jejich orgánů byla nižšího stupně či kvality. Ta totiž nemusí nezbytně vyvěrat jen z volebního úkonu lidu. Stejně tak totiž může vycházet z procesu ustanovování soudců, který bere na zřetel odborné schopnosti za současného zachování rovnosti přístupu k veřejným funkcím.⁸⁰⁷ Jan Kolba k tomu dodává, že na podobných principech je založen i náš právní řád. Systém by měl přispívat k apolitizaci soudní moci a jejímu podřízení pouze zákonu.⁸⁰⁸ Rozhodnutí přijaté za účasti veřejnosti se může navíc jevit navenek jako spravedlivější, tudíž se s ním většinová společnost lépe ztotožní.⁸⁰⁹ Participace občanů zkrátka může prospívat zvýšení důvěryhodnosti justice navenek.⁸¹⁰

Podmínkou pro ustanovení soudcem je vysokoškolské vzdělání získané řádným ukončením studia v magisterském studijním programu v oblasti práva na vysoké škole a složení odborné justiční zkoušky.⁸¹¹ U přísedících ovšem žádné podobné povinnosti stanoveny nejsou.⁸¹²

⁸⁰⁶ Srov. ust. čl. 2 odst. 1 Ústavy. Na to poukazuje též Karel Šabata. Srov. ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přísedící?* Cit. dílo, str. 18.

⁸⁰⁷ Srov. GARRIDO FALLA, Fernando. *Comentarios a la Constitución*. 3. vyd. Madrid: Civitas, 2001, str. 1828.

⁸⁰⁸ KOLBA, Jan. *Nezávislost soudní moci – fikce, nebo realita?* Cit. dílo, str. 860.

⁸⁰⁹ VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přísedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 18.

⁸¹⁰ ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přísedící?* Cit. dílo, str. 15.

⁸¹¹ Srov. ust. § 60 odst. 3 ZSS.

⁸¹² POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 84, PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206; BOHÁČEK, Milan. *Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví*. Cit. dílo, str. 162.

Předpokládá se u nich totiž, že procesu přinesou jiné kvality.⁸¹³ Přisedící mají přispívat nikoli svými odbornými znalostmi, nýbrž zkušenostmi z běžného života.⁸¹⁴ Dále mají působit proti případné profesní deformaci soudců z povolání.⁸¹⁵ Pokud zároveň vykonávají i jiné zaměstnání, je možné využít také jejich znalostí a zkušeností z této profese.⁸¹⁶ K tomu se však protiargumentuje faktem, že k průniku s autentickou zkušeností dochází v praxi jen zřídka.⁸¹⁷ Jejich podíl je dále chápán jako participace lidu na soudní moci.⁸¹⁸ Tento institut tak justici otevírá řadovým občanům.⁸¹⁹ Zároveň v něm lze spatřovat i jistou edukativní funkci, neboť vychovává občany k demokracii.⁸²⁰ Není však jisté, do jaké míry se dané mety daří prostřednictvím tohoto institutu vskutku uskutečňovat, a nakolik zůstávají jen naprostou proklamací.⁸²¹ Během volby zastupitelstvem může totiž docházet k nedůslednostem a pochybením, jak už bylo uváděno výše. Již bylo také poukazováno na vágnost předpokladu zkušeností a morálních vlastností dávajících záruku řádného výkonu funkce,⁸²² stejně jako na prakticky nulové ověřování této podmínky u uchazečů o funkci. Mnohdy se proto tvrdí, že je kvalita přisedících poněkud nevalná.⁸²³ Kvůli absenci znalostí v oblasti práva často nemusejí tušit, čeho se věc po právní stránce týká.⁸²⁴ Tím pádem ani to, jak má být posléze správně rozhodnuta. Nejsou totiž podrobováni ani žádnému vstupnímu či následnému pravidelnému odbornému vzdělávání.⁸²⁵ Lze se navíc setkat s názorem,

⁸¹³ VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 16.

⁸¹⁴ Ke zodpovězení odborných otázek jiných než právních pak slouží soudní znalci.

⁸¹⁵ ESER, Albin. *Laičtí přisedící v německém trestním řízení*. Cit. dílo, str. 139 a VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 19.

⁸¹⁶ POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 84.

⁸¹⁷ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206.

⁸¹⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Cit. dílo, str. 32.

⁸¹⁹ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 516.

⁸²⁰ BOHÁČEK, Milan. *Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví*. Cit. dílo, str. 161.

⁸²¹ LAJSEK, Vladimír. *Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu?* Cit. dílo, str. 192.

⁸²² PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206; BOHÁČEK, Milan. *Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví*. Cit. dílo, str. 163.

⁸²³ KOLMAN, Petr. *Co by se mělo zlepšit v resortu ministerstva spravedlnosti?* Cit. dílo.

⁸²⁴ ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přisedící?* Cit. dílo, str. 17. Daniel Prouza s Michalem Hájkem dále poukazují na to, že přisedící se jen v minimálních případech rekrutují z řad absolventů právnických fakult. Srov. PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206. Na tomto místě lze uvést domněnku, že je možná velikou škodou, že zákon vyžaduje jako jeden z předpokladů dosažení věku alespoň 30 let (viz výše v kapitole 2.1.5.). Pokud by tato podmínka neexistovala, bylo by možné vytušit poměrně nemalý zájem o funkci z řad studentů právnických fakult, u nichž se dá dokonce předpokládat i jistá časová flexibilita. Snížení věkové hranice, jejíž smysl je navíc ve skutečnosti možná jen zcela iluzorní, by tak mohla prospět jak justici, tak studentům. Soudnictví by se nemuselo potýkat s takovým nedostatkem přisedících, zatímco studenti by získali cenné zkušenosti z právní praxe. Pro zapojení absolventů právnických fakult, popř. asistentů soudců, justičních čekatelů či advokátních koncipientů v rámci funkce přisedících se ostatně vyslovuje i Pavel Vantuch. Srov. VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 16.

⁸²⁵ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206; VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 16. Ministerstvo spravedlnosti má přitom ve spojitosti s předsedy příslušných soudů podle zákona

že hlubší vzdělávání přísedících v právu není namístě, neboť by tím ztratili svoji nezájatost, přirozený kritický úsudek a plauzibilitu.⁸²⁶ Pokud ovšem u přísedících zcela absentují jakékoli právní znalosti, pak se musíme ptát, zda se v takovém případě vždy dobereme zákonného a spravedlivého rozhodnutí.⁸²⁷ Zejména tehdy, když přísedící mají v senátu většinu a mohou soudce přehlasovat,⁸²⁸ jak už bylo vícekrát opakováno výše.⁸²⁹ Profesionální soudce pak může být vystaven poměrně paradoxní situaci. Může se mu stát, že bude nucen vyhotovit nesprávné písemné vyhotovení, přestože to ví.⁸³⁰ Uvádí se sice, že předseda senátu by optimálně měl přísedícím podrobnosti věci vysvětlit, seznámit je s charakterem a rozsahem dokazování, osvětlit jim hmotněprávní a procesněprávní problematiku⁸³¹ a neměl nechat přísedící nadměrně zasahovat do případu.⁸³² Přísedící totiž ani nejsou povinni seznamovat se s obsahem spisu.⁸³³ Proto bývají

koordinovat, usměrňovat a pečovat o odbornou průpravu přísedících k výkonu jejich funkce. Srov. ust. § 123 odst. 1 písm. j) ZSS, resp. ust. § 126 odst. 1 písm. i) a ust. § 127 odst. 1 písm. e) ZSS. V praxi se však nezdá, že by bylo toto pravidlo nějak zvlášť naplňováno. Se vzděláváním přísedících se příliš nepočítá ani u Justiční akademie. Srov. ust. § 132 a *contrario* ZSS. Podle sdělení náměstkyně – vedoucí odboru vzdělávání Jany Čechové Justiční akademie žádné vzdělávání přísedících nezajišťuje.

⁸²⁶ ESER, Albin. *Laičtí přísedící v německém trestním řízení*. Cit. dílo, str. 139.

⁸²⁷ Objevuje se však i názor, že finální rozhodnutí má být jakousi syntézou odborných znalostí soudce a lidového přístupu či selského rozumu přísedících, jež vzejde z porady a hlasování. Viz VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přísedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 19. Lze však jen těžko odhadovat, nakolik se takový předpoklad skutečně v praxi děje, a zda tedy nejde jen o určitý idealismus.

⁸²⁸ SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. Cit. dílo, str. 1088; KOUDELKA, Zdeněk. *Přísedící a právo na zákonného soudce*. Cit. dílo str. 120; ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 518; MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 169; PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 205; POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 85; PROUZA, Daniel a Petr SMEJKAL. *Několik poznámek k personálnímu obsazení soudu v trestních věcech podle § 17 trestního řádu*. Cit. dílo; str. 263, ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Odvolání přísedících – přehlížená protiústavnost*. Cit. dílo; ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přísedící?* Cit. dílo, str. 16.

⁸²⁹ Někteří autoři to však naopak považují za pozitivum. Domnívají se, že má daný mechanismus sloužit ke korekci profesionálního soudce. Srov. např. VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přísedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 17. Osobně se však domnívám, že takové pojetí odpovídá spíše fungování soudců z lidu v letech 1948–1989, jak bylo popisováno výše v kapitole 1.4.

⁸³⁰ Takovou zkušenost dokonce popisuje soudce Robert Fremr: „V úvodu mé soudcovské kariéry u obvodního soudu mě v trestní věci v otázce viny přehlasovali laičtí přísedící (tehdy soudci z lidu), kteří trvali na tom, že obžalovaného je nutno zprostit obžaloby. Šlo sice o bagatelní delikt, ale přesto mi, jak si asi dokážete představit, dělalo určité obtíže verdikt v jednacím síni ústně odůvodnit. Pochopitelně jsem respektoval soudcovskou etiku a nedal jsem na sobě své odlišné stanovisko znát. Ještě těžší dilema mě čekalo při písemném vyhotovení rozhodnutí, kde jsem musel systematicky a co nejpřesvědčivěji snášet argumenty opačné mému vlastnímu názoru. Svůj odlišný názor jsem pak podrobně rozvedl v protokolu o hlasování a s napětím očekával, jak rozhodne odvolací senát. Ten nakonec odvolání státního zástupce (tehdy prokurátora) proti zprošťujícímu verdiktu zamítl jako nedůvodné, když k mému zklamání obálku s protokolem o hlasování nerozlepil. Bylo by zajímavé vědět, jestli by jeho rozhodování ovlivnila znalost odlišného názoru i fakt, že zprošťující výrok byl dílem soudců z lidu.“ Viz FREMR, Robert. *Nenastal čas odtajnit hlasování soudců? Jiné právo* [online]. 14. 1. 2010 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2010/01/robert-fremr-nenastal-cas-odtajnit.html>.

⁸³¹ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206.

⁸³² MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 169.

⁸³³ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206, částečně též MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 169. K tomu lze ještě nad rámec poznamenat, že přísedící ani automaticky nemají k soudním spisům přístup. Tudíž se

obvykle přednesy z žaloby či obžaloby, popř. vyjádření protistrany k nim, prvotními informacemi, jež přisedící o věci načerpají.⁸³⁴ Tudiž hrozí riziko zcela neobjektivního rozhodnutí, jestliže soudce nějak vhodně nezasáhne. Avšak už jen nutnost, aby předseda senátu přisedícím cokoli objasňoval, představuje nezanedbatelné zdržení.⁸³⁵ Soudce pak bude současně mít dosti jistě záměr přesvědčit přisedící o správnosti svých vlastních závěrů ve snaze získat je při hlasování na svoji stranu.⁸³⁶ Pakliže ale přisedící v konečném důsledku jenom přejímají právní názor soudce, tak je jejich role jen čistě formální.⁸³⁷ Z tohoto důvodu se často můžeme ze strany soudců v praxi setkávat s určitým despektem vůči přisedícím.⁸³⁸ Ve vztahu právních profesionálů a laiků totiž bohužel rozhodně nejde o rovnocenné postavení.⁸³⁹

Konečně je možné si rovněž klást teoretickou otázku, zda by součástí práva na spravedlivý proces nemělo být také právo na odborně způsobilého soudce, ačkoli to z judikatury či doktríny doslovně nevyplývá. Jak už bylo výše uvedeno, účast lidu na soudním rozhodování má být zárukou legitimizace a spravedlivého rozhodování. V takovém případě se však musíme ptát, nakolik spravedlivá a vyvážená mohou být rozhodnutí spoluvytvářena přisedícími, a to obzvláště v právně

s projednávanou věcí nemohou vždy seznámit. Zpřístupnění spisů závisí hlavně na předsedovi senátu. Pavel Vantuch proto upozorňuje, že celá záležitost závisí i na přístupu jednotlivých předsedů senátu, tedy zda a popř. jak přisedící s věcí obeznámí. Srov. VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 16. Naproti tomu mi ale např. předsedkyně Obvodního soudu pro Prahu 5 Andrea Lomozová během vzájemné komunikace k tématu sdělila následující: „*Já přisedícím vždy umožním, aby si spis nastudovali. Za celou moji soudní kariéru o to měl ale zájem jen jediný z nich. Ostatní se vždy spokojili s tím, že jsem jim věc stručně objasnila.*“ Z toho lze tedy na druhou stranu vyvozovat také závěry o míře ochoty přisedících se s věcí vůbec seznamovat.

⁸³⁴ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206. K tomu ovšem Pavel Vantuch předkládá paralelu v případě senátního rozhodování, kdy poukazuje na to, že soudci bývají zvyklí provozovat jakousi předporadu, kde obvykle zpravodaj obeznámí s danou věcí zbývající členy senátu. A to i přesto, že se jedná vesměs o profesionální soudce. Nevidí tedy důvod, proč by předsedové senátu nemohli organizovat podobné předporady i se svými přisedícími. Srov. VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 16. K tomu je však třeba podotknout, že konání předporad v případě senátů složených ryze z profesionálních soudců představuje pro ostatní členy časovou úsporu. Nutnost konat je s přisedícími by bylo naopak časovým nákladem.

⁸³⁵ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206.

⁸³⁶ Pavel Vantuch totiž tvrdí, že soudce by měl být schopen správnost svého názoru před kýmkoli obhájit. Pokud toho schopen není, musí zvažovat, jestli nemohou mít pravdu přisedící. Srov. VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 18.

⁸³⁷ Navíc si můžeme klást otázku, zda vyvozování jakýchkoli závěrů přisedícími na základě skutečností přejatých ze soudcova výkladu nenabourává procesní zásadu bezprostřednosti.

⁸³⁸ SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář.* Cit. dílo, str. 1088, MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici.* Cit. dílo, str. 169.

⁸³⁹ MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici.* Cit. dílo, str. 169 a ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přisedící?* Cit. dílo, str. 17.

složitých případech.⁸⁴⁰ Zájmem každého občana totiž dozejistě je, aby byl souzen soudcem znalým.⁸⁴¹

Původ veškerých problémů tkví patrně v konstrukci samotného institutu přísedících. Konkrétně v tom, že se podílejí na rozhodování nejen stránky skutkové, ale i té právní. Moment, kdy má osoba bez právnického vzdělání rozhodovat o často velmi komplikovaných odborných otázkách, totiž představuje skutečně dost velkou nesnázi. I proto byl např. Max Weber velkým odpůrcem laického prvku v justici, který jednoznačně preferoval soudnictví zcela profesionalizované.⁸⁴² Můžeme se ovšem také ptát, zdali profesionál lépe neobstojí i v posuzování faktů. Zdeněk Kühn k tomu doplňuje zajímavé zamyšlení: „*Svých studentů se ptávám, v čem je soudce kvalifikovanější objevit skutkové otázky než například kuchařka nebo zdravotní sestra. Slychám tradičně názor, že soudce je prostě objektivnější, neboť je k tomu prý vyškolen. Tím si ale nejsem vůbec jist (na fakultách se tomu tedy rozhodně student nenaučí). Není určitým řešením postmoderní situace, kdy jsme skeptičtí vůči našim schopnostem objevit "objektivní" pravdu, pokusit se alespoň proces poznání této pravdy legitimizovat účastí laického prvku? Je s ohledem na uvedené správný názor, že přísedící jsou zbyteční? Nejsou problémy, které dnes s přísedícími máme, spíše důsledkem toho, jak je s nimi zacházeno a jak jsou ohodnoceni?*“⁸⁴³ K uvedenému lze uvést jen tolik, že Zdeněk Kühn má pravdu v tom, že soudci nebývají v rámci výuky procesního práva v průběhu studia na fakultách v hodnocení skutkové stránky případů nijak speciálně školeni. Stojí ovšem za podotknutí, že tuto dovednost si osvojují během povinné tříleté praxe.⁸⁴⁴ Zbývající poznatky jsou však otázkami k hlubší diskusi. K zevrubnějšímu projednání je patrně též otázka možné vyšší míry ovlivnitelnosti laiků momentálními náladami, veřejným míněním, přednesy či chování stran apod. Zde se ovšem můžeme ptát, z jakého důvodu vlastně považujeme soudce za méně ovlivnitelné. Radoslav Procházka v souvislosti s tím hovoří o tzv. „amortizaci dojetí“. Podle něho je soudce, který během své kariéry řídil stovky ústních jednání, přičemž zažil spoustu různých „útrpných scén“, méně náchylný k ovlivnění takovou expozicí nežli laik, jenž je svědkem

⁸⁴⁰ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206.

⁸⁴¹ LAJSEK, Vladimír. *Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu?* Cit. dílo, str. 193. Lze ještě doplnit, že Pavel Vantuch navrhuje, aby se přísedícími stávali akademici. Argumentuje příkladem Městského soudu v Brně, u něhož počátkem 90. let působil jako přísedící vedoucí katedry trestního práva Masarykovy univerzity v Brně. Srov. VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přísedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 16. K takové ideji se je však bohužel zapotřebí stavět s určitou skepsí. Jednak nelze s jistotou tvrdit, že by takoví lidé měli o funkci skutečně zájem. Hlavně je ale nutné poukázat na fakt, že celkový počet akademiků je o poznání nižší než počet potřebných přísedících.

⁸⁴² RHEINSTEIN, Max (ed.). *Max Weber on Law in Economy and Society*. Cambridge: Harvard University Press, 1954, str. 318 a 352.

⁸⁴³ KÜHN, Zdeněk. *Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný?* Cit. dílo.

⁸⁴⁴ Povinnost této praxe vyplývá z ust. § 110 odst. 1, popř. z ust. § 117 odst. 4 ZSS.

něčeho podobného poprvé.⁸⁴⁵ Na jednu stranu se domnívám, že na takovém argumentu může být leccos pravdivého. Na stranu druhou však ani zvláštní „empirická otrlost“ soudce nemusí být vždy zárukou toho, že nebude v tomto směru docházet k dílčím selháním. Ovlivnitelnost vnějšími vlivy lze však patrně považovat za lidské specifikum, jež nelze do doby, než budou o právech a povinnostech osob rozhodovat stroje, zcela eliminovat.

5.2. Míra angažovanosti

V předešlé kapitole bylo poukazováno na nízkou erudici přísedících. Z toho často podle mnohých tvrzení vyplývá i další problém.⁸⁴⁶ Tím je údajná pasivita přísedících při soudních jednáních.⁸⁴⁷ V takových případech je jejich role v soudním procesu spíše formální,⁸⁴⁸ kdy profesionálnímu soudci takřka pouze asistují.⁸⁴⁹ Pokud už nějakou aktivitu vyvíjejí, pak často svými dotazy spíše podřívají autoritu a fundovanost soudu.⁸⁵⁰ Obvykle totiž nemíří na objasnění skutkové podstaty dané věci, ale s projednávaným případem nemají dokonce ani relevantní souvislost.⁸⁵¹ Namísto kýženého obohacování právní kultury tak tedy bohužel přispívají k jejímu snižování,⁸⁵² případně dokonce ke znevěrohodňování výkonu spravedlnosti.⁸⁵³ I proto se někteří autoři domnívají, že přínos přísedících je spíše zanedbatelný, ne-li dokonce přímo negativní.⁸⁵⁴ Sami soudci nadto daný institut hodnotí převážně jako zbytečný a neefektivní, přičemž by se bez přísedících při rozhodování mohli obejít a věc rozsoudit bez jejich přičinění.⁸⁵⁵

⁸⁴⁵ PROCHÁZKA, Radoslav. *Mak proti Gatsbymu: osud, vina a zodpovědnost' za škodu*. Cit. dílo, str. 122, 125.

⁸⁴⁶ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206.

⁸⁴⁷ Tamtéž; LAJSEK, Vladimír. *Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu?* Cit. dílo, str. 193. Výjimkou podle všeho nejsou ani případy, kdy přísedící během ústního jednání spí. K tomu viz např. KOLMAN, Petr. *Co by se mělo zlepšit v resortu ministerstva spravedlnosti?* Cit. dílo. Michal Princ navíc poukazuje na historický fakt, že pasivita laických soudců byla kritizována už v roce 1901. Viz PRINC, Michal. *K historii účasti laického prvku v civilním soudnictví*. Cit. dílo, str. 23.

⁸⁴⁸ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206.

⁸⁴⁹ POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 84.

⁸⁵⁰ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206, POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 84; BOHÁČEK, Milan. *Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví*. Cit. dílo, str. 163. Milan Boháček se domnívá, že tento aspekt úzce souvisí s vágně stanoveným zákonným požadavkem na morální vlastnosti přísedících. Srov. tamtéž.

⁸⁵¹ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206.

⁸⁵² Tamtéž.

⁸⁵³ ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přísedící?* Cit. dílo, str. 15.

⁸⁵⁴ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206.

⁸⁵⁵ BOHÁČEK, Milan. *Důvody existence laické participace na soudním rozhodování pohledem tří mocí*. Cit. dílo, str. 27.

Výše již také bylo poukazováno na to, že v praxi často vyvstávají potíže se zajišťováním účasti přísedících při soudních jednáních, neboť mezi občany není o funkci příliš velký zájem.⁸⁵⁶ Pokud jde o přísedící v produktivním věku, ti bývají mnohdy časově vytíženi.⁸⁵⁷ Zaměstnavatelé je neradi za účelem výkonu funkce uvolňují.⁸⁵⁸ Často se tak lze setkávat i s neomluvenými účastmi, kvůli čemuž je třeba jednání odročovat.⁸⁵⁹ Z toho důvodu funkci aktivněji vykonávají především důchodci,⁸⁶⁰ neboť ti jsou v tomto ohledu daleko flexibilnější.⁸⁶¹ Častěji se u nich můžeme setkat též s větším pocitem zodpovědnosti vůči řádnému fungování státu.⁸⁶² Tento fakt ale nesou nelibě především soudy.⁸⁶³ Poukazuje se především na riziko horšího zdravotního stavu,⁸⁶⁴ což může jednání neúměrně prodlužovat.⁸⁶⁵ Předseda senátu je totiž často nucen akceptovat časové možnosti přísedících v návaznosti na jejich stav a osobní či rodinné poměry.⁸⁶⁶

Z ryze praktického hlediska lze tedy usoudit, že justice samotná by případné zrušení institutu přísedících v českém právním řádu převážně uvítala.

⁸⁵⁶ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206; POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 84. Pravoslav Polák ve svém díle navrhuje tento nedostatek napravit např. zavedením seznamů přísedících po vzoru porot, přičemž výkon funkce by byl občanskou povinností. Srov. POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 85. Lze si však představit značnou nevoli lidu k takové změně. Můžeme se také tázat, zda jsou poměrně široké pravomoci přísedícího a charakter jeho funkce vhodné k tomu, aby pozici zastávala osoba s řekněme rezervovaným postojem k věci. Pavel Vantuch potom přichází s domněnkou, že nízký zájem osob bez právnického vzdělání může být dán obavami, zda budou schopni správně funkci vykonávat. Viz VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přísedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 15. Dále tvrdí, že zlepšení situace by přineslo vzdělávání budoucích přísedících v rámci Justiční akademie a zvýšení prestiže funkce. Tamtéž. Je však otázkou, zda vzdělávání přísedících paradoxně neoslabí jejich laický pohled na věc, což bývá často vnímáno jako jejich přínos, jak již bylo nadneseno výše.

⁸⁵⁷ GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 213.

⁸⁵⁸ ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přísedící?* Cit. dílo, str. 17.

⁸⁵⁹ VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přísedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 14–15.

⁸⁶⁰ ODEHNALOVÁ, Jana. *Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty*. Cit. dílo, str. 517; GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 213; PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206.

⁸⁶¹ POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 85; GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 213.

⁸⁶² GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Cit. dílo, str. 213.

⁸⁶³ Tamtéž, str. 212–213.

⁸⁶⁴ POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 85; PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206.

⁸⁶⁵ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 206.

⁸⁶⁶ Tamtéž, str. 207.

5.3. Dílčí shrnutí dalších problematických otázek

Pokud jde o problematiku střetu demokratické a odborné legitimacy, pak lze tvrdit, že k jistým konfliktům zde skutečně dochází. Můj názor je však ten, že otázka ve skutečnosti nemá znít, který druh legitimacy by měl převážet. Každá může mít totiž pro justici přínos. Správně by tedy teze měla být nastavena tak, jak je možné demokratický i odborný vnos vhodně vyvážit. Z tohoto důvodu se domnívám, že sestavení soudního senátu z profesionála a přísedících je vhodný koncept. Problém je však v tom, jak je možné vypořádat se s některými jeho neduhy. Tím hlavním je patrně mnohokrát opakovaná možnost, že laici nesprávně přehlasují profesionála. Možné východisko proto bude hledáno v následující komparativní části.

V případě míry angažovanosti přísedících je třeba se nejprve zaměřit na to, jaké osoby tuto funkci vlastně zastávají. Protože angažovanost je lidská vlastnost, je třeba hledat příčiny právě v lidech. Justice však v současném nastavení nemá vhodné personální zdroje. O funkci není zájem, proto je třeba přijímat i jedince, jež by ji vykonávat raději neměli. Z důvodu větší míry volného času pak funkci v převážné většině případů zastávají důchodci, nikoli osoby v produktivním věku. Řešení tohoto problému bude opět hledáno v komparativní části.

V další kapitole bude rozebráno, jak je laický prvek v justici upraven ve vybraných zahraničních státech.

6. Komparativní část

Lze tvrdit, že laický prvek v justici je minimálně v zemích EU velmi rozšířen. V nějaké formě, ať už se jedná o přísedící, porotu, nebo smírčí soudce, se s ním můžeme setkat v Belgii, Bulharsku, Dánsku, Estonsku, Finsku, Francii, Chorvatsku, Irsku, Itálii, Lotyšsku, Lucembursku, Maďarsku, na Maltě, v Německu, Polsku, Portugalsku, Rakousku, Rumunsku, Řecku, na Slovensku, ve Slovinsku, Španělsku, Švédsku a Velké Británii.⁸⁶⁷ V Estonsku, Chorvatsku, Lotyšsku, na Maltě, v Řecku a na Slovensku pak laický prvek není využíván v civilních věcech. Irsko používá pouze porotce.⁸⁶⁸ Zajímavá situace nastává na Kypru, v Lotyšsku a Nizozemsku. V těchto zemích totiž není laický prvek v soudnictví vůbec využíván.⁸⁶⁹ Srovnání s těmito zeměmi by mohlo nabízet poměrně zajímavá zjištění v tom směru, jak lze zajišťovat soudnictví bez laiků. Tato úvaha však byla nakonec pro potřeby této práce zavržena, neboť nelze dostatečně efektivně porovnávat negativní skutečnosti, tedy neexistující institut. Proto se výklad v tomto ohledu omezí na prosté konstatování, že v těchto zemích se laický prvek v justici neuvádá.

Pro detailnější rozbor budou vybrány především země s rozvinutou právní kulturou. Účelem bude zjistit fungování tamního laického prvku s cílem načerpat případnou inspiraci pro úpravu našeho právního řádu v tomto směru *de lege ferenda*. Z důvodu jednoduššího převzetí bude výběr omezen na země vycházející z tradice kontinentálního práva. Nejprve bude rozebráno zapojení veřejnosti do soudnictví v Rakousku. Jedná se totiž o zemi, jež původně ovlivňovala historický vývoj našeho právního řádu. Z toho důvodu lze v tamní úpravě spatřovat rysy možné kontinuity. Tato země je navíc vhodná pro analýzu i z toho důvodu, že zde fungují jak přísedící, tak i porota. Dále bude rozebrán laický prvek v Německu, neboť z něho prapůvodně vzešel institut přísedících, odkud se posléze různým způsobem rozšířil i do dalších zemí.

6.1. Rakousko

V Rakousku se laici v různých podobách vyskytují v civilních řízeních v obchodních, sociálních a pracovních věcech. Hlavní důraz však bude v tomto rozboru kladen na řízení trestní. Jak již bylo uvedeno výše, v Rakousku totiž v trestních věcech rozhodují nejen přísedící,⁸⁷⁰ ale také porota.⁸⁷¹

⁸⁶⁷ MACHURA, Stefan. Civil Justice: Lay Judges in the EU Countries. *Oñati Socio-legal Series* [online]. 2016, 6(2), str. 245 [cit. 2019-07-18]. Dostupné z: <http://opo.iisj.net/index.php/osls/article/viewFile/548/865>.

⁸⁶⁸ Tamtéž.

⁸⁶⁹ MACHURA, Stefan. *Civil Justice: Lay Judges in the EU Countries*. Cit. dílo, str. 245 a PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 207.

⁸⁷⁰ Něm. *die Schöffen*.

⁸⁷¹ Něm. *die Geschworenen*.

6.1.1. Rakouská ústava

Na ústavní úrovni je laický prvek zakotven v čl. 91 B-VG. Stanoví, že lid se podílí na soudním rozhodování.⁸⁷² Dále uvádí, že o trestných činech, za něž zákon ukládá přísné tresty, stejně jako o všech politických trestných činech, musí rozhodovat porota.⁸⁷³ Zakotvuje rovněž základ pro rozhodování přísedících v trestních věcech.⁸⁷⁴

6.1.2. Zákon o porotcích a přísedících

Dále postavení laiků v justici vymezuje speciální zákon s věcnou působností právě výlučně pro otázky porotců a přísedících, jímž je GSchG. Ten hned v úvodu stanoví, že funkce porotce či přísedícího je čestná, přičemž se jedná o občanskou povinnost.⁸⁷⁵ K té jsou povoláváni všichni rakouští občané od prvního roku, v němž dosáhnou 25. roku života, a to až do svých 65 let.⁸⁷⁶ Horní věková hranice je tak shodná s profesionálními soudci.⁸⁷⁷ Na rozdíl od ČR je tedy v Rakousku výkon laické pozice v justici takto věkově omezen. Pokud jde o vzájemnou neslučitelnost funkcí, v tomto ohledu zaznamenala rakouská úprava v minulosti poměrně značné změny.⁸⁷⁸ Nyní se však přísedícím nebo porotcem nemůže stát osoba, jež není schopna vzhledem ke svému fyzickému nebo duševnímu zdraví funkci vykonávat,⁸⁷⁹ dále která dostatečně neovládá jednacím jazyk řízení,⁸⁸⁰ popř. jež byla odsouzena za spáchání trestného činu,⁸⁸¹ nebo proti níž probíhá trestní stíhání pro spáchání trestného činu, za nějž je možné uložit trest odnětí svobody vyšší než šest měsíců.⁸⁸² Předpoklad zdravotní způsobilosti by mohl být inspirací i pro českou úpravu. Přísedícím nebo porotcem také nemůže být povolán spolkový prezident,⁸⁸³ člen spolkové či zemské vlády,⁸⁸⁴ předseda a místopředseda Účetního dvora a veřejný ochránce práv,⁸⁸⁵ duchovní státem uznaných církví,⁸⁸⁶ soudci, státní zástupci, notáři, advokáti, osoby připravující se na výkon

⁸⁷² Ust. čl. 91 odst. 1 B-VG.

⁸⁷³ Ust. čl. 91 odst. 2 B-VG.

⁸⁷⁴ Ust. čl. 91 odst. 3 B-VG.

⁸⁷⁵ Ust. § 1 odst. 1 GSchG.

⁸⁷⁶ Ust. § 1 odst. 2 GSchG.

⁸⁷⁷ Srov. ust. § 99 RStDG.

⁸⁷⁸ Vývoj blíže popisuje např. Inge Wimmer ve svém díle. Viz WIMMER, Inge. *Laienrichter ja – aber wie? Hintergründe eines Unbehagens*. Wien: F. Seitenberg, 1988, str. 39.

⁸⁷⁹ Ust. § 2 odst. 1 GSchG.

⁸⁸⁰ Ust. § 2 odst. 2 GSchG.

⁸⁸¹ Ust. § 2 odst. 3 GSchG.

⁸⁸² Ust. § 2 odst. 4 GSchG.

⁸⁸³ Ust. § 3 odst. 1 GSchG.

⁸⁸⁴ Ust. § 3 odst. 2 GSchG.

⁸⁸⁵ Ust. § 3 odst. 3 GSchG.

⁸⁸⁶ Ust. § 3 odst. 4 GSchG.

těchto povolání a státní úředníci,⁸⁸⁷ zaměstnanci spolkového ministerstva vnitra a spravedlnosti, včetně zaměstnanců jim podřízených orgánů a obecní zastupitelé,⁸⁸⁸ stejně jako osoby bez bydliště v Rakousku.⁸⁸⁹ Inkompatibilita funkcí je zde tedy širší a hlavně daleko přehlednější než je tomu v ČR.

6.1.3. Ustanovování porotců a přísedících v Rakousku

Vlastní výběr porotců a přísedících se v porovnání se svojí prapůvodní podobou popsanou v kapitole o historickém vývoji laického prvku v Českých zemích výše v kapitole 1.1. změnil jen v dílčích ohledech. Starostové měst a obcí, popř. jimi pověřené osoby, nejprve každé 2 roky na základě voličských seznamů sestaví listinu se jmény 5 tisícín (ve Vídni 10 tisícín) obyvatel, kteří splňují předpoklad státního občanství a věku. K zajištění rovného přístupu k veřejné funkci je daný výběr prováděn náhodně – např. automatizovaným datovým programem, nebo jiným způsobem vylučujícím jakékoli vlivy.⁸⁹⁰ Losování se oznamuje předem veřejnou vyhláškou.⁸⁹¹ Vylosované osoby jsou abecedně s pořadovým číslem zapsány do seznamu, a to včetně jejich dat narození a adres bydliště.⁸⁹² Na základě veřejného seznamu může kdokoli podávat vůči vybraným osobám námitky z důvodu nesplnění osobních požadavků na funkci. Stejným způsobem mohou vylosované osoby podávat žádosti o zproštění výkonu této funkce.⁸⁹³ Důvody pro osvobození od funkce porotce nebo přísedícího jsou, pokud daná osoba funkci v předchozích 2 letech již vykonávala,⁸⁹⁴ popř. jestliže by byl její výkon pro ni nebo třetí osoby spojen s nepřiměřenou zátěží, anebo by to představovalo ohrožení veřejných zájmů.⁸⁹⁵ Seznam pak musí být nejpozději v září daného roku předložen příslušnému okresnímu správnímu úřadu⁸⁹⁶ spolu s námitkami, žádostmi o zproštění funkce a osobními připomínkami starosty. Jestliže úřad zjistí, že došlo při sestavování seznamu k porušení zákona, vrátí jej v přiměřené lhůtě starostovi k opravě.⁸⁹⁷ Jestliže není náprava včas zajištěna, provede ji okresní správní úřad na náklady dotyčné obce sám.⁸⁹⁸ Dále si okresní správní úřad opatří výpisy z rejstříku trestů všech vylosovaných osob, na základě čehož vyškrtne

⁸⁸⁷ Ust. § 3 odst. 5 GSchG.

⁸⁸⁸ Ust. § 3 odst. 6 GSchG.

⁸⁸⁹ Ust. § 3 odst. 7 GSchG.

⁸⁹⁰ Ust. § 5 odst. 1 GSchG.

⁸⁹¹ Ust. § 5 odst. 2 GSchG.

⁸⁹² Ust. § 5 odst. 3 GSchG.

⁸⁹³ Ust. § 5 odst. 4 GSchG.

⁸⁹⁴ Ust. § 4 odst. 1 GSchG.

⁸⁹⁵ Ust. § 4 odst. 2 GSchG.

⁸⁹⁶ Něm. *Bezirksverwaltungsbehörde*. Ust. § 6 GSchG.

⁸⁹⁷ Ust. § 7 odst. 1 GSchG.

⁸⁹⁸ Ust. § 7 odst. 2 GSchG.

všechny, kteří nesplňují podmínky beztrestnosti.⁸⁹⁹ Následně jsou vypořádány námitky vůči osobám a žádosti o zproštění výkonu funkce.⁹⁰⁰ V případě dostatečně prokazaného důvodu je osoba ze seznamu bez dalšího vyškrtuta.⁹⁰¹ Jestliže starosta k osobě přidal i vlastní připomínky, je přezkoumáváno, zda dotyčný splňuje podmínky pro výkon funkce. Proti rozhodnutí je možné podat opravný prostředek k zemskému správnímu soudu.⁹⁰² Pokud by se však i po konečném výběru mezi porotce či přísedícího zjistilo, že daná osoba nesplňuje podmínky pro výkon funkce, může být předsedou soudu odvolána i dodatečně.⁹⁰³ Finální seznam je pak zaslán předsedovi místně příslušného trestního soudu.⁹⁰⁴ Ten svolá veřejné zasedání za účasti státního zastupitelství a advokátní komory za účelem jejich vyjádření k osobám, jež mohou být do funkce povolány.⁹⁰⁵ Během tohoto zasedání jsou vytvořeny definitivní seznamy porotců a přísedících. Listiny porotců a přísedících jsou vytvářeny samostatně pro jednotlivé kvartály, přičemž nejprve se vytvoří listiny porotců a přísedících pro první kvartál prvního a druhého roku. Listiny pro zbývající kvartály se dávají dohromady buď při tomtéž, anebo při jiném veřejném zasedání.⁹⁰⁶ Listiny by přitom měly obsahovat o polovinu více osob, než kolik jich bude dle předpokladu zapotřebí.⁹⁰⁷ K výkonu funkce jsou posléze porotci a přísedící povoláváni podle pořadí v těchto seznamech.⁹⁰⁸ V případě nedodržení tohoto pořadí by se jednalo dle judikatury o důvod zmatečnosti.⁹⁰⁹ Stejně tak, pokud by byl soudní senát nesprávně obsazen, nebo jestliže by se porotce či přísedící během jednání soudu vzdálili ze soudní síně.⁹¹⁰ Pro případ nemožnosti se zúčastnit jednání je však možné povolat náhradníky.⁹¹¹ V případě neplnění povinností přísedícího nebo porotce však může předseda senátu uložit pokutu až 1 000 EUR, popř. rozhodnout o výmazu dotyčného ze seznamu porotců či přísedících a nařídit mu povinnost k náhradě nákladů řízení.⁹¹² Proti danému rozhodnutí je do 14 dnů přípustné podání námitek předsedovi senátu z důvodu existence překážky bránící účasti při

⁸⁹⁹ Ust. § 8 GSchG.

⁹⁰⁰ Ust. § 9 odst. 1 GSchG.

⁹⁰¹ Ust. § 9 odst. 2 GSchG.

⁹⁰² Ust. § 9 odst. 3 GSchG.

⁹⁰³ Ust. § 15 odst. 1 GSchG.

⁹⁰⁴ Ust. § 10 odst. 1 GSchG.

⁹⁰⁵ Ust. § 13 odst. 2 GSchG.

⁹⁰⁶ Ust. § 13 odst. 1 GSchG.

⁹⁰⁷ Ust. § 13 odst. 5 GSchG.

⁹⁰⁸ Ust. § 14 odst. 1 GSchG.

⁹⁰⁹ Rozsudek OGH ze dne 17. 8. 2010, sp. zn. 11 Os 90/10k.

⁹¹⁰ Ust. § 281 odst. 1 bod 1 StPO.

⁹¹¹ Ust. § 13 odst. 4 GSchG.

⁹¹² Ust. § 16 odst. 1 GSchG.

jednání, popř. kvůli nimž je uložení sankce nesprávné, popř. proč má být povinnost k náhradě nákladů snížena.⁹¹³ Proti rozhodnutí o námitce není žádný opravný prostředek přípustný.⁹¹⁴

Pro některá řízení jsou dále určeny speciální podmínky pro sestavování porot nebo povolávání přísedících. Např. v řízeních o trestných činech proti sexuální důstojnosti musejí být minimálně dva porotci nebo vždy jeden z přísedících stejného pohlaví jako obžalovaný a poškozený.⁹¹⁵ Dále v řízení proti mladistvému je vyžadována přítomnost jednoho přísedícího, anebo alespoň čtyř porotců, kteří pracují nebo v minulosti pracovali jako učitelé, vychovatelé či osoby pracující s mládeží.⁹¹⁶ Jeden z přísedících nebo alespoň dva porotci pak musejí být dále stejného pohlaví jako obžalovaný.⁹¹⁷

Funkce porotce nebo přísedícího trvá po dobu platnosti seznamu, tedy 2 roky. Porotce ani přísedící by však neměli zasedat déle než 5 dní v roce. Pokud by však řízení výjimečně tuto hranici přesáhlo, byli by povinni funkci vykonávat až do vynesení rozsudku.⁹¹⁸

Nároky na odměny porotců a přísedících pak upravuje zvláštní zákon.⁹¹⁹

6.1.4. Porotci a přísedící v rakouském trestním řízení

V trestním řízení laici rozhodují u prvoinstančních soudů. Tedy buď u okresních⁹²⁰ či zemských soudů.⁹²¹ Věcná příslušnost je dána závažností deliktu popsaného v obžalobě.⁹²² Okresní soud rozhoduje, pokud lze za souzený skutek uložit peněžitý trest, trest odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující jeden rok či oba tyto tresty dohromady.⁹²³ Z pravomoci okresních soudů jsou však vyjmuty některé závažnější trestné činy, jako např. vydírání, nebezpečné vyhrožování či vytrvalé pronásledování. O těch rozhodují soudy zemské.⁹²⁴ Zemské soudy potom rozhodují jako porotní soudy⁹²⁵ složené ze tří profesionálních soudců a lavice⁹²⁶ osmi porotců.⁹²⁷ Porotní soudy rozhodují o politických trestných činech, a o těch, za něž lze ukládat nejprísrnější tresty, např. trest odnětí svobody na doživotí či s horní hranicí vyšší než 10 let a spodní vyšší než

⁹¹³ Ust. § 16 odst. 2 GSchG.

⁹¹⁴ Ust. § 16 odst. 3 GSchG.

⁹¹⁵ Ust. § 32 odst. 2 StPO.

⁹¹⁶ Ust. § 18 odst. 1 GSchG.

⁹¹⁷ Ust. § 28 odst. 2 JGG.

⁹¹⁸ Ust. § 13 odst. 3 GSchG.

⁹¹⁹ Ust. § 17 GSchG.

⁹²⁰ Něm. *das Bezirksgericht*.

⁹²¹ Něm. *das Landesgericht*.

⁹²² ŘÍHA, Jiří. Soustava trestních soudů v Rakousku. *Trestněprávní revue*. 2015, **14**(6), str. 149.

⁹²³ Ust. § 30 StPO.

⁹²⁴ Tamtéž.

⁹²⁵ Něm. *das Geschworenengericht*.

⁹²⁶ Něm. *die Geschworenenbank*.

⁹²⁷ Ust. § 32 odst. 1 StPO.

5 let. Namátkou se dále jedná např. o trestné činy proti republice, trestné činy hanobení státních symbolů, útok proti nejvyšším státním orgánům, účast na ozbrojené zločinecké skupině, podněcování k trestnému činu apod.⁹²⁸ Dále rozhoduje v senátu složeném z jednoho soudce a dvou přísedících o všech trestných činech, o nichž nerozhoduje porotní soud, a dále o vyjmenovaných trestných činech, např. o těch, za něž lze uložit trest odnětí svobody s horní hranicí vyšší než 5 let, dále o vraždě novorozence matkou, účasti na sebevraždě, o nebezpečném vyhrožování či sexuálním nátlaku.⁹²⁹ O taxativně vyjmenovaných trestných činech, jako jsou např. zabití, zhářství, těžké loupeže, či pokud způsobená škoda přesahuje 1 000 000 EUR, rozhodují speciální senáty sestavené ze dvou soudců a dvou přísedících.⁹³⁰ Ve zbytkové působnosti potom rozhoduje samosoudce.⁹³¹

Pokud jde o řízení před porotci, ti musejí být nejprve před začátkem hlavního líčení poučeni o svých právech a povinnostech.⁹³² Porotci jsou navíc ještě poučováni z důvodu jejich významnějších pravomocí o záležitostech nezbytných pro výkon jejich funkce.⁹³³ Do té doby nesmějí být laikům k projednávané věci sdělovány žádné informace ani zapůjčen soudní spis k nahlédnutí, neboť by to odporovalo zásadě veřejnosti, přimosti a spravedlivého procesu.⁹³⁴ V případě poroty je jeden z laiků ostatními zvolen předsedajícím porotcem.⁹³⁵ Na začátku hlavního líčení všichni laici, kteří tak v daném roce ještě neučinili, skládají přísahu. Ta platí po dobu jednoho roku.⁹³⁶ Laici mají rovněž právo klást v hlavním líčení otázky,⁹³⁷ avšak nesrozumitelné či nepřijatelné dotazy mohou být předsedou senátu soudců zamítnuty.⁹³⁸ Po skončení hlavního líčení následuje hlasování, v němž nejprve hlasují laici, a to v abecedním pořadí tak, jak byli povoláni.⁹³⁹ Hlasování se nelze zdržet.⁹⁴⁰ Jedinou výjimkou je období jako v ČR případ, kdy laik původně hlasoval pro zproštění obžaloby. Takový hlas se posléze připočítá k hlasu pro nejpříznivější trest.⁹⁴¹ Při hlasování rozhoduje prostá většina hlasů.⁹⁴² V případě rovnosti se uplatní zásada *in*

⁹²⁸ Ust. § 31 odst. 2 StPO.

⁹²⁹ Ust. § 31 odst. 3 StPO.

⁹³⁰ Ust. § 32 odst. 1a StPO.

⁹³¹ Ust. § 31 odst. 4 StPO.

⁹³² Ust. § 11 odst. 2 StPO.

⁹³³ Ust. § 302 odst. 2 StPO.

⁹³⁴ BERTEL, Christian a Andreas VENIER. *Strafprozessrecht*. 8. vyd. Wien: Manz, 2015, str. 19.

⁹³⁵ Ust. § 320 odst. 1 StPO.

⁹³⁶ Ust. § 240a StPO.

⁹³⁷ Ust. § 249 odst. 1 StPO.

⁹³⁸ Ust. § 249 odst. 2 StPO.

⁹³⁹ Ust. § 40 odst. 1, 2 StPO.

⁹⁴⁰ Ust. § 40 odst. 3 StPO.

⁹⁴¹ Ust. § 42 odst. 3 StPO.

⁹⁴² Ust. § 41 odst. 1 StPO.

dubio pro reo.⁹⁴³ Při hlasování soudců a přísedících zná rakouská úprava na rozdíl od té české mechanismus, jak zabránit negativním důsledkům možnosti přehlasování profesionálního soudce laiky. Je-li v takovém případě předseda senátu pro zproštění obžaloby, musí se opět uplatnit zásada *in dubio pro reo*.⁹⁴⁴ Tímto způsobem je zajištěno, že pro případ shledání obžalovaného vinným se pro vinu musí nezbytně vyslovit právě profesionální soudce. Soudci a přísedící potom hlasují společně.⁹⁴⁵ U porotních soudů je závěrečné poradě přítomen pouze předseda soudního senátu, a to jen ze začátku. Jeho úkolem je porotce poučit a rozebrat celou projednávanou věc.⁹⁴⁶ Vlastnímu hlasování porotců však již pod sankcí neplatnosti nesmí být přítomen nikdo.⁹⁴⁷ O každé otázce se hlasuje zvlášť, přičemž odpověď smí znět pouze „Ano“, nebo „Ne“.⁹⁴⁸ Rozhodující je opět většina hlasů.⁹⁴⁹ O průběhu hlasování sepíše předsedající protokol, přičemž rozhodnutí poroty se nijak neodůvodňuje.⁹⁵⁰

6.2. Německo

V Německu jsou přísedící obecně nazýváni *die ehrenamtlichen Richter*,⁹⁵¹ popř. *die Laienrichter*.⁹⁵² Shodně jsou označováni i přísedící civilního senátu. V pracovních věcech pak *die Beisitzer*.⁹⁵³ Přísedící v obchodních věcech jsou zvaní *die Handelsrichter*.⁹⁵⁴ Ve věcech trestních potom zasedají *die Schöffen*,⁹⁵⁵ popř. *die Jugendschöffen* v trestních věcech mladistvých.⁹⁵⁶

6.2.1. Ústavní zákon o soudech

Laičtí přísedící jsou v první řadě zakotveni na ústavní úrovni, konkrétně v GVG. Věnuje se jim především čtvrtá část tohoto zákona, tedy ust. §§ 28–58.⁹⁵⁷ Zákon hned v úvodu nabízí možné řešení pro výše opakovaně uváděné úskalí českého modelu přísedících, kdy je možné, aby laici

⁹⁴³ Ust. § 41 odst. 1 ve spojení s ust. § 331 odst. 1 StPO.

⁹⁴⁴ Ust. § 41 odst. 1 StPO.

⁹⁴⁵ SEILER, Stefan. *Strafprozessrecht*. 14. vyd. Wien: Facultas, 2015, str. 43.

⁹⁴⁶ Ust. § 321 a násl. StPO.

⁹⁴⁷ Ust. § 329 StPO.

⁹⁴⁸ Ust. § 330 odst. 2 StPO.

⁹⁴⁹ Ust. § 331 odst. 1 StPO.

⁹⁵⁰ Ust. § 331 odst. 3 StPO.

⁹⁵¹ V překladu: čestní soudci.

⁹⁵² V překladu: laičtí soudci.

⁹⁵³ V překladu: přísedící.

⁹⁵⁴ V překladu: obchodní soudci

⁹⁵⁵ HORÁLKOVÁ, Milena. *Česko-německý právní slovník: a–z*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, str. 310.

⁹⁵⁶ Ust. § 45a DRiG.

⁹⁵⁷ Zákon se ovšem v převážné části věnuje zejména trestním přísedícím.

v senátu přehlasovali profesionálního soudce.⁹⁵⁸ V případě potřeby je totiž možné na žádost státního zástupce nebo nařízením soudu vyšší instance přibrat do senátu dalšího profesionálního soudce, jestliže je to zároveň nezbytné pro rozsah věci.⁹⁵⁹ Hlasovací právo profesionálních soudců a přísedících je jinak, až na výjimky stanovené zákonem, rovné.⁹⁶⁰ Jednou z těchto výjimek je právě situace, kdy může v senátu doplněném o dalšího soudce nastat při hlasování rovnost hlasů. Tehdy je rozhodující vůle předsedy senátu.⁹⁶¹

Funkce přísedícího je čestná a může být vykonávána pouze německými občany.⁹⁶² Nemohou ji zastávat osoby, jimž byl uložen trest zákazu výkonu veřejných funkcí, nebo jež byly odsouzeny k trestu odnětí svobody za úmyslně spáchané trestné činy na více než 6 měsíců, popř. vůči nimž je vedeno vyšetřování pro skutek, jehož důsledkem může být ztráta způsobilosti veřejnou funkci vykonávat.⁹⁶³ Přísedící musí alespoň na začátku funkčního období dosáhnout věku 25 let⁹⁶⁴ a nejméně v den počátku výkonu funkce nesmí dovršit 70 let věku.⁹⁶⁵ Německá úprava oproti té české tedy jednak stanoví nižší věk pro výkon funkce, jednak určuje stropové ohraničení. Přísedící musí být dále obyvatelem příslušné obce⁹⁶⁶ a dostatečně znát německý jazyk.⁹⁶⁷ K výkonu funkce musí být rovněž zdravotně způsobilý.⁹⁶⁸ Tato podmínka v naší úpravě bezdůvodně chybí, jak bylo uváděno výše v kapitole 3.1. Oproti českému zákonu ještě GVG přidává požadavek na absenci úpadku.⁹⁶⁹ Funkci přísedícího nesmějí vykonávat spolkový prezident,⁹⁷⁰ členové federální nebo zemské vlády,⁹⁷¹ úředníci, kteří mohou být kdykoli dočasně uvedeni do důchodu,⁹⁷² soudci, státní zástupci, notáři a advokáti,⁹⁷³ soudní vykonavatelé, policisté, vězeňský personál, asistenti soudců,⁹⁷⁴ duchovní a členové takových náboženských společností, jejichž členové jsou povinni žít pohromadě,⁹⁷⁵ přičemž zemské zákony mohou určit, které další

⁹⁵⁸ Smyslem následně popsané úpravy je však podle všeho zejména alespoň částečné odbřemenění předsedajícího soudce ve složitějších případech. Srov. BARTHE, Christoph. *Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung: mit GVG, EGGVG, EMRK*. 7. vyd. München: C. H. Beck, 2013, cit. podle beck-online.beck.de.

⁹⁵⁹ Ust. § 29 odst. 2 GVG.

⁹⁶⁰ Ust. § 30 odst. 1 GVG.

⁹⁶¹ Ust. § 196 odst. 4 GVG.

⁹⁶² Ust. § 31 GVG.

⁹⁶³ Ust. § 32 GVG.

⁹⁶⁴ Ust. § 33 odst. 1 GVG.

⁹⁶⁵ Ust. § 33 odst. 2 GVG.

⁹⁶⁶ Ust. § 33 odst. 3 GVG.

⁹⁶⁷ Ust. § 33 odst. 5 GVG.

⁹⁶⁸ Ust. § 33 odst. 4 GVG.

⁹⁶⁹ Ust. § 33 odst. 6 GVG.

⁹⁷⁰ Ust. § 34 odst. 1 bod 1 GVG.

⁹⁷¹ Ust. § 34 odst. 1 bod 2 GVG.

⁹⁷² Ust. § 34 odst. 1 bod 3 GVG.

⁹⁷³ Ust. § 34 odst. 1 bod 4 GVG.

⁹⁷⁴ Ust. § 34 odst. 1 bod 5 GVG.

⁹⁷⁵ Ust. § 34 odst. 1 bod 6 GVG.

osoby nesmějí funkci přisedícího vykonávat.⁹⁷⁶ Negativní vymezení je tedy v porovnání s českou úpravou opět širší, nebo alespoň více explicitní.

Výkonu funkce přisedícího se potom mohou zprostit členové Spolkového sněmu nebo Spolkové rady, zemských sněmů a poslanci Evropského parlamentu,⁹⁷⁷ dále osoby, jež již v minulosti jako přisedící působily nebo tak dosud působí,⁹⁷⁸ lékaři a zdravotničtí pracovníci,⁹⁷⁹ lékárníci, kteří nezaměstnávají jiného lékárníka,⁹⁸⁰ občané pečující o rodinu,⁹⁸¹ lidé starší 65 let⁹⁸² a ti, kteří prokážou, že by výkon funkce představoval pro ně nebo třetí osoby obtíže z důvodu narušení obživy.⁹⁸³

6.2.2. Ustanovování přisedících v Německu

Přisedící se ustavují tak, že obce každých 5 let vypracovávají předběžné seznamy. Do těch se zapisuje dvojnásobek požadovaného počtu přisedících, přičemž rozvržení mezi jednotlivé obce v rámci soudního obvodu určuje předseda dotyčného soudu ve vztahu k počtu obyvatel těchto obcí.⁹⁸⁴ Na znění seznamů se obecní zastupitelstva usnášejí dvoutřetinovou většinou přítomných členů, nejméně však polovinou všech členů celého zákonného počtu zastupitelstva.⁹⁸⁵ Seznamy by měly řádně zohledňovat všechny skupiny obyvatelstva podle pohlaví, věku, povolání a sociálního postavení, přičemž obsahují jméno a příjmení, datum a místo narození, adresu bydliště a profesi navrhovaných osob.⁹⁸⁶ Způsob ustanovování se tak od českého modelu značně liší, a to v zásadě zejména s ohledem na zmíněný fakt, že výkon funkce přisedícího je v Německu občanskou povinností.⁹⁸⁷ Zvláštní důraz je v Německu podle všeho kladen zejména na rovnoměrné zastoupení všech vrstev obyvatelstva. Seznam je pak obci veřejně zpřístupněn. Oznámení o zpřístupnění musí být navíc dáno předem.⁹⁸⁸ Proti znění seznamu je pak možné v průběhu jednoho týdne zasílat písemné námítky, popř. je uvádět alespoň do protokolu.⁹⁸⁹ Finální seznam poté starosta obce zašle

⁹⁷⁶ Ust. § 34 odst. 2 GVG.

⁹⁷⁷ Ust. § 35 odst. 1 GVG.

⁹⁷⁸ Ust. § 35 odst. 2 GVG.

⁹⁷⁹ Ust. § 35 odst. 3 GVG.

⁹⁸⁰ Ust. § 35 odst. 4 GVG.

⁹⁸¹ Ust. § 35 odst. 5 GVG.

⁹⁸² Ust. § 35 odst. 6 GVG.

⁹⁸³ Ust. § 35 odst. 7 GVG.

⁹⁸⁴ Ust. § 36 odst. 4 GVG.

⁹⁸⁵ Ust. § 36 odst. 1 GVG.

⁹⁸⁶ Ust. § 36 odst. 2 GVG.

⁹⁸⁷ GERMELMANN, Claas-Hinrich, Rudi MÜLLER-GLÖGE a Hanns PRÜTTING. *Arbeitsgerichtsgesetz: Kommentar*. 8. vyd. München: C. H. Beck, 2013, str. 453–456.

⁹⁸⁸ Ust. § 36 odst. 3 GVG.

⁹⁸⁹ Ust. § 37 GVG.

příslušnému soudu.⁹⁹⁰ Soud posléze rozhoduje o případných námitkách spolu se zvláštním výborem sestaveným z úředníků a důvěryhodných osob.⁹⁹¹ Na základě opraveného seznamu potom předseda příslušného soudu určuje počet hlavních přisedících a jejich náhradníků.⁹⁹² Hlavní přisedící vybírá tak, aby se účastnili nevíce 12 zasedání v roce.⁹⁹³ Samotné přisedící potom volí opět výše zmíněný zvláštní výbor.⁹⁹⁴ Zásada zákonného přisedícího je oproti českému prostředí zajišťována tím způsobem, že se přisedící k jednotlivým věcem přiřazují losem během veřejného zasedání.⁹⁹⁵

Přisedící může být odvolán, pokud hrubě poruší své povinnosti.⁹⁹⁶ Rozhodnutí vydává trestní senát vrchního zemského soudu na návrh soudce po projednání se státním zástupcem a dotyčným přisedícím.⁹⁹⁷ Odvolávání přisedících z funkce je tak opět daleko lépe propracováno než v ČR.

Přisedící rozhodují v trestních věcech u okresních⁹⁹⁸ a zemských soudů⁹⁹⁹ v prvostupňových řízeních. Senát je obsazen z jednoho profesionálního soudce a dvou přisedících.¹⁰⁰⁰ Dále rozhodují jako odvolací instance proti rozsudkům samosoudců nebo senátů s laickým prvkem u zemských soudů ve složení tří profesionálních soudců a dvou přisedících.¹⁰⁰¹

GVG dále ještě uvádí speciální úpravu pro přisedící obchodních soudů. Stanoví, že takovým přisedícím může být německý občan starší 30 let, který je podnikatelem, členem představenstva či statutárním orgánem právnické osoby, popř. prokuristou.¹⁰⁰² Zároveň musí žít v obvodu hospodářské komory, popř. zde mít obchodní závod nebo náležen alespoň k podniku, který má v daném místě sídlo či pobočku.¹⁰⁰³ Jedná se tak v podstatě o zvláštní odborné laické soudce.

⁹⁹⁰ Ust. § 38 odst. 1 GVG.

⁹⁹¹ Ust. § 39 a násl. GVG.

⁹⁹² Náhradníci jsou pak povoláváni v případech, kdy hlavní přisedící nemohou věc projednat. Srov. ust. § 47 a násl. GVG.

⁹⁹³ Ust. § 43 GVG.

⁹⁹⁴ Ust. § 42 GVG.

⁹⁹⁵ Ust. § 45 odst. 2 GVG.

⁹⁹⁶ Ust. 51 odst. 1 GVG.

⁹⁹⁷ Ust. 51 odst. 2 GVG.

⁹⁹⁸ Něm. *das Amtsgericht*. Ust. § 28 ve spojení s § 24 a násl. GVG.

⁹⁹⁹ Něm. *das Landgericht*.

¹⁰⁰⁰ Ust. § 29 odst. 1 GVG.

¹⁰⁰¹ Ust. § 76 odst. 1 GVG.

¹⁰⁰² Ust. § 109 odst. 1 GVG.

¹⁰⁰³ Ust. § 109 odst. 2 GVG.

6.2.3. Německý zákon o soudcích

Postavení přísedících dále na zákonné úrovni specifikuje DRiG.¹⁰⁰⁴ Přísedící se podle něho mohou podílet na soudním rozhodování jen v případech stanovených zvláštním zákonem.¹⁰⁰⁵ Dále DRiG opakuje, že během procesu ustanovování přísedících má být věnována náležitá pozornost mužům i ženám za účelem jejich rovnoměrného zastoupení.¹⁰⁰⁶ Německo je v tomto ohledu tedy daleko rovnostářštější než ČR. Lze se však setkat s názorem, že rovný přístup občanů k veřejným funkcím vyplývá z ust. čl. 21 odst. 4 Listiny.¹⁰⁰⁷ Ústavní pravidlo však primárně cílí na zákaz diskriminace při vstupu do funkce. Následně se však již nijak nezkoumá, jestli je poměr obou pohlaví mezi všemi přísedícími skutečně vyvážený. Domnívám se tedy, že německá úprava je skutečně v tomto ohledu ještě o úroveň progresivnější. Zakotvení podobné regule do českého právního prostředí by však mohlo být s ohledem na již probíraný nízký zájem občanů o funkci přísedícího dosti problematické. Jestliže stát není schopen za současných podmínek zajistit dostatek přísedících, pak by případné dbaní na genderovou vyváženost bylo patrně další komplikací.

DRiG dále zpřesňuje osobní předpoklady pro výkon funkce přísedícího. Negativně totiž vymezuje, že funkci nemůže zastávat osoba, jež porušila základní principy demokratického právního státu, nebo která v době existence NDR spolupracovala se Stasi.¹⁰⁰⁸ Orgán odpovědný za ustanovení přísedícího naplnění této skutečnosti ověřuje z čestného prohlášení uchazeče o funkci.¹⁰⁰⁹ Pokud by později vyšlo najevo, že některý z požadavků tohoto negativního vymezení není naplněn, jednalo by se o důvod k odvolání z funkce.¹⁰¹⁰ Postup stanoví zvláštní předpis upravující konkrétní typ přísedícího.¹⁰¹¹ Během řízení o odvolání přísedícího z funkce může být její výkon pozastaven.¹⁰¹²

Nezávislost přísedícího musí být zachovávána ve stejném rozsahu jako nezávislost soudců.¹⁰¹³ Dále je přísedícím výslovně uložena povinnost zachovávat mlčenlivost.¹⁰¹⁴ Jistou

¹⁰⁰⁴ Jedná se o jakousi obdobu českého ZSS.

¹⁰⁰⁵ Ust. § 44 odst. 1 DRiG.

¹⁰⁰⁶ Ust. § 44 odst. 2 DRiG.

¹⁰⁰⁷ VERMACHOVÁ, Aneta. *Přísedící v soudním řízení*. Cit. dílo, str. 85–86.

¹⁰⁰⁸ Ust. § 44a odst. 1 DRiG. Jedná se patrně o ustanovení zařazené do zákona kvůli zkušenostem země s totalitními režimy. Jeho smyslem je zaručení rozhodování v souladu se spolkovou ústavou. U osob spjatých s nedemokratickým režimem totiž neexistují dostatečné záruky nestranného a nezávislého rozhodování. Srov. STAATS, Johann Friedrich. *Kommentar zum Deutschen Richtergesetz*. München: C. H. Beck, 2012, cit. dle beck-online.beck.de.

¹⁰⁰⁹ Ust. § 44a odst. 2 DRiG.

¹⁰¹⁰ Ust. § 44b odst. 1 DRiG.

¹⁰¹¹ Ust. § 44b odst. 2 DRiG.

¹⁰¹² Ust. § 44b odst. 3 DRiG.

¹⁰¹³ Ust. § 45 odst. 1 DRiG.

¹⁰¹⁴ Tamtéž.

formou ochrany je ustanovení, že přísedícímu nesmí být výkon jeho funkce na újmu. Pokud je přísedící zaměstnán, má jeho zaměstnavatel povinnost jej pro výkon funkce uvolnit. Zároveň se zaměstnavateli zakazuje propustit zaměstnance z pracovního poměru jen z toho důvodu, že vykonává funkci přísedícího.¹⁰¹⁵

Před prvním jednáním soudního senátu musí přísedící složit přísahu do rukou jeho předsedy během veřejného zasedání. Platnost složení přísahy trvá po celou dobu výkonu funkce. Navíc není zapotřebí ji znovu skládat v případě znovuzvolení přísedícího, jestliže nové funkční období bezprostředně navazuje na to předchozí.¹⁰¹⁶ Zákon stanoví rovněž text vlastní přísahy.¹⁰¹⁷ Přísaha je založena na duchovním vyznání a svědomí, neboť obsahuje dovětek „k tomu mi dopomáhej Bůh“. Přísahu lze ovšem složit i bez tohoto dovětku, o čemž musí být přísedící před jejím složením poučen.¹⁰¹⁸ Je-li přísedící členem církve či náboženského společenství, může k přísaze připojit i dovětek odpovídající jeho vyznání.¹⁰¹⁹ Přísedící má však právo namísto církevně založené přísahy složit také konfesně neutrální slib, přičemž ten má stejnou váhu jako přísaha.¹⁰²⁰ Dále může přísaha i slib obsahovat ještě závazek rozhodovat v souladu s ústavou dané spolkové země.¹⁰²¹

Náhrady přísedících za výkon funkce jsou pak upraveny zvláštním zákonem, jímž je JVEG. Přísedícím tak náleží např. náhrada cestovních výdajů, hotových výdajů, náhrada za ztrátu času¹⁰²² či za ušlý zisk.¹⁰²³ Pokud přísedící nevykonávají žádné zaměstnání nebo je jejich pracovní doba sjednána mimo dobu obvyklou, a pokud vedou domácnost pro více osob, náleží jim ještě náhrada ve výši 14 EUR za hodinu.¹⁰²⁴ Mimoto je přísedícím možné vyplácet i další odměny.¹⁰²⁵

¹⁰¹⁵ Ust. § 45 odst. 1a DRiG.

¹⁰¹⁶ Ust. § 45 odst. 2 DRiG.

¹⁰¹⁷ Ust. § 45 odst. 3 DRiG. Text přísahy zní (překlad autora): „*Přisáhám, že budu plnit povinnosti přísedícího v souladu se Základním zákonem Spolkové republiky Německo a podle zákona, že budu soudit podle svého nejlepšího vědomí a svědomí bez ohledu na osobu, a že budu sloužit pouze pravdě a spravedlnosti, k tomu mi dopomáhej Bůh.*“

¹⁰¹⁸ Tamtéž.

¹⁰¹⁹ Ust § 45 odst. 5 DRiG.

¹⁰²⁰ Ust. § 45 odst. 4 DRiG. Text slibu zní (překlad autora): „*Slibuji, že budu plnit povinnosti přísedícího v souladu se Základním zákonem Spolkové republiky Německo a podle zákona, že budu soudit podle svého nejlepšího vědomí a svědomí bez ohledu na osobu, a že budu sloužit pouze pravdě a spravedlnosti.*“

¹⁰²¹ Ust. § 45 odst. 7 DRiG.

¹⁰²² Konkrétně ve výši 6 EUR za hodinu. Srov. ust. § 16 JVEG. Výše této náhrady je tedy srovnatelná s ČR, nebýt toho, že v Německu se jedná o náhradu hodinovou, nikoli za celý den jednání. V tomto ohledu by se naše úprava mohla inspirovat. Bylo by však třeba zvážit dopad na státní rozpočet, který by ovšem neměl být nikterak zásadní.

¹⁰²³ Ust. § 15 JVEG.

¹⁰²⁴ Ust. § 17 DRiG.

¹⁰²⁵ Ust. § 18 JVEG.

6.2.4. Němečtí přisedící v pracovněprávních řízeních

Bližší vymezení postavení jednotlivých přisedících upravují v závislosti na jejich typu zvláštní zákony. Po výše uvedeném částečném vymezení úpravy trestních přisedících bude rozebráno postavení přisedících v pracovních věcech, neboť ti se vyskytují i v ČR.

Zvláštním zákonem upravujícím soudnictví v pracovních věcech je ArbGG. Německý přístup je však značně odlišný. U zvláštních pracovních soudů sice také zasedá senát složený z jednoho profesionálního soudce a dvou laických přisedících, ale jeden přisedící je zástupcem zaměstnavatelů, zatímco druhý reprezentantem zaměstnanců.¹⁰²⁶ Každý z přisedících tak hájí zájmy jednoho z účastníků sporu. Pokud by takové obsazení nebylo dodrženo, jednalo by se o nesprávné obsazení senátu.¹⁰²⁷ Reprezentantem zaměstnavatelů smí být i osoba zaměstnávající pouze sezónní zaměstnance.¹⁰²⁸ Stejně tak i zástupcem zaměstnanců smí být osoba aktuálně nezaměstnaná.¹⁰²⁹ Přisedící jsou jmenováni nejvyšším zemským úřadem nebo zemskou vládou na dobu pěti let.¹⁰³⁰ Návrhy na kandidáty podávají nezávislé odborové organizace, nezávislá sdružení pracujících sociální nebo pracovně-politické povahy a sdružení zaměstnavatelů příslušné spolkové země. To opět s náležitým ohledem na menšiny.¹⁰³¹ Přisedícím se může stát osoba starší 25 let, která pracuje nebo žije v obvodu pracovního soudu.¹⁰³² Zákon dále negativně vymezuje předpoklady pro jmenování. Přisedícím se tedy nemůže stát ten, kdo byl pro spáchání úmyslného trestného činu odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání na více než 6 měsíců,¹⁰³³ kdo byl obžalován pro skutek, jež může mít za následek ztrátu schopnost vykonávat veřejnou funkci,¹⁰³⁴ popř. osoby bez volebního práva do Spolkového sněmu či které jsou v úpadku.¹⁰³⁵ Dále nemohou být přisedícími jmenováni úředníci nebo zaměstnanci pracovních soudů.¹⁰³⁶ Tatáž osoba nesmí být jmenována přisedícím zaměstnanců i zaměstnavatelů nebo pro více pracovních soudů současně.¹⁰³⁷ Funkci přisedícího mohou odmítnout osoby, jež dosáhly důchodového věku,¹⁰³⁸ dále

¹⁰²⁶ Ust. § 16 ArbGG.

¹⁰²⁷ GERMELMANN, Claas-Hinrich, Rudi MÜLLER-GLÖGE a Hanns PRÜTTING. *Arbeitsgerichtsgesetz: Kommentar*. Cit. dílo, str. 453–456.

¹⁰²⁸ Ust. § 22 odst. 1 ArbGG.

¹⁰²⁹ Ust. § 23 odst. 1 ArbGG.

¹⁰³⁰ Ust. § 20 odst. 1 ArbGG.

¹⁰³¹ Ust. § 20 odst. 2 ArbGG.

¹⁰³² Ust. § 21 odst. 1 ArbGG.

¹⁰³³ Ust. § 21 odst. 2 bod 1 ArbGG.

¹⁰³⁴ Ust. § 21 odst. 2 bod 2 ArbGG.

¹⁰³⁵ Ust. § 21 odst. 2 bod 3 ArbGG.

¹⁰³⁶ Ust. § 21 odst. 3 ArbGG.

¹⁰³⁷ Ust. § 21 odst. 4 ArbGG.

¹⁰³⁸ Ust. § 24 odst. 1 bod 1 ArbGG.

jejichž zdravotní stav neumožňuje její řádný výkon,¹⁰³⁹ osoby zaneprázdňené jinou veřejně prospěšnou činností,¹⁰⁴⁰ popř. jež funkci přisedícího již v uplynulých 10 letech vykonávaly,¹⁰⁴¹ nebo které jsou přesvědčeny, že by jim jiné důležité povinnosti, zejména péče o rodinu, její výkon ztěžovaly.¹⁰⁴² O právu odmítnout funkci nebo na ni rezignovat rozhoduje orgán, jenž přisedícího jmenoval.¹⁰⁴³ K účasti na zasedáních jsou přisedící posléze povoláváni v pořadí podle seznamu sestaveného předsedou pracovního soudu před začátkem účetního období, popř. před zahájením výkonu funkce nově jmenovaných přisedících.¹⁰⁴⁴ Výkon funkce přisedícího u pracovního soudu je opět občanskou povinností.¹⁰⁴⁵ Jestliže by přisedící své povinnosti bez náležité omluvy neplnil, může mu být uložena pořádková pokuta.¹⁰⁴⁶ Závažné porušení povinností může vést až k odvolání přisedícího z funkce rozhodnutím zvláštního senátu pracovního soudu na návrh jmenujícího orgánu.¹⁰⁴⁷ Přisedícího nesmí nikdo kvůli výkonu funkce diskriminovat nebo omezovat.¹⁰⁴⁸ V opačném případě může být potrestán trestem odnětí svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem.¹⁰⁴⁹

U každého pracovního soudu s více než jedním senátem se zřizuje výbor přisedících. Ten má nejméně tři členy volené samotnými přisedícími, přičemž zastoupení zástupců zaměstnanců i zaměstnavatelů musí být rovné.¹⁰⁵⁰ S výborem se konzultuje např. rozdělení jednotlivých senátů a jejich činností. Přípomínky výboru mohou být též postoupeny předsedovi pracovního soudu nebo orgánům odpovědným za správu a dohled.¹⁰⁵¹

Osobně se domnívám, že v případě řízení v pracovněprávních věcech není možnost inspirace německou úpravou vhodná. Situace, kdy v senátu jeden z členů hájí zájmy žalobce, zatímco jiný žalovaného, totiž neodpovídá požadavkům nezávislého a nestranného soudu. Soud by měl být totiž vždy obsazován tak, aby osoby podílející se na jeho rozhodování nehájily ničí zájmy.

¹⁰³⁹ Ust. § 24 odst. 1 bod 2 ArbGG.

¹⁰⁴⁰ Ust. § 24 odst. 1 bod 3 ArbGG.

¹⁰⁴¹ Ust. § 24 odst. 1 bod 4 ArbGG.

¹⁰⁴² Ust. § 24 odst. 1 bod 5 ArbGG.

¹⁰⁴³ Ust. § 24 odst. 2 ArbGG.

¹⁰⁴⁴ Ust. § 31 odst. 1 ArbGG. V případě nepředvídatelných okolností mohou být místo nich povoláváni přisedící z pomocného seznamu. Srov. ust. § 31 odst. 2 ArbGG.

¹⁰⁴⁵ GERMELMANN, Claas-Hinrich, Rudi MÜLLER-GLÖGE a Hanns PRÜTTING. *Arbeitsgerichtsgesetz: Kommentar*. Cit. dílo, str. 453–456.

¹⁰⁴⁶ Ust. § 28 ArbGG.

¹⁰⁴⁷ Ust. § 27 ve spojení s ust. § 21 odst. 5 ArbGG.

¹⁰⁴⁸ Ust. § 26 odst. 1 ArbGG.

¹⁰⁴⁹ Ust. § 26 odst. 2 ArbGG.

¹⁰⁵⁰ Ust. § 29 odst. 1 ArbGG.

¹⁰⁵¹ Ust. § 29 odst. 2 ArbGG.

6.3. Dílčí shrnutí komparativní části

Úpravu laického prvku v Rakousku a Německu je možné pravděpodobně hodnotit oproti ČR jako propracovanější. Domnívám se, že v těchto státech se můžeme inspirovat především tím, že účast lidu na soudním rozhodování je zde koncipována jako občanská povinnost. Spolu s tím se totiž řeší celá řada dílčích problémů. Předně je to nedostatek přísedících u nás. Také fakt, že funkci zastávají především penzisté. Inspirace zahraniční úpravou by v daném směru ale byla patrně velmi nepopulárním krokem. Je totiž možné si zcela reálně představit, že u velkého počtu občanů by povinné zastávání funkce vzbudilo značnou nevoli, jak bylo okrajově poznamenáno výše v kapitole 5.2. Na druhou stranu si ovšem můžeme představit, že po skončení jejího výkonu může řada občanů celou záležitost hodnotit jako velmi zajímavou zkušenost. Proto se může zdát, že se jedná převážně o počáteční, tedy apriorní nevoli.

Způsob ustanovování laiků v rakouské a německé justici taktéž zachovává jednu ze stěžejních podstat jejich existence. Tím je zajištění toho, že se na rozhodování soudu budou podílet osoby nezávislé na státu.

Zahraniční právní úprava se však podle všeho rovněž nevypořádává s rizikem nedostatečného hmotného zajištění laiků. Riziko korumpovatelnosti tedy leží i zde.

V případě rakouské úpravy je možné inspirovat se také tím, že jsou zde laici zakotveni v samostatném zákoně. Domnívám se, že taková koncepce by mohla být vhodná i v ČR, neboť struktura dosti trpí systematickým zařazením přísedících k soudcům, jak již bylo uvedeno výše v kapitole 2.6.

Rakousko i Německo dovede velmi dobře zajistit naplnění zásady zákonného laického soudce tím, že jsou zde občané podílející se na rozhodování soudu k jednotlivým věcem přiřazováni losem. Mnohem propracovanější a přehlednější je též vzájemná neslučitelnost funkcí. Obě rozebírané právní úpravy zahrnují zdravotní způsobilost jako jeden z předpokladů výkonu funkce.

Jako možné řešení rizika, že laici nesprávně přehlasují profesionálního soudce, resp. pro jeho zmírnění, se mi jeví možnost inspirovat se rakouskou úpravou. Tím je způsob přijímání rozhodování soudu na základě zásady *in dubio pro reo*, kdy je osobu, proti níž se řízení vede, nutno zprostit obžaloby v případě, kdy se proti shledání viny vyslovil předseda senátu.

Jako nevhodnou vidím možnost inspirace německou právní úpravou v pracovněprávních sporech, kdy je jedním přísedícím zástupce zaměstnavatelů, zatímco druhý reprezentuje zaměstnance. Soud má být totiž natolik nezávislý, aby nehájil ničí zájmy.

Závěr

Svoboda a demokracie jsou hodnoty, o nichž nelze vyjednávat. Jsme-li nuceni k tomu, abychom si vybrali mezi zachováním individuálních práv nebo vůlí lidu, je to neřešitelné dilema. Absence ani jednoho totiž nezajistí stabilitu. Proto ostatně Yascha Mounk tvrdí: „*Systém, který se zřekne individuálních práv, aby mohl uctívat oltář lidové vůle, se nakonec snadno obrátí proti lidu. A naopak systém, který se zřekne vůle lidu, neboť chce chránit individuální práva, se možná nakonec kvůli potlačení nesouhlasu bude muset uchýlit ke stále očividnějším represím.*“¹⁰⁵² Nezávislé instituce jsou velmi významné k tomu, aby si demokracie uchovala svoji vnitřní rovnováhu. Systém, v němž má vůle lidu navrch nad profesionálními soudci, sice může dočasně působit demokratičtěji, ale z dlouhodobého horizontu také napomáhá tomu, aby mohl autokrat vládu lidu odstranit.¹⁰⁵³ Jestliže má být tedy demokracie zachována, nelze instituce zaručující stabilitu zcela zrušit. Naopak je třeba hledat způsoby, jak tyto orgány reformovat, aby vykazovaly lepší rovnováhu mezi odbornou kompetencí a schopností reagovat na vůli lidu.¹⁰⁵⁴ Laický prvek neexistuje v jiných odborných oborech, jakými jsou např. chirurgie, zeměměřičství nebo raketové inženýrství. Ze zvláštních důvodů však trváme na tom, aby zrovna v právu či soudním rozhodování zakotven byl. Lid je sice zdrojem veškeré státní moci. Konkrétní laici povolání k rozhodování jednotlivých kauz však nejsou suverénem. Tím je lid jako celek. Ten prostřednictvím svých zvolených zástupců vytváří zákony, jež jsou zosobněním nejvyšší vůle lidu. Jestliže se potom jednotliví přisedící těmito zákony neřídí, pak jejich počínání postrádá oprávněnosti.¹⁰⁵⁵

Úvodní historickoprávní analýza pomohla poodhalit dvě poměrně zásadní zjištění. Příklad soudních procesů s K. H. Borovským a Leopoldem Hilsnerem totiž v prvním případě ukázal, že laický prvek v justici může dobře fungovat jako korektiv státní z vůle v politicky exponovaných řízeních. V případě druhém ovšem odhalil jeho stinnou stránku. Tím je příliš snadná ovlivnitelnost veřejnosti, jež může vést k justičním omylům. Přestože k druhému uvedenému procesu došlo již takřka před 120 lety, nelze zcela s jistotou vyloučit, že by podobná událost nemohla znovu nastat ani v současnosti. Z toho důvodu lze vynést první dílčí závěr, jímž je skepse vůči případnému zavádění porotních soudů do českého právního řádu. Jsem zastáncem přístupu, že pro zdejší právní kulturu je daleko více přiléhavější institut přisedících. Tento názor může podtrhovat i fakt, že

¹⁰⁵² MOUNK, Yascha. *Lid versus demokracie: proč je naše svoboda v ohrožení a jak ji zachránit*. Cit. dílo, str. 110.

¹⁰⁵³ Tamtéž, str. 109.

¹⁰⁵⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵⁵ Srov. citaci Františka Weyra v BALÍK, Stanislav. *K tradici porotního soudnictví v českých zemích*. Cit. dílo, str. 14.

porotní soudy jsou primárně prvkem anglo-americké právní kultury. Oproti kontinentálnímu právnímu systému se tam místo principu právního státu uplatňuje poněkud odlišná zásada vlády práva. Jednou ze zásadních rozdílů anglo-amerického systému je postavení soudce. Ten totiž právo nejen aplikuje, ale hlavně jej tvoří.¹⁰⁵⁶ Z toho důvodu je jaksí vyšší důraz kladen na požadavek kontroly soudců ze strany veřejnosti při rozhodování. V kontinentálním typu právní kultury je hlavním pramenem práva zákon. Vydávají ho přímo volení zástupci lidu. Soudce jej oproti soudci anglo-americkému následně převážně spíše jen aplikuje. Soudní precedens zde není uznáván jako pramen práva.¹⁰⁵⁷ V tomto modelu jsou proto požadavky na kontrolu soudní moci logicky nižší. Využívání přisedících tedy více odpovídá kontinentálnímu typu právní kultury.¹⁰⁵⁸ Dále je třeba brát v úvahu finanční nákladnost porotního systému v souvislosti s nutností přestavby soudních síní, administrativním zajištěním seznamů porotců či s vydáními na nutnost izolace porotců od veřejnosti v průběhu soudního řízení, diety a hotové výdaje.¹⁰⁵⁹

Druhým z uváděných zásadních zjištění historickoprávní analýzy je fakt, že přestože byl laický prvek v justici zaváděn původně jako prvek napomáhající demokratizaci soudnictví a zabránění kabinetní justici, není pouhá přítomnost laiků v soudním řízení garancí těchto záměrů. Éra komunistického režimu a tzv. „soudců z lidu“ nám totiž ukazují, že laici mohou být zneužívání státní moci též ke kontrole rozhodování soudů v zájmu vládnoucích struktur. Na základě tohoto zjištění lze proto přinejmenším relativizovat první tezi zkoumanou v této práci: *Institut přisedících je nadále žádoucím demokratizujícím prvkem*. Na jednu stranu to o něm stále platí. Na stranu druhou může být ovšem snadno zneužit. V takovém případě se stane nástrojem nedemokratickým. Za hlavní předěl mezi těmito dvěma extrémami považuji zejména vhodné nastavení způsobu ustanovování laiků účastnících se soudního rozhodování. V případech, kdy jsou jakkoli vybírání nebo dosazování státem, se toto riziko zvyšuje.

Pokud jde o druhou tezi: *Současná koncepce institutu přisedících zcela naplňuje ústavní předpoklady nezávislého a nestranného soudu a soudce*; mám za to, že její platnost byla zcela vyvrácena. V případě, kdy zastupitelstva výlučně volí všechny přisedící, kteří mají posléze v soudním senátu převahu početní, a z toho důvodu i hlasovací, se totiž může prostřednictvím

¹⁰⁵⁶ BOBEK, Michal a Zdeněk KÜHN. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vyd. Praha: Auditorium, 2013, str. 45.

¹⁰⁵⁷ Tamtéž, str. 66 a násl.

¹⁰⁵⁸ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 207–208; ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přisedící?* Cit. dílo, str. 16.

¹⁰⁵⁹ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přisedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 207; VANTUCH, Pavel. *Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů?* Cit. dílo, str. 19.

potenciálního rizika ovlivňování některých kauz jednat dokonce o riziko zásahu do nezávislosti soudní moci jako takové. Nezávislost přisedících je dále ohrožena i v případě jejich opětovné volby. Se záměrem zalíbit se zastupitelstvu mohou být totiž přisedící podvědomě motivováni k rozhodování v souladu s jeho představami. Zcela nevyhovující je procedura odvolávání přisedících za účasti orgánu, jenž je do funkce zvolil, a to za velmi vágních podmínek. Nápravu by bylo možné hledat třeba v německé úpravě. Širší by mohl být též výčet funkcí neslučitelných s pozicí přisedícího. Nedostatečná je z hlediska nezávislosti a nestrannosti i absence adekvátního hmotného zabezpečení přisedících. V situaci, kdy je finančně zajištěn pouze předseda senátu, zatímco jeho zbývající dvě třetiny nikoli, totiž není možné při zavedení věci do extrému hovořit ani o nezávislosti soudního senátu jako celku. Tento konkrétní problém však podle všeho neřeší ani rakouská či německá úprava.

Stejně tak se ukázala být neplatnou i třetí teze: *Ústavní požadavek zákonného soudce je v případě přisedících naprosto naplněn*. Na základě výše uvedeného lze v první řadě takřka jednoznačně tvrdit, že zásada zákonného přisedícího jakožto obdoba principu zákonného soudce skutečně existuje. Jestliže mají profesionální soudci a přisedící při rozhodování rovné postavení, pak můžeme přisedící považovat prakticky za jakési kvazisoudce. Z toho důvodu by mělo být zajištěno, aby jejich výběr pro jednotlivé věci nebyl dopředu nahodilý, popř. manipulovatelný.

Jestliže máme odpovědět na podotázku, zda je daná zásada náležitě naplňována, tak v tomto ohledu již bohužel nelze přicházet se zcela pozitivními závěry. Problémy vznikají již v momentě tvorby rozvrhů práce, kdy je prakticky beze všeho možné vybírat si přisedící dle momentální potřeby. Pokud by přitom podobný stav panoval i v případě soudců, považovali bychom to nejspíše za nepřijatelné prolomení zásady spravedlivého procesu. Můžeme se jen dohadovat, z jakých důvodů se tak v případě přisedících vůbec neděje. Obzvláště s přihlédnutím ke stále opakovanému faktu, že přisedící mají v soudním senátu většinu, takže mohou profesionálního soudce dokonce přehlasovat. Takový stav totiž nelze ospravedlňovat ani praktičností, o což se ve svých rozhodnutích pokoušel Ústavní soud. Ta totiž v žádném případě nemůže převážit nad požadavkem zachování spravedlivého procesu. Je na státu, aby takový předpoklad nějakým způsobem naplnil. Z toho důvodu není možné s danými rozhodnutími Ústavního soudu souhlasit. Naopak se lze přiklonit spíše k postoji soudce Radovana Suchánka z jeho odlišného stanoviska k nálezu Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. II. ÚS 3383/14.

Nedostatky jsou spatřovány i v případě rozhodování o podjatosti členů soudního senátu. Praxi, kdy dojde pouze k vyloučení předsedy, ale přisedících se takové usnesení netýká, přičemž

je ale následně vyměněn celý senát, bohužel není správná. To ani přesto, že takový postup aprobuje Nejvyšší soud.

Je tedy třeba doufat, že soudy obzvláště v případě budoucího zachování institutu přísedících svoji rozhodovací praxi změní, a že dojde i k náležité nápravě v rozvrzích práce. Takové opatření by totiž mohlo být dostačující.

Pokud jde o čtvrtou tezi: *V justici má mít přednost demokratická legitimita nad legitimitou odbornou*; kloním se spíše k prosazování antiteze. Ta by neměla obě legitimacy stavět proti sobě. Nelze sice přehlížet jejich vzájemnou rozdílnost. Cílem by však mělo být jejich vhodné vyvážení. S jistotou vlastně ani nelze tvrdit, která z obou nadnesených složek legitimacy v současnosti převažuje. Jestliže mají laici v soudním senátu hlasovací většinu, pak by se mohlo zdát, že upřednostňujeme legitimitu demokratickou. Pokud ovšem reálně laici spíše při hlasování přebírají názor profesionálního soudce, dochází ve skutečnosti k prosazování legitimacy odborné. Osobně jsem pro zachování stávajícího stavu, neboť ten podle všeho dopomáhá kýžené vyvážení nalézat. Nicméně bych se přikláněl o dílčí inspiraci rakouskou úpravou v ohledu hlasování soudního senátu v trestních věcech ve prospěch zásady *in dubio pro reo*. Tedy kdy nelze obžalovaného shledat vinným, pokud pro tuto variantu nebude hlasovat předseda senátu. Laický prvek by měl být však i nadále obsažen jen u soudů nižší instance. Jelikož vyšší soudy rozhodují převážně o přezkumu řízení, a soudy nejvyšší dokonce jen o přezkumu právní stránky věci, tak zde nevidím pro osoby bez odpovídajícího vzdělání prostor.

V případě poslední teze: *Laický prvek v justici má být v našem právním řádu nadále zachován*; se kloním na základě veškerých závěrů mírně k rozhodnutí, že ano.¹⁰⁶⁰ Hlavním důvodem je fakt, že laici jsou na rozdíl od soudců zcela nezávislí na státu. Jestliže jsou totiž soudci státními zaměstnanci, pak lze z tohoto vztahu jistou závislost za určitých okolností vyvozovat. To platí zejména v případech příklonu státních struktur k autoritářskému režimu. Na momentální domnělou zakořeněnost demokratického zřízení i pro všechny budoucí časy se totiž pravděpodobně nemůžeme s naprostou jistotou spoléhat. Právě v případech autoritářských režimů a politicky motivovaných kauz mohou být laici poslední zárukou skutečně nestranného a nezávislého rozhodování. Obzvláště to platí v řízeních, kde stát disponuje veřejnou žalobou

¹⁰⁶⁰ V souvislosti s tím tak zároveň přehodnocuji svůj předchozí názor, kdy jsem se vyslovil pro zrušení laického prvku v české justici. Srov. LAJSEK, Vladimír. *Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu?* Cit. dílo, str. 193.

a osoba, vůči níž se proces vede, se ocitá ve slabším postavení. Tento faktor z mého pohledu převažuje i nad všemi dalšími úskalími laického prvku v justici. Z toho důvodu považuji za vhodné zachování přisedících v řízení trestním. Je ovšem otázkou, jestli se mají laici podílet pouze na řešení otázky viny, tedy problematiky ryze skutkové, nebo též určování výše trestu, jež již zasahuje do oblasti právní. Domnívám se však, že volba konkrétního druhu trestu či určení jeho výše v rámci zákonných výměr je více posuzováním volním nežli vyloženě právním. Proto nevidím důvod, proč by laici nemohli hlasovat též o druhu a výši trestu.¹⁰⁶¹

Naproti tomu se domnívám, že v řízení civilním, jež je ovládáno principem rovnosti stran, zachování laického prvku nezbytné není.¹⁰⁶² Nadto má každá ze stran civilních sporů zájem na výsledku řízení. Proto je zejména v občanskoprávních věcech daleko vyšší riziko zkorumpování laiků, kteří jsou oproti profesionálnímu soudci daleko hůře materiálně zabezpečeni. Vypuštěním institutu přisedících z civilního procesu by tento problém ovšem odpadl. Z těchto důvodů zde proto dle mého názoru může dojít k jeho zrušení.

Za zcela nevyhovující však považuji recentní právní úpravu přisedících v českém právním řádu. Z důvodů již popsaných výše je zcela nezbytné řešit především způsob jejich ustanovování. V situaci, kdy má na selekci přisedících zásadní vliv orgán veřejné moci, se totiž zcela vytrácí hlavní výhoda laického prvku v justici přednesená výše. Stávající model tak pro řádné fungování vyžaduje bezpodmínečnou změnu na zákonné úrovni. Otázkou však je, jakým způsobem mohou být dané nedostatky vhodně napraveny. Osobně se kloním k variantě inspirace rakouským, potažmo německým přístupem. Tedy pojetí zastávání funkce přisedícího jakožto občanské povinnosti.¹⁰⁶³ Jednalo by se pravděpodobně o velmi radikální a ve vztahu k veřejnosti nepopulární krok.¹⁰⁶⁴ Nicméně tento přístup by patrně napomohl vyřešit řadu dalších problematických faktorů. Odpadly by např. nesnáze s nedostatkem přisedících a funkce by rázem nebyla vykonávána

¹⁰⁶¹ Ve Francii navíc provedl Philipp Arnaud v letech 2012–2013 v regionech Dijon a Toulouse v rámci fungování přisedících experiment. Jeho výsledkem byl poznatek, že účast laiků na soudním rozhodování neměla žádný vliv na ukládání druhů a délky trestů, popř. na míru vynášení osvobozujících verdiktů v porovnání se situací, kdy rozhodovali jen profesionální soudci. Bližší informace o experimentu lze nalézt např. v práci Libora Duška. Srov. DUŠEK, Libor. Na přisedících nezáleží (alespoň ve Francii). *Jiné právo* [online]. 2019, 7. 1. 2019 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2019/01/na-prisedicich-nezalezi-alespon-ve.html>.

¹⁰⁶² Tomáš Marek navíc ve směru nadbytečnosti přítomnosti laického prvku v civilních řízeních argumentuje i vyšší sofistikovaností občanskoprávních sporů, jež jsou pro běžné občany v porovnání s trestními kauzami daleko hůře představitelné a pochopitelné. Srov. MAREK, Tomáš. *K otázce laického prvku v justici*. Cit. dílo, str. 172.

¹⁰⁶³ Shodně též ŠABATA, Karel. *Mají být zrušeni přisedící?* Cit. dílo, str. 17 a v náznu i POLÁK, Pravoslav. *Pseudoreforma senátního rozhodování*. Cit. dílo, str. 85.

¹⁰⁶⁴ Tomuto předpokladu napovídá i zkušenost z USA, kde je služba v porotě zejména mezi ekonomicky aktivními občany mimořádně neoblíbená, přičemž se často snaží o zproštění této povinnosti. Srov. např. PROCHÁZKA, Radoslav. *Mak proti Gatsbymu: osud, vina a zodpovědnost za škodu*. Cit. dílo, str. 122.

v převážné většině případů důchodci. Současně by institut přísedících začal plnit funkci výchovy občanů k demokracii v daleko větší míře než doposud. V literatuře se ovšem objevuje námitka prostřednictvím ust. čl. 21 odst. 4 Listiny, z něhož je dovozováno právo občanů veřejnou funkci nezastávat.¹⁰⁶⁵ Osobně však z textu či smyslu daného ustanovení podobné pravidlo nevyvozují. Tudíž se domnívám, že daný argument neobstojí.

Závěry této práce ukázaly, že největším úskalím současného pojetí přísedících v českém právním řádu není nejčastěji poukazovaná skutečnost, že mohou laici při rozhodování soudu přehlasovat profesionálního soudce. Tím jsou totiž ve skutečnosti chybějící zajištění ústavních garancí na nezávislého, nestranného a zákonného přísedícího.

Na úplný konec bych rád ještě stručně nabídl možný nový koncept úpravy laického prvku v justici podle toho, jak jej na základě zjištění v této práci považují za ideální. Jak jsem již zmiňoval, jsem pro zachování občanského spolupodílení se na soudním rozhodování, a to ve formě přísedících. Ti by ovšem měli působit jen v trestním řízení, nikoli v civilních věcech. Přísedící by měli dále zasedat v tříčlenných senátech, jimž by předsedal profesionální soudce, a to výhradně u prvoinstančních soudů. Jako vhodné se mi jeví vyjmout přísedící zcela ze ZSS a upravit je ve zvláštním samostatném zákoně. Funkce přísedících by měla být pojmána jako občanská povinnost na čestné bázi, k jejímuž výkonu by byli povoláváni občané od 21 do 65 let s trvalým bydlištěm v obvodu daného soudu. Rakouskou a německou úpravou se můžeme inspirovat pro případy, kdy by bylo možné se povinnosti zprostit. Vzájemná neslučitelnost funkcí by měla být rozšířena rozhodně oproti stávajícímu stavu zejména o prezidenta republiky, členy vlády, vedoucí ústředních orgánů státní správy apod. Tito jedinci by měli být z výběru vyloučeni již ve stádiu selekce přísedících. Tu by v podstatě mohly provádět rovnou samotné soudy, jelikož mají přístup do evidence obyvatelstva. Jistě by měla být vyloučena jakákoli nahodilost ustanovování přísedících. Proto by k němu mohlo docházet prostřednictvím losu za účasti státního zástupce a obhájce či obviněného. Funkce by nemusela být pojmána jako déletrvající s fixním funkčním obdobím, ale přísedící by bylo možné vybírat pro jednotlivé věci ad hoc. Tím by totiž nedocházelo ke zbytečně dlouhému časovému zatěžování občanů, přičemž ti by se mohli ve funkci také více prostrídat. Svého naplnění by tak daleko větší měrou došla i edukativní funkce laiků v justici. Je ovšem otázkou, zda by tím nedocházelo ke zbytečným prodlevám s nařízením hlavního líčení a vazebním

¹⁰⁶⁵ PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. *Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne?* Cit. dílo, str. 207.

zajištěním obviněných. Bylo by totiž zároveň třeba vhodně nastavit přiměřenou lhůtu pro podávání žádosti o zproštění funkce ze strany vylosovaných přísedících na základě zákonného důvodu, jenž by bylo třeba také prokázat. Ustanovením prostřednictvím losu by se však zároveň vyřešily problémy se zaručením zásady zákonného přísedícího. Přísedící by potom skládali slib do rukou předsedy senátu před zahájením hlavního líčení. Při hlasování o verdiktu by rozhodovali nejen o otázkách viny, ale i trestu. Pro naplnění zásady *in dubio pro reo* by nebylo možné obžalovaného odsoudit v případě, kdy by pro vyslovení viny nehlasoval profesionální soudce.

Problémem výše navrženého modelu však je, že koncepce funkce přísedícího jakožto občanské povinnosti není v současnosti politicky prosaditelná. Příklad procesu s Leopoldem Hilsnerem a veškeré uvedené případy ovlivnitelnosti laiků též napovídají tomu, že účast občanů na rozhodování soudů není samospasitelným korektivem případné zvučle veřejné moci. Jelikož současné pojetí funkce přísedících vykazuje řadu takřka fatálních nedostatků, přičemž možnost nápravy je složitá, nebránil bych se osobně alternativnímu zrušení laického prvku v justici.

Na základě závěrů učiněných v této práci je možné rozhodně vyslovit obecný úsudek, že institut přísedících v ČR vyžaduje velmi zevrubnou novelizaci.

Seznam zkratek

ArbGG	Arbeitsgerichtsgesetz (Německo)
BGbl.	Bundesgesetzblatt (Rakousko)
B-VG	BGBI. Nr. 1/1930, Bundesverfassungsgesetz (Rakousko)
ČAK	Česká advokátní komora
ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
DRiG	Deutsches Richtergesetz (Německo)
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
EU	Evropská unie
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a svobod
EUR	euro
GSchG	BGBI. Nr. 256/1990, Geschworenen- und Schöffengesetz (Rakousko)
GVG	Gerichtsverfassungsgesetz (Německo)
instrukce č. 2/1992	Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 2/1992 ze dne 22. 1. 1992, č. j. 1638/91-OOD, k řízení a organizaci práce s přísedícími okresních a krajských soudů
instrukce č. 7/2017	Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 7/2017 ze dne 23. 11. 2017, č. j. 1002/2015-LO-SP, o postupu při výběru kandidátů na funkci soudce a postupu při předkládání podnětů ke jmenování do funkce soudce
instrukce č. 8/1994	Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 8/1994 ze dne 3. 6. 1994, č. j. 826/93-pers., o vedení evidence přísedících a o průkazkách přísedících
JGG	BGBI. Nr. 599/1988, Jugendgerichtsgesetz (Rakousko)
JVEG	Gesetz über die Vergütung von Sachverständigen, Dolmetscherinnen, Dolmetschern, Übersetzerinnen und Übersetzern sowie die Entschädigung von ehrenamtlichen Richterinnen, ehrenamtlichen Richtern, Zeuginnen, Zeugen und Dritten (Justizvergütungs- und -entschädigungsgesetz - JVEG) (Německo)
Kč	koruna česká
Kčs	koruna československá
KSČ	Komunistická strana Československa
Listina	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

LustrZák	Zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů
MOP	Mezinárodní organizace práce
Nr.	Nummer
o. s. ř.	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
o. z.	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OdpŠk	Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zákona č. 120/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů
ODS	Občanská demokratická strana
OGH	Oberster Gerichtshof (Rakousko)
ROH	Revoluční odborové hnutí
RStDG	BGbl. Nr. 305/1961, Richter- und Staatsanwaltschaftsdienstgesetz (Rakousko)
ř. z.	říšský zákoník
s. ř.	Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
Sb. z. a n.	Sbírka zákonů a nařízení
StPO	BGBI. Nr. 631/1975, Strafprozessordnung (Rakousko)
t. ř. 1873	Uvozovací zákon ze dne 23. 5. 1873 č. 119/1873 ř. z., jímž se uvádí trestní řád
tr. ř.	Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů
tr. zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Úř. věst. čsl.	Úřední věstník československý
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
z. ř. s.	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
zák. práce	Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

ZSS

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů
a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění
pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použitých monografií

ADAMOVIÁ, Karolina. *Dějiny českého soudnictví od počátků české státnosti do roku 1938*. Praha: LexisNexis CZ, 2005. ISBN 90-86920-07-0.

BARTHE, Christoph et. al. *Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung: mit GVG, EGGVG, EMRK*. 7. vyd. München: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-3406636721.

BĚLINA, Miroslav a kol. *Zákoník práce: Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-290-8.

BERTEL, Christian a Andreas VENIER. *Strafprozessrecht*. 8. vyd. Wien: Manz, 2015. ISBN 978-3-214-14938-3.

BÍLÝ, Jiří Libor. *Právní dějiny na území ČR: vysokoškolská učebnice*. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-429-3.

BOBEK, Michal a Zdeněk KÜHN. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vyd. Praha: Auditorium, 2013. ISBN 978-80-87284-35-3.

BOBEK, Michal, Pavel MOLEK, Vojtěch ŠIMÍČEK a kol. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-4844-7.

ČERNÝ, Bohumil a kol. *Hilsneriáda: (k 100. výročí 1899–1999)*. Polná: Linda – Jan Prechal, 1999. ISBN 80-238-4993-X.

ČERVINKA, František. *Hilsnerova aféra a její literární dozvuk*. Polná: Linda, 1999. ISBN 80-238-4280-3.

Dějiny evropského kontinentálního práva. 2. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-490-0.

DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský soudní řád: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2009, ISBN 978-80-7400-107-9.

GARRIDO FALLA, Fernando. *Comentarios a la Constitución*. 3. vyd. Madrid: Civitas, 2001. ISBN 978-8447016808.

GERMELMANN, Claas-Hinrich, Rudi MÜLLER-GLÖGE a Hanns PRÜTTING. *Arbeitsgerichtsgesetz: Kommentar*. 8. vyd. München: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-3-406-63597-7.

GRYGAR, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: včetně tzv. generátoru náhodného přidělování a GDPR: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7598-162-2.

HENDRYCH, Dušan a Cyril SVOBODA. *Ústava České republiky: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 1997. ISBN 80-7179-084-2.

- Hilsnerova aféra a česká společnost 1899–1999: sborník přednášek z konference na Univerzitě Karlově v Praze ve dnech 24.–26. listopadu 1999.* Praha: Židovské muzeum, 1999. ISBN 80-85608-28-6.
- HORA, Václav, SPÁČIL, Jiří, eds. *Československé civilní právo procesní: I.–III. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2010. ISBN 978-80-7357-540-3.
- HORÁLKOVÁ, Milena. *Česko-německý právní slovník: a–z.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-275-2.
- JANDA, Vladimír. *K dalšímu prohloubení demokratizace naší justice.* Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČSR, 1977.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní.* 5. vyd. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3.
- JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář. Kniha I.* 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-366-4.
- JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení: Soudcovský komentář. Kniha II.* 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-369-5.
- KADLECOVÁ, Marta a Pavel MATES. *Vybrané dokumenty z dějin státu a práva na území ČSSR (1627–1939).* Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1979.
- Karel Havlíček Borovský před pražskou porotou v r. 1849.* Praha: V. P. Nešněra, 1896, 32 s.
- KLÍMA, Josef. *Nejstarší zákony lidstva: Chammurapi a jeho předchůdci.* Praha: Academia, 1979.
- KLÍMA, Karel a kol. *Komentář k Ústavě a Listině. 1. díl.* 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-140-3.
- KOCOUREK, Jiří. *Zákon o soudech a soudcích: Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN: 978-80-7400-292-2.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy: Komentář.* Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-631-1.
- KOVTUN, Jiří. *Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera.* Praha: Sefer, 1994. ISBN 80-900895-9-3.
- KUKLÍK, Jan a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989.* Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6.
- KUKLÍK, Jan a Radim SELTENREICH. *Dějiny angloamerického práva.* Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-688-4.

- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád I.: Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7478-986-1.
- MACKOVÁ, Alena. *Nezávislost soudců*. 3. vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1998. ISBN 80-85889-19-6.
- MADAR, Zdeněk. *Slovník českého práva: 1. díl*. 3. vyd. Praha: Linde, 2002. ISBN 80-7201-377-7.
- MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vyd. Praha: Linde, 2003. ISBN 80-7201-433-1.
- MOUNK, Yascha. *Lid versus demokracie: proč je naše svoboda v ohrožení a jak ji zachránit*. Praha: Prostor, 2019. ISBN 978-80-7260-420-3.
- MUDROVÁ, Ivana. *Kam značky nevedou a další podivuhodné cesty*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-891-4.
- NĚMEČEK, Jan a kol. *Zápisy ze schůzí československé vlády v Londýně III.2. (červenec–prosinec 1943)*. Praha: Právnická fakulta UK – Historický ústav AV ČR & Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2013. ISBN 978-80-87782-00-6.
- Nové uspořádání soudnictví v Protektorátu Čechy a Morava*. Praha: V. Linhart, 1939.
- PAVLÍČEK, Václav a Jiří HŘEBEJK. *Ústava a ústavní řád České republiky: Komentář*. 2. vyd. Praha: Linde, 1998. ISBN 80-7201-110-3.
- PETRÁČKOVÁ, Věra a Jiří KRAUS. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0524-2.
- PLUNDR, Otakar. *Organizace justice a prokuratury*. 3. vyd. Praha: Orbis, 1971.
- POLÁKOVÁ, Marie; SLUNÉČKO, Petr. *Soudci z lidu – významný článek našeho lidového soudnictví*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČSR, 1983.
- PRCHAL, Jan. *Biografický slovník Polenska: [významní rodáci a obyvatelé regionu]*. Polná: Linda, 2002. ISBN 80-238-8985-0.
- PROCHÁZKA, Radoslav. *Mak proti Gatsbymu: osud, vina a zodpovědnost' za škodu*. Bratislava: Ryba, 2009. ISBN 978-80-89250-06-6.
- RHEINSTEIN, Max (ed.). *Max Weber on Law in Economy and Society*. Cambridge: Harvard University Press, 1954. ISBN 978-0674556515.
- RYCHETSKÝ, Pavel a kol. *Ústava České republiky: Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-809-3.
- SEILER, Stefan. *Strafprozessrecht*. 14. vyd. Wien: Facultas, 2015. ISBN 978-3-7089-1198-4.

- SCHELLEOVÁ, Ilona a Karel SCHELLE. *Soudnictví (historie, současnost a perspektivy)*. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-65-3.
- SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace soudnictví, notářství a advokacie*. Praha: Linde, 1997. ISBN 80-7201-051-4.
- SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Ústava České republiky: Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-590-9.
- STORCH, František. *Řízení trestní rakouské. Díl I*. Praha: J. Otta, 1887.
- SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *Zákon o advokacii: Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-80-7179-248-2.
- SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád: Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-673-9.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád I: Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád II: Komentář*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ULČ, Otto. *Malá doznání okresního soudce*. Toronto: 68 Publishers, 1974.
- VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4056-4.
- VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-127-4.
- WIMMER, Inge. *Laienrichter ja – aber wie? Hintergründe eines Unbehagens*. Wien: F. Seitenberg, 1988.
- WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. 1. díl*. 9. vyd. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-298-1.
- ZAKARIA, Fareed. *Budoucnost svobody*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1285-0.
- ZOULÍK, František. *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-005-2.

2. Seznam použitých časopiseckých článků

- BALÍK, Stanislav. K tradici porotního soudnictví v českých zemích. *Historický obzor: Časopis pro výuku dějepisu a popularizaci historie*. 1994, **5**(1), s. 13–16. ISSN 1210-6097.
- BOHÁČEK, Milan. Důvody existence laické participace na soudním rozhodování pohledem tří mocí. *Právo a bezpečnost*. 2017, **4**(1), s. 22–31. ISSN 2336-5323.
- BOHÁČEK, Milan. Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2014, **22**(2), s. 158–166. ISSN 1210-9126.

- ESER, Albin. Laičtí přísedící v německém trestním řízení. *Právní rozhledy*. 1995, **3**(4), s. 136–140. ISSN 1210-6410.
- KOHOUT, Martin. Kmetické soudy v soustavě soudů tzv. První republiky. *Právo*. 2009, **2**(4), s. 17–25. ISSN 1802-9116.
- KOLBA, Jan. Nezávislost soudní moci – fikce, nebo realita? *Právní rozhledy*. 2007, **15**(23), s. 860–864. ISSN 1210-6410.
- KOUDELKA, Zdeněk. Přísedící a právo na zákonného soudce. *Právo a bezpečnost*. 2016, **3**(2), s. 119–131. ISSN 2336-5323.
- LAJSEK, Vladimír. Přísedící a zásada zákonného soudce v českém právním řádu. *Právník*. 2019, **158**(11), v tisku. ISSN 0231-6625.
- MAREK, Tomáš. K otázce laického prvku v justici. *Trestněprávní revue*. 2012, **11**(7–8), s. 168–173. ISSN 1213-5313.
- MOKRÝ, Antonín. Nezávislost a nestrannost soudců – vzájemná souvislost a podmíněnost pojmů. *Právní praxe*. 1993, **41**(8). ISSN 1210-0900.
- NĚMEČKOVÁ, Daniela. Laický prvek ve spisech Mimořádného lidového soudu v Mladé Boleslavi. *Právněhistorické studie*. 2016, **45**(2), s. 240–252. ISSN 0079-4929.
- ODEHNALOVÁ, Jana. Laický prvek v soudním procesu a některé ústavněprávní aspekty. *Právní rozhledy*. 2011, **19**(14), s. 516–519. ISSN 1210-6410.
- POLÁK, Pravoslav. Pseudoreforma senátního rozhodování. *Trestněprávní revue*. 2011, **10**(3), s. 84–86. ISSN 1213-5313.
- PRINC, Michal. K historii účasti laického prvku v civilním soudnictví. *Soudce*. 2019, **21**(3), s. 16–24. ISSN 1211-5347.
- PRINC, Michal. K historii účasti laického prvku v trestním soudnictví v českých zemích. *Soudce*. 2018, **20**(3), s. 21–27. ISSN 1211-5347.
- PROUZA, Daniel a Michal HÁJEK. Laický prvek při soudním rozhodování v trestních věcech aneb přísedící ano či ne? *Trestněprávní revue*. 2010, **9**(7), s. 201–208. ISSN 1213-5313.
- PROUZA, Daniel a Petr SMEJKAL. Několik poznámek k personálnímu obsazení soudu v trestních věcech podle § 17 trestního řádu. *Trestněprávní revue*. 2007, **6**(9), s. 262–265. ISSN 1213-5313.
- ŘÍHA, Jiří. Soustava trestních soudů v Rakousku. *Trestněprávní revue*. 2015, **14**(6), s. 148–155. ISSN 1213-5313.
- ŠABATA, Karel. Mají být zrušeni přísedící? *Soudce*. 2011, **13**(9), s. 15–18. ISSN 1211-5347.

ŠÍP, Josef. Právo na zákonného soudce při přidělování přisedících (ve světle nedávného rozhodnutí Ústavního soudu II. ÚS 2430/15). *Právo a bezpečnost*. 2016, 3(2), s. 109–118. ISSN 2336-5323.

ŠTIČKA, Michal. Hledání rovnováhy mezi nezávislostí soudce a jeho odpovědností vůči veřejnosti. *Soudce*. 2005, 7(2). ISSN 1211-5347.

VANTUCH, Pavel. Je vhodné zrušit přisedící v trestních věcech u okresních soudů? *Trestní právo*. 2011, 15(7–8), s. 14–20. ISSN 1211-2860.

3. Seznam použitých sborníkových příspěvků

LAJSEK, Vladimír. Účast laických soudců při rozhodování jako překážka spravedlivého procesu? In: GÁBRIŠ, Tomáš. *Sudcovské rozhodovanie. Záruky a prekážky spravodlivého procesu*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s. 182–195. ISBN 978-80-8168-916-1.

LAMEŠ, Jaroslav. Tiskové procesy Karla Havlíčka Borovského v Kutné Hoře 1850–1851. In: *Havlíčkobrodsko: Vlastivědný sborník*. Havlíčkův Brod: Okresní vlastivědné muzeum Havlíčkův Brod, 1988, s. 35–129.

MOC, Petr. Porotní soudnictví v českých zemích v 2. polovině 19. století. In: VOJÁČEK, Ladislav, Pavel SALÁK a Jiří VALDHANS. *Acta Universitatis Brunensis. Iuridica No 475: Dny práva 2013. Část VII. Soudy a soudnictví v historickém kontextu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014, s. 192–204. ISBN 978-80-210-6814-8.

4. Seznam použitých internetových zdrojů

DUŠEK, Libor. Na přisedících nezáleží (alespoň ve Francii). *Jiné právo* [online]. 2019, 7. 1. 2019 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2019/01/na-prisedicich-nezalezi-alespon-ve.html>,

FREMR, Robert. Nenastal čas odtajnit hlasování soudců? *Jiné právo* [online]. 14. 1. 2010 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2010/01/robert-fremr-nenastal-cas-odtajnit.html>,

HAVLÍČEK BOROVSÝ, Karel. Výklad oktrojované ústavy od 4. března. *Česká čítanka* [online]. [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://texty.citanka.cz/havlicek/nn1-38.html>,

Informace ke sněmovnímu tisku č. 299. Poslanecká sněmovna PČR [online]. Praha: Parlament ČR, 2003 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&t=299>,

Kolik je vám let, pane soudce. *Česká advokátní komora* [online]. Praha: Česká advokátní komora [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=747>,

KOLMAN, Petr. Co by se mělo zlepšit v resortu ministerstva spravedlnosti? *Epravo.cz* [online]. 27. 9. 2018 [cit. 2019-09-30]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/co-by-se-melo-zlepsit-v-resortu-ministerstva-spravedlnosti-108163.html>,

KÜHN, Zdeněk. Laický prvek v justici – archaismus v 21. století nepotřebný? *Jiné právo* [online]. 3. 10. 2008 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2008/10/laick-prvek-v-justici-archaismus-v-21.html>,

MACHURA, Stefan. Civil Justice: Lay Judges in the EU Countries. *Oñati Socio-legal Series* [online]. 2016, 6(2), str. 235–254 [cit. 2019-09-30]. ISSN 2079-5971. Dostupné z: <http://opo.iisj.net/index.php/osls/article/viewFile/548/865>,

Městská část Praha 1 [online]. Praha [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <https://www.praha1.cz/cps/psv-odbory-prisedici-obvodniho-soudu-pro-prahu1.html>,

PASEKOVÁ, Eva. Funkci přisedících vykonávají zejména důchodci: Za nízký honorář se můžou svézt na Matějské, zní od soudců. *Česká justice* [online]. Praha: Media Network, 2016, 19. 5. 2016 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2016/05/funkci-prisedicich-vykonavaji-zejmena-duchodci-za-nizky-honorar-se-muzou-svezet-na-matejske-zni-od-soudcu/>,

STAATS, Johann Friedrich. *Kommentar zum Deutschen Richtergesetz*. München: C. H. Beck, 2012, cit. dle beck-online.beck.de,

Stanovisko odboru veřejné správy, dozoru a kontroly Ministerstva vnitra č. 4/2013: Postup obce při volbě přisedících okresního soudu [online]. Ministerstvo vnitra, 13. 5. 2013, 3 s. [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: [file:///C:/Users/User/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Stanovisko_ODK_c_2013-04_-_aktualizovano_k_01-09-2018%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/AppData/Local/Packages/Microsoft.MicrosoftEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Stanovisko_ODK_c_2013-04_-_aktualizovano_k_01-09-2018%20(1).pdf),

Stenozáznam z obecné rozpravy ve 2. čtení ke sněmovnímu tisku 299/1 na 16. schůzi IV. Období Poslanecké sněmovny PČR, konané dne 13. 5. 2003. Poslanecká sněmovna PČR [online]. Praha: Parlament ČR, 2003 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2002ps/stenprot/016schuz/s016012.htm>,

ŠIMÍČEK, Vojtěch. Odvolání přisedících – přehlížená protiústavnost. *Jiné právo* [online]. 4. 10. 2009 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.com/2009/10/odvolani-prisedicich-prehlizena.html>,

Unie přisedících soudů České republiky, z. s. [online]. [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://www.unieprisedicich.cz/>,

Vražda v Polné před porotou kutnohorskou. *Národní politika* [online]. 1899, 12. 9. 1899, 18(253), 1–4 [cit. 2019-09-30]. Dostupné z:

<http://kramerius.nkp.cz/kramerius/PShowPageDoc.do?id=10577364&picp=&it=0&s=djvu>.

Vražda v Polné. *Národní listy* [online]. 1899, 12. 9. 1899, 39(253), 1 [cit. 2019-09-30]. ISSN 1214-1240. Dostupné z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/view/uuid:6f68cf40-732b-11dc-b4f1-000d606f5dc6?page=uuid:1663f830-7276-11dc-ac55-000d606f5dc6>.

5. Seznam použitých předpisů

Dekret presidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku,

Dekret presidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech,

Dekret presidenta republiky č. 17/1945 Sb., o Národním soudu,

Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 1/2002 ze dne 3. 12. 2001, č. j. 505/2001-Org., kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších změn,

Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 2/1992 ze dne 22. 1. 1992, č. j. 1638/91-OOD, k řízení a organizaci práce s přisedícími okresních a krajských soudů,

Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 7/2017 ze dne 23. 11. 2017, č. j. 1002/2015-LO-SP, o postupu při výběru kandidátů na funkci soudce a postupu při předkládání podnětů ke jmenování do funkce soudce,

Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 8/1994 ze dne 3. 6. 1994, č. j. 826/93-pers., o vedení evidence přisedících a o průkazkách přisedících,

Kabinetní list ze dne 31. 12. 1852 č. 4/1852 ř. z., pravidla základní v příčině zákonodárství organického v korunních zemích císařství rakouského,

Nařízení o výkonu trestního soudnictví v Protektorátu Čechy a Morava ze dne 14. 4. 1939,

Nařízení vlády č. 122/1921 Sb. z. a n., o obnovení působnosti porot,

Nařízení vlády č. 301/1919 Sb. z. a n., o zastavení činnosti porotních soudů,

Nařízení vlády č. 697/1920 Sb. z. a n., o zastavení působnosti porot na Slovensku a v Podkarpatské Rusi, jakož i v obvodech některých sborových soudů I. stolice v Čechách a na Moravě,

Nejvyšší patent ze dne 25. 4. 1848, ústavní listina rakouského císařství,

Patent ze dne 1. 6. 1850 ř. z., trestní řád,

Patent ze dne 18. 4. 1848 č. 1151/1848 ř. z., o řízení ve věcech tiskových,
Ústava rakouské říše ze dne 4. 3. 1849,
Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky,
Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky,
Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů,
Ústavní zákon č. 19/1970 Sb., o organizaci soudů a o volbách soudců,
Uvozovací zákon ze dne 23. 5. 1873 č. 119/1873 ř. z., jímž se uvádí trestní řád,
Vyhláška č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy,
Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 44/1992 Sb., o náhradách za vykonávání funkce
přisedícího, ve znění pozdějších předpisů,
Výnos ministra spravedlnosti č. 25423 z 9. 1. 1855,
Výnos ministra spravedlnosti č. 5522 ze dne 30. 6. 1865,
Zák. č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky,
Zák. č. 232/1948 Sb., o státním soudu,
Základní zákon státní č. 144 ze dne 21. 12. 1867, o moci soudcovské,
Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu Československého (recepční
norma),
Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., Ústavní listina Československé republiky,
Zákon č. 124/1924 Sb. z. a n., o změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah
tiskopisu ve věcech křivého obvinění, utržení a urážek na cti,
Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 156/1969 Sb., jímž se doplňuje a mění zák. č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů
a volbách soudců,
Zákon č. 186/2013 Sb., o státním občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 192/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přisedících
a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve
znění pozdějších předpisů, zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších
předpisů, a některé další zákony,
Zákon č. 232/1946 Sb., o porotních soudech,

Zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 278/1919 Sb. z. a n., o sestavování seznamů porotců,
Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví,
Zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv,
Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 37/1918 Sb., o prozatímní ústavě,
Zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 436/1991 Sb., o některých opatřeních v soudnictví, o volbách přisedících, jejich zproštění a odvolání z funkce a o státní správě soudů České republiky,
Zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře,
Zákon č. 698/1920 Sb. z. a n., o dočasném zastavení působnosti porot,
Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona č. 358/1992 Sb.,

o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění zákona č. 120/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel),
Zákon č. 150/1969 Sb., o přečinech,
Zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích,
Zákon č. 36/1957 Sb., o volbách soudců a soudců z lidu lidových a krajských soudů a o úpravě některých jejich poměrů.
Zákon č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a o volbách soudců,
Zákon č. 38/1961 Sb., o místních lidových soudech,
Zákon č. 62/1961 Sb., o organizaci soudů,
Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním,
Zákon ze dne 21. 5. 1868 č. 46/1868 ř. z., ježto se týče disciplinárního vyšetřování a trestání úředníků soudcovských a mimovolného jich překládání na jiné místo nebo dávání na odpočínutí,
Zákon ze dne 23. 5. 1873 č. 121/1873 ř. z., o vzdělávání seznamů porodnických,
Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů.

6. Seznam použitých soudních rozhodnutí

Nález kasačního soudu z 31. 3. 1882 (č. sbírky 440),
Nález kasačního soudu ze dne 21. 1. 1881 (č. sbírky 316),
Nález kasačního soudu ze dne 24. 9. 1874 (č. sbírky 25),
Nález Ústavního soudu ze dne 1. 12. 2015, sp. zn. II. ÚS 2766/14,
Nález Ústavního soudu ze dne 11. 6. 2003, sp. zn. Pl. ÚS 11/02
Nález Ústavního soudu ze dne 14. 7. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 43/04,
Nález Ústavního soudu ze dne 14. 7. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 9/05,
Nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 517/10,
Nález Ústavního soudu ze dne 15. 6. 2016, sp. zn. I. ÚS 2769/15,
Nález Ústavního soudu ze dne 15. 9. 1999, sp. zn. Pl. ÚS 13/99
Nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1998, sp. zn. III. ÚS 200/98,
Nález Ústavního soudu ze dne 18. 10. 2001, sp. zn. III. ÚS 29/01,

Nález Ústavního soudu ze dne 18. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 7/02,
Nález Ústavního soudu ze dne 2. 3. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 13/08,
Nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2011, sp. zn. II. ÚS 3213/10,
Nález Ústavního soudu ze dne 20. 10. 1999, sp. zn. I. ÚS 476/97,
Nález Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. III. ÚS 1047/16,
Nález Ústavního soudu ze dne 22. 2. 1996, sp. zn. III. ÚS 232/1995,
Nález Ústavního soudu ze dne 22. 5. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 31/10,
Nález Ústavního soudu ze dne 23. 5. 2013, sp. zn. II. ÚS 1168/13,
Nález Ústavního soudu ze dne 27. 5. 2004, sp. zn. IV. ÚS 307/03,
Nález Ústavního soudu ze dne 28. 4. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 60/04,
Nález Ústavního soudu ze dne 29. 5. 1997, sp. zn. III. ÚS 230/96,
Nález Ústavního soudu ze dne 3. 7. 2000, sp. zn. Pl. ÚS 16/2000
Nález Ústavního soudu ze dne 3. 7. 2000, sp. zn. Pl. ÚS 18/99
Nález Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2016, sp. zn. II. ÚS 2430/15,
Nález Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2008, sp. zn. III. ÚS 2853/07,
Nález Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. I. ÚS 371/04,
Nález Ústavního soudu ze dne 4. 7. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 34/04,
Nález Ústavního soudu ze dne 6. 12. 2016, sp. zn. III. ÚS 2759/16,
Nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. II. ÚS 3383/14,
Nález Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2007, sp. zn. I. ÚS 722/05,
Nález Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2009, sp. zn. I. ÚS 1922/09,
Nález Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 12/10,
Rozsudek ESLP ze dne 2. 9. 1998 ve věci *Lauko proti Slovensku*, stížnost č. 26138/95,
Rozsudek ESLP ze dne 22. 4. 2004 ve věci *Cianetti proti Itálii*, stížnost č. 55634/00,
Rozsudek ESLP ze dne 25. 2. 1997 ve věci *Findlay proti Spojenému království*, stížnost
č. 22107/93,
Rozsudek ESLP ze dne 28. 6. 1984 ve věci *Campbell a Fell proti Spojenému království*,
stížnost č. 7819/77 a 7878/77,
Rozsudek ESPL ze dne 5. 10. 2010 ve věci *DMD GROUP, a. s., proti Slovensku*, stížnost
č. 19334/0,
Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 29. 3. 2012, sp. zn. 8 Tz 6/2012,
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 2001, sp. zn. 21 Cdo 3019/2000,
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 2. 2001, sp. zn. 21 Cdo 735/2000,

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. 5 Tdo 829/2015,
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2009, sp. zn. 21 Cdo 1542/2008,
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 10. 2002, sp. zn. 21 Cdo 2222/2001,
Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 6. 2010, sp. zn. 4 Ads 2/2010,
Rozsudek OGH ze dne 17. 8. 2010, sp. zn. 11 Os 90/10k,
Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 3. 4. 1997, sp. zn. 11 Nc 12/97,
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2018, sp. zn. 6 Tdo 1482/2017,
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2017, sp. zn. 8 Tdo 467/2017,
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2015, sp. zn. 11 Tdo 1640/2014,
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 3. 2017, sp. zn. 7 Tdo 128/2017,
Usnesení Ústavního soudu ze dne 11. 8. 2015, sp. zn. I. ÚS 2337/14,
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 12. 4. 2006, sp. zn. 9 To 32/2006.

7. Seznam ostatních zdrojů

BOHÁČEK, Milan. *Laický prvek v soudnictví: Komparativní analýza českého a anglosaského modelu*. Brno, 2014. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí práce David Kosář,
Důvodová zpráva k návrhu novely ZSS č. 28/2018-LO-SP/7 (stav ke dni 30. 9. 2019),
Důvodová zpráva k Ústavě,
Důvodová zpráva k zák. č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád,
Důvodová zpráva k ZSS,
ENDLOVÁ, Martina. *Laický prvek v trestním řízení v Rakousku a České republice*. Olomouc, 2015. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Filip Ščerba,
GROSSMANN, Luboš. *Vývoj porotního soudnictví v českých zemích v letech 1848–1948*. Plzeň, 2016. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. Vedoucí práce Karolína Adamová,
KLIMENTOVÁ, Ludmila. *Pojetí a záruky nezávislosti soudce a přisedícího v právním řádu ČR*. Plzeň, 2013. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. Vedoucí práce Jana Odehnalová,
LAJSEK, Vladimír. *Přisedící a zásada zákonného soudce v českém právním řádu*. Praha, 2019. Studentská vědecká a odborná činnost (SVOČ). Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Vedoucí práce Jan Wintr.

LANKAŠOVÁ, Ilona. *Úloha přísedících v trestním řízení po roce 1948 do současnosti*. Brno, 2012. Bakalářská práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí práce Jaroslav Fenyk,

MOC, Petr. *Porotní soudnictví*. Plzeň, 2014. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta právnická. Vedoucí práce Stanislav Balík,

Návrh novely ZSS č. 28/2018-LO-SP/7,

Návrh novely ZSS č. 607/2010-LO-SP/7,

Odlišné stanovisko ústavního soudce Radovana Suchánka k nálezu Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. II. ÚS 3383/14,

Průběžná zpráva o výsledku šetření Veřejného ochránce práv ze dne 23. 4. 2012, sp. zn. 695/2011/VOP/PPO,

Sdělení představenstva České advokátní komory č. 3/1997 Věstníku k otázce výkonu činností neslučitelných s výkonem advokacie,

Sněmovní tisk č. 86/0 – návrh poslanců Dominika Feriho, Miroslava Kalouska, Heleny Langšádlové, Markéty Pekarové Adamové, Karla Schwarzenberga, Františka Váchy a Vlastimila Válka na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů,

VERMACHOVÁ, Aneta. *Přísedící v soudním řízení*. Brno, 2017. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity. Vedoucí práce Radovan Dávid,

ŽELEZNÁ, Zuzana. *Laický prvek v trestním soudnictví: Komparace českého a francouzského trestního práva*. Praha, 2011. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy. Vedoucí práce Tomáš Gřivna.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Přihláška za přisedícího

Příloha č. 2 – Slib přisedících

Příloha č. 3 – Vzor osvědčení přisedících

Příloha č. 4 – Vzor průkazu přisedících

Příloha č. 5 – Vzor evidenčního listu přisedících

Příloha č. 1 – Přihláška za přisedícího

Zdroj: *Městská část Praha 1* [online]. Praha [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <https://www.praha1.cz/cps/psv-odbory-prisedici-obvodniho-soudu-pro-prahu1.html>.

Přihláška za přisedícího Obvodního soudu pro Prahu 1

Příjmení:

Jméno:

Rodné jméno (u žen všechna dřívější příjmení):

Titul:

Datum narození:

Rodné číslo:

Místo narození:

Číslo OP:

Státní příslušnost:

Trvalé bydliště:

Telefon:

Pracoviště:

(v případě, že žadatel nemá trvalé bydliště na území Prahy 1, je nutno doložit pracovní smlouvou nebo čestným prohlášením)

Funkce v zaměstnání:

Soudcem z lidu - přisedícím byl(a) - nebyl(a)
od r.

kde:

- Souhlasím s ustanovením za přisedícího Obvodního soudu pro Prahu 1 a beru na vědomí, že vznik této funkce je podmíněn volbou Zastupitelstvem městské části Praha 1.
- Souhlasím, aby bylo požádáno Ministerstvo vnitra ČR o vydání osvědčení podle § 9 odst. 1 zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky **(nevztahuje se na osoby narozené po 1. prosinci 1971)**.
- Souhlasím podle § 19 zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, se zveřejňováním skutečností uvedených v osvědčení nebo se zveřejňováním osvědčení vydaného podle tohoto zákona při přípravě zasedání Zastupitelstva městské části Praha 1 a v jeho průběhu. **(nevztahuje se na osoby narozené po 1. prosinci 1971)**.

- Prohlašuji, že si nejsem vědom(a) zdravotních ani jiných překážek, které by mně bránily ve výkonu funkce přisedícího.
- Souhlasím se zveřejněním a zpracováním údajů a textu přihlášky.

Datum:

Podpis:

Čestné prohlášení

(nevztahuje se na osoby narozené po 1. prosinci 1971)

Čestně prohlašuji, že jsem nebyl(a) tajemníkem orgánu Komunistické strany Československa nebo Komunistické strany Slovenska od stupně okresního nebo jemu na roveň postaveného výboru výše, členem představenstva těchto výborů, členem ústředního výboru Komunistické strany Československa nebo ústředního výboru Komunistické strany Slovenska, členem Byra pro řízení stranické práce v českých zemích nebo členem výboru pro řízení stranické práce v českých zemích, s výjimkou, když jsem některou z uvedených funkcí zastával pouze od 1. 1. 1968 do 1. 5. 1969, pracovníkem aparátu orgánů výše uvedených na úseku politického řízení Sboru národní bezpečnosti, příslušníkem Lidových milicí, členem akčního výboru Národní fronty po 25. 2. 1948, prověřkových komisí po 21. 8. 1968, studentem na Vysoké škole Felixe Edmundoviče Dzeržinského při Radě ministrů SSSR pro příslušníky Státní bezpečnosti, Vysoké škole ministerstva vnitra SSSR pro příslušníky Veřejné bezpečnosti, Vyšší politické škole ministerstva vnitra SSSR nebo vědeckým aspirantem nebo účastníkem kursů delších než 3 měsíce na těchto školách.

Prohlašuji, že jsem nebyl(a) a nejsem spolupracovníkem žádné zahraniční zpravodajské nebo výzvědné služby, a že jsem nebyl(a) soudně trestán(a).

Datum:

Podpis:

Čestné prohlášení

(vyplní uchazeči, kteří mají trvalé bydliště mimo území MČ Praha 1)

Čestně prohlašuji, že pracuji a mé pracoviště je na území Městské části Praha 1. V případě změny v průběhu volebního období přisedícího nahlásím do 8 dnů změnu.

Datum:

Podpis:

Příloha č. 2 – Slib přísedících

Zdroj: Andrea Lomozová, předsedkyně Obvodního soudu pro Prahu 5

SLIB

Slibuji na svou čest a svědomí, že se budu řídit právním řádem České republiky, že jej budu vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a že v souladu s ním budu rozhodovat nezávisle, nestranně a spravedlivě.

V Praze dne

.....

jméno přísedícího

Příloha č. 3 – Vzor osvědčení přísedících

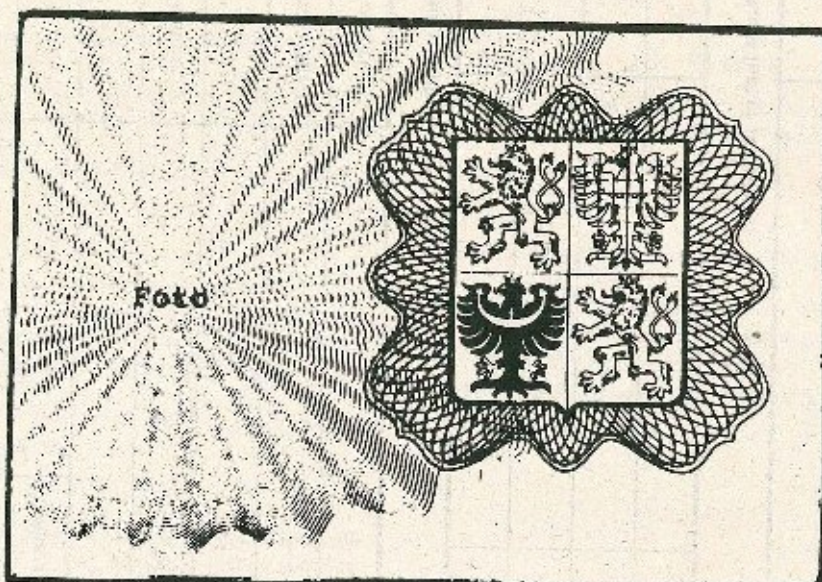
Zdroj: Andrea Lomozová, předsdkyně Obvodního soudu pro Prahu 5

Příloha č. 4 – Vzor průkazu přísedících

Zdroj: Příloha 2 instrukce č. 8/1994

První strana:

Druhá strana:

Teoretickoprávní analýza laického prvku v justici

Abstrakt

Práce se zabývá laickým prvkem v justici. Hlavní důraz je kladen na institut přísedících v českém právním řádu. Cílem práce je odpovědět na otázky, zda je laický prvek v justici stále demokratizujícím elementem, dále jestli jsou v případě přísedících dostatečně naplněny ústavní předpoklady nezávislého, nestranného a zákonného soudce, zda má převážít spíše legitimita demokratická či odborná, a konečně, jestli má být laický prvek v českém soudnictví zachován.

V první kapitole je popsán historický vývoj laického prvku v justici. V moderních dobách se v Českých zemích, resp. v rakouské monarchii, objevil nejprve ve formě porotních soudů po revolučním roce 1848. Jeho fungování je ilustrováno i na dvou slavných případech, jimiž byly procesy s K. H. Borovským a Leopoldem Hilsnerem. Tyto procesy na jednu stranu ukazují výhodu zapojení laiků do soudního rozhodování, kdy mohou sloužit jako korekce státní zvrůle. Na druhou stranu však může docházet k chybným rozhodnutím v důsledku snadné ovlivnitelnosti veřejnosti. V období tzv. První republiky byl převzat rakouský model porotních soudů. Během nacistické okupace byl však zrušen. Po druhé světové válce došlo k zavedení institutu přísedících. Ve výkladu o době komunistického režimu je však poukazováno na to, že funkce laického prvku v justici jakožto garanta demokratičnosti soudnictví může být zneužita. Tzv. „soudci z lidu“ totiž sloužili spíše jako kontrola rozhodování soudů v zájmu vládnoucích struktur. Po sametové revoluci byli přísedící zachováni.

Následně je probírán institut přísedících v současné právní úpravě. V této části je nejprve poukazováno na některé dosti vágní předpoklady pro výkon funkce přísedícího. Dále se výklad věnuje proceduře ustanovování přísedících, jejich postavení a způsobům zániku funkce.

Další kapitola rozebírá otázku, zda je v ČR dostatečně garantována nezávislost a nestrannost přísedících. Autor dochází k závěrům, že z hlediska těchto zásad je velice problematický způsob ustanovování přísedících do jejich funkce, nevyhovující vymezení vzájemné neslučitelnosti funkcí, délka jejich funkčního období, nedostatečné hmotné zabezpečení a způsob odvolávání přísedících z funkce.

Následující část se zabývá otázkou, zda vedle práva na zákonného soudce existuje i právo na zákonného přísedícího. Na tento problém odpovídá autor kladně. Rozebírá také tezi, jestli je tato zásada v případě přísedících dostatečně naplněna. Analyzuje rovněž některá rozhodnutí Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. Poté odpovídá negativně. Za nedostačující označuje především způsob přiřazování přísedících k jednotlivým věcem, jenž zcela připouští libovůli.

Dále jsou předmětem zkoumání problémy jako střet demokratické a odborné legitimacy či míra angažovanosti přísedících během jednání. Autor vyslovuje domněnku, že demokratická a odborná legitimita spolu nemusejí být nutně ve střetu. Východisko je v jejich vhodné syntéze.

Připojena je rovněž komparativní část. Zde je srovnáván soudní laický prvek v Rakousku a v Německu.

V závěru se autor kloní spíše ke stanovisku, že laický prvek v českém soudnictví je vhodnější zachovat. Pro potřeby tuzemského soudního řízení volí jako příhodnější stávající institut přísedících před porotními soudy. Považuje však za přiměřené ponechat je jen v trestních věcech. V řízeních civilních může dojít k jejich zrušení. Za zcela nevyhovující však autor vnímá celkovou koncepci přísedících. V první řadě se kloní k možnosti inspirovat se rakouskou a německou právní úpravou, kde je funkce přísedícího občanskou povinností. Tato změna by dopomohla k řešení celé řady dalších dílčích problémů. Současně navrhuje inspiraci zahraniční legislativou taktéž v otázkách rozhodování soudního senátu, aby byla minimalizována rizika nevhodného přehlasování profesionálního soudce laiky. Jelikož je však taková koncepce v současnosti politicky prakticky neprosaditelná, nevylučuje ani alternativní možnost úplného zrušení laického prvku v justici.

Klíčová slova: justice; přísedící; porota.

Theoretical and Legal Analysis of Lay Element in Judiciary

Abstract

This work is dealing with the lay element in judiciary. The main emphasis is laid on the institute of lay judges in the Czech legal order. The main goal of the work is to answer the questions whether the lay element in judiciary is still a democratizing component, further if there are fulfilled enough the constitutional conditions of an independent, impartial and statutory judge principle in case of lay judges, whether the democratic or the expert legitimacy may prevail and at last, if the lay element should be preserved in the Czech legal order.

In the first chapter, there is described a historical development of the lay element in judiciary. In modern times, it has appeared firstly in the form of jury courts in the Czech lands, more precisely in the Austrian monarchy, after the revolutionary year 1848. Its functioning is illustrated on two famous cases, which were the process with K. H. Borovský and with Leopold Hilsner. On the one hand, these cases show the advantage of participation of lay people into judiciary, as it can serve as correction of the state's despotism. On the other hand, there should come to wrong decisions in the consequence of an easy suggestibility of the public. At the age of the so called First Czechoslovak Republic, there was the Austrian model of jury courts adopted. However, during the Nazi occupation was it avoided. After the World War II, it has come to implementation of the institute of the lay judges. In the part about the communistic regime, there is pointed out to the fact, that the function of the lay element in judiciary as the guarantee of democracy can be also misused. The so called "judges from the people" had served more likely as a control of court's decision-making in the interests of the governing structures. After the Velvet revolution were the lay judges preserved.

Afterwards, the institute of the lay judges is discussed in the current legislation. Firstly, in this part is pointed out to some quite vague conditions for the execution of the office of a lay judge. Further, the exposition dedicates to the procedure of the selection of lay judges, their position and ways of termination of the office.

The next chapter discusses about the question, whether there is the independence and impartiality of the lay judges guaranteed enough in the Czech Republic. The author concludes, that with respect to these principles is very problematic the way of selection of lay judges to their office, unsuitable specification of mutual incompatibility of offices, the length of their term of office, insufficient material security and the way of dismissal of the lay judges from their office.

The following part is dealing with the question, whether there exists the right on a statutory lay judge next to the right to the statutory judge. The author answers this question positively. He focuses on the thesis, if this principle is sufficiently fulfilled in case of lay judges. He analyses also some of the decisions of the Czech Supreme Court or Constitutional Court. After that, he answers negatively. As insufficient he primarily denotes the way of assignation of the lay judges to the particular cases, which absolutely admits arbitrariness.

Afterwards, the subject of research are the issues such as collision of democratic and expert legitimacy and the extent of engagement of the lay judges during the court's hearings. The author expresses the presumption, that both democratic and expert legitimacy should not be necessarily in a conflict. The solution is in their appropriate synthesis.

A comparative part is also contained. There are judicial lay elements in Austria and in Germany compared.

In conclusion, the author tends to the statement, that it is more convenient to preserve the lay element in the Czech judiciary. For the needs of the domestic court proceedings he opts for the current institute of lay judges as better than the juries. Nevertheless, he considers as more suitable to keep them only in the criminal trials. In the civil proceedings, there should be the lay judges avoided. As absolutely unsuitable deems the author the general conception of the lay judges. Firstly, he opts for option of inspiration by the Austrian or by the German law, where the office is a civic duty. This amendment should help to the solution of the whole series of another partial issues. He proposes the inspiration by the abroad legislation also in the issues of the decision-making of the court bench in order to minimalizing the risks of inappropriate outvoting of the professional judge by the lay people. As such conception is currently practically unenforceable, he does not exclude also an alternative possibility to avoid the lay element in judiciary.

Keywords: Justice; Lay Judges; Jury.